

Inhoud	blz.
Horizontale Toelichting	3
Verticale Toelichting	43
Toelichting op de belastingontvangsten	141
Toelichting op de belastinguitgaven	155

1 Horizontale Toelichting 2008–2013 (internetbijlage)

In deze bijlage wordt per begroting (of begrotingsfonds dan wel aanvullende post) een toelichting gegeven op het verloop van de uitgaven en niet-belastingontvangsten vanaf 2008 tot en met 2013.

De totalen per begroting zijn exclusief de bedragen die onder de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) vallen; deze uitgaven worden separaat gepresenteerd.

De cijfers van de afzonderlijke begrotingen luiden in miljoenen euro's in constante prijzen van het jaar 2008. Via aanvullende posten voor loon- en prijsbijstelling wordt een reservering opgenomen voor toekomstige loon- en prijsstijgingen.

Huis der Koningin

I Huis der Koningin	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	6,1	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
totaal niet-belastingontvangsten						
1 Uitkering leden Koninklijk Huis						
Uitgaven	6,1	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0

Staten-Generaal

I IA Staten-Generaal	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	134,1	133,6	130,3	128,0	129,5	128,4
totaal niet-belastingontvangsten	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
1 Wetgeving en controle Eerste Kamer						
Uitgaven	10,3	10,4	10,1	10,1	10,1	10,1
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
2 Uitgaven tbv van (oud) leden Tweede Kamer en leden EP						
Uitgaven	33,0	32,4	31,9	33,0	33,0	32,5
Ontvangsten	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
3 Wetgeving en controle Tweede Kamer						
Uitgaven	88,9	89,3	86,8	83,5	85,0	84,4
Ontvangsten	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
4 Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer						
Uitgaven	2,0	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	0,0				-0,0	-0,0

Overige Hoge Colleges van Staat

IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	105,7	99,1	99,3	98,7	95,2	94,2
totaal niet-belastingontvangsten	2,9	2,8	2,8	2,8	2,8	2,9
1 Raad van State						
Uitgaven	55,8	51,4	52,0	51,9	48,5	47,5
Ontvangsten	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6
2 Algemene Rekenkamer						
Uitgaven	28,8	28,4	28,1	27,7	27,7	27,7
Ontvangsten	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
3 De Nationale Ombudsman						
Uitgaven	12,5	11,9	11,8	11,6	11,6	11,6
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4 Kanselarij der Nederlandse Orden						
Uitgaven	3,7	3,4	3,4	3,3	3,3	3,2
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5 Kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen						
Uitgaven	3,2	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6 Kabinet van de Gouverneur van Aruba						
Uitgaven	1,7	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
10 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	0,0				-0,0	-0,0

In 2008 zijn de uitgaven bij de *Raad van State* hoger in verband met de nieuwe huisvesting voor de Raad van State.

Algemene Zaken

III Algemene Zaken		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	68,7	67,5	66,8	61,6	56,5	56,5
totaal niet-belastingontvangsten	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
1 Bevorderen eenheid regeringsbeleid						
Uitgaven	65,2	64,1	63,4	58,4	53,2	53,2
Ontvangsten	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
4 Kabinet der Koningin						
Uitgaven	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
5 Commissie Toezicht Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten						
Uitgaven	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0

De dalende trend van de uitgaven op het artikel *Bevorderen eenheid regeringsbeleid* wordt veroorzaakt door de verwerking van de bij Coalitieakkoord vastgestelde efficiëncytaakstelling.

Koninkrijksrelaties

IV Koninkrijksrelaties	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	263,1	348,6	176,2	148,6	152,5	152,6
totaal niet-belastingontvangsten	15,3	16,3	16,1	15,5	15,5	15,5
1 Waarborgfunctie						
Uitgaven	64,7	57,5	58,1	57,9	57,9	57,9
Ontvangsten	4,5	4,5	4,9	4,9	4,9	4,9
2 Bevordering autonomie Koninkrijkspartners						
Uitgaven	197,6	289,8	116,8	89,4	93,4	93,4
Ontvangsten	10,8	11,8	11,2	10,6	10,6	10,6
3 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	0,8	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3

De uitgaven verband houdende met de *Waarborgfunctie* (van de mensenrechten, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van bestuur) op de Nederlandse Antillen de zijn in 2008 hoger dan in andere jaren. Dit jaar worden extra uitgaven gedaan voor de verbetering van het gevangeniswezen van de Nederlandse Antillen.

In 2008, 2009 en 2010 zijn de uitgaven in het kader van de *Bevordering autonomie Koninkrijkspartners* hoger dan in andere jaren. Vanaf 2009 zal worden begonnen met de schuldsanering van het land Nederlandse Antillen en Curaçao. Daarnaast vloeien de hogere uitgaven met name voort uit de voorbereidingen die worden getroffen ten behoeve van de nieuwe staatkundige verhoudingen tussen Nederland en de Nederlandse Antillen, zoals het Sociaal Economisch Initiatief, de oprichting van het College Financieel Toezicht (CFT) en de langere instandhouding van de projectorganisatie. Tot slot zijn er vooruitlopend op de statuswijziging van de BES-eilanden (Bonaire, St. Eustatius en Saba) middelen toegekend voor verbetering van voorzieningen onder andere op het terrein van het onderwijs, de zorg en de rechtshandhaving op de BES-eilanden en worden de betalingsachterstanden van de BES-eilanden voor de jaren 2008–2010 tot maximaal 21 mln. gefinancierd.

Na een daling van de uitgaven in 2011 stijgen de uitgaven in 2012. Deze stijging wordt verklaard doordat de Arubaanse bijdrage aan het solidariteitsfonds loopt tot en met 2011.

Buitenlandse Zaken

V Buitenlandse Zaken	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	7 099,8	4 253,6	6 627,7	6 649,9	6 946,6	7 044,7
totaal niet-belastingontvangsten	649,3	705,3	719,4	733,8	748,5	763,5
23 Versterkte Europese samenwerking						
Uitgaven	7 099,8	4 253,6	6 627,7	6 649,9	6 946,6	7 044,7
Ontvangsten	649,3	705,3	719,4	733,8	748,5	763,5

Relatie begroting Buitenlandse Zaken en de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS)

Er zijn twee soorten uitgaven op de begroting van Buitenlandse Zaken: HGIS en niet-HGIS. Niet-HGIS-uitgaven zijn de afdrachten aan de Europese Unie. HGIS-uitgaven zijn alle andere buitenlanduitgaven. De HGIS-uitgaven worden elders toegelicht; hier wordt alleen de ontwikkeling van de EU-afdrachten weergegeven.

Meest opvallend in de meerjarige ontwikkeling van de EU-afdrachten, verantwoord op het artikel *Versterkte Europese samenwerking*, in de komende jaren zijn de kortingen die Nederland heeft bedongen op de afdrachten aan de Europese Unie. Het totale effect daarvan bedraagt circa 1 mld. per jaar. In de cijfers is uitgegaan van inwerkingtreding van het nieuwe Eigen Middelenbesluit in 2009, met terugwerkende kracht tot 2007. De Commissie gaat uit van inwerkingtreding in 2009, de meeste lidstaten hebben het nieuwe Eigen Middelen besluit inmiddels geratificeerd. De kortingen zijn zichtbaar in de grote daling van de BNP en BTW afdracht in 2009 en de jaarlijkse kortingen op de afdrachten in de jaren daaropvolgend.

Justitie

VI Justitie	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	5 876,0	5 715,6	5 558,2	5 565,2	5 582,8	5 590,8
totaal niet-belastingontvangsten	1 211,2	1 253,3	1 225,9	1 244,3	1 269,3	1 281,7
11 Nederlandse rechtsorde						
Uitgaven	11,5	11,5	10,5	10,4	10,4	10,4
12 Rechtspleging en rechtsbijstand						
Uitgaven	1 366,7	1 342,9	1 340,0	1 342,9	1 342,1	1 341,9
Ontvangsten	175,3	184,9	190,9	191,9	193,9	193,9
13 Rechtshandhaving, criminaliteits- en terrorismebestrijding						
Uitgaven	2 678,7	2 724,5	2 705,6	2 771,7	2 774,6	2 776,1
Ontvangsten	869,8	889,7	914,4	933,5	953,6	965,4
14 Jeugd						
Uitgaven	537,2	571,2	565,7	565,9	580,6	592,1
Ontvangsten	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
15 Vreemdelingen						
Uitgaven	1 077,7	850,3	725,9	711,2	703,7	696,9
Ontvangsten	162,5	175,2	117,1	115,4	118,3	118,9
17 Internationale rechtsorde						
Uitgaven	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
91 Algemeen						
Uitgaven	198,8	212,7	212,5	168,4	176,6	178,5
Ontvangsten	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
92 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	0,4	-2,5	-6,8	-10,1	-10,0	-9,8
Ontvangsten						
93 Geheim						
Uitgaven	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0

De uitgaven op de begroting van het ministerie van Justitie dalen de komende jaren vooral door de ontwikkelingen in de uitgaven voor de vreemdelingenketen. In 2008 en 2009 zijn de uitgaven hoger door een hogere verwachte asielinstroom (van 10 500 naar 16 000). Meerjarig blijft de verwachting van de asielinstroom gelijk aan 10 500. Daartegenover daalt de bezetting in het COA in de jaren 2008 en 2009 door de pardonregeling. Dit leidt tot een structureel lagere bezetting in het COA en meerjarig lagere uitgaven vanaf 2010.

Door de bezuiniging op de rechtsbijstand van het Coalitieakkoord dalen de uitgaven op het artikel *Rechtspleging en rechtsbijstand*. Daarnaast zullen er op termijn meer griffierechten ontvangen worden als gevolg van meer gevoerde rechtzaken.

De uitgavenstijging op artikel *Rechtshandhaving, criminaliteits- en terrorismebestrijding* wordt met name veroorzaakt door de extra uitgaven aan veiligheid uit pijler 5 van het Coalitieakkoord. Er zijn middelen beschikbaar voor onder meer het aanpakken van cybercrime en financieel-economische fraude, het verlagen van het recidivepercentage en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). Daarnaast dalen de uitgaven door een lagere behoefte aan extra celcapaciteit. Hiertegenover staat echter een groei in uitgaven voor de forensische zorg.

Conform het Coalitieakkoord is de ontvangstenraming voor Boeten en Transacties opwaarts bijgesteld. Dit komt doordat zowel de hoogte van de boetes, als de aantallen uitgeschreven boetes verhoogd zijn.

Vanaf 2009 zullen voor *Jeugd* meer uitgaven gedaan worden voor verbetermaatregelen binnen de Justitiële Jeugdinstellingen (JJJ's). Ook wordt meer uitgegeven vanwege het grotere aantal onderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming.

Het is de verwachting dat de instroom van asielzoekers tijdelijk stijgt tot 16 000 en vanaf 2010 weer 10 500 bedraagt. Als gevolg van de regeling ter afwikkeling van de nalatenschap van de oude Vreemdelingenwet is de uitstroom uit de opvangfaciliteiten met twee jaar vertraagd. Met name hierdoor en door extra investeringen in brandveiligheid bij het COA in 2007 en 2008 vindt in 2009 een daling van de uitgaven op het artikel *Vreemdelingen* plaats. Vanaf 2010 dalen de ontvangsten met circa 60 mln. doordat er minder kosten voor de eerste jaarsopvang van asielzoekers als ontwikkelingshulp kunnen worden toegerekend.

De uitdeling van gelden voor pijler 5 en de herschikking van een aantal budgetten leidt tot een daling van het budget vanaf 2011 op het artikel *Algemeen*.

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	6 135,5	6 585,6	5 555,8	5 552,3	5 546,2	5 519,9
totaal niet-belastingontvangsten	53,0	238,1	270,6	270,2	96,2	95,5
1 Grondwet en democratie						
Uitgaven	13,2	12,3	12,6	12,3	9,0	9,5
Ontvangsten	0,3					
2 Politie						
Uitgaven	4 796,0	4 744,1	4 682,2	4 683,5	4 693,2	4 686,0
Ontvangsten	3,2	3,2	3,2	3,2	0,5	0,5
4 Partners in veiligheid						
Uitgaven	149,6	137,1	139,6	142,1	136,1	133,1
Ontvangsten	0,3	0,4	0,1			
5 Nationale Veiligheid						
Uitgaven	167,3	169,0	165,8	165,9	165,6	165,6
Ontvangsten	3,2	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
6 Functioneren Openbaar Bestuur						
Uitgaven	45,2	42,2	40,5	40,0	39,9	40,3
Ontvangsten	1,6	193,8	193,8	193,8	22,5	22,5
7 Informatiebeleid Openbare Sector						
Uitgaven	173,8	123,8	108,1	101,8	99,0	98,5
10 Arbeidszaken overheid						
Uitgaven	107,9	87,4	51,2	49,5	47,0	47,1
Ontvangsten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
11 Kwaliteit Rijksdienst						
Uitgaven	66,1	66,2	64,4	62,4	56,7	56,2
Ontvangsten	7,5	0,3	0,3	0,6	0,6	
12 Algemeen						
Uitgaven	105,4	95,1	96,1	102,9	108,2	92,0
Ontvangsten	9,4					
13 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	1,0	- 1,0	- 22,6	- 33,3	- 33,3	- 33,3
14 Toezicht en onderzoek oov						
Uitgaven	15,8	15,1	14,9	14,6	14,4	14,4
Ontvangsten	0,1					
15 Crises- en rampenbeheersing						
Uitgaven	37,0	32,5	31,3	30,4	30,3	30,3
Ontvangsten	4,0	0,7				
16 Brandweer en GHOR						
Uitgaven	157,2	161,8	171,6	180,1	180,2	180,2
Ontvangsten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
17 VUT fonds						
Uitgaven	300,0	900,0				
Ontvangsten	22,4	38,2	72,0	71,4	71,4	71,6

In 2008 liggen de uitgaven voor *Grondwet en democratie* circa 1 mln. hoger dan in jaren daarop door de incidentele middelen voor de Staatscommissie Grondwet en voor verbeteringen in het kiesproces (naar aanbevelingen van de commissie-Korthals Altes).

De uitgaven voor de *Politie* zijn hoger in 2008 en 2009. Deze hogere uitgaven worden vooral veroorzaakt door de kosten van de incidentele vergoedingen in de CAO politie en de incidentele middelen voor de bestrijding van zware criminaliteit (motie-Van Geel). De uitgaven na 2009 zijn per saldo redelijk constant. Tegenover een toename van de uitgaven in verband met de toedeling van middelen voor veiligheid (pijler 5 van het Coalitieakkoord), o.a. bestemd voor het opvangen van de gevolgen van vergrijzing bij de politie, en de groei van het budget in verband met demografische ontwikkeling, staat een daling. Deze daling wordt vooral veroorzaakt door de intertemporele compensatie die nodig is om de kosten van de incidentele vergoedingen in de CAO politie in 2008 en 2009 te financieren. Compensatie vindt plaats uit de jaren 2010 tot met 2014.

De hogere uitgaven voor *Partners in veiligheid* in 2008 worden verklaard door de overheveling van middelen voor de centrale exploitatiekosten C2000 van Defensie, VWS en de Belastingdienst. De lagere uitgaven vanaf 2012 worden verklaard door het aflopen van het programma tegen radicalisering en polarisatie.

De hogere ontvangsten in de jaren 2009–2011 voor het *Functioneren openbaar bestuur* houden verband met de afgesloten bestuursakkoorden met de provincies. Afgesproken is dat de niet-Randstadprovincies een bijdrage aan de kabinetsdoelstellingen leveren van in totaal 390 mln. via de begroting van BZK. De Randstadprovincies koppelen een bijdrage van 210 mln. aan projecten van Randstad Urgent. Voor zover budgettaire besluitvorming over deze projecten nog niet is afgerond, worden deze bijdragen voorlopig ook aan het ministerie van BZK overgemaakt.

De hogere uitgaven in 2008 en 2009 voor het *Informatiebeleid openbare sector* hangen samen met zowel de bouw en implementatie van aanvraagstations voor het reisdocumentenprogramma, als met investeringen in de basisvoorzieningen voor de e-overheid.

De hogere uitgaven voor *Arbeidszaken overheid* in de jaren 2008 en 2009 wordt onder andere veroorzaakt door een eerdere koopkrachtreparatie voor postactieve ambtenaren die tot 2006 gebruik maakten van de tegemoetkomingregeling in de ziektekosten.

De hogere uitgaven voor *Kwaliteit Rijksdienst* van 2008 tot 2011 worden verklaard door de incidentele middelen voor het Sociaal Flankerend Beleid. Het betreft hier rijksbrede uitgaven voor onder meer de Mobiliteitsorganisatie.

Op de post *Nominaal en onvoorzien* staat de resterende taakstelling op de bestuurskosten. Op dit moment wordt onderzocht op welke wijze het restant van de taakstelling kan worden ingevuld.

De hogere uitgaven voor *Brandweer en geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen (GHOR)* vanaf 2009 worden verklaard door een beleidsintensivering als gevolg van het Coalitieakkoord. De uitgavengroei hangt vooral samen met het op orde brengen van de regionale organisatie voor crisisbeheersing.

De uitgaven voor het *VUT-fonds* in 2008 en 2009 betreffen een rentedragende lening aan het VUT-fonds. Het VUT-fonds is een stichting die de VUT (vervroegde uittreding)-regelingen uitvoert voor overheidswerknemers op basis van het omslagstelsel. Het omslagstelsel houdt in dat de uitkeringen aan ex-werknemers worden betaald uit de premies die worden opgebracht door de actieve werknemers en door de werkgevers. De ontvangsten betreffen de rente die over deze lening wordt geheven.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	34 880,3	35 062,0	34 922,5	35 085,0	35 260,4	35 437,9
totaal niet-belastingontvangsten	2 078,5	1 971,0	1 969,5	1 920,3	1 981,4	2 066,6
1 Primair onderwijs						
Uitgaven	9 058,3	9 113,2	8 996,8	8 910,8	8 857,3	8 773,2
Ontvangsten	72,9	21,9	5,9	1,7	1,7	1,7
3 Voortgezet onderwijs						
Uitgaven	6 509,1	6 525,2	6 453,0	6 414,1	6 438,4	6 487,7
Ontvangsten	85,9	56,4	49,9	1,4	1,4	1,4
4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie						
Uitgaven	3 352,4	3 276,3	3 276,3	3 271,4	3 268,3	3 268,4
Ontvangsten	76,9	10,0	3,6			
5 Technocentra						
Uitgaven	9,6	9,4	9,4			
Ontvangsten	9,3	9,1	9,2			
6 Hoger beroepsonderwijs						
Uitgaven	2 150,9	2 226,0	2 246,0	2 281,6	2 296,1	2 313,4
Ontvangsten	7,2	6,0	4,5	0,0	0,0	0,0
7 Wetenschappelijk onderwijs						
Uitgaven	3 616,0	3 604,7	3 639,2	3 686,8	3 703,8	3 748,9
Ontvangsten	20,3	20,1	25,1	25,1	0,0	0,0
8 Internationaal onderwijsbeleid						
Uitgaven	17,9	17,6	17,0	16,6	16,6	16,6
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
9 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid						
Uitgaven	118,0	185,8	387,9	465,4	478,2	488,0
11 Studiefinanciering						
Uitgaven	3 808,6	4 003,5	4 055,6	4 117,4	4 278,9	4 369,0
Ontvangsten	431,0	466,9	513,8	571,3	631,4	692,8
12 Tegemoetkoming studiekosten						
Uitgaven	287,0	210,8	130,4	124,5	122,8	121,8
Ontvangsten	11,6	10,5	8,8	8,4	8,4	8,4
13 Lesgeld						
Uitgaven	6,3	6,1	5,8	5,1	5,2	5,2
Ontvangsten	190,6	191,2	198,1	204,3	210,2	215,2
14 Cultuur						
Uitgaven	965,4	916,6	900,4	901,2	900,3	895,8
Ontvangsten	46,2	23,4	22,5	21,6	20,7	19,9
15 Media						
Uitgaven	868,4	867,8	886,6	875,0	879,4	883,9
Ontvangsten	240,8	231,6	236,0	197,7	197,7	197,7
16 Onderzoek en wetenschappen						
Uitgaven	1 024,3	1 110,0	1 038,3	1 001,8	1 001,1	997,3
Ontvangsten	184,8	194,4	142,7	118,5	117,5	115,2
17 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	52,4	- 27,7	4,9	- 27,7	- 80,1	- 70,3
Ontvangsten	3,9	2,0	1,0	1,0	1,0	1,0
18 Ministerie algemeen						
Uitgaven	149,6	122,8	115,9	108,5	104,3	104,0
Ontvangsten	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
19 Inspecties Uitgaven	61,3	62,5	58,1	53,6	53,6	53,6
20 Adviesraden Uitgaven	7,7	7,4	7,1	5,7	5,7	5,7
24 Kinderopvang Uitgaven	2 802,5	2 807,0	2 677,0	2 856,7	2 913,8	2 959,2
Ontvangsten	696,3	726,7	747,7	768,7	790,7	812,7
25 Emancipatie Uitgaven	14,6	17,0	16,6	16,5	16,7	16,7

Op de begroting van het ministerie van OCW vertonen de uitgaven over de periode 2008–2013 een licht stijgende lijn. Gedurende deze periode nemen de uitgaven met grofweg 0,5 mld. toe. De ontvangsten blijven nagenoeg constant. De verklaring voor de per saldo toegenomen uitgaven is vooral gelegen in de toevoeging van enveloppen aan de begroting. Daarnaast neemt het beroep op studieleningen en beurzen de komende jaren toe. Tegenover deze uitgavenstijgingen staan dalingen als gevolg van afnemende leerlingenaantallen.

Demografische ontwikkelingen zorgen ervoor dat het aantal leerlingen binnen het *Primair onderwijs* afneemt. Dientengevolge vertoont de uitgavenontwikkelingen binnen deze onderwijssector een dalende trend (–0,3 mld.). Bij het *Voortgezet onderwijs* nemen de leerlingenaantallen licht toe, wat vanaf 2011 een lichte toename in de uitgaven te zien geeft (+0,1 mld.). De versnelling van de invoering van de gratis schoolboeken, waarbij middelen naar voren zijn gehaald, zorgt voor een hoger niveau in 2008. Voor de *BVE-sector* is juist een lichte daling van de leerlingenaantallen zichtbaar. Over de jaren heen vertaalt zich dit in een kleine uitgavenafname (–0,1 mld.). Overigens is er een opvallend scherpe daling in 2009 zichtbaar, hetgeen te wijten is aan een breed scala aan FES-projecten, waarvan de financiering afloopt in 2008. Binnen het *Hoger en Wetenschappelijk onderwijs* is sprake van toenemende studentenaantallen. Vandaar dat de uitgaven van beide onderwijssectoren over de periode 2008–2013 een stijgende ontwikkeling doormaken (+0,2 mld.).

Op het artikel *Arbeidsmarkt en personeelsbeleid* is evenzeer een uitgaven-toename te zien. Oorzaak achter deze toename is de toebedeling van enveloppengelden inclusief oploop voor het actieplan «Leerkracht van Nederland». Voor datzelfde actieplan zijn ook de gelden betreffende incidentele loonontwikkeling (ilo) met oploop overgedragen.

Ook de uitgaven binnen de *Studiefinanciering* nemen fors toe (+0,5 mld.). De verklaring daarvoor is tweeledig. Enerzijds werkt het toenemend aantal studenten in het hoger en wetenschappelijk onderwijs door in de uitgaven voor studiefinanciering. Daarnaast doen studenten steeds meer een beroep op studieleningen. De flinke daling bij de *Tegemoetkoming studiekosten* per 2010 wordt verklaard uit de overheveling van een deel van dit budget in verband met de invoering van de gratis schoolboeken en voor het kindgebonden budget (Jeugd en Gezin).

Verklaring voor de uitgavendaling bij *Onderzoek en wetenschappen* is met name gelegen in de FES-projecten, waarvan de financiering in verschillende jaren afloopt.

De uitgavenontwikkeling binnen de *Kinderopvang* vertoont over de periode 2008–2013 een verdere stijging door inzet van een groot deel van de enveloppemiddelen en een flinke bijdrage uit de algemene middelen, *naast* het pakket aan maatregelen dat is getroffen om de groei te beheersen en misbruik van de regeling tegen te gaan. De dip in de reeks wordt veroorzaakt door de maatregelen binnen de gastouderopvang, die per 2010 ingaan.

Nationale Schuld

IXA Nationale Schuld (Transactiebasis)	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	13 333,5	14 854,3	13 752,6	14 037,0	14 473,6	13 694,9
totaal niet-belastingontvangsten	1 650,9	1 560,0	1 781,2	3 940,7	2 708,8	1 670,9
1 Financiering staatsschuld						
Uitgaven	9 820,2	10 047,2	10 003,9	9 850,4	9 665,9	9 206,6
Ontvangsten	174,3	203,0	140,2	108,9	133,7	185,3
2 Kasbeheer						
Uitgaven	3 513,3	4 807,1	3 748,7	4 186,6	4 807,8	4 488,4
Ontvangsten	1 476,6	1 357,0	1 641,0	3 831,9	2 575,0	1 485,6
3 Nominaal						
Uitgaven				0,0	0,0	

Het artikel *Financiering staatsschuld* heeft betrekking op de extern gefinancierde staatsschuld. De uitgaven bestaan uit de rentelasten van zowel de vaste als de vlottende schuld. De uitgaven fluctueren onder meer als gevolg van de ontwikkeling van het feitelijke tekort, aanpassingen in de rekenrente en herfinanciering. De ontvangsten op dit artikel bestaan uit de renteopbrengsten over het positieve schatkistsaldo en uit het saldo van opbrengsten en kosten van renteswaps. De ontvangsten fluctueren onder meer als gevolg van afgesloten swaps en aanpassingen in de rekenrente.

Op het artikel *Kasbeheer* staan de geldstromen die betrekking hebben op het betalingsverkeer van de rijksoverheid en van de aan de schatkist gelieerde instellingen. De uitgaven bestaan enerzijds uit de rentevergoeding over de saldi die in de schatkist worden aangehouden door baten-lastendiensten, RWT's (Rechtspersoon met een Wettelijke Taak) en Sociale Fondsen. Anderzijds bestaan de uitgaven uit verstrekte leningen aan baten-lastendiensten en RWT's en, in sommige jaren, uit een afname van het rekening-couranttegoed van deze instellingen of van de Sociale Fondsen. Dit artikel fluctueert als gevolg van wisselend leengedrag. De sterke fluctuaties worden voor een belangrijk deel veroorzaakt door gewijzigde inzichten in de inleg van de van de Sociale Fondsen als gevolg van (onder meer) mutaties in de premieontvangsten en de premiegefinancierde uitgaven.

De ontvangsten op dit artikel bestaan uit rentebaten en aflossingen op leningen aan baten-lastendiensten en RWT's alsmede toenemende rekeningcourant saldi. De schommelingen van de ontvangsten worden tevens door de bovengenoemde verschuivingen veroorzaakt.

Financiën

IXB Financien	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	4 221,7	4 095,4	4 019,6	3 661,3	3 576,8	3 575,5
totaal niet-belastingontvangsten	4 010,8	3 502,2	3 696,3	3 420,8	3 293,4	3 283,0
1 Belastingen						
Uitgaven	3 728,2	3 611,8	3 550,3	3 212,0	3 133,2	3 129,7
Ontvangsten	1 238,9	1 258,9	1 258,9	1 058,9	1 047,9	1 047,9
2 Financiële markten						
Uitgaven	63,8	64,9	62,2	58,1	58,1	58,1
Ontvangsten	6,9	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6
3 Financieringsactiviteiten publiek-private sector						
Uitgaven	20,0	12,2	11,0	7,4	6,4	5,9
Ontvangsten	2 348,6	2 179,8	2 158,3	2 069,3	2 004,3	1 996,3
4 Internationale Financiële Betrekkingen						
Uitgaven	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3
Ontvangsten	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
5 Exportkredietverzekering en Investeringsgaranties						
Uitgaven	106,3	119,8	134,8	134,8	134,8	134,8
Ontvangsten	161,2	101,2	76,2	69,2	69,2	69,2
7 Beheer materiële activa						
Uitgaven	113,5	105,2	99,4	98,4	98,4	98,4
Ontvangsten	233,0	167,1	177,6	198,1	146,6	144,2
8 Financieel-economisch beleid van de overheid						
Uitgaven	46,3	37,4	31,2	27,1	22,9	22,9
Ontvangsten	5,6	5,7	5,8	5,9	5,9	5,9
9 Algemeen						
Uitgaven	137,2	136,8	124,9	118,8	118,2	120,2
Ontvangsten	15,8	13,1	13,1	13,1	13,1	13,1
10 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	4,0	4,9	3,5	2,5	2,5	3,2

De efficiencytaakstelling op het apparaat van het ministerie van Financiën, de subsidietaakstelling en de taakstelling op de huisvesting leiden, genomen over de gehele begroting, tot structureel lagere uitgaven.

De hogere uitgaven en ontvangsten tussen 2008 en 2010 op het artikel *Belastingen* worden voornamelijk veroorzaakt door een verschuiving in de verdeling van de heffings- en invorderingsrente tussen premies en belastingen ten gunste van begroting IXB.

De overheid investeert de komende jaren in consumenteneducatie middels het platform Centiq. De hogere uitgaven op het artikel *Financiële markten* tot 2010 hangen voornamelijk hiermee samen.

Een eenmalige pilot voor PPS in de zorg leidt tot hogere uitgaven in 2008 op het artikel *Financieringsactiviteiten publiek-private sector*. Daarnaast worden tot 2010 kosten gemaakt voor het beheer en de – mogelijke – ontwikkeling van vliegveld Twente. De uitkering van superdividend door Schiphol leidt tot een hogere ontvangst in 2008. De eerdere verkoop van KPN en TNT, zorgt voor een geleidelijke terugloop van de dividenduitkering.

De verwachtingen omtrent de verzekeringsportefeuille exportkredietverzekeringen – die veroorzaakt wordt door de economische omstandigheden – leidt ertoe dat op de lange termijn meer schade-uitkeringen worden voorzien dan op de korte termijn. Hierdoor lopen de geraamde uitgaven op het artikel *Exportkredietverzekeringen en investeringsgaranties* geleidelijk op. De ontvangsten op dit artikel liggen in 2008 en 2009 op een hoger niveau dan de raming voor latere jaren, voornamelijk als gevolg van onverwachte terugbetalingen van Gabon en Angola.

Het Rijk verkoopt een deel van zijn gronden. Hierdoor hoeft steeds minder uitgegeven te worden voor onderhoud en beheer, hetgeen leidt tot een dalende trend op het artikel *Beheer materiële activa*. De ontvangsten uit de verkoop van agrarische gronden kennen een wisselend kaspatroon, hetgeen tot uiting komt in een fluctuerende raming aan de ontvangstenzijde van dit artikel.

Het ministerie van Financiën voert programma's uit voor het verminderen van administratieve lasten (IPAL en ACTAL). Volgens huidige planning zullen deze in 2011 gerealiseerd worden. Mede hierom wordt tot 2011 meer uitgegeven op het artikel *Financieel-economisch beleid van de overheid*. In 2008 is er een piek in de uitgaven, omdat dan de nulmeting administratieve last plaatsvindt.

Defensie

X Defensie	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	8 163,1	8 125,6	8 004,8	7 994,4	7 830,5	7 826,9
totaal niet-belastingontvangsten	626,2	530,1	513,7	506,0	318,9	270,7
21 Commando Zeestrijdkrachten						
Uitgaven	641,0	625,4	617,4	618,6	619,0	621,4
Ontvangsten	22,3	23,9	22,3	22,3	22,3	22,3
22 Commando Landstrijdkrachten						
Uitgaven	1 387,9	1 351,4	1 353,9	1 356,2	1 353,0	1 353,8
Ontvangsten	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2
23 Commando Luchstrijdkrachten						
Uitgaven	745,2	717,0	703,1	703,6	699,6	701,3
Ontvangsten	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7
24 Koninklijke Marechaussee						
Uitgaven	395,4	386,1	383,1	377,3	375,4	376,3
Ontvangsten	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
25 Defensie Materieelorganisatie						
Uitgaven	2 279,8	2 285,1	2 349,6	2 327,4	2 302,5	2 221,3
Ontvangsten	471,2	398,0	291,5	349,3	195,0	163,0
26 Commando Dienstencentra						
Uitgaven	966,6	988,3	968,7	959,7	867,2	820,4
Ontvangsten	86,7	65,3	160,3	95,3	65,3	47,2
70 Geheime uitgaven						
Uitgaven	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
80 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	37,8	86,1	- 20,1	- 29,0	- 37,8	99,0
90 Algemeen						
Uitgaven	1 707,2	1 684,0	1 646,9	1 678,5	1 649,3	1 631,3
Ontvangsten	14,1	11,1	7,8	7,2	4,4	6,4

Het meerjarige verloop van de totaaluitgaven en totaal niet-belastingontvangsten wordt verklaard door het verloop van het niveau van de verkoopopbrengsten (de opbrengsten die voortvloeien uit verkoop van materieel en terreinen). In het Coalitieakkoord is besloten dat Defensie tijdens deze kabinetsperiode extra verkoopopbrengsten mag toevoegen aan de uitgaven. De raming van deze ontvangsten is in de eerstkomende jaren hoger dan in latere jaren. Aangezien ontvangsten worden toegevoegd aan de uitgaven van de Defensie-begroting, leidt een afname van niet-belastingontvangsten tot een lager totaal aan uitgaven. De sterkere daling van het niveau van totaaluitgaven na 2011 wordt verklaard doordat de afspraak alleen ten tijde van het huidige regeerakkoord geldig is. Voor het totaal aan Defensie-uitgaven dienen ook de middelen uit de HGIS-voorziening crisisbeheersingsoperaties (non-ODA) in beschouwing genomen te worden. Deze lopen meerjarig af van 336 mln. in 2008 naar 279 mln. in 2011 door de enveloppegelden uit het Coalitieakkoord en vanwege de in 2008 extra toegevoegde middelen voor de uitvoering van crisisbeheersingsoperaties.

De meerjarige daling van het uitgavenniveau op het artikel *Commando zeestrijdkrachten* komt door een doelmatigere interne bedrijfsvoering en het vergroten van de operationele doelmatigheid.

De daling van het uitgavenniveau in 2009 op het artikel *Commando landstrijdkrachten* wordt onder meer veroorzaakt door de reductie van de operationele tankcapaciteit en operationele vuurcapaciteit (conform de beleidsnota *Wereldwijd Dienstbaar*, TK 2007–2008, 31 243, nr. 1) en een overheveling van budget naar de Defensie Materieelorganisatie (DMO) ten bate van de inzetbaarheid van de krijgsmacht.

Op het artikel *Commando luchstrijdkrachten* dalen de uitgaven mede vanwege een reductie van de operationele jachtvliegtuigcapaciteit. Het verloop van uitgaven tussen 2008 en 2010 wordt verklaard door de fasering van deze extensivering.

Op het artikel *Commando Koninklijke marechaussee* daalt het uitgavenniveau vanwege maatregelen gericht op operationele doelmatigheid, een daling van de personele exploitatiekosten en Defensie-brede herschikkingen van personeelsbudgetten.

Op het artikel *Defensie Materieelorganisatie* is de stijging van het uitgavenniveau te verklaren vanwege de extra budgetten die zijn toegekend voor de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht en voor vroegtijdige vervanging van materieel (Motie-Van Geel c.s., TK 2007–2008, 31 200 X, nr. 43). Hiernaast zijn meer middelen uitgetrokken voor verbetering van de veiligheid en bescherming van uitgezonden personeel. Het grillige verloop van de ontvangsten vindt zijn oorzaak in de fasering van de verkoopopbrengsten.

Op het artikel *Commando Dienstencentra* wordt de stijging in 2009 onder meer verklaard door extra gelden voor de versterking van de inlichtingenketen, versterking informatievoorziening, het project «Veilige werkplek Defensie», investeringen in de Frederikkazerne in Den Haag en investeringen in de Van Ghentkazerne in Rotterdam. Meerjarig draagt de daling van exploitatiekosten mede bij aan de daling van het uitgavenniveau.

Het artikel *Nominaal en onvoorzien* dient als verdeelartikel voor loon- en prijsbijstelling, taakstellingen en herschikkingen die uiteindelijk hun beslag krijgen bij de andere artikelen. De negatieve stand in 2010–2012

betreft het saldo van investerings- en exploitatiereeksen die op dit artikel zijn gestald. Bij de realisatie van de begroting wordt het saldo verdeeld over de (niet-)beleidsartikelen.

Op het artikel *Algemeen* verloopt het niveau van de uitgaven en ontvangsten conform de trend van het totaalniveau van de begroting. De daling wordt mede ingezet door bijstelling van de budgetten voor het Sociaal Beleidskader en de wachtgelden en inactiviteitsweden (inclusief het Sociaal Beleidskader).

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

XI Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	1 558,3	1 161,8	1 033,5	1 011,6	948,4	920,0
totaal niet-belastingontvangsten	656,3	255,7	123,8	117,0	65,7	38,8
41 Optimalisering van de ruimtelijke afweging						
Uitgaven	28,1	19,1	6,0	5,9	6,6	3,3
Ontvangsten	19,4	10,0				
42 Gebiedsontwikkeling en realisatie Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur						
Uitgaven	437,4	142,9	70,6	71,7	52,1	48,1
Ontvangsten	386,5	85,9	20,8	25,3	7,4	1,5
43 Beperken van klimaatverandering en grootschalige luchtverontreiniging						
Uitgaven	25,2	47,4	44,9	29,2	23,2	23,4
Ontvangsten	0,3	2,5	6,0	6,0	6,0	6,0
44 Verbeteren milieukwaliteit van water en bodem						
Uitgaven	174,4	171,1	195,0	210,5	210,5	210,5
Ontvangsten	31,0	21,6	0,2			
45 Verbeteren milieukwaliteit in de bebouwde leefomgeving						
Uitgaven	180,1	130,0	96,1	80,9	35,9	32,9
Ontvangsten	150,0	71,7	43,0	33,0	3,0	
46 Verminderen van risico's van stoffen, afval, straling en GGO						
Uitgaven	140,1	147,7	140,4	138,2	138,1	136,5
Ontvangsten	2,8	2,8	2,1	1,0	0,3	
47 Versterken van het (inter)nationale milieubeleid						
Uitgaven	110,6	78,3	70,0	69,2	69,6	64,8
Ontvangsten	7,7	6,9	4,9	4,9	4,3	
48 Vergroten van de externe veiligheid						
Uitgaven	46,7	46,5	51,5	72,0	82,2	69,5
Ontvangsten	13,0	13,0	14,0	15,0	13,0	
49 Handhaving en toezicht						
Uitgaven	66,0	63,7	63,1	62,3	62,2	62,2
Ontvangsten	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
91 Algemeen						
Uitgaven	346,1	315,9	297,2	272,4	268,6	269,4
Ontvangsten	44,8	40,3	31,9	30,9	30,9	30,4
92 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	3,4	-0,7	-1,4	-0,8	-0,6	-0,6

In 2010 is op het artikel *Optimaliseren van de ruimtelijke afweging* een scherpe daling te zien. De verklaring hiervoor is dat de FES-middelen Klimaat voor Ruimte tot en met 2009 aan de VROM-begroting zijn toegevoegd.

De ontwikkeling in de tijd bij *Gebiedsontwikkeling en realisatie Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur* wordt verklaard doordat (incidentele) FES-middelen aan de VROM-begroting zijn toegevoegd. Deze projecten (vaak nieuwe sleutelprojecten of projecten uit het Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)) leiden vooral tot uitgaven in 2008 en 2009. Voorbeelden hiervan zijn het project Zuidas-Amsterdam en het project Rotterdam Zuidplein. In latere jaren wordt ook nog budget toegevoegd voor deze projecten, maar minder dan in 2008 en 2009. Dit geldt zowel bij de uitgaven als bij de ontvangsten.

In 2009 en 2010 is op het artikel *Beperken van Klimaatveranderingen en grootschalige luchtverontreiniging* een hoger budget te zien. Ook hier ligt een deel van de verklaring in het feit dat in het kader van het project «Schoon en Zuinig» FES-middelen zijn toegevoegd, die tot en met 2011 lopen. Deze middelen zijn met name bedoeld voor een subsidieregeling voor klimaatinitiatieven van gemeenten en provincies.

Bij *Verbeteren van de milieukwaliteit van water en bodem* neemt het budget in 2010 en in 2011 toe. In 2005 zijn er voor de Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) 2-periode bodemsaneringsmiddelen overgeboekt naar het ISV (verantwoord op de begroting van WWI). Voor 2010 en verder staan de bodemsaneringsmiddelen nog op dit artikel. Daarbovenop zijn er vanaf 2011 extra middelen structureel beschikbaar gesteld voor bodemsanering.

In 2008 en 2009 zijn op het artikel *Verbeteren van de milieukwaliteit in de bebouwde leefomgeving* meer middelen beschikbaar dan in latere jaren. Dat komt doordat in die jaren middelen uit het FES zijn toegevoegd voor de subsidieregeling luchtkwaliteit voor andere overheden. Met deze middelen kunnen gemeenten aan de slag om met lokale maatregelen de luchtkwaliteit in hun gemeente te verbeteren. Daarnaast heeft de FES-bijdrage voor de uitvoering van de Wet Luchtkwaliteit een verloop met een piek in 2008 en een jaarlijkse afloop tot 2010.

Op het artikel *Versterken van het (inter)nationale milieubeleid* is een daling te zien in 2009. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2008 uitgaven zijn gedaan in de uitvoerende sfeer (SenterNovem en het RIVM) voor het milieubeleid, waaronder de Omgevingsvergunning, uitvoering Toekomst-agenda Milieu en subsidies op het terrein van milieutechnologie.

Op het artikel *Vergroten van de externe veiligheid* is een toename te zien. De oploop richting de laatste jaren wordt veroorzaakt doordat bepaalde saneringen de nodige voorbereidingstijd kennen. Naast inventarisatie van de specifieke gevallen moeten nog de nodige projectplannen worden gemaakt. Daarna vindt de daadwerkelijke sanering pas plaats.

Op het artikel *Algemeen* worden alle uitgaven opgenomen die niet specifiek aan een van de beleidsdoelstellingen uit de beleidsartikelen zijn toe te rekenen. Het betreft hier apparaatsuitgaven van de VROM- én WWI-begrotingen. De afloop in dit artikel is te verklaren door lagere uitgaven voor gemeenschappelijke voorzieningen en de ingeplande rijksbrede taakstelling op het apparaat van VROM en WWI.

Wonen, Wijken en Integratie

XVIII Wonen, Wijken en Integratie	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	4 470,1	4 881,8	3 578,8	3 370,8	3 191,2	3 170,8
totaal niet-belastingontvangsten	860,0	847,3	299,4	281,0	268,6	267,0
1 Stimuleren krachtige steden, vitale wijken en voldoende woningen						
Uitgaven	1 181,3	1 188,2	556,8	367,0	209,3	209,3
Ontvangsten	552,2	519,7	3,7	4,1		
2 Stimuleren van een duurzame kwaliteit van woningen en overige gebouwen						
Uitgaven	39,0	57,3	54,9	39,7	25,3	25,4
Ontvangsten	0,1	6,1	4,1	0,1	0,1	0,1
3 Garanderen van keuzemogelijkheden en betaalbaarheid op de woningmarkt						
Uitgaven	2 365,2	2 320,8	2 388,3	2 423,6	2 423,9	2 448,0
Ontvangsten	300,9	316,0	287,7	272,5	263,7	262,1
4 Integratie niet-westerse migranten						
Uitgaven	462,0	502,4	466,9	464,8	464,8	439,8
Ontvangsten	1,5	2,4	3,2	3,9	4,4	4,4
5 Randvoorwaarden voor integratie en een goed werkende woningmarkt						
Uitgaven	11,3	11,3	9,0	12,1	9,8	8,4
6 Rijkshuisvesting						
Uitgaven	100,3	113,2	90,4	54,5	51,9	33,6
Ontvangsten	4,9	2,6	0,4	0,4	0,4	0,4
95 Algemeen						
Uitgaven	310,8	688,8	13,6	10,3	7,2	7,2
Ontvangsten	0,4	0,4	0,2			
96 Onverdeeld						
Uitgaven	0,2	-0,2	-1,1	-1,2	-1,0	-1,0

Het begrotingstotaal van de begroting van WWI wordt voor een belangrijk deel bepaald door de uitgaven voor de huurtoeslag. Deze uitgaven worden verantwoord op het artikel *Garanderen van keuzemogelijkheden en betaalbaarheid op de woningmarkt*.

Een ander groot deel van de begroting wordt gevormd door het artikel *Stimuleren krachtige steden, vitale wijken en voldoende woningen*. Vooral in het lopende jaar en in 2009 zijn er veel middelen beschikbaar voor het verbeteren van leefbaarheid, sociale samenhang en integratie in steden en wijken. Aangezien het grotestedenbeleid III (GSB III) na 2009 afloopt, zijn zowel de ontvangsten als uitgaven na dat jaar lager.

Voor het *Stimuleren van een duurzame kwaliteit van woningen en overige gebouwen* zijn voor de komende jaren FES-middelen voor energieneutraal bouwen beschikbaar, naast reguliere middelen en een stimuleringspremie (enveloppe Energie). De afloop wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het incidentele karakter van de FES-middelen.

Het grootste deel (85 procent in 2009) van de voor de *Integratie van niet-westerse migranten* beschikbare middelen is bestemd voor inburgering. De met het Deltaplan Inburgering beoogde intensivering komt overigens niet volledig tot uitdrukking in de bovenstaande tabel. Voor het

Deltaplan zijn door het kabinet namelijk extra middelen (enveloppen) beschikbaar gesteld, die in tranches worden uitgekeerd.

Heldere verhoudingen tussen partijen op de woningmarkt versterken de maatschappelijke prestaties van de partijen op de woningmarkt. Hiervoor wordt voor de komende jaren per jaar ongeveer 10 mln. per jaar uitgetrokken. Deze uitgaven worden verantwoord op het artikel *Randvoorwaarden voor integratie en een goed werkende woningmarkt*.

De uitgaven voor de *Rijkshuisvesting* betreffen voor een groot deel het onderhoud en de investeringen voor de huisvesting van die partijen binnen het Rijk die niet onder het reguliere huur-verhuurstelsel vallen. Dit zijn de Hoge Colleges van Staat, het ministerie van AZ en de paleizen in staatseigendom. Op dit moment zijn enkele grotere projecten in uitvoering, zoals de renovatie van het Paleis op de Dam en het huisvestingsproject voor de Raad van State. De lagere uitgaven in de latere jaren worden vooral verklaard door het aflopen van deze investeringsprojecten.

Verkeer en Waterstaat

XII Verkeer en Waterstaat	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	7 301,2	8 774,7	9 163,4	8 592,3	8 816,8	8 645,1
totaal niet-belastingontvangsten	101,5	90,4	54,8	55,8	58,4	59,2
31 Integraal waterbeleid						
Uitgaven	65,6	64,7	60,3	59,1	58,8	58,7
Ontvangsten	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
32 Het bereiken van optimale veiligheid in of als gevolg van mobiliteit						
Uitgaven	54,2	54,4	47,6	46,5	46,3	46,0
Ontvangsten	3,6	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7
33 Veiligheid gericht op de beheersing van veiligheidsrisico's						
Uitgaven	52,0	46,0	49,8	40,4	39,8	39,1
34 Betrouwbare netwerken en acceptabele reistijd realiseren						
Uitgaven	127,8	87,8	67,2	59,1	58,0	47,7
Ontvangsten	2,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
35 Mainports en logistiek						
Uitgaven	78,7	69,6	59,9	56,3	52,2	52,5
Ontvangsten	14,8	11,3	5,5	5,5	5,5	5,5
36 Bewerken, waarborgen en verbeteren van kwaliteit leefomgeving						
Uitgaven	93,3	107,9	90,4	50,5	37,4	25,2
Ontvangsten	57,2	59,2	39,4	41,4	43,5	45,7
37 Weer, klimaat, seismologie en ruimtevaart						
Uitgaven	44,3	43,7	42,2	48,7	45,1	46,1
Ontvangsten	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
39 Bijdragen aan het Infrafonds en BDU						
Uitgaven	6 519,5	8 073,8	8 534,6	8 021,1	8 261,2	8 099,2
40 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	17,6	1,1	-8,5	1,3	1,2	13,2
41 Ondersteuning functioneren Verkeer en Waterstaat						
Uitgaven	248,3	225,7	219,8	209,3	216,7	217,4
Ontvangsten	22,8	15,1	5,1	4,1	4,6	3,1

De kosten die Verkeer en Waterstaat maakt bij het ontwikkelen van beleid worden gefinancierd vanuit begrotingshoofdstuk XII. De aan de uitvoering gerelateerde beleidsdoelstellingen van Verkeer en Waterstaat zijn in de Infrastructuurfonds-begroting opgenomen. De uitgaven die daar worden geraamd, worden in de horizontale toelichting van dit fonds zelf toegelicht. Het Infrastructuurfonds wordt behalve uit de begroting van Verkeer en Waterstaat ook uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) gevoed, waarop eveneens een aparte horizontale toelichting wordt gegeven.

Het fluctuerende verloop van de totale uitgaven wordt voornamelijk beïnvloed door het artikel *Bijdrage aan het Infrastructuurfonds en de BDU (Brede Doel Uitkering)*. Dit artikel betreft de voeding van het Infrastructuurfonds. Zowel de bijdrage van de begroting van Verkeer en Waterstaat als die uit het Fonds Economische Structuurversterking kent een zelfde

soort verloop over de jaren. De voeding van het Infrastructuurfonds, vanuit de begroting van Verkeer en Waterstaat, groeit bovendien 2,8 procent per jaar.

De totale begrote uitgaven voor het artikel *Het bereiken van optimale veiligheid in of als gevolg van mobiliteit* nemen af vanaf 2010. Dit wordt voor een groot deel veroorzaakt door het aflopen van de projectmatige kosten die samenhangen met het nieuwe rijbewijs.

Het budget op het artikel *Betrouwbare netwerken en voorspelbare reistijden* neemt geleidelijk af, voornamelijk vanwege de voorziene afronding van de OV-Chipkaart.

De ontvangsten en uitgaven op het artikel *Mainport en logistiek* zijn in de jaren 2008 en 2009 fors hoger dan in latere jaren. De uitgaven nemen na 2009 af door stopzetting van de subsidie voor Haveninterne Projecten (HIP-II) en door het aflopen van de activiteiten op het gebied van stimulering binnenvaart. De ontvangsten op dit artikel nemen vooral af, omdat de ontvangsten uit EU-subsidie voor de inbouw van het «European Train Control System» (ETCS) in 2010 worden beëindigd.

De sterke afloop van het budget op het artikel *Bewerken, waarborgen en verbeteren van kwaliteit leefomgeving* vanaf 2010 heeft te maken met het programma Geluidsisolatie Schiphol. Voor dit project is een nieuwe kasreeks bepaald, waarvan het grootste gedeelte van de uitgaven begroot zijn tot 2011. De aanpassing van deze kasreeks is het gevolg van de vaststelling van het projectplan en de daarop gebaseerde ramingen.

Op het artikel *Ondersteuning Verkeer en Waterstaat* worden onder andere de ontvangsten uit het FES verantwoord. In 2008 zijn de geraamde uitgaven voor dit artikel hoger dan in latere jaren. Dit kan voor een deel worden toegeschreven aan het feit dat het negatief saldo 2007 van de batenlastendienst Inspectie Verkeer en Waterstaat wordt aangevuld in 2008. De ontvangsten dalen als gevolg van het aflopen van projecten die met FES-middelen worden gefinancierd.

Economische Zaken

XIII Economische Zaken	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	2 292,8	2 599,0	2 605,7	2 533,8	2 524,5	2 493,2
totaal niet-belastingontvangsten	7 655,2	12 213,0	10 499,6	7 695,6	6 362,2	6 417,9
1 Goed functionerende economie en markten Nederland en Europa						
Uitgaven	82,7	83,0	78,0	74,8	74,0	72,5
Ontvangsten	73,9	70,5	50,5	29,5	27,3	26,7
2 Bevorderen van innovatiekracht						
Uitgaven	634,3	653,8	660,2	563,6	568,8	561,7
Ontvangsten	185,0	171,8	167,2	104,8	91,4	69,1
3 Een concurrerend ondernemingsklimaat						
Uitgaven	326,3	350,9	326,5	328,7	315,5	303,3
Ontvangsten	95,2	70,7	72,9	69,8	71,7	73,8
4 Doelmatige en duurzame energiehuishouding						
Uitgaven	826,4	1 106,4	1 162,6	1 244,4	1 208,0	1 206,4
Ontvangsten	7 280,9	11 890,6	10 149,2	7 407,2	6 090,0	6 190,5
5 Internationale economische betrekkingen						
Uitgaven	11,7	7,7	7,7	7,3	7,4	7,4
Ontvangsten	2,8	0,5	0,5			
8 Economische analyses en prognoses						
Uitgaven	13,4	13,3	13,0	12,6	12,6	12,6
Ontvangsten	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
9 Voorzien in maatschappelijke behoefte aan statistieken						
Uitgaven	180,4	184,1	180,9	177,4	177,3	175,9
10 Elektronische communicatie en post						
Uitgaven	84,6	89,6	78,8	72,2	71,2	69,1
Ontvangsten	5,8	0,4	26,4	26,4	24,1	0,2
21 Algemeen						
Uitgaven	127,5	111,8	106,0	102,3	100,3	101,9
Ontvangsten	8,8	2,6	2,3	2,3	2,3	2,3
22 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	3,6	- 3,1	- 9,1	- 50,4	- 11,1	- 17,8
Ontvangsten		3,4	28,4	53,4	53,4	53,4
23 Afwikkeling oude verplichtingen						
Uitgaven	2,0	1,5	1,0	1,0	0,5	0,2
Ontvangsten	1,2	0,9	0,6	0,4	0,3	0,2

De ontvangsten op het artikel *Goed functionerende economie en markten* vloeien voornamelijk voort uit boetes die door de NMa als sanctie voor overtredingen van de Mededingingswet zijn opgelegd. Naarmate de tijdshorizon groter wordt, is de raming van ontvangsten uit nu reeds bekende boetes lager.

De hogere uitgaven op het artikel *Bevorderen van innovatiekracht* in 2009 en 2010 ten opzicht van 2008 worden voornamelijk verklaard, doordat er in die jaren meer middelen beschikbaar zijn voor innovatieprogramma's. De innovatievoucher-regeling wordt voor de periode 2008 t/m 2010 uitgebreid van 6000 naar 8000 vouchers, met bijkomend extra budget. Op advies van de Strategische Adviescommissie is in 2008 een tweetal nieuwe innovatieprogramma's slechts gedeeltelijk gehonoreerd, omdat

nog nadere uitwerking van deze programma's nodig is. Bovendien ligt het zwaartepunt hierbij in de jaren na 2008 en daarom worden de niet in 2008 benodigde middelen doorgeschoven naar 2009 en 2010. De middelen nemen vanaf 2010 af door het beëindigen van sommige projecten. Het betreft voornamelijk projecten die met FES-gelden zijn gefinancierd. Daarmee samenhangend lopen de ontvangsten (vanuit het FES) op dit artikel ook sterk terug vanaf 2010.

De ontvangsten op het artikel *Een concurrerend ondernemingsklimaat* zijn in 2008 hoger, omdat er in dat jaar (eenmalig) middelen worden terugontvangen van het Noorden in verband met de eindafrekening van het programma Investeringspremie Regeling (IPR)-decentraal. Daarnaast wordt in 2008 het restant van de in het verleden door EZ beschikbaar gestelde middelen teruggestort naar de EZ-begroting wegens liquidatie van de Stichting Industriefaciliteit, en worden middelen ontvangen uit hoofde van de verkoop van de gronden Vliegveld Beek.

Stijgende uitgaven aan de MEP en SDE verklaren de oploop op het artikel *Doelmatige en duurzame energiehuishouding*. De geplande MEP-uitgaven laten vanaf 2011 een daling zien, omdat bestaande MEP-beschikkingen aflopen. De hierdoor ontstane vrijval uit de MEP zal aan de middelen voor de regeling Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE) worden toegevoegd en worden ingezet. Daarnaast wordt naar aanleiding van de motie-Samsom/Atsma (TK 2007–2008, 31 239, nr. 16) vanaf 2008 tot en met 2015 een extra 120 mln. verspreid toegevoegd aan het SDE-budget. Het verschil tussen 2008 en de jaren daarna wordt ook verklaard, doordat vanaf 2009 een aantal enveloppemiddelen vanaf de aanvullende post Algemeen naar de EZ-begroting worden overgeheveld voor het stimuleren van het gebruik van zonneboilers en warmtepompen en voor de ontwikkeling van verschillende innovatieprogramma's op het terrein van energietransitie.

De ontvangsten op dit artikel bestaan voornamelijk uit aardgasbaten. De bepalende factoren voor de geraamde aardgasbaten zijn de aardgasprijs, die gerelateerd is aan de prijs van olie in dollars, de euro/dollar koers en het volume van de verkopen. De variatie in de ontvangsten wordt veroorzaakt door variaties in de geraamde gasproductie (die dus wordt bepaald door fluctuerende factoren zoals een sterk stijgende olieprijs in de jaren 2008 en 2009).

De sterk toegenomen ontvangsten in de jaren 2010 t/m 2012 op het artikel *Elektronische communicatie en post* worden verklaard doordat de periode waarin KPN en Vodafone gebruik mogen maken van hun GSM-frequenties verlengd wordt tot 2013. De ontvangsten voor de Staat vallen hierdoor hoger uit.

Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

XIV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	2 545,1	2 447,7	2 374,1	2 191,7	2 158,5	2 135,3
totaal niet-belastingontvangsten	728,9	608,0	623,9	610,6	584,3	580,3
21 Duurzaam ondernemen						
Uitgaven	377,7	305,7	281,2	230,5	218,3	214,6
Ontvangsten	81,6	13,1	12,5	10,8	6,8	6,8
22 Agrarische ruimte						
Uitgaven	54,3	70,3	51,4	42,1	35,0	34,5
Ontvangsten	54,7	68,8	55,6	51,3	44,2	44,2
23 Natuur						
Uitgaven	538,7	532,0	515,2	483,0	491,7	489,3
Ontvangsten	85,8	26,8	33,8	42,4	29,1	25,1
24 Landschap en Recreatie						
Uitgaven	189,2	186,5	183,6	149,2	149,5	146,2
Ontvangsten	32,8	28,6	28,6	5,7	5,7	5,7
25 Voedselkwaliteit en Diergezondheid						
Uitgaven	126,7	102,6	72,3	68,6	68,6	67,5
Ontvangsten	16,0	10,3	1,2	1,2	1,2	1,2
26 Kennis en Innovatie						
Uitgaven	983,1	976,1	968,3	960,4	946,8	946,9
Ontvangsten	30,4	23,9	21,0	19,5	8,9	8,9
27 Reconstructie						
Uitgaven	70,9	71,8	108,4	88,5	85,7	84,1
Ontvangsten	0,3	0,5	26,7	26,7	26,7	26,7
28 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	- 0,1	- 1,8	- 3,2	- 5,1	- 4,9	- 4,9
29 Algemeen						
Uitgaven	204,6	204,4	196,7	174,6	167,8	157,1
Ontvangsten	427,3	436,0	444,4	453,0	461,8	461,8

Op het artikel *Duurzaam ondernemen* zijn de uitgaven in 2008 eenmalig hoger door extra toegevoegde middelen als gevolg van de motie-Van Geel (TK 2007–2008, 31 200, nr. 16) en door instelling van drie interne begrotingsreserves. Omdat de zgn. «Koopmans-gelden» uit ICES II tot 2010 lopen, dalen de uitgaven opnieuw vanaf 2010.

De uitgaven op het artikel *Agrarische ruimte* zijn voornamelijk in 2009 hoger als gevolg van de toegevoegde FES-middelen Greenports, Greenport Primaviera en project Klavertje 4.

De uitgaven voor *Natuur* stijgen licht in 2012 als gevolg van de door LNV uitgevoerde interne herprioritering op haar begroting. Vooral op het natuurterrein worden hiervoor extra middelen ingezet. De lagere uitgaven worden veroorzaakt door de afloop van ICES-middelen voor natte natuur in 2010, waardoor vanaf 2010 een daling plaatsvindt.

De middelen voor *Landschap en recreatie* kennen na 2010 een dalend verloop omdat tot en met 2010 door verkoop van ruilgronden aanvullende middelen beschikbaar zijn voor Groen in en om de Stad.

Op het artikel *Voedselkwaliteit en Diergezondheid* zijn de uitgaven in 2008 en 2009 hoger vanwege extra middelen voor de Voedsel- en Waren- autoriteit in verband met het rapport-Hoekstra. De ontvangsten in 2009 zijn hoger door bij de EU declareerbare uitgaven voor blauwtongvaccins.

Het budget van het artikel *Kennis en innovatie* is qua omvang het grootste van de LNV-begroting. LNV is verantwoordelijk voor onderzoek, onderwijs en de toepassing van kennis in het groene domein.

De beschikbare middelen op het artikel *Reconstructie* nemen vanaf 2010 structureel toe door de geraamde ILG-bijdrage van de ministeries van VROM en V&W ten behoeve van de bodem- en watersanering. In 2010 zijn de uitgaven nog eens hoger door de toegevoegde middelen ten behoeve van het project Veenweidegebieden.

De daling van de uitgaven op het artikel *Algemeen* zijn met name het gevolg van de herprioritering van LNV, waarbij vooral op ICT een taakstelling rust. Ook van invloed op de dalende uitgaven zijn de subsidie- en efficiëncytaakstelling. De landbouwheffingen worden ook op dit artikel ontvangen.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	22 195,9	25 182,0	25 806,6	26 270,8	27 320,5	28 180,6
totaal niet-belastingontvangsten	687,3	776,9	1 130,8	1 081,9	1 046,4	1 022,3
41 Inkomensbeleid						
Uitgaven	1,5	1,7	0,8	0,8	0,8	0,8
42 Arbeidsparticipatie						
Uitgaven	37,4	26,6	9,3	12,0	15,4	15,4
Ontvangsten	23,0	18,9	19,0	19,0	19,0	19,0
43 Arbeidsverhoudingen						
Uitgaven	25,0	26,4	5,7	5,7	5,7	5,7
Ontvangsten	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
44 Arbeidsomstandigheden en verzuim						
Uitgaven	75,6	64,8	23,4	23,1	23,1	23,1
Ontvangsten	7,5	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1
45 Pensioenbeleid						
Uitgaven	2,4	1,9	0,4	0,4	0,4	0,4
46 Inkomensbescherming met activering						
Uitgaven	6 462,2	6 502,3	6 357,3	6 531,4	6 651,8	6 794,3
Ontvangsten	53,1					
47 Re-integratie						
Uitgaven	2 252,5	2 315,2	2 475,5	2 218,7	2 172,5	2 158,5
Ontvangsten	67,1	223,5	574,3	526,6	497,4	472,4
48 Sociale werkvoorziening						
Uitgaven	2 435,9	2 436,7	2 437,6	2 437,2	2 438,5	2 438,5
Ontvangsten	520,6	522,7	525,7	524,5	518,2	519,1
49 Overige inkomensbescherming						
Uitgaven	355,1	347,5	544,5	559,3	561,8	573,4
Ontvangsten	2,3					
50 Tegemoetkoming specifieke kosten						
Uitgaven	141,3	143,9	147,9	141,6	142,3	144,3
Ontvangsten	0,9					
51 Rijksbijdragen sociale fondsen						
Uitgaven	10 137,9	13 087,8	13 512,4	14 066,5	14 980,6	15 702,1
97 Aflopende regelingen						
Uitgaven	1,1	0,3	0,2	0,1		
Ontvangsten	0,6					
98 Algemeen						
Uitgaven	204,7	201,0	283,0	273,0	274,0	274,1
Ontvangsten	11,0	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
99 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	63,3	25,8	8,5	0,9	53,5	49,9

De begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bevat zowel middelen die tot het kader Sociale Zekerheid worden gerekend als middelen die onder het kader Rijksbegroting-eng vallen.

Het artikel *Inkomensbescherming met activering* is stabiel. Hier liggen echter wel verschillende effecten aan ten grondslag. Enerzijds is er een oploop als gevolg van het feit dat de instroom in de Wajong elk jaar hoger

is dan de uitstroom. Daarnaast is de instroom de afgelopen jaren gestegen. Anderzijds is er een daling van het aantal bijstandsgerechtigden. Per saldo resulteert een relatief stabiele reeks.

Het *Re-integratie*-budget daalt. Dit wordt veroorzaakt door twee afspraken uit het Coalitieakkoord die op dit artikel neerslaan: de korting op het flexibel re-integratiebudget, en de besparing door prestatieafspraken met CWI, UWV en gemeenten. De ontvangsten op dit artikel zijn in 2008 hoger dan in de daaropvolgende jaren. Dit komt omdat in 2007 gemeenten te ruim zijn bevoorschot naar nu blijkt op basis van het huidige gebruik van de regelingen. Dit teveel bevoorschotte bedrag komt in 2008 als ontvangst terug naar de begroting.

Op het artikel *Algemeen* worden de apparaatuitgaven en subsidie-, voorlichtings-, onderzoeks- en handhavingsbudgetten verantwoord die niet direct kunnen worden toegerekend aan een van de beleidsartikelen. Voor de jaren 2008 en 2009 wijken de bedragen af van de latere jaren. Dit komt doordat voor deze jaren de apparaatskosten zoveel mogelijk zijn toegerekend aan de beleidsartikelen.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	14 116,6	14 569,5	15 538,9	15 946,3	16 326,0	16 852,2
totaal niet-belastingontvangsten	61,7	59,1	66,0	47,4	27,4	27,4
41 Volksgezondheid						
Uitgaven	606,0	603,0	634,7	622,1	620,5	617,1
Ontvangsten	13,3	21,2	20,2	15,6	15,6	15,6
42 Gezondheidszorg						
Uitgaven	6 794,7	7 170,2	7 725,8	8 138,4	8 514,7	8 994,1
Ontvangsten	44,1	32,9	40,8	26,9	6,8	6,8
43 Langdurige Zorg						
Uitgaven	5 319,4	5 408,6	5 826,0	5 869,7	5 863,8	5 923,2
44 Maatschappelijke Ondersteuning						
Uitgaven	601,4	601,5	600,9	597,2	595,6	595,6
46 Sport						
Uitgaven	108,0	136,1	134,9	127,7	128,3	128,3
Ontvangsten	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
47 Oorlogsgetroffenen en herinnering WO II						
Uitgaven	412,7	390,0	370,3	353,5	340,1	327,5
98 Algemeen						
Uitgaven	311,9	298,2	286,4	279,3	272,6	273,7
Ontvangsten	3,4	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
99 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	- 37,5	- 38,1	- 40,1	- 41,6	- 9,7	- 7,3

De totale uitgaven op de begroting van het ministerie van VWS vertonen een stijgende lijn, voornamelijk veroorzaakt door de stijging op het artikel Gezondheidszorg en het artikel Langdurige Zorg.

De oploep op het artikel *Gezondheidszorg* wordt grotendeels veroorzaakt door de stijging van de zorgtoeslag en rijksbijdrage 18-Zvw. De hoogte

van de zorgtoeslag is gekoppeld aan de hoogte van de zorgpremie. Door de stijgende zorgpremies neemt de zorgtoeslag toe. De stijging van de zorgpremies zorgt er ook voor dat de rijksbijdrage 18-Zvw een stijgende lijn vertoont.

Op het artikel *Langdurige Zorg* is ook een stijging te zien. Deze stijging is grotendeels toe te schrijven aan de stijging van de rijksbijdrage BIKK (bijdrage in de kosten van kortingen). Deze bijdrage compenseert de premiederving bij onder andere de AWBZ, die ontstaan is door de grondslagverkleining voor de premieheffing. Deze grondslagverkleining trad op na de invoering van het nieuwe belastingstelsel in 2001. Daarnaast is er vanaf 2010 sprake van een forfaitaire tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg).

Het artikel *Oorlogsgetroffenen en herinnering WO II* vertoont een structurele daling ten gevolge van een afname van de populatie uitkeringsgerechtigden.

Jeugd en Gezin

XVII Jeugd en Gezin	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	6 056,0	6 212,5	6 298,7	6 437,8	6 425,7	6 412,7
totaal niet-belastingontvangsten	13,6	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5
1 Gezin en inkomen						
Uitgaven	4 206,0	4 267,4	4 259,8	4 353,7	4 323,8	4 300,9
Ontvangsten	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
2 Gezond opgroeien						
Uitgaven	290,4	342,2	366,7	385,6	383,3	383,3
Ontvangsten	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
3 Zorg en bescherming						
Uitgaven	1 561,3	1 601,7	1 671,0	1 697,5	1 717,1	1 727,7
Ontvangsten	11,8	11,7	11,7	11,7	11,7	11,7
98 Algemeen						
Uitgaven		0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
99 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	- 1,6	0,9	0,9	0,7	1,2	1,5

De totale uitgaven op de begroting van Jeugd en Gezin vertonen tot 2011 een stijgende lijn. Het grootste deel van deze stijging wordt veroorzaakt door het artikel *Gezin en inkomen*. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de oploop in het budget dat beschikbaar is voor het Kindgebonden Budget. De uitgaven voor de Kinderbijslag lopen licht af, doordat de raming van het aantal kinderen dat recht heeft op kinderbijslag licht daalt. De beschikbare middelen voor het Kindgebonden Budget stijgen in 2009, doordat in dat jaar bedragen per kind worden uitgekeerd. In 2008 werd nog een bedrag per gezin, de Kindertoeslag, uitgekeerd. In 2010 en 2011 stijgen de uitgaven voor het Kindgebonden Budget verder omdat in de ramingen een verhoging van de bedragen per kind is opgenomen, mede als gevolg van de integratie met de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS).

De uitgaven op het artikel *Gezond opgroeien* stijgen vooral van 2009 tot 2011. Dit is voornamelijk het gevolg van de stijgende uitgaven voor de

Centra voor Jeugd en Gezin. Daarnaast loopt het budget voor het Elektronisch Kinddossier en de Verwijsindex op van 10 mln. in 2009 tot 20 mln. in 2011.

Ook op het artikel *Zorg en bescherming* nemen de uitgaven toe. Op dit artikel wordt de stijging voornamelijk veroorzaakt doordat de uitgaven op basis van de Wet op de Jeugdzorg in de periode 2008–2013 met ongeveer 125 mln. toenemen. Deze stijging is het gevolg van een toenemende vraag, het streven om de wachtlijsten in de jeugdzorg weg te werken en de kwaliteit van het hulpaanbod te verbeteren. Daarnaast stijgen de uitgaven op dit artikel, doordat de verkorting van de doorlooptijden (van aanmelding tot uitspraak van de rechter) zorgt voor een groei in het aantal kindbeschermsmaatregelen.

Gemeentefonds

B Gemeentefonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	16 028,8	17 421,2	17 342,3	17 313,2	17 310,4	17 310,5
totaal niet-belastingontvangsten						
1 Gemeentefonds Uitgaven	16 028,8	17 421,2	17 342,3	17 313,2	17 310,4	17 310,5

Het *Gemeentefonds* is een belangrijke inkomstenbron voor gemeenten. De beschikbare financiële middelen worden zodanig over de gemeenten verdeeld, dat zij een gelijkwaardig voorzieningenpakket tegen globaal gelijke lasten kunnen leveren. De ontwikkeling van het Gemeentefonds wordt bepaald door de normeringssystematiek en de toevoegingen en/of omtrekkingen vanwege specifieke taakmutaties.

De omvang van het Gemeentefonds neemt in 2009 toe, mede als gevolg van het accres. In de jaren 2010–2012 neemt de omvang van het Gemeentefonds licht af. Dat hangt samen met het aflopen van de tijdelijk toegevoegde middelen voor armoede en schuldhulpverlening en kinderopvang. Daarnaast daalt het Gemeentefonds nog verder doordat de besparing bij de ketensamenwerking werk en inkomen oploopt tot 63 mln. in 2012.

Provinciefonds

C Provinciefonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	1 205,1	1 298,2	1 298,2	1 297,8	1 297,8	1 297,8
totaal niet-belastingontvangsten						
1 Provinciefonds Uitgaven	1 205,1	1 298,2	1 298,2	1 297,8	1 297,8	1 297,8

Het *Provinciefonds* is een belangrijke inkomstenbron voor provincies. De beschikbare financiële middelen worden zodanig over de provincies verdeeld, dat zij een gelijkwaardig voorzieningenpakket tegen globaal

gelijke lasten kunnen leveren. De ontwikkeling van het Provinciefonds wordt bepaald door de normeringssystematiek en de toevoegingen en/of onttrekkingen vanwege specifieke taakmutaties.

De toename van het Provinciefonds vanaf 2009 is te verklaren uit de toevoeging van het accres 2009. Er zijn dit begrotingsjaar geen specifieke mutaties geweest die het verloop van de uitgaven over de jaren wijzigen.

Infrastructuurfonds

A Infrastructuurfonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	7 204,2	7 738,6	8 280,7	8 124,7	7 894,8	7 620,5
totaal niet-belastingontvangsten	6 420,7	7 738,6	8 280,7	8 124,7	7 894,8	7 620,5
11 Hoofdwatersystemen						
Uitgaven	692,7	813,6	922,5	777,1	680,1	549,6
Ontvangsten	10,3	33,1	52,3	33,3	4,8	2,5
12 Hoofdwegenet						
Uitgaven	2 463,1	2 681,0	2 955,2	2 255,5	2 590,6	2 942,2
Ontvangsten	136,5	78,2	127,9	75,4	78,0	251,3
13 Railwegen						
Uitgaven	2 450,5	2 741,8	2 771,1	2 487,8	2 324,7	2 223,6
Ontvangsten	76,6	179,4	221,5	279,7	304,8	334,5
14 Regionale en lokale infrastructuur						
Uitgaven	365,5	273,4	277,8	294,0	360,9	381,0
Ontvangsten	29,0					
15 Hoofdvaarwegennet						
Uitgaven	590,8	747,0	765,6	763,6	773,0	685,1
Ontvangsten	18,5	32,4	40,6	32,5	28,4	5,0
16 Megaprojecten niet-Verkeer en Vervoer						
Uitgaven	166,9	288,1	356,7	791,0	772,5	623,1
Ontvangsten	7,0			20,0	20,0	20,0
17 Megaprojecten Verkeer en Vervoer						
Uitgaven	414,8	140,0	175,7	220,0	150,0	210,0
Ontvangsten	22,3					
18 Overige uitgaven en ontvangsten						
Uitgaven	59,8	53,8	56,1	535,6	242,9	5,9
Ontvangsten	34,8	35,1	35,0	518,0	237,1	
19 Bijdrage andere begrotingen Rijk						
Ontvangsten	6 085,8	7 380,3	7 803,4	7 165,8	7 221,7	7 007,2

De aan de uitvoering gerelateerde beleidsdoelstellingen van Verkeer en Waterstaat zijn in de begroting van het Infrastructuurfonds opgenomen. Het Infrastructuurfonds wordt gevoed vanuit de begroting van Verkeer en Waterstaat en vanuit het Fonds Economische Structuurversterking.

De oploop van 2008 tot 2010 op het artikel *Hoofdwatersystemen* wordt verklaard door de investeringen in het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWB), waaronder zwakke schakels in de kustverdediging.

Het bedrag aan uitgaven voor het *Hoofdwegenet* neemt toe tussen 2008 en 2010. Dit heeft hangt samen met de programmering van de MIT-projecten. Deze projecten lopen voor een deel af in 2010. Vanaf 2011 is er opnieuw een oploop op dit artikel. Deze oploop is onder andere te

verklaren doordat reeds gereserveerde middelen in het Fonds Economische Structuurversterking (FES) worden toegevoegd. Een toevoeging aan de begroting van het Infrastructuurfonds vindt plaats als de onderliggende projecten voldoende zijn uitgewerkt en er besluitvorming over heeft plaatsgevonden.

Op het artikel *Railwegen* zijn zowel aanleg-, als onderhoud- en vervangingsbudgetten opgenomen. Voor de tweede fase Herstelplan Spoor zijn middelen beschikbaar gesteld tot en met 2012. De hiervoor aan de begroting toegevoegde reeks is sterk oplopend, met een piek in de jaren 2009 en 2010. Ná 2010 (t/m 2012) dalen de beschikbaar gestelde middelen voor het herstelplan sterk, om na 2012 geheel te stoppen.

Het budget voor *Regionale en lokale infrastructuur* fluctueert, omdat het uitgaven (subsidies) betreft voor grote infrastructuurprojecten die door andere overheden worden aangelegd. Vanaf 2009 lopen de geraamde uitgaven op. Een oorzaak hiervan is het Regio Specifiek Pakket voor het Noorden (RSP). Bij de uitwerking van het RSP wordt onderscheid gemaakt tussen een ruimtelijk-economisch programma (REP), dat uitgevoerd wordt door EZ, en projecten ter verbetering van het regionale bereikbaarheid (RB), uitgevoerd door V&W.

Bij de *Megaprojecten niet-Verkeer en Vervoer* bepaalt het project Ruimte voor de Rivier voornamelijk het verloop door de jaren heen. De piek in 2011 en 2012 wordt bepaald door de overboeking vanuit het FES van middelen ten behoeve van het Project Mainport Rotterdam. De daling van uitgaven na 2008 van de *Megaprojecten Verkeer en Vervoer* weerspiegelt het aflopen van de uitgaven voor de Betuweroute en de HSL-Zuid. De fluctuaties in de jaren 2010–2012 worden veroorzaakt door de eerder geraamde uitgaven voor de Zuiderzeelijn die vrijvallen. Dit budget komt deels ten gunste van het spoorprogramma en voor een ander deel ten gunste van het eerder genoemde Regio Specifiek Pakket voor het Noorden.

Bij de *Overige uitgaven en ontvangsten* zijn de ontvangsten in 2008 het gevolg van de overheveling van het voordelig saldo (niet-gebruikte middelen) uit 2007 naar 2008. De sterke stijging van de uitgaven en ontvangsten in 2011 en 2012 worden veroorzaakt doordat leningen aan ProRail die via het Infrastructuurfonds lopen, in deze jaren aflopen. ProRail betaalt deze terug aan V&W (ontvangst) en V&W betaalt deze op haar beurt weer terug aan Financiën (uitgaven).

Het artikel *Ontvangsten andere begrotingen Rijk* betreft de voeding van het Infrastructuurfonds vanuit zowel de begroting van Verkeer en Waterstaat, als vanuit het FES. Deze voeding stijgt jaarlijks, onder meer als gevolg van het jaarlijkse groeipercentage van 2,8 procent vanuit begrotingshoofdstuk XII. De lagere voeding tussen 2011 en 2013 is het gevolg van nog niet vrijgegeven FES-middelen voor het artikel Hoofdwegennet.

Fonds Economische Structuurversterking

D Fonds Economische Structuurversterking	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	3 274,2	2 477,9	2 511,6	2 184,6	2 345,5	1 990,1
totaal niet-belastingontvangsten	3 274,2	2 477,9	2 511,6	2 184,6	2 345,5	1 990,1
11 Verkeer en Vervoer Uitgaven	1 371,2	1 133,9	1 212,7	966,2	758,1	716,6
12 Milieu en Duurzaamheid Uitgaven	364,7	274,8	263,0	271,6	230,4	220,9
13 Kennis en Innovatie Uitgaven	704,4	526,6	394,0	203,3	120,7	82,8
14 Ruimtelijke Ordening Uitgaven	430,6	121,4	43,6	52,8	19,5	5,5
15 Projecten in Voorbereiding Uitgaven	403,4	421,1	598,2	690,6	1 216,9	964,2
21 Ontvangsten uit Aardgasbaten Ontvangsten	3 274,2	2 477,9	2 511,6	2 184,6	2 345,5	1 990,1

Het Fonds Economische Structuurversterking (FES) is een verdeelfonds en heeft als doel het financieren van investeringsprojecten van nationaal belang waarmee beoogd wordt de economische structuur te versterken. De feitelijke projectuitgaven worden onderbouwd, geraamd en verantwoord op de andere begrotingshoofdstukken. Het kasritme van de FES-uitgaven wordt bepaald door de financieringsbehoefte van de goedgekeurde FES-projecten, passend binnen de budgettaire randvoorwaarden van de FES-wet.

Op de terreinen *Verkeer en vervoer*, *Milieu en duurzaamheid*, *Kennis en innovatie* en *Ruimtelijke ordening* worden bijdragen geleverd aan verschillende departementale begrotingen vanuit het FES. Voorbeelden van deze bijdragen zijn projecten in het kader van infrastructuur, luchtkwaliteit, kennis en het Budget Investerings in Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK). In de FES-begroting van 2008 zijn de investeringsdomeinen uitgebreid met *Verduurzaming van de energiehuishouding*, *Ruimtelijke investeringen* en *Waterbeheer(sing)*. De afloop na 2008 van deze begrotingsartikelen wordt veroorzaakt doordat na die tijd in mindere mate concrete invulling aan projecten is gegeven. Nog niet alle reserveringen voor FES-projecten zijn overgeboekt naar de departementale begrotingen. De middelen voor een eventuele doorloop van deze projecten zijn gereserveerd op het artikel *Projecten in voorbereiding*. Dit is het artikel waarop alle middelen binnen het FES worden gereserveerd, alvorens deze na voldoende uitwerking aan de verschillende departementale begrotingen toegevoegd worden. Ook een deel van de enveloppes uit het Coalitieakkoord is op dit artikel geboekt. Het begrotingsartikel heeft dan ook een oploop in deze kabinetsperiode. Tenslotte neemt, naast de reserveringen voor doorlopende projecten uit eerdere jaren, dit artikel toe door enkele grote reserveringen voor nog in te vullen projecten waaronder enveloppe luchtkwaliteit, Nota Ruimte en reserveringen voor projecten op het gebied van kennis, innovatie en onderwijs. In het Coalitieakkoord is afgesproken dat het FES een vaste voeding krijgt, die niet meer fluctueert als gevolg van mutaties in de aardgasbaten.

Daarom wordt in de FES-begroting vooruit gelopen op een wijziging van de Wet Fonds economische structuurversterking in het jaar 2009. De gasbatenvoeding van het Fonds wordt gevormd door de niet-belastingontvangsten van de staat uit aardgasbaten. De voeding uit aardgasbaten is gelijk aan de totale uitgaven in de FES-begroting 2009. De voeding uit aardgasbaten wordt derhalve niet meer berekend als een percentage van de gasbaten.

AOW-spaarfonds

E AOW-spaarfonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven						
totaal niet-belastingontvangsten	4 489,8	4 805,3	5 180,7	5 505,0	5 854,3	6 220,0
1 Rijksbijdrage AOW-spaarfonds Ontvangsten	3 085,7	3 199,2	3 312,6	3 426,0	3 539,5	3 652,9
2 Rentebijdrage over AOW-spaarfonds Ontvangsten	1 404,1	1 606,2	1 868,1	2 079,0	2 314,8	2 567,1

Het AOW-spaarfonds is ingesteld in 1998 om de financierbaarheid van de AOW op langere termijn zeker te stellen. Het fonds wordt gevoed door bijdragen vanuit de begroting van SZW. De *Rijksbijdragen* dienen conform de Wet Premiemaximering AOW en introductie spaarfonds AOW jaarlijks met minimaal 113,4 mln. te stijgen. Het fonds ontvangt daarnaast *Rente* over het totaal opgebouwde vermogen. De rente wordt aan het fondsvermogen toegevoegd.

Diergezondheidsfonds

F Diergezondheidsfonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	55,2	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4
totaal niet-belastingontvangsten	28,4	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4
1 Bewaking en bestrijding van dierziekten Uitgaven	55,2	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4
Ontvangsten	28,4	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4

Op de begroting van het Diergezondheidsfonds (DGF) worden meerjarig de reguliere uitgaven voor *Bewaking en bestrijding van dierziekten* opgenomen. Dekking vindt plaats door bijdragen van de sector, de EU en het Rijk. De afloop van uitgaven en ontvangsten is een gevolg van het feit dat het convenant DGF tussen Rijk en sector tot 2009 loopt.

De ontvangsten lopen in 2008 eenmalig op als gevolg van de overheveling van het positieve eindsaldo in 2007 en extra toegevoegde middelen voor het aankopen van blauwtongvaccins.

BTW-Compensatiefonds

G BTW-compensatiefonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	2 362,5	2 468,0	2 536,6	2 592,8	2 643,6	2 659,5
totaal niet-belastingontvangsten						
1 BTW-compensatiefonds Uitgaven	2 362,5	2 468,0	2 536,6	2 592,8	2 643,6	2 659,5

Gemeenten, provincies en kaderwetgebieden kunnen de betaalde BTW voor hun niet-ondernemersactiviteiten in beginsel gecompenseerd krijgen uit het BTW-Compensatiefonds.

Waddenfonds

H Waddenfonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	40,5	40,5	40,5	40,5	40,5	33,9
totaal niet-belastingontvangsten	33,9	33,9	33,9	33,9	33,9	33,9
1 Waddenfonds Uitgaven	40,5	40,5	40,5	40,5	40,5	33,9
Ontvangsten	33,9	33,9	33,9	33,9	33,9	33,9

Het Waddenfonds is ingesteld per 1 januari 2007 en wordt gevoed vanuit de VROM-begroting. Het Fonds wordt gedurende een investeringsperiode van 20 jaar jaarlijks met 33,9 mln. gevoed. Deze middelen worden ingezet voor de verbetering van de economische structuur en het milieu in het Waddengebied.

Homogene Groep Internationale Samenwerking

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Totaal uitgaven	6 228,1	6 569,9	6 444,7	6 683,7	6 748,3	6 886,9
Totaal niet-belastingontvangsten	178,9	155,3	133,5	132,9	132,0	121,4
2B. Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten						
Uitgaven	0,3	0,3	0,1			
5. Buitenlandse Zaken						
Uitgaven	5 425,9	5 676,0	5 545,1	5 780,2	5 912,6	6 097,9
Ontvangsten	158,8	131,0	110,2	110,8	110,4	110,4
Artikel 21: Versterkte intern rechtsorde en eerbiediging mensenrechten						
Uitgaven	107,2	110,5	109,2	111,8	104,0	104,0
Artikel 22: Grotere veilig en stabil.,effect. hum. hulpv. en goed best.						
Uitgaven	1 002,2	920,9	900,0	852,8	850,6	850,7
Ontvangsten	1,6	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Artikel 23: Versterkte Europese samenwerking						
Uitgaven	190,7	209,3	214,5	237,0	214,5	214,5
Artikel 24: Meer welvaart en minder armoede						
Uitgaven	955,4	1 116,1	1 028,5	1 231,6	1 544,1	1 696,5
Ontvangsten	37,9	40,8	20,0	20,6	20,2	20,2
Artikel 25: Toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling						
Uitgaven	1 731,2	1 802,3	1 803,1	1 779,9	1 778,4	1 778,4
Artikel 26: Beter beschermd en verbeterd milieu						
Uitgaven	391,3	443,7	495,9	586,3	386,4	386,4
Artikel 27: Welz en veilig.van Ned.in het btld en regul. van pers.verk.						
Uitgaven	183,8	189,5	131,4	129,7	134,4	135,0
Ontvangsten	36,8	36,6	36,6	36,6	36,6	36,6
Artikel 28: Versterkt cultur.profiel en pos. beeldvorm.in en buiten Ned						
Uitgaven	91,6	82,6	83,1	86,9	87,0	86,9
Ontvangsten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Artikel 30: Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	10,6	56,1	50,5	99,4	140,6	168,0
Artikel 31: Algemeen						
Uitgaven	761,9	744,9	728,9	664,7	672,5	677,5
Ontvangsten	81,6	51,6	51,6	51,6	51,6	51,6
6. Justitie						
Uitgaven	15,0	23,5	27,5	32,0	24,0	22,6
7. Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties						
Uitgaven	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3
8. Onderwijs, Cultuur en Wetenschap						
Uitgaven	65,0	65,2	65,1	65,1	65,1	65,1
9B. Financien						
Uitgaven	53,2	161,3	166,0	236,3	233,1	229,0
Ontvangsten	16,9	11,0	10,1	8,9	8,3	7,8

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
10. Defensie						
Uitgaven	356,1	346,8	343,2	298,7	218,7	218,7
Ontvangsten	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
11. Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer						
Uitgaven	75,7	54,3	60,6	61,4	84,8	60,1
12. Verkeer en Waterstaat						
Uitgaven	17,4	19,6	16,0	14,3	14,3	14,3
13. Economische Zaken						
Uitgaven	173,0	179,3	180,3	157,5	160,0	143,4
Ontvangsten	1,8	11,8	11,8	11,8	11,8	1,8
14. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit						
Uitgaven	29,7	28,9	28,8	28,7	27,7	27,7
15. Sociale Zaken en Werkgelegenheid						
Uitgaven	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
16. Volksgezondheid, Welzijn en Sport						
Uitgaven	15,6	13,6	10,9	8,4	6,9	6,9

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is een aparte budgettaire constructie, waarin de uitgaven aan Internationale Samenwerking van de verschillende departementen worden gebundeld. Het uitgavenniveau van de HGIS wordt aangepast voor macro-economische ontwikkelingen. Het ODA-deel van het HGIS budget is gekoppeld aan het bruto nationaal product, en bedraagt 0,8 procent BNP. Het non-ODA-deel van de HGIS kent een vaste omvang, dat wordt gecorrigeerd voor prijsveranderingen.

Het merendeel van de HGIS-uitgaven wordt via de begroting van Buitenlandse Zaken verantwoord. Daarom wordt het verloop van de HGIS-uitgaven van die begroting per artikel toegelicht. Voor de overige begrotingen wordt de toelichting per departement gepresenteerd.

Het budget op het artikel *Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur* is in 2008 opgehoogd door toekenning van extra middelen voor noodhulp. Verder is sprake van een structurele verhoging van de bijdragen aan de UNHCR (de VN-organisatie *High Commissioner for Refugees*), UNRWA (*Relief and Works Agency for Palestine Refugees*) en het Wereldvoedselprogramma. Ook is er meerjarig een verhoging voor programma's in fragiele landen.

Op het artikel *Versterkte Europese samenwerking* is het budget in 2008 verlaagd en in 2011 verhoogd. Dit betreft een overheveling van 22,5 mln. van het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) van 2008 naar 2011.

De trendmatige stijging op *Meer welvaart en minder armoede* komt onder andere doordat op dit artikel de verandering van het ODA-budget als gevolg van wijzigingen in het BNP wordt verwerkt. Vervolgens worden deze middelen uitgedeeld naar de andere artikelen. Bovendien worden deze uitgaven beïnvloed door de fondsen van de regionale ontwikkelingsbanken. Daarnaast zijn er op dit artikel meerjarig extra middelen beschikbaar gesteld voor verbetering van het ondernemingsklimaat.

In het Coalitieakkoord is een intensivering voor duurzame energie in ontwikkelingslanden voorzien. Die intensivering loopt van 2008 t/m 2011 en loopt op in die jaren. Dit is te zien op het artikel *Beter beschermd en verbeterd milieu*.

De toerekening van de geraamde kosten voor eerstejaarsopvang van asielzoekers uit de zogenoemde DAC-landen (Development Assistance Committee van de OESO) aan ODA is verhoogd voor de jaren 2008 en 2009. Dit wordt veroorzaakt door een verwachte hogere instroom van asielzoekers. Dit is terug te zien op het artikel *Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van persoonsverkeer*.

De HGIS kent een eigen systematiek voor loon- en prijsbijstellingen, de HGIS-indexering. De post *Nominaal en onvoorzien* wordt gebruikt als reservering om toekomstige stijgingen van lonen en prijzen op te vangen. Aangezien lonen en prijzen jaar op jaar stijgen, kent de reeks een oploop. In 2008 zijn nagenoeg alle middelen toebedeeld aan HGIS-artikelen op de diverse begrotingen.

Op de *Financiën*-begroting staan de betalingen aan onder meer het Internationaal Ontwikkelingsfonds (IDA). Deze betalingen zijn niet elk jaar gelijk, maar afhankelijk van jaarlijks te maken afspraken over de hoogte en het kaspatroon van de afdracht. Daardoor laten de HGIS-uitgaven van Financiën een ongelijkmatig beeld zien.

In 2008 t/m 2010 is het budget op de begroting van *Defensie* opgehoogd voor de inzet in Afghanistan in het kader van de missie ISAF III. Daarnaast zijn over de jaren 2008 t/m 2011 intensiveringsmiddelen uit het Coalitieakkoord toegevoegd aan de voorziening crisisbeheersingsoperaties (cumulatief 250 mln.); deze middelen laten een oploop zien over de jaren.

In de Tweede Kamer is de motie-Samsom (TK 2007–2008, 31 239, nr. 16) aangenomen. In deze motie wordt de regering gevraagd 120 mln. toe te voegen aan de Stimuleringsregeling Duurzame Energie (SDE). Deze intensivering wordt gedeeltelijk gedekt door lagere uitgaven voor Joint Implementation op de EZ-begroting in 2011 en 2012. Hierdoor vallen de HGIS-uitgaven van *Economische Zaken* in deze jaren lager uit. Met een nieuwe Faciliteit Transitielanden zal de rol van het bedrijfsleven in China en India moeten worden vergroot. De faciliteit zal worden verzorgd door het ministerie van EZ, waardoor de HGIS-uitgaven en -ontvangsten hier van 2009 t/m 2012 elk jaar 10 mln. hoger uitvallen.

Accessen Gemeentefonds en Provinciefonds

1 Accres Gemeentefonds/Provinciefonds	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven			218,6	422,5	925,7	1 314,7
60 Accres Gemeentefonds			202,1	390,6	855,5	1 214,9
61 Accres Provinciefonds			16,5	32,0	70,2	99,7

Het accres van het *Gemeentefonds* en het *Provinciefonds* wordt berekend door de mutatie van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven als groeivoet te nemen over de grondslag, gevormd door het Gemeente- respectievelijk Provinciefonds. De stijging van accessen wordt veroorzaakt door een stijging van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven.

Prijsbijstelling/Indexering WSF

2 Prijsbijstelling/Indexering WSF	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven		1 510,3	1 695,6	1 654,3	2 153,0	2 652,7
80 Prijsbijstelling		1 419,0	1 493,8	1 420,8	1 885,6	2 327,7
84 Indexering WSF		91,3	201,7	233,6	267,3	325,0

Op de aanvullende posten *Prijsbijstelling* en *Indexering studiefinanciering* is de meest actuele raming van de prijsstijgingen opgenomen die zich voordoen op de rijksbegroting en bij de normbedragen in de studiefinanciering. Als gevolg van de tranchegewijze opbouw ontstaat in de tijd een oplopend uitgavenniveau.

Arbeidsvoorwaarden

Arbeidsvoorwaarden	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven		2 312,9	4 188,3	5 992,3	7 920,1	9 914,4
totaal niet-belastingontvangsten						
1 Arbeidsvoorwaardenruimte ijklijn RB-eng Uitgaven		2 160,0	3 865,8	5 513,9	7 274,7	9 096,9
2 Arbeidsvoorwaardenruimte ijklijn SZ Uitgaven		127,9	267,7	391,3	525,5	667,6
3 Arbeidsvoorwaardenruimte ijklijn Z Uitgaven		20,9	46,3	70,3	94,6	119,9
4 Indexering rijksbijdragen Uitgaven		4,0	8,5	16,9	24,3	30,1

Op de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden worden de middelen gereserveerd die nodig zijn om de loongevoelige uitgaven op de *Rijksbegroting, Sociale Zekerheid en Zorg* op het uitgavenpeil van het desbetreffende jaar te brengen. De oploop in de cijfers ontstaat doordat jaarlijks een structurele reservering wordt opgenomen teneinde de begrotingsuitgaven (zoals deze op de afzonderlijke begrotingen zijn opgenomen) van constante naar lopende prijzen te brengen.

Koppeling Uitkeringen

Koppeling Uitkeringen	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven		284,3	500,7	738,4	994,9	1 269,2
totaal niet-belastingontvangsten		18,5	36,5	54,4	72,4	91,6
46 Inkomensbescherming met activering Uitgaven		268,3	456,4	669,4	699,7	1 144,5
47 Re-integratie Uitgaven		2,8	6,0	11,2	17,0	23,5
48 Sociale werkvoorziening Ontvangsten		18,5	36,5	54,4	72,4	91,6
49 Overige inkomensbescherming Uitgaven		12,2	36,2	55,3	74,9	96,8
50 Tegemoetkoming specifieke kosten Uitgaven		0,9	2,2	2,6	3,2	4,4

Op de aanvullende post Koppeling Uitkeringen worden de uitgaven voor de indexering van de begrotingsgefinancierde sociale-zekerheidsuitgaven geraamd. De mutaties in uitgaven op dit artikel komen tot stand door aanpassingen van de WKA (Wet koppeling met afwijkingmogelijkheden)-index en door grondslageffecten bij de uitkeringen. Aanpassing van de WKA-index vindt plaats op basis van CPB-cijfers over respectievelijk contractloon- en prijsontwikkeling.

Nominale bijstelling AKW

Nominale Bijstelling AKW	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	0,0	64,9	148,5	184,0	225,1	285,6
totaal niet-belastingontvangsten						
1 Gezin en inkomen Uitgaven	0,0	64,9	148,5	184,0	225,1	285,6

De nominale ontwikkeling van de kinderbijslag en het kindgebonden budget vertoont een stijgende lijn, gezien de ontwikkelingen van het prijsniveau.

Aanvullende post Algemeen

Algemeen	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	- 274,3	972,7	2 110,9	1 820,5	1 776,0	1 815,8
totaal niet-belastingontvangsten	4,0	4,0	4,0	4,0		
2 Uitvoeringskosten fiscale wetsvoorstellen Uitgaven	9,4	10,3	6,0	12,6	12,6	12,6
4 Eindejaarsmarge Uitgaven	- 783,2	- 84,9	- 40,9			
11 Overig Ontvangsten	4,0	4,0	4,0	4,0		
17 Behoedzaamheidsreserve GF/PF Uitgaven		226,9	226,9	226,9	226,9	226,9
35 BTW Openbaar Vervoer Uitgaven	34,1					
55 Diversen Uitgaven	373,8	657,0	1 078,8	190,5	164,4	161,7
62 CA 2: Innovatieve, ondernemende economie Uitgaven	4,6	9,4	111,1	227,0	248,0	304,9
63 CA 3: Duurzame leefomgeving Uitgaven		2,6	79,0	207,5	328,4	329,4
64 CA 4: Sociale samenhang Uitgaven	7,4	42,7	416,6	619,6	604,8	594,3
65 CA 5: Veiligheid, stabiliteit en respect Uitgaven	0,9	1,0	52,2	113,6	112,6	112,6
66 CA 6: Overheid en dienstbare publieke sector Uitgaven			19,5	78,4	78,4	73,4
67 CA: Diversen Uitgaven	80,6	107,9	161,7	144,5		

Op de aanvullende post Algemeen staan middelen waarvan op het moment van reservering de definitieve aanwending nog niet expliciet kan worden aangegeven. Daarnaast staan op de aanvullende post taakstellingen geparkeerd die uiteindelijk door de diverse begrotingen ingevuld worden (bijvoorbeeld de ramingstechnische veronderstelling in=uit bij de eindejaarsmarge).

De negatieve omvang van de raming op het artikel *Eindejaarsmarge* wordt bepaald door de ramingstechnische veronderstelling in=uit. Er wordt verondersteld dat er aan het einde van het jaar voldoende onderuitputting is, om de uitdeling van de eindejaarsmarge in een jaar te compenseren.

Daarnaast zijn middelen gereserveerd voor *Uitvoeringskosten fiscale wetsvoorstellen*, *Behoedzaamheidsreserve Gemeentefonds en Provinciefonds* en *BTW Openbaar vervoer*. De uitgaven op de post *Diversen* betreffen voor het grootste deel een reservering voor de schuldsanering Antillen. Door het vorige kabinet een start gemaakt met een traject dat moet leiden tot herziening van de staatkundige verhoudingen binnen het

Koninkrijk, verbetering van het financiële beheer en oplossing van de schuldenproblematiek. Daarbij zal een groot deel van de schulden van de Antillen worden gesaneerd.

Op de artikelen 62 tot en met 67 staan de enveloppemiddelen uit het Coalitieakkoord geparkeerd, die nog niet zijn overgeboekt naar de verschillende begrotingen. De tranches 2008 en 2009 zijn al wel uitgekeerd; over de resterende tranches zal in komende jaren nog besluitvorming plaatsvinden. Op basis van die besluitvorming zullen dan ook de resterende middelen worden overgeheveld naar de verschillende begrotingen.

Consolidatie

Consolidatie	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
totaal uitgaven	- 8 425,2	- 9 346,3	- 9 346,2	- 8 491,0	- 8 364,2	- 8 066,1
totaal niet-belastingontvangsten	- 8 425,2	- 9 346,3	- 9 346,2	- 8 491,0	- 8 364,2	8 066,1

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de Rijksbegroting voor dubbeltellingen die ontstaan door het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt daarnaast de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Hierdoor wordt het rekenkundig niveau van de totale rijksuitgaven en de rijksontvangsten hoger dan het feitelijk niveau. Door de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd. De hoogte van de post wordt in belangrijke mate bepaald door de bijdragen via de begrotingen van Verkeer en Waterstaat en het FES aan het Infrastructuurfonds.

2 Verticale Toelichting

De verticale toelichting bevat een cijfermatig overzicht voor alle begrotingen van budgettaire veranderingen die zich hebben voorgedaan sinds de Ontwerpbegroting 2008. Er wordt per begroting een cijfermatig overzicht gepresenteerd, gevolgd door een toelichting op de voornaamste veranderingen. Voor een meer gedetailleerde toelichting op de veranderingen wordt verwezen naar de afzonderlijke begrotingen.

De verticale toelichting onderscheidt drie categorieën mutaties:

1. mee- en tegenvallers;
2. beleidsmatige mutaties;
3. technische mutaties.

Alle overboekingen, desalderingen, statistische correcties en mutaties die niet tot een ijklijn behoren, zijn in de laatste categorie «technische mutaties» geclusterd. Overigens hebben vrijwel alle overboekingen en desalderingen wél een beleidsmatig karakter. Dit komt tot uitdrukking in de toelichtingen. Ingeval samenhangende mutaties in meerdere categorieën voorkomen, worden deze eenmaal toegelicht.

De totalen per begroting worden in eerste instantie gepresenteerd exclusief de bedragen die onder de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) vallen. Door middel van een aansluitregel wordt het deel van de begroting dat onder HGIS valt, zichtbaar gemaakt. De laatste regel geeft per begroting de totaalstand inclusief HGIS aan. De veranderingen die optreden binnen het HGIS-deel van de begroting worden gepresenteerd en toegelicht in de verticale toelichting van alle HGIS-uitgaven.

De ondergrens is afhankelijk van de omvang van de begroting en verschilt voor de verschillende categorieën mutaties. De post diversen bevat de mutaties die onder de ondergrens vallen en wordt in principe alleen toegelicht, indien zich bijzonderheden voordoen.

Huis der Koningin

I HUIS DER KONINGIN: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	
Mee- en tegenvallers Rijksbegroting in enge zin Diversen	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	
Beleidsmatige mutaties Rijksbegroting in enge zin Diversen	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	
Technische mutaties Rijksbegroting in enge zin Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2009	0,0	0,6	0,6	0,6	0,6	7,0
Stand Miljoenennota (excl. IS) Totaal Internationale samenwerking	6,1	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	6,1	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0

Staten-Generaal

IIA STATEN-GENERAAL: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	127,3	125,1	124,5	118,1	118,1	
Beleidsmatige mutaties Rijksbegroting in enge zin Diversen	3,8	5,5	2,8	6,9	8,4	
Technische mutaties Rijksbegroting in enge zin Diversen	3,0	3,0	2,9	3,0	3,0	
Extrapolatie Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	3,0	3,0	2,9	3,0	3,0	128,4
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS) Totaal Internationale samenwerking	134,1	133,6	130,3	128,0	129,5	128,4
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	134,1	133,6	130,3	128,0	129,5	128,4

IIA STATEN-GENERAAL: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5

Diversen (Beleidsmatige mutaties)

De post diversen wordt in 2009 voor 2,5 mln. verklaard doordat wegens vertraging in de uitvoering middelen voor ICT projecten niet geheel in 2007 tot besteding zijn gekomen. Deze uitgaven worden voorzien in 2009. De hogere uitgaven onder deze post worden vanaf 2011 verklaard doordat er vanaf 2011 structureel middelen aan de begroting zijn toegevoegd voor ICT van de Tweede Kamer.

Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINETTEN: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	95,3	94,6	98,0	90,8	90,6	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	- 0,2	0,8	1,0	1,0	1,0	
	- 0,2	0,8	1,0	1,0	1,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	8,0	1,3	- 2,0	4,6	1,3	
	8,0	1,3	- 2,0	4,6	1,3	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	2,6	2,4	2,4	2,3	2,3	
	2,6	2,4	2,4	2,3	2,3	
Extrapolatie						94,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	10,4	4,4	1,3	7,9	4,6	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	105,7	99,1	99,3	98,7	95,2	94,2
Totaal Internationale samenwerking	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	106,0	99,3	99,4	98,7	95,2	94,2

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINETTEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie						2,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	2,9	2,8	2,8	2,8	2,8	2,9
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	2,9	2,8	2,8	2,8	2,8	2,9

Diversen (Beleidsmatige mutaties)

De hogere uitgaven onder de post diversen in 2008 worden deels verklaard doordat er vertraging is opgetreden in de nieuwbouw voor de Raad van State. Hiertoe is 4 mln. niet tot besteding gekomen in 2007. In 2008 zijn deze middelen aan de begroting van de Raad van State toegevoegd. Daarnaast is de verwachting dat ook de gereserveerde middelen voor 2010 voor deze nieuwbouw niet in dat jaar tot besteding zullen komen. Daarom worden deze middelen toegevoegd aan de begroting van 2011.

Algemene Zaken

III ALGEMENE ZAKEN: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	64,5	64,1	63,3	61,7	56,6	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	1,1	0,3	0,3	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	3,1	3,1	3,1	0,0	-0,2	
Extrapolatie	3,1	3,1	3,1	0,0	-0,2	56,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	4,2	3,5	3,5	0,0	-0,1	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	68,7	67,5	66,8	61,6	56,5	56,5
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	68,7	67,5	66,8	61,6	56,5	56,5

III ALGEMENE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9

Koninkrijksrelaties

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	210,3	195,6	161,9	154,4	154,4		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Financiering tekorten BES-eilanden	10,4	7,0	3,3	0,0	0,0		
Organisatiekosten transitieproces	0,0	1,3	5,2	0,0	0,0		
Schuldsanering Aruba	25,2	0,0	0,0	0,0	0,0		
Schuldsanering N.A./Curaçao	0,0	140,0	0,0	0,0	0,0		
Sociaal Economisch Initiatief Curaçao	10,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Verbetering gevangeniswezen (EJM)	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0		
Vorbereiding statuswijziging BES-eilanden	0,0	13,0	14,0	0,0	0,0		
Diversen	- 4,0	- 8,0	- 8,0	- 8,0	- 4,0		
	50,7	153,3	14,5	- 8,0	- 4,0		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	2,2	- 0,3	- 0,3	2,2	2,2		
	2,2	- 0,3	- 0,3	2,2	2,2		
Extrapolatie						152,6	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	52,9	153,0	14,2	- 5,8	- 1,8		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	263,1	348,6	176,2	148,6	152,5	152,6	
Totaal Internationale samenwerking							
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	263,1	348,6	176,2	148,6	152,5	152,6	

IV KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	15,3	16,3	16,1	15,5	15,5		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Extrapolatie						15,5	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	15,3	16,3	16,1	15,5	15,5	15,5	
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	15,3	16,3	16,1	15,5	15,5	15,5	

Financiering tekorten BES-eilanden

Er is afgesproken dat de BES-eilanden voor de periode 2008–2010 een tekort op de begroting mogen hebben van cumulatief 21 mln.. Deze toegestane tekorten worden door Nederland gefinancierd. Een deel van dit geld (5 mln.) zal worden ingezet voor versterking van de belastingdienst op de BES-eilanden. Extra inspanning van de Belastingdienst zal ertoe moeten leiden dat 5 mln. aan belastingachterstanden alsnog wordt geïnd. Per saldo zal Nederland dus 16 mln. bijdragen aan de financiering van de tekorten. Vanaf 2011 dienen de begrotingen sluitend te zijn.

Organisatiekosten transitieproces

Vertraging in het proces van staatkundige vernieuwingen leidt ertoe dat langere instandhouding is vereist van de projectorganisatie Koninkrijksrelaties, de ondersteuning van de Kabinetten en het College Financieel Toezicht.

Schuldsanering Aruba (Aruba-deal)

Aangezien Aruba niet aan de voorwaarde van begrotingsevenwicht heeft voldaan, zijn de gereserveerde middelen voor schuldsanering Aruba in 2007 vrijgefallen. Conform bestaande afspraken zijn deze middelen weer toegevoegd aan de begroting 2008.

Schuldsanering Nederlandse Antillen/Curaçao

De verwachting is dat de Algemene Maatregel van Rijksbestuur (AMvRb) inzake tijdelijk Financieel Toezicht eind dit jaar in werking treedt, en dat later dit jaar het financieel toezicht zal worden gestart. In dat geval zal er worden begonnen met het voldoen van rente- en aflossingsverplichtingen door Nederland ten behoeve van het Land Nederlandse Antillen en Curaçao.

Sociaal Economisch Initiatief (SEI) Curaçao

Nu Curaçao zich heeft aangesloten bij het transitieproces, is ook hun aandeel uit de SEI middelen beschikbaar gesteld. De middelen voor het SEI zijn bedoeld als investeringsimpuls voor de eilanden om met ingang van de nieuwe staatkundige verhoudingen een gezonde financiële en economische startpositie te creëren.

Verbetering gevangeniswezen (Eindejaarsmarge)

Naar aanleiding van een recent onderzoek van het VN Comité Against Torture (CAT) is duidelijk geworden dat de situatie binnen het gevangeniswezen op de Nederlandse Antillen niet volledig aan de internationale eisen voldoet. Hoewel het gevangeniswezen in eerste aanleg een verantwoordelijkheid van de Nederlandse Antillen zelf is, is besloten om bijstand te verlenen. Hiertoe is via de eindejaarsmarge een bedrag van 9,1 mln. meegenomen naar 2008.

Vorbereiding statuswijziging BES-eilanden

De integratie van de BES-eilanden in het Nederlandse staatsbestel vergt voorbereidende werkzaamheden. Voor deze werkzaamheden zijn in 2009 en 2010 extra middelen gereserveerd. Deze middelen zijn onder andere bestemd voor verbeteringen in het onderwijs, investeringen in zorgvoorzieningen en rechtszekerheid. Verder wordt in 2009 gestart met de voorbereiding van een uitvoeringskantoor voor alle toekomstige rijkstaken op de BES-eilanden.

Diversen

De post diversen wordt verklaard door een structurele verlaging met 4 mln. van de samenwerkingsmiddelen. Gebleken is dat de samenwerkingsmiddelen structureel niet volledig tot besteding komen. Daarnaast is de Nederlandse bijdrage aan het Solidariteitsfonds in 2009, 2010 en 2011 met 4 mln. verlaagd als gevolg van continuering van de Arubaanse bijdrage.

Buitenlandse Zaken

V BUITENLANDSE ZAKEN: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	7 477,1	5 086,9	6 374,5	6 656,6	6 839,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Afdrachten aan de EU	- 377,3	- 833,3	253,2	- 6,7	107,5	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	- 377,3	- 833,3	253,2	- 6,7	107,5	7 044,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 377,3	- 833,3	253,2	- 6,7	107,5	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	7 099,8	4 253,6	6 627,7	6 649,9	6 946,6	7 044,7
Totaal Internationale samenwerking	5 425,9	5 676,0	5 545,1	5 780,2	5 912,6	6 097,9
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	12 525,7	9 929,5	12 172,8	12 430,1	12 859,2	13 142,6

V BUITENLANDSE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	623,6	636,1	648,8	661,8	675,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Perceptiekostenvergoedingen	25,7	69,2	70,6	72,0	73,5	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	25,7	69,2	70,6	72,0	73,5	763,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	25,7	69,2	70,6	72,0	73,5	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	649,3	705,3	719,4	733,8	748,5	763,5
Totaal Internationale samenwerking	158,8	131,0	110,2	110,8	110,4	110,4
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	808,1	836,4	829,6	844,6	858,9	873,9

Relatie begroting Buitenlandse Zaken en de Homogene groep internationale samenwerking (HGIS)

Er zijn twee soorten uitgaven op de begroting van Buitenlandse Zaken: HGIS en niet-HGIS. Niet-HGIS uitgaven zijn de afdrachten aan de Europese Unie. HGIS-uitgaven zijn alle andere buitenlanduitgaven. De HGIS-uitgaven staan op diverse begrotingen en worden elders toegelicht; hier wordt alleen ontwikkeling van de EU-afdrachten belicht.

EU-afdrachten

Een terugbetaling aan Nederland door de EU die voorzien was voor 2007, vindt plaats in 2008. Dit leidt tot een kasmeevaller van 273 mln. in 2008. De rest van de meevaller wordt veroorzaakt doordat de EU op basis van de finale begroting in 2008 minder gaat uitgeven dan waarmee rekening was gehouden.

Perceptiekostenvergoedingen

Perceptiekostenvergoedingen zijn vergoedingen die Nederland ontvangt voor het innen van landbouwheffingen en invoerrechten. De vergoeding bedraagt 25% van de geïnde middelen. Door hogere invoerrechten, stijgt de perceptiekostenvergoeding.

Justitie

VI JUSTITIE: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	5 465,0	5 326,4	5 246,0	5 226,7	5 227,0	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Aanvulling negatief eigen vermogen IND	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Daling capaciteitsbehoefte gevangeniswezen	- 42,7	- 63,6	- 71,0	- 75,0	- 72,7	
Daling capaciteitsbehoefte JJI's (strafrechtelijke instellingen)	- 21,9	- 26,7	- 53,9	- 48,5	- 42,2	
Hogere instroom asiel	101,4	112,3	0,0	0,0	0,0	
Hogere kosten IND	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Ramingsbijstelling asiel	0,0	0,0	84,2	84,2	84,2	
Vertraging capaciteitsuitbreiding TBS-instellingen	- 16,9	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	4,9	7,7	4,9	4,9	4,9	
	74,8	29,7	- 35,8	- 34,4	- 25,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Activering NoorderWint	- 15,2	0,0	4,7	5,3	5,3	
Dekking leges IND	32,5	27,0	27,0	26,0	26,0	
Doorberekenen van administratiekosten in boetes (Motie-Van Geel)	0,0	- 20,0	- 50,0	- 50,0	- 50,0	
Forensische zorg	11,1	15,5	6,9	19,4	19,4	
Inspectierapporten JJI's	7,0	48,0	48,0	45,0	47,0	
Jeugdcriminaliteit	12,0	16,0	12,0	5,0	5,0	
Raad voor de kindbescherming	1,9	7,9	11,4	14,4	17,8	
Rechtsbijstand	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Tranche 2009 tbv beleid pijler 5	0,0	18,5	18,5	18,5	18,5	
Uitstapprogramma prostituees	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	40,1	70,4	74,6	65,4	64,6	
	119,4	183,3	153,1	149,0	153,6	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Overheveling tbv forensisch psychische zorg (van VWS)	59,5	65,2	74,6	92,9	92,9	
Tweede tranche overdracht JJI (naar J&G)	0,0	- 31,9	- 31,7	- 31,6	- 31,4	
Verdeling loonbijstelling tranche 2008	129,1	125,3	123,9	123,0	122,7	
Diversen	28,3	17,6	28,1	39,8	43,9	
	216,9	176,2	194,9	224,1	228,1	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	411,0	389,2	312,1	338,5	355,8	5 590,8
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	5 876,0	5 715,6	5 558,2	5 565,2	5 582,8	5 590,8
Totaal Internationale samenwerking	15,0	23,5	27,5	32,0	24,0	22,6
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	5 891,0	5 739,1	5 585,7	5 597,2	5 606,8	5 613,4

VI JUSTITIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 100,6	1 107,2	1 111,5	1 117,2	1 116,8	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Boeten en transacties	0,0	40,0	40,0	40,0	40,0	
Diversen	19,5	0,0	0,0	5,0	5,0	
	19,5	40,0	40,0	45,0	45,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Indexatie boeten en transacties	0,0	0,0	18,0	24,0	43,0	
ODA toerekening asiel	91,4	101,8	43,6	42,6	47,2	
Diversen	- 26,0	- 7,5	- 4,5	- 4,5	- 4,5	
	65,4	94,3	57,1	62,1	85,7	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	25,7	11,8	17,2	20,1	21,8	
	25,7	11,8	17,2	20,1	21,8	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	110,6	146,2	114,4	127,2	152,5	1 281,7
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	1 211,2	1 253,3	1 225,9	1 244,3	1 269,3	1 281,7
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	1 211,2	1 253,3	1 225,9	1 244,3	1 269,3	1 281,7

Aanvulling negatief eigen vermogen IND

De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) heeft het jaar 2007 afgesloten met een negatief eigen vermogen (EV). Het negatieve EV wordt veroorzaakt doordat de productiekosten van de IND hoger zijn dan de kostprijzen waartegen de IND wordt bekostigd. Door een bijdrage van 25 mln. wordt het negatieve eigen vermogen van de IND opgeheven.

Daling capaciteitsbehoefte gevangeniswezen

De nieuwste prognoses wijzen op een lagere behoefte aan de groei van de celcapaciteit voor de komende jaren. Het aantal cellen hoeft met circa 1000 plekken minder te groeien dan eerder werd verwacht. De middelen die hiervoor beschikbaar waren gesteld, zijn elders voor justitieproblematiek ingezet. Bij de dalende groei van de celcapaciteit is rekening gehouden met enige frictiecapaciteit die, indien nodig, snel in gebruik kan worden genomen.

Daling capaciteitsbehoefte Justitiële Jeugdinrichtingen (JJl's) (strafrechtelijke instellingen)

Op basis van de nieuwe ramingen voor de benodigde capaciteit in de Justitiële Jeugdinrichtingen, is de capaciteit voor strafrechtelijke jeugdigen verlaagd met 265 plekken.

Hogere instroom asiel

Voor 2008 en 2009 wordt een hogere asielinstroom verwacht (van 10 500 naar 16 000). Dit leidt vooral tot hogere kosten in de opvang (COA) maar ook elders in de asielprocedure (o.a. IND, vreemdelingenkamers en rechtsbijstand). Verder is voor 2008 de TNV capaciteit (tijdelijke noodvoorziening) uitgebreid van 900 naar circa 1700 plekken.

Hogere kosten IND

De productiekosten van de IND zijn hoger dan de kostprijzen waartegen de IND wordt bekostigd. Oorzaak is dat de IND voornamelijk meer tijd nodig heeft voor de behandeling van aanvragen dan was voorzien bij het vaststellen van de kostprijzen. De kostprijzen IND zullen dit jaar worden herijkt.

Vertraging capaciteitsuitbreiding TBS-instellingen

In 2008 zal het beschikbare aantal nieuwe TBS-plaatsen achterblijven bij de aanvankelijke planning. Het lagere aantal nieuwe plaatsen wordt mede veroorzaakt door bouwvertragingen vanwege aangescherpte brandveiligheidseisen. Hierdoor komt een aantal projecten, in tegenstelling tot de eerdere ramingen, pas in 2009 gereed. De capaciteit wordt voor het jaar 2008 neerwaarts bijgesteld met 100 plaatsen.

Activering NoorderWint

De financieringswijze voor ICT project NoorderWint is gewijzigd. De oorspronkelijke investeringen zijn omgezet in een lening met ingang van 2008. Om de exploitatielasten te kunnen dekken (als gevolg van afschrijvings- en rentekosten) is de begroting in de volgende jaren verhoogd met het bedrag van de lening.

Dekking leges IND

Eerder geplande legesverhogingen zullen geen doorgang vinden. Hierdoor ontstaat een tekort, dat binnen de begroting wordt gedekt.

Doorberekenen van administratiekosten in boetes (Motie-Van Geel)

Vanaf 2009 worden de administratiekosten voor boetes doorberekend aan de gesanctioneerden. Dit naar aanleiding van de «Motie-Van Geel» die de Tweede Kamer heeft aangenomen.

Forensische zorg

Met ingang van 2008 is de verantwoordelijkheid voor de bekostiging van de forensische zorg overgegaan van het AFBZ (Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten) naar Justitie. In deze sector is al jaren sprake van een sterke groei. Via de beschikbaar gestelde middelen wordt de verwachte groei gefinancierd.

Inspectierapporten JJI's

Binnen de Justitiebegroting zijn middelen vrijgemaakt voor verbetermaatregelen binnen de Justitiële Jeugdinrichtingen (JJI's). Dit als reactie op de inspectierapporten JJI's. Deze middelen worden ingezet voor onder andere het verkleinen van de groepsgrootte en de scholing van personeel.

Jeugdcriminaliteit

De aanpak van de jeugdcriminaliteit maakt deel uit van de maatregelen van het project «Veiligheid begint bij Voorkomen». Om zo snel mogelijk tot een effectieve aanpak te kunnen komen, worden aanvullende middelen ingezet. Doel is onder andere om te komen tot extra gedragsbeïnvloedende maatregelen die de rechter kan opleggen om jongeren weer op het rechte pad te krijgen.

Raad voor de Kinderbescherming

Ter dekking van een hogere instroomprognose bij het aantal basis-onderzoeken en taakstraffen, zijn er extra middelen vrijgemaakt voor de Raad voor de Kinderbescherming. De verwachte groei zet meerjarig door. De extra middelen zijn bedoeld om te voorkomen dat er wachtlijsten ontstaan.

Rechtsbijstand

De bezuiniging uit het Coalitieakkoord op de rechtsbijstand is incidenteel voor 15 mln. verlaagd in 2008.

Tranche 2009 t.b.v. beleid pijler 5

Voor beleidsmaatregelen die voortvloeien uit het Coalitieakkoord komt vanaf 2009 extra geld beschikbaar. De middelen zijn o.a. bestemd voor de aanpak van cybercrime, financieel-economische criminaliteit, georganiseerde misdaad en een intensivering van het toezicht door de reclasseringsring.

Uitstapprogramma prostituees

Naar aanleiding van het amendement Anker (31 474 VI, nr. 7) heeft de Tweede Kamer budget beschikbaar gesteld voor de totstandkoming van uitstapprogramma's voor prostituees die een nieuwe loopbaan nastreven.

Diversen

Deze diversenpost bestaat uit verschillende (kleine) mutaties. Voor een reeks oplopend tot bijna 15 mln. betreft het een ophoging van het budget voor schadeloosstellingen (o.a. voor onterechte detentie, maar ook schade veroorzaakt door bijvoorbeeld de politie als onderdeel van de opsporing). Daarnaast wordt er o.a. geld vrijgemaakt om persoonswisselingen en identiteitsfraude in gevangenen tegen te gaan en is er geld vrijgemaakt voor extra taakstraffen voor volwassenen en de jeugdreclassering.

Boeten en Transacties

Het aantal boeten en transacties stijgt uit boven de raming in de begroting. Via deze mutatie wordt de raming op peil gebracht van de meest actuele verwachting.

Indexatie Boeten en Transacties

De boeten en transacties worden volgens reguliere systematiek iedere twee jaar geïndexeerd. Via deze mutatie wordt de toekomstige indexatie in de begroting verwerkt.

ODA toerekening asiel

Door een hogere asielinstroom in 2008 en 2009 vallen ook de kosten voor eerstejaars asielopvang die aan ODA worden toegerekend hoger uit. De ODA toerekening valt meerjarig licht hoger uit door de loon- en prijsindexering van de opvangkosten en een verhoging van de component onderwijs in de opvangkosten.

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	5 689,0	6 303,3	5 401,1	5 324,6	5 329,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Bestuurskosten	0,0	- 11,2	- 32,7	49,1	49,1	
CAO politie	93,8	56,2	- 25,0	- 30,0	- 31,0	
CAO politie (ejm)	22,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Financiering GBO.overheid	16,7	14,2	14,2	15,1	15,1	
Investeringsimpuls e-overheid	18,0	6,6	0,0	0,0	0,0	
Reisdocumenten	26,5	6,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	62,3	25,8	16,0	12,5	4,8	
	239,7	97,6	- 27,5	46,7	38,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Loonbijstelling	136,7	137,1	137,8	135,2	135,4	
Diversen	70,1	47,6	44,5	45,9	43,5	
Extrapolatie	206,8	184,7	182,3	181,1	178,9	5 519,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	446,5	282,3	154,7	227,8	216,8	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	6 135,5	6 585,6	5 555,8	5 552,3	5 546,2	5 519,9
Totaal Internationale samenwerking	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	6 136,0	6 586,0	5 556,1	5 552,6	5 546,4	5 520,1

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	31,9	46,1	79,2	78,6	75,6	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Bestuursakkoord bijdrage niet-randstad provincies	0,0	130,0	130,0	130,0	0,0	
Bestuursakkoord projecten randstad	0,0	41,3	41,3	41,3	0,0	
Diversen	- 1,0	- 1,0	- 1,0	- 1,0	- 0,7	
	- 1,0	170,3	170,3	170,3	- 0,7	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	22,1	21,6	21,1	21,3	21,3	
Extrapolatie	22,1	21,6	21,1	21,3	21,3	95,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	21,1	192,0	191,4	191,6	20,6	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	53,0	238,1	270,6	270,2	96,2	95,5
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	53,0	238,1	270,6	270,2	96,2	95,5

Bestuurskosten

De oorspronkelijk beoogde invulling van de taakstelling op de bestuurskosten ad 90 mln. vanaf 2011 blijkt niet in volle omvang haalbaar en wordt met 49,1 mln. verlaagd. De maatregel «efficiencywinst SiSa (Single information, Single audit)» ad. 11,2 mln. gaat in vanaf 2009 (zie ook

Gemeentefonds). Op dit moment wordt onderzocht op welke wijze het restant van de taakstelling ad 29,7 mln. kan worden ingevuld.

CAO politie

Om de kosten van de incidentele vergoedingen in de politie CAO in 2008 en 2009 te financieren is een intertemporele compensatie van 150 mln. noodzakelijk. Compensatie vindt plaats in de jaren 2010 t/m 2014.

CAO politie (ejm)

Van de eindejaarsmarge wordt 22,4 mln. incidenteel ingezet om een deel van de CAO politie te bekostigen.

Financiering GBO.overheid

Voor de exploitatie- en beheerkosten van generieke basisvoorzieningen die op dit moment bij GBO.overheid in beheer zijn (Digid, ODP, OTP, PKI, forum standaardisatie en Govcert) is 33,4 mln. nodig in 2008. Structurele dekking wordt voor de helft gevonden binnen de begroting van BZK en voor de helft binnen de begroting van Financiën (zie diversen technische mutaties).

Investeringsimpuls e-overheid

In 2008 en 2009 wordt cumulatief 24,6 mln. ingezet voor investeringen in de gemeenschappelijke machtigingsvoorziening (GMV), het overheidsdienstenplatform (ODP), de registratie niet-ingezetenen (RNI) en de persoonlijke internet pagina (PIP).

Reisdocumenten

De aanbesteding van het project Biometrie (bouw en implementatie van aanvraagstations voor het reisdocumentenprogramma) was voorzien in 2007. Door een uitspraak van de voorzieningenrechter is de aanbesteding vertraagd. De gereserveerde middelen zijn naar 2008 (26,5 mln.) en 2009 (6,0 mln.) doorgeschoven.

Diversen (beleidsmatige mutaties)

Deze post diversen wordt ondermeer verklaard door een intensivering van het programma i-teams van 7,2 mln. I-teams helpen gemeenten bij het implementeren van de bouwstenen van de e-overheid. Verder is er in 2008 en 2009 7,5 mln. aan de begroting van BZK toegevoegd voor de bestrijding van zware criminaliteit (Motie-Van Geel). Deze middelen zullen worden ingezet ter versterking van het programma «Veiligheid begint bij Voorkomen». Tevens wordt er 7 mln. toegevoegd voor het afsluiten van convenanten met de veiligheidsregio's en 14,6 mln. voor het compenseren van de stijging in de ziektekostenpremies van politiepersoneel.

Diversen (technische mutaties)

Voor exploitatie- en beheerkosten van generieke basisvoorzieningen die op dit moment bij GBO.overheid in beheer zijn is 33,4 mln. nodig in 2008. Structurele dekking wordt voor de helft gevonden binnen de begroting van Financiën (9B) (zie Financiering GBO.overheid). Daarnaast wordt de post diversen voor 11,9 mln. verklaard door de overheveling van middelen voor de centrale exploitatiekosten C2000 van de begrotingen van Defensie en VWS en voor 10 mln. door de prijsbijstelling.

Bestuursakkoord bijdrage niet-Randstad provincies en Bestuursakkoord projecten Randstad

Als gevolg van het in 2008 gesloten bestuursakkoord tussen Rijk en provincies is afgesproken dat de niet-Randstadprovincies een bijdrage aan de kabinetsdoelstellingen leveren van 390 mln. via de begroting van BZK. Daarnaast leveren de Randstadprovincies een bijdrage van 210 mln. aan projecten van Randstad Urgent. Dit wordt deels budgettair verwerkt op de begroting van Verkeer en Waterstaat. Omdat budgettaire besluitvorming over de projecten Hollandse Waterlinie en Haarlemmermeer nog niet is afgerond, worden de bijdragen aan deze projecten voorlopig aan het ministerie van BZK overgemaakt (zie Provinciefonds).

Diversen (ontvangsten en uitgavenkant)

De post diversen wordt o.a. verklaard door ontvangsten voor dienstverlening van de Werkmaatschappij en P-Direkt. Daarnaast wordt deze post verklaard door de ontvangsten als gevolg van de betalingen van waterschappen voor de WOZ-kostenregeling. Deze middelen worden via de begroting van BZK overgeheveld naar het Gemeentefonds.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	32 515,0	32 523,1	32 353,1	32 308,0	32 476,8		
Mee- en tegenvallers							
Rijksbegroting in enge zin							
Kinderopvang: autonome ontwikkeling	825,0	1 322,0	1 384,0	1 486,0	1 486,0		
Kinderopvang: inzet meevaller studie-financiering	- 43,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Leerlingen- en studentenaantallen	35,1	33,9	33,9	33,9	33,9		
Verlenging leerplicht	- 47,8	0,0	0,0	0,0	0,0		
Diversen	1,5	10,9	10,9	5,8	3,4		
	770,8	1 366,8	1 428,8	1 525,7	1 523,3		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Eindejaarsmarge	190,3	0,0	0,0	0,0	0,0		
Eindejaarsmarge: inzet begrotingsproblematiek	- 57,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Enveloppe cultuur en monumenten	0,0	24,0	27,8	42,0	42,0		
Enveloppe innovatie, kennis en onderzoek	0,0	32,0	32,0	32,0	32,0		
Enveloppe kinderopvang	0,0	111,0	286,6	459,7	496,7		
Enveloppe onderwijs	0,0	115,9	114,9	114,9	114,9		
Fusieprikkels	28,0	84,0	84,0	84,0	84,0		
Intertemporele compensatie WTOS	40,0	- 40,0	0,0	0,0	0,0		
Kinderopvang: beleidsmaatregelen	- 24,0	- 557,0	- 1 039,0	- 1 180,0	- 1 192,0		
Leerkracht van Nederland	- 19,0	88,8	194,0	179,4	186,7		
Leerkracht van Nederland: inzet enveloppe	0,0	93,1	167,1	224,1	224,1		
Rekenen en taal	14,2	36,9	36,9	26,6	16,5		
Schoolboeken	174,1	- 58,4	- 44,4	- 9,3	0,0		
Teldatum MBO	0,0	114,3	114,3	114,3	114,3		
Verwerken achterstanden restauratie monumenten	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Werkleerrecht	0,0	4,8	25,3	37,8	37,8		
Diversen	16,2	- 4,6	- 6,9	32,0	18,0		
	412,8	44,8	- 7,4	157,5	175,0		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
FES beroepsonderwijs in bedrijf	73,9	10,0	3,6	0,0	0,0		
Loonbijstelling tranche 2008	765,6	755,4	751,5	748,5	749,9		
Prijsbijstelling tranche 2008	165,0	169,2	167,8	166,3	168,8		
Diversen	47,5	- 14,6	36,9	15,3	12,2		
Niet tot een ijklijn behorend							
Bijstelling autonome raming studie-financieringsbeleid	78,0	156,8	144,4	129,7	123,9		
Diversen	51,5	50,6	43,7	34,0	30,5		
Extrapolatie	1 181,5	1 127,4	1 147,9	1 093,8	1 085,3	35 437,9	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	2 365,3	2 538,9	2 569,3	2 777,0	2 783,6		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	34 880,3	35 062,0	34 922,5	35 085,0	35 260,4	35 437,9	
Totaal Internationale samenwerking	65,0	65,2	65,1	65,1	65,1	65,1	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	34 945,3	35 127,2	34 987,6	35 150,1	35 325,5	35 503,0	

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN						bedragen in miljoenen euro's
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 207,8	1 225,4	1 211,1	1 118,9	1 137,0	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Autonome raming 2008 kinderopvang	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0	
Diversen	35,2	14,6	8,2	10,7	16,3	
	67,2	46,6	40,2	42,7	48,3	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
FES beroepsonderwijs in bedrijf	73,9	10,0	3,6	0,0	0,0	
Diversen	81,1	- 1,7	18,1	- 4,9	- 4,9	
Niet tot een ijklijn behorend						
Bijstelling autonome raming studie- financieringsbeleid	3,1	13,7	28,5	44,6	59,9	
Werkgeversbijdrage kinderopvang	641,0	677,0	698,0	719,0	741,0	
Diversen	4,2	0,0	- 30,0	0,0	0,0	
	803,3	699,0	718,2	758,7	796,0	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	870,7	745,6	758,4	801,4	844,3	2 066,6
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	2 078,5	1 971,0	1 969,5	1 920,3	1 981,4	2 066,6
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	2 078,5	1 971,0	1 969,5	1 920,3	1 981,4	2 066,6

Kinderopvang: autonome ontwikkeling

Voor de toekomst wordt zonder nadere maatregelen een aanzienlijke stijging van de uitgaven voor kinderopvang voorzien. De overschrijding voor 2008 valt op basis van de realisatiegegevens naar verwachting hoger uit. Het kabinet heeft een pakket aan maatregelen samengesteld om de groei van de kinderopvangregeling te beheersen en de overschrijding te dekken. Verderop wordt nader ingegaan op deze maatregelen.

Kinderopvang: inzet meevaller studiefinanciering

Ter dekking van de overschrijding in 2008 binnen de kinderopvang, wordt er een eenmalige meevaller ingezet vanuit het studiefinancieringsbeleid ad 53 mln., waarvan 43 mln. aan de uitgavenkant en 10 mln. aan de ontvangstenkant.

Leerlingen- en studentenaantallen

Als gevolg van demografische ontwikkelingen zijn de ramingen opwaarts bijgesteld. De stijging van de leerlingaantallen doet zich met name voor binnen het primair en voortgezet onderwijs. In het voortgezet onderwijs nemen de kosten daarnaast toe doordat meer kinderen dan vorig jaar geraamd kiezen voor het havo/vwo in plaats van het vmbo en doordat de verwachte deelname aan het leerweg ondersteunend onderwijs sterker stijgt dan vorig jaar gedacht. Het middelbaar beroepsonderwijs laat een lagere raming voor de bol (beroepsopleidende leerweg) zien en een hogere raming voor de bbl (beroepsbegeleidende leerweg). De hbo-raming is lager dan vorig jaar vooral door de lagere telling in de uitgangs-

situatie. Bij het wetenschappelijk onderwijs zien we de omgekeerde beweging: een hogere raming door een hogere telling.

Verlenging leerplicht

In het kader van de verlenging van de leerplicht is het macrobudget voor het MBO enkele jaren geleden opgehoogd. Omdat de effecten hiervan zich nog niet volledig hebben voorgedaan, zijn in het jaar 2008 incidenteel minder middelen noodzakelijk voor de opvang van langer studerende jongeren. Deze middelen worden ingezet voor het opvangen van de toename van leerling- en studentenaantallen.

Eindejaarsmarge

OCW ontvangt ruim 190 mln. aan overgehevelde middelen van 2007 naar 2008 (eindejaarsmarge). Het overgrote deel daarvan wordt ingezet voor overlopende verplichtingen; het restant (57 mln.) wordt aangewend voor de huidige begrotingsproblematiek.

Enveloppe cultuur en monumenten

De enveloppemiddelen worden onder andere ingezet voor beleidsprioriteiten zoals cultuurparticipatie, Mooier Nederland en versterking van de sector.

Enveloppe innovatie, kennis en onderzoek

Het kabinet investeert in wetenschappelijk onderzoek, onder meer door inzet van extra middelen voor grote infrastructurele onderzoeksvoorzieningen. Verder komen er additionele middelen vrij voor persoonsgerichte subsidie van vrouwelijke hoogleraren.

Enveloppe kinderopvang

Grotendeels worden de met deze enveloppe gemoeide middelen ingezet om de autonome groei op te vangen. Daarnaast zet dit kabinet in op kwaliteitsverbetering van peuterspeelzalen, onder meer door landelijk toezicht en de invoering van kwaliteitseisen.

Enveloppe onderwijs

Dit kabinet zet in op kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Zo worden extra middelen voor 2009 uitgetrokken om het vroegtijdig schoolverlaten aan te pakken. Andere beleidsinitiatieven waarnaar extra middelen vloeien, zijn de maatschappelijke stage en passend onderwijs voor zorgleerlingen.

Fusieprikkels

Bij het Coalitieakkoord is een bezuiniging ingeboekt voor het wegnemen van fusieprikkels in het voortgezet onderwijs. Met de motie-Van Geel is van deze bezuiniging afgezien. De met de maatregel gemoeide middelen worden nu weer toegevoegd aan de OCW-begroting.

Intertemporele compensatie WTOS

Het gaat hier om een budgetverhoging in 2008 van 40 mln., nodig om de wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS) voor het schooljaar 2008/2009 te financieren in 2008. Als gevolg daarvan is het budget in 2009 met 40 mln. neerwaarts bijgesteld. Deze mutatie moet in

verband worden gebracht met de invoering van de gratis schoolboeken. Om voorfinanciering van schoolboeken door ouders te voorkomen, is besloten om de WTOS voor 2008/2009 in augustus volledig uit te keren.

Kinderopvang: beleidsmaatregelen

Het pakket maatregelen is erop gericht om het kinderopvangstelsel voor de langere termijn financieel houdbaar te maken en om ongewenste neveneffecten zoals misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Met het pakket kan de kinderopvang op een beheerste manier doorgroeien. De maatregelen bestaan onder meer uit een verhoging van de eigen bijdrage van ouders per 1 januari 2009, wijzigingen binnen de gastouderopvang en maatregelen in de maximum-uurprijzen voor de kinderopvang-toeslag. Daarnaast zijn er uit de enveloppe kinderopvang, uit de algemene middelen en binnen de OCW begroting middelen gevonden om de groei aan uitgaven te dekken.

Leerkracht van Nederland

Deze mutaties betreffen enerzijds de technische uitwerking van het in het najaar vastgestelde «Actieplan Leerkracht van Nederland» en het onderhandelingsakkoord dat daarover met werkgevers en werknemers is gesloten. Daarnaast worden enveloppemiddelen voor 2009 ingezet voor dit actieplan.

Rekenen en taal

Naar aanleiding van het rapport van de expertgroep «Doorlopende leerlijnen taal en rekenen» wordt extra geïnvesteerd om de leerprestaties op het gebied van taal en rekenen aantoonbaar te verbeteren.

Schoolboeken

De motie-Slob vraagt om volledige invoering van «gratis schoolboeken» voor het schooljaar 2008/2009 in plaats van het schooljaar 2009/2010, zoals voorzien in de begroting. Als gevolg daarvan worden middelen naar voren gehaald.

Teldatum MBO

Door dit kabinet werd per 2008 binnen het MBO een tweede teldatum geïntroduceerd. Als gevolg daarvan is een besparing ingeboekt onder de veronderstelling dat op de nieuwe teldatum minder leerlingen staan ingeschreven. Nu blijkt deze daling lager uit te vallen. Dit leidt tot een besparingsverlies, waardoor compensatie nodig is. Middels deze mutatie wordt daaraan gehoor gegeven.

Verwerken achterstanden restauratie monumenten

Bij behandeling van de voorjaarsnota is een amendement ingediend. Dit amendement strekt ertoe om een eenmalige impuls te geven bij het wegwerken van achterstanden in restauratie van monumenten.

Werkleerrecht

De middelen voor het werkleerrecht zijn overgeheveld naar de begroting van OCW.

FES beroepsonderwijs in bedrijf

FES-middelen zijn vrijgemaakt voor het project «Beroepsonderwijs in bedrijf». Deze middelen worden ingezet voor onder andere docentstages in het bedrijfsleven, EVC (elders verworven competenties)-procedures en lesmateriaal in het kader van competentiegericht onderwijs.

Bijstelling autonome raming studiefinancieringsbeleid

Naar aanleiding van de realisatiegegevens over 2007 en de eerste resultaten van de uitgaven in januari 2008 is de raming voor de uitgaven aan rentedragende leningen opwaarts bijgesteld.

Technische mutaties/werkgeversbijdrage kinderopvang (ontvangsten)

De werkgeversbijdrage kinderopvang betreft de meerjarige technische verwerking van in de zomer 2007 vastgestelde werkgeversbijdrage voor de kinderopvang.

Nationale Schuld

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	13 819,8	16 731,8	16 429,2	15 996,9	13 977,8	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Rentelasten kasbeheer	24,9	31,2	- 1,3	- 1,3	- 1,3	
	24,9	31,2	- 1,3	- 1,3	- 1,3	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,4	- 0,1	0,4	0,1	0,1	
Niet tot een ijklijn behorend						
AOW-spaarfonds	1,7	1,8	55,1	57,6	60,2	
Leningen kasbeheer	222,4	323,8	445,4	354,2	718,7	
Mutaties rekening courant	0,0	- 1 825,6	- 2 674,6	- 1 964,3	- 99,3	
Rente FES	- 589,7	- 606,1	- 634,9	- 550,8	- 550,8	
Rente sociale fondsen	66,4	158,4	238,6	411,9	437,0	
Wijziging geldmarktberoep en rente	- 199,3	181,0	0,0	0,0	0,0	
Wijziging kapitaalmarktberoep en rente	- 13,0	- 141,9	- 105,3	- 267,3	- 68,8	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 511,1	- 1 908,7	- 2 675,3	- 1 958,6	497,1	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 486,2	- 1 877,5	- 2 678,6	- 1 959,9	495,8	13 694,9
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	13 333,5	14 854,3	13 752,6	14 037,0	14 473,6	13 694,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	13 333,5	14 854,3	13 752,6	14 037,0	14 473,6	13 694,9

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): NIET-BELASTINGONTVANGSTEN						bedragen in miljoenen euro's	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 814,7	1 430,8	1 571,1	1 744,8	1 694,3		
Mee- en tegenvallers							
Rijksbegroting in enge zin							
Rentebaten kasbeheer	- 29,2	- 18,1	4,1	17,4	56,3		
	- 29,2	- 18,1	4,1	17,4	56,3		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Technische mutaties							
Niet tot een ijklijn behorend							
Leningen kasbeheer	- 97,9	93,8	67,8	59,7	430,6		
Mutaties rekening courant	- 114,7	0,0	151,4	2 113,0	490,1		
Diversen	77,9	53,4	- 13,1	5,7	37,5		
	- 134,7	147,2	206,1	2 178,4	958,2		
Extrapolatie						1 670,9	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 163,8	129,2	210,1	2 195,9	1 014,4		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	1 650,9	1 560,0	1 781,2	3 940,7	2 708,8	1 670,9	
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	1 650,9	1 560,0	1 781,2	3 940,7	2 708,8	1 670,9	

Rentelasten kasbeheer

De rentelasten kasbeheer worden bijgesteld naar aanleiding van gewijzigde inzichten ten aanzien van de korte en lange rente.

AOW-spaarfonds

De overheveling naar het AOW spaarfonds wordt aangepast wegens de gewijzigde inzichten in de renteontwikkeling.

Leningen kasbeheer

Gewijzigde inzichten in het leengedrag van RWT's (Rechtspersonen met een wettelijke taak) leiden tot een aanpassing van de voorziene uitgaven en ontvangsten leningen kasbeheer.

Mutaties rekening courant/Rente sociale fondsen

De inleg van de sociale fondsen is gewijzigd als gevolg van (onder meer) mutaties in de premieontvangsten en de premiegefinancierde uitgaven. Hierdoor verandert ook de rentevergoeding over de inleg.

Rente FES

Vanaf 2008 is conform de afspraken in het Coalitieakkoord sprake van een vaste FES-voeding waarbij de voeding uit gasbaten bij begrotingswet wordt vastgesteld. Door deze manier van vaststellen van de gasbaten-voeding van het fonds is de FES-voeding uit rentebaten niet meer relevant en is derhalve komen te vervallen.

Wijziging geldmarktberoep en rente

De geraamde rentelasten over de vlottende schuld worden bijgesteld als gevolg van de aanpassing van de korte rente.

Wijziging kapitaalmarktberoep en rente

Gewijzigde inzichten in de ontwikkeling van het tekort alsmede gewijzigde inzichten in de ontwikkeling van de lange rente leiden tot aanpassingen in de rentebaten en -lasten.

Financiën

IXB FINANCIEN: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	3 716,4	3 687,9	3 641,0	3 606,5	3 602,3	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Heffings- en invorderingsrente	300,0	300,0	300,0	0,0	0,0	
Diversen	45,7	24,9	9,3	- 2,2	- 2,2	
	345,7	324,9	309,3	- 2,2	- 2,2	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Belastingdienst beltel	0,0	15,0	15,0	5,0	0,0	
Belastingdienst toeslagen	51,0	21,0	0,0	0,0	0,0	
Correctie extrapolatie	0,0	0,0	0,0	0,0	- 75,0	
Fiscale wetsvoorstellen	21,0	2,4	11,0	10,6	10,6	
GBO.overheid	16,7	14,2	14,2	15,1	15,1	
Diversen	6,0	1,1	5,8	9,0	10,1	
	94,7	53,7	46,0	39,7	- 39,2	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Loonbijstelling	64,9	64,7	63,1	62,1	62,1	
WOZ overheveling	0,0	- 53,5	- 53,5	- 53,5	- 53,5	
Diversen	0,0	17,8	13,8	8,7	7,4	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	64,9	29,0	23,4	17,3	16,0	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	505,3	407,5	378,6	54,8	- 25,5	3 575,5
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	4 221,7	4 095,4	4 019,6	3 661,3	3 576,8	3 575,5
Totaal Internationale samenwerking	53,2	161,3	166,1	236,3	233,1	229,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	4 274,9	4 256,7	4 185,7	3 897,6	3 809,9	3 804,5

IXB FINANCIEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	3 245,0	3 211,2	3 094,4	3 055,4	2 942,5		
Mee- en tegenvallers							
Rijksbegroting in enge zin							
Dividend staatsdeelnemingen	73,4	20,4	20,4	20,4	20,4		
EKV provenu's	72,0	32,0	7,0	0,0	0,0		
Heffings- en invorderingsrente	200,0	200,0	200,0	0,0	0,0		
Ontvangsten domeinen	25,0	21,9	20,9	18,9	16,9		
Verkoop landbouwgronden	50,0	- 5,0	- 20,0	- 25,0	0,0		
Winstafdracht DNB	- 48,0	- 54,0	299,0	249,0	247,0		
Diversen	6,3	- 5,5	- 3,0	- 3,0	- 11,0		
	378,7	209,8	524,3	260,3	273,3		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Boetebeleid: naar high trust	0,0	20,1	20,1	20,1	20,1		
Holland Casino	- 10,0	45,0	45,0	45,0	45,0		
Superdividend Schiphol	379,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Vliegveld Twente	0,0	0,0	0,0	27,5	0,0		
Diversen	5,4	0,0	0,0	0,0	0,0		
	374,4	65,1	65,1	92,6	65,1		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	12,5	16,1	12,5	12,5	12,5		
Niet tot een ijklijn behorend							
Diversen	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0		
	12,8	16,1	12,5	12,5	12,5		
Extrapolatie						3 283,0	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	765,9	291,0	601,9	365,4	350,9		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	4 010,8	3 502,2	3 696,3	3 420,8	3 293,4	3 283,0	
Totaal Internationale samenwerking	16,9	11,0	10,1	8,9	8,3	7,8	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	4 027,7	3 513,2	3 706,3	3 429,7	3 301,7	3 290,8	

Belastingdienst Toeslagen en Belastingtelefoon

De komende jaren investeert de Belastingdienst in haar ICT-systeem voor de uitvoering van de Toeslagen. Verder wordt de Belastingtelefoon voorzien van een toekomstbestendige infrastructuur.

Correctie extrapolatie

In 2012 wordt een bedrag van 75 mln. gecorrigeerd. Dit bedrag was ten onrechte doorgetrokken van 2011 naar 2012 (extrapolatie).

Fiscale wetsvoorstellen

De Belastingdienst heeft extra kosten in verband met de uitvoering van het Belastingplan 2008 en het pakket Overige Fiscale Maatregelen. Het gaat onder andere om de invoering van de verpakkingsbelasting en de vliegbelasting.

GBO.overheid

De kosten voor beheer van generieke basisvoorzieningen die bij GBO.overheid in beheer zijn, worden voor 50 procent gedekt binnen de begroting van BZK en voor 50 procent binnen de begroting van Financiën.

WOZ-overheveling

De rijksbijdrage voor de kosten van de uitvoering van de Wet Onroerende Zaken wordt vanaf 2009 overgeheveld naar het Gemeentefonds.

Dividend Staatsdeelnemingen

De dividendraming van onder andere de Staatsdeelnemingen NS en Schiphol is verhoogd.

Exportkredietverzekeringen (EKV)

Vervroegde terugbetaling door Gabon en Angola leidt tot meevallende provenuontvangsten EKV.

Heffings- en invorderingsrente

Voor de verdeling van de heffings- en invorderingsrente tussen belastingen (IXB) en premies (sociale fondsen) wordt een verdeelsleutel gebruikt. Op basis daarvan zal naar verwachting een groter deel van de rente aan IXB worden toebedeeld. Daarnaast treedt, als gevolg van de hogere rentetarieven, ook een autonome stijging op. Dit betekent een ophoging van de reeks voor zowel de uitgaven (300 mln) als de ontvangsten (200 mln), vooralsnog alleen in 2008, 2009 en 2010.

Ontvangsten Domeinen

De meevaller bij Domeinen wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere zanden huuropbrengsten.

Verkoop landbouwgronden

Gewijzigde inzichten over verkopen van landbouwgronden in de IJsselmeerpolders leiden tot een aanpassing in het ontvangstenpatroon van Domeinen.

Winstafdracht DNB

De gestegen rente leidt in eerste instantie tot kapitaalverliezen (2008), maar vervolgens juist tot hogere renteopbrengsten en daarmee meerjarig tot een hogere winstafdracht.

Boetebeleid: naar high trust

Financiën draagt bij aan de in het Coalitieakkoord opgenomen reeks betreffende het boetebeleid (high-trust).

Holland Casino

In verband met de wijziging van de kansspelbelasting en de invoering van het horecarookverbod houdt Holland Casino rekening met minder omzet. Hierdoor wordt de verwachte afdracht naar beneden bijgesteld. Meerjarig vindt een technische correctie plaats.

Superdividend Schiphol

Schiphol keert dit jaar superdividend uit aan haar aandeelhouders (de Staat en de gemeenten Amsterdam en Rotterdam).

Vliegveld Twente

Bij de ontwikkeling van Vliegveld Twente door het Gemeenschappelijk ontwikkelbedrijf (GOB) worden de komende jaren kosten gemaakt. Deze zijn opgenomen aan de uitgavenkant van de begroting van Financiën onder «Diversen». Op dit moment wordt voorzien dat het vliegveld na de interim-fase (die eindigt in 2011) tot een opbrengst zal leiden.

Defensie

X DEFENSIE: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	7 853,6	7 794,6	7 698,6	7 688,5	7 579,2	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Alexanderkazerne	42,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Algemeen goederen bedrijf	0,0	20,0	20,0	20,0	20,0	
Bos-gelden missie Afghanistan	0,0	0,0	50,0	50,0	0,0	
Brandstof en energie	0,0	29,1	0,0	0,0	0,0	
Correctie IV-budget	56,8	19,6	16,8	17,0	16,5	
Dollarregeling	- 12,0	- 18,0	0,0	0,0	0,0	
Eindejaarsmarge Defensie 2007	- 30,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Herijking wachtgelden en sociaal beleidskader	0,0	- 19,2	- 24,4	- 21,1	- 22,3	
Herschikking artikelen	- 62,6	- 60,9	- 32,8	- 7,3	- 34,2	
Kleding- en persoonsgebonden uitrustingsbedrijf	0,0	20,0	20,0	0,0	0,0	
Maatregelen commissie Staal	3,2	- 10,9	- 15,9	- 20,9	9,1	
Motie-Van Geel c.s.	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	
Munitie bedrijf	0,0	15,0	25,0	30,0	30,0	
Operationele gereedstelling	30,0	30,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	2,1	13,7	8,5	- 1,0	- 2,3	
	79,4	88,4	67,2	66,7	16,8	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Uitdeling loonbijstelling	162,5	154,3	153,2	152,6	148,1	
Uitdeling prijsbijstelling	72,8	73,5	71,1	70,5	69,8	
Diversen	8,3	13,0	12,8	13,1	13,1	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 13,4	1,8	1,9	3,1	3,5	
	230,2	242,6	239,0	239,3	234,5	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	309,5	330,9	306,2	306,0	251,3	7 826,9
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	8 163,1	8 125,6	8 004,8	7 994,4	7 830,5	7 826,9
Totaal Internationale samenwerking	356,1	346,8	343,2	298,7	218,7	218,7
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	8 519,2	8 472,4	8 347,9	8 293,1	8 049,2	8 045,6

X DEFENSIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	625,5	501,9	494,0	486,7	299,5	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin	0,0	23,3	18,6	18,6	18,6	
Verkoopopbrengsten	0,7	4,9	1,1	0,7	0,7	
Diversen						
Extrapolatie	0,7	28,2	19,7	19,3	19,3	270,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	0,7	28,2	19,7	19,3	19,3	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	626,2	530,1	513,7	506,0	318,9	270,7
Totaal Internationale samenwerking	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	627,6	531,5	515,1	507,4	320,3	272,1

Alexanderkazerne

Voor het Internationaal Strahof wordt nieuwbouw gerealiseerd op het terrein van de Alexanderkazerne. Defensie heeft vanuit de HGIS een compensatie van 42 mln. ontvangen om de door Defensie op de Alexanderkazerne gehuisveste functies elders onder te brengen.

Algemeen Goederen Bedrijf

De voorraadniveaus bij het Algemeen Goederen bedrijf worden in het kader van de inzetbaarheid van de krijgsmacht aangevuld.

Bos-gelden missie Afghanistan

In het licht van de verlenging van de missie in Afghanistan is in 2010 en in 2011 50 mln. toegevoegd aan de Defensiebegroting (TK 2007–2008, 27 925, nr. 279).

Brandstof en Energie

Binnen de Defensiebegroting worden extra middelen vrijgemaakt ter compensatie van de gestegen brandstof- en energieprijzen.

Correctie IV-budget

Dit betreft een budgettaire correctie, zodat uitgaven betreffende informatievoorziening (IV) per werkplek goed aansluiten bij de gemaakte kosten per organisatieonderdeel.

Dollarregeling

Door de gunstige ontwikkeling van de dollarkoers treden bij Defensie budgettaire voordelen op. Conform de regeling dollarcompensatie valt een deel van deze voordelen vrij.

Eindejaarsmarge Defensie 2007

In 2007 heeft Defensie zijn budget overschreden, deze overschrijding wordt in 2008 gecompenseerd.

Herijking Wachtgelden en Sociaal Beleidskader

Er wordt minder aanspraak gedaan op wachtgelden en het Sociaal Beleidskader. De meerjarenraming is daarom naar beneden bijgesteld.

Herschikking artikelen

Deze post betreft een groot aantal herschikkingen tussen verschillende artikelonderdelen. Deze herschikkingen vloeien onder meer voort uit de maatregelen aangekondigd in het Defensieplan 2009–2018 en het Defensie Investeringsplan.

Kleding- en Persoonsgebonden Uitrustingsbedrijf

De voorraadniveaus bij het Kleding- en Persoonsgebonden Uitrustingsbedrijf worden in het kader van de inzetbaarheid van de krijgsmacht aangevuld.

Maatregelen Commissie Staal

Het betreft hier de budgettaire fasering van de in te voeren personele maatregelen naar aanleiding van de Commissie Staal.

Motie-Van Geel c.s.

Er zijn extra middelen aan de Defensiebegroting toegevoegd vanwege de noodzakelijke vroegtijdige vervanging van materieel dat wordt ingezet tijdens de operatie ISAF Stage III (TK 2007–2008, 31 200 X, nr. 43).

Munitiebedrijf

De voorraadniveaus bij het Munitiebedrijf worden in het kader van de inzetbaarheid van de krijgsmacht aangevuld.

Operationele gereedstelling

Om de nadelige effecten vanwege de missie in Afghanistan op de gereedheid van niet-uitgezonden eenheden te ondervangen wordt twee keer 30 mln. aan de Defensiebegroting toegevoegd.

Verkoopopbrengsten

Het betreft hier de verkoopopbrengsten vanwege de verkoop van Leopard-2 tanks, Pantserhouwitsers en F-16 jachtvliegtuigen, zoals voorzien in de nota Wereldwijd Dienstbaar (TK 2007–2008, 31 243, nr. 1).

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

XI VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER: UITGAVEN							bedragen in miljoenen euro's
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 236,0	1 049,1	967,4	947,3	907,8		
Mee- en tegenvallers							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	3,5	0,0	0,0	0,3	- 0,8		
	3,5	0,0	0,0	0,3	- 0,8		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Akkoord transportsector	0,0	27,0	20,0	15,0	0,0		
Basisregistraties	0,0	11,5	21,0	22,4	20,0		
Knelpuntenpot prijsbijstelling	5,9	2,9	0,0	0,0	0,0		
Schadevergoeding Yara/Sluiskil	0,0	- 7,0	- 6,2	0,0	0,0		
Diversen	28,0	6,1	3,7	1,1	- 2,7		
	33,9	40,5	38,5	38,5	17,3		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
FES BIRK	4,3	42,1	0,0	- 2,4	0,0		
FES NSP	239,2	3,2	0,0	0,0	0,0		
Diversen	41,4	26,9	27,6	28,0	24,1		
	284,9	72,2	27,6	25,6	24,1		
Extrapolatie						920,0	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	322,3	112,8	66,1	64,4	40,6		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	1 558,3	1 161,8	1 033,5	1 011,6	948,4	920,0	
Totaal Internationale samenwerking	75,7	54,3	60,6	61,4	84,8	60,1	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	1 634,0	1 216,2	1 094,1	1 073,0	1 033,2	980,2	

XI VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							bedragen in miljoenen euro's
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	372,6	190,0	101,9	99,5	50,5		
Mee- en tegenvallers							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0		
	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0		
	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
FES BIRK	4,3	42,1	0,0	- 2,4	0,0		
FES NSP	239,2	3,2	0,0	0,0	0,0		
Diversen	37,8	20,4	21,9	19,9	15,3		
	281,3	65,7	21,9	17,5	15,3		
Extrapolatie						38,8	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	283,7	65,6	21,9	17,5	15,3		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	656,3	255,7	123,8	117,0	65,7	38,8	
Totaal Internationale samenwerking							
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	656,3	255,7	123,8	117,0	65,7	38,8	

Akkoord Transportsector

Het kabinet trekt in de periode 2009 tot en met 2011 in totaal (cumulatief) ongeveer 62 mln. extra uit voor een aantal vergroeningsmaatregelen, toegesneden op de transportsector. Het betreft stimuleringsmaatregelen voor Euro-5, EEV (milieuvriendelijker gemaakt voertuig) en affabriek roetfilters in bestelauto's. Dit laatste mede met het oog op de totstandkoming van het fijnstofconvenant bestelauto's, ingaande 1 januari 2009.

Basisregistraties

VROM werkt aan de totstandkoming van de basisregistraties Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), Topografie en Grootchalige Basiskaart Nederland (GBKN). Deze basisregistraties maken onderdeel uit van het stelsel van basisregistraties dat overheidsbreed wordt opgesteld om enerzijds de regeldruk van en de dienstverlening aan burgers te verbeteren en anderzijds een efficiënte en effectieve overheid te bewerkstelligen.

Knelpuntenreserve prijsbijstelling

Departementen die aanlopen tegen onoverkomelijke problemen als gevolg van het niet uitkeren van de prijsbijstelling, tranche 2008, hebben een beroep kunnen doen op de zogenaamde «knelpuntenreserve». Een deel van deze knelpuntenreserve komt ten goede aan de begroting van VROM.

Schadevergoeding Yara in Sluiskil

Een schadevergoeding wordt toegekend aan Yara in Sluiskil (meststoffen, industriële gassen en chemicaliën) in verband met beëindiging van ammoniaktransporten. De betaling heeft plaatsgevonden in 2007, waarvoor budget uit 2009 en 2010 naar 2007 is overgeheveld.

FES Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)

In 2007 zijn enkele BIRK projecten vertraagd. De niet-bestede middelen uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) worden in latere jaren weer aan de VROM-begroting toegevoegd. De grootste vertragingen doen zich voor op het project Zuidas-Amsterdam en het project Rotterdam Zuidplein.

FES Nieuwe Sleutelprojecten (NSP)

In 2007 zijn enkele Nationale Sleutelprojecten vertraagd. De niet-bestede middelen uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) worden weer toegevoegd aan de budgetten in 2008. De grootste vertragingen doen zich voor op het project Zuidas-Amsterdam en het project Utrecht.

Diversen

Dit betreft onder andere de loonbijstellingsuitkering.

Wonen, Wijken en Integratie

XVIII WONEN, WIJKEN EN INTEGRATIE: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	4 014,5	4 075,7	3 396,0	3 392,9	3 302,3	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
BEW plus regeling	3,2	9,1	12,7	15,4	17,8	
Huurtoeslag	209,4	183,7	210,7	205,1	136,7	
Diversen	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
	217,4	192,8	223,4	220,5	154,5	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Budget locatiegebonden subsidies	22,4	0,0	0,0	- 93,0	- 93,0	
Budget locatiegebonden subsidies: afkoop	90,0	545,0	0,0	0,0	0,0	
Budget locatiegebonden subsidies: vrijval door afkoop	0,0	- 15,7	- 147,0	- 147,4	- 148,6	
Huisvesting gehandicapten: afkoop	45,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Kasschuif ISV budget	34,6	- 49,1	14,1	0,3	0,0	
Uitdeling enveloppe integratie	0,0	50,0	50,0	50,0	50,0	
Wijkenaanpak	42,0	97,5	95,5	5,0	0,0	
Wijkenaanpak: bewonersinitiatieven	20,0	20,0	20,0	20,0	0,0	
Diversen	- 14,3	34,2	7,6	9,9	14,1	
	239,7	681,9	40,2	- 155,2	- 177,5	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
BDU-SIV	39,0	9,1	0,0	0,0	0,0	
Effect BU op de huurtoeslag	0,0	- 54,0	- 54,7	- 56,1	- 56,0	
Diversen	- 19,0	- 2,4	- 4,8	- 10,0	- 10,6	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 21,4	- 21,4	- 21,4	- 21,4	- 21,4	
Extrapolatie	- 1,4	- 68,7	- 80,9	- 87,5	- 88,0	3 170,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	455,6	806,1	182,8	- 22,1	- 111,0	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	4 470,1	4 881,8	3 578,8	3 370,8	3 191,2	3 170,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	4 470,1	4 881,8	3 578,8	3 370,8	3 191,2	3 170,8

XVIII WONEN, WIJKEN EN INTEGRATIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 070,9	1 067,0	583,1	583,1	587,3	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Bijstelling raming huurtoeslag	106,1	54,8	15,1	8,1	1,7	
Terugvorderingen huurtoeslag	0,0	70,0	71,3	72,3	72,1	
Diversen	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	108,1	124,8	86,4	80,4	73,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Wetsvoorstel interimwet betaalbaarheidsheffing	- 355,4	- 350,7	- 361,2	- 366,7	- 372,4	
Diversen	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 352,9	- 350,7	- 361,2	- 366,7	- 372,4	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
BDU-SIV	39,0	9,1	0,0	0,0	0,0	
Diversen	0,5	6,4	4,1	0,7	0,0	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 5,7	- 9,3	- 13,1	- 16,5	- 20,0	
Extrapolatie	33,8	6,2	- 9,0	- 15,8	- 20,0	267,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 210,9	- 219,7	- 283,7	- 302,1	- 318,7	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	860,0	847,3	299,4	281,0	268,6	267,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	860,0	847,3	299,4	281,0	268,6	267,0

BEW-plus regeling

Er is extra geld nodig voor de uitvoering van de Wet Bevordering eigenwoningbezit, omdat in 2008 tot nog toe meer aanvragen dan verwacht zijn ontvangen. De huidige ramingen gaan uit van circa 8 000 toekenningen per jaar.

Huurtoeslag

Bij de Voorjaarsnota zijn nieuwe ramingen voor de huurtoeslag verwerkt. Op dat moment was nog onvoldoende beleidsinformatie beschikbaar om te kunnen beoordelen of de tegenvaller een structurele doorwerking kent. Behoedzaamheidshalve is de tegenvaller destijds volledig structureel verondersteld (zie ook ontvangsten).

Budget Locatiegebonden Subsidies (BLS)

Om de specifieke problematiek op de WWI begroting op te lossen, wordt het BLS budget voor de jaren 2011–2013 verlaagd met jaarlijks 93 mln.. Als uitvloeisel van het Coalitieakkoord heeft het Kabinet besloten om voor 2008 90 mln. en 2009 545 mln. ter beschikking te stellen om tot gefaseerde afkoop van het Besluit Woninggebonden Subsidies (BWS) over te gaan. Hiermee vervallen langlopende verplichtingen aan gemeenten en wordt het aantal specifieke uitkeringen teruggebracht.

Huisvesting gehandicapten (HVG)

Als uitvloeisel van het Coalitieakkoord heeft het Kabinet besloten om in 2008 45 mln. ter beschikking te stellen om de regeling Huisvesting gehandicapten (HVG) af te kopen. Hiermee vervallen langlopende verplichtingen aan gemeenten en wordt het aantal specifieke uitkeringen teruggebracht. De afkoop leidt tot vrijval van circa 11 mln. tot 2013.

Kasschuif Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

Om specifieke problematiek op de WWI-begroting op te lossen is besloten tot een kasschuif in de tijd bij het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV-budgetten).

Uitdeling enveloppe integratie

Het deltaplan inburgering geeft invulling aan de ambitie om het rendement van de inburgering te verbeteren door deze gedifferentieerder en op de persoon toegesneden aan te bieden.

Wijkaanpak

Ten behoeve van de wijkaanpak is ten tijde van de Voorjaarsnota 240 mln. aan rijksmiddelen beschikbaar gesteld, zodat zichtbare verbeteringen in de wijken tot stand kunnen worden gebracht.

Wijkeraanpak: bewonersinitiatieven

Voor 2008–2011 wordt jaarlijks 20 mln. budget beschikbaar gesteld voor bewonersinitiatieven bij de wijkeraanpak. Voor 2008 als gevolg van de motie-Van Geel (TK 2007–2008, 31 200, nr. 16) en voor de jaren 2009–2011 als invulling van de motie-Depla c.s. (TK 2007–2008, 31 200, nr. 26).

Diversen

Het relatief hoge bedrag in 2009 wordt veroorzaakt door een aantal samengevoegde bijstellingen. Voorbeelden zijn extra middelen voor de restauratie van de gevel van het Paleis op de Dam en het aandeel van het knelpuntenbudget prijsbijstelling dat aan de WWI begroting is toegevoegd. Daarnaast is sprake van enkele vertragingen van projecten die in 2008 niet meer tot uitbetaling komen. Deze worden in 2009 aan de begroting toegevoegd.

Brededoeluitkering Sociaal Integratie Veiligheid (BDU SIV) (uitgaven en ontvangsten)

Deze bedragen komen tot stand door hogere uitgaven voor maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en verslavingsbeleid en hogere uitgaven voor onderwijsachterstanden (voor- en vroegschoolse educatie). Hier tegenover staan hogere ontvangsten van het bijdragende departement.

Effect Bijzondere Uitkering (BU) op Huurtoeslag

Dit is een beleidsmatige mutatie die het saldo is van de besparing op de huurtoeslag vanwege de beperking van Bijzondere Uitkering en de intensivering vanwege de compensatie voor ouderen in het dossier huurtoeslag. De meevaller in de huurtoeslag wordt op deze manier dus deels weer gebruikt. De reeks is het verschil tussen de meevaller en wat weer ingezet wordt.

Diversen

De piek in diversen in 2008 wordt vooral veroorzaakt door overboekingen aan het Gemeentefonds (GF) en het Provinciefonds (PF). Deze bedragen respectievelijk 10 en 8 mln. De overboeking naar het Gemeentefonds is bedoeld voor bewonersinitiatieven in de aandachtswijken. De eenmalige overboeking naar het Provinciefonds wordt ingezet om landsbreed initiatieven te ondersteunen voor collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO), dat zich richt op het realiseren van betaalbare woningen voor groepen van bewoners.

Diversen (niet tot ijklijn behorend) (uitgaven en ontvangsten)

De post diversen komt voor het overgrote deel tot stand door een afname van het beroep op de leenfaciliteit inburgering (22 mln.). Hiertegenover staat een verlaging van de ontvangsten (op termijn), door de afname van aflossingen van leningen.

Huurtoeslag

In het voorjaar is de raming van de ontvangsten huurtoeslag herijkt om aan te sluiten bij geraamde kaspatronen. Op dit moment kan daarnaast op basis van realisatiecijfers van het definitief toekennen van huurtoeslagen 2006 worden gesteld dat niet de hele in het voorjaar geboekte tegenvaller in de huurtoeslag structureel doorwerkt. Een deel van de over 2006 toegekende toeslagen wordt uiteindelijk teruggevorderd. Dit leidt tot een meevaller van ongeveer 70 mln. ten opzichte van de eerder verwerkte tegenvallers.

Wetsvoorstel interim-wet betaalbaarheidshemming

De minister voor Wonen, Wijken en Integratie heeft het wetsvoorstel interim-wet betaalbaarheidshemming ingetrokken bij brief van 6 juni 2008 (EK 30 410, H).

Verkeer en Waterstaat

XII VERKEER EN WATERSTAAT: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	8 167,3	8 601,8	8 965,7	8 437,0	8 641,9		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Beroep op de eindejaarsmarge	25,5	0,0	0,0	0,0	0,0		
Bestuursakkoord Rijk-Provincies	0,0	- 20,3	- 20,3	- 20,3	0,0		
Diverse kasschuiven	- 100,0	50,0	50,0	0,0	0,0		
Geluidsisolatie schiphol (GIS)	- 20,5	- 8,9	20,1	6,5	12,5		
Voordelig saldo infrastructuurfonds 2007	- 783,5	0,0	0,0	0,0	0,0		
Diversen	37,1	24,9	22,4	15,4	15,8		
	- 841,4	45,7	72,2	1,6	28,3		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
DBFM-reeks 2de Coentunnel	- 199,8	- 34,1	- 46,1	- 2,6	- 4,8		
Loonbijstelling tranche 2008	71,8	70,3	72,3	68,2	68,0		
Prijsbijstelling infrastructuurfonds	95,5	100,9	108,4	83,1	88,3		
Diversen	- 6,2	- 10,0	- 9,2	5,1	- 4,9		
Niet tot een ijklijn behorend							
Diversen	14,2	0,0	0,0	0,0	0,0		
	- 24,5	127,1	125,4	153,8	146,6		
Extrapolatie						8 716,7	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 866,1	172,8	197,7	155,4	174,9		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	7 301,2	8 774,7	9 163,4	8 592,3	8 816,8	8 716,7	
Totaal Internationale samenwerking	17,4	19,6	16,0	14,3	14,3	14,3	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	7 318,6	8 794,2	9 179,4	8 606,7	8 831,1	8 731,0	

XII VERKEER EN WATERSTAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	90,6	85,2	54,4	55,4	58,0		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	7,6	6,2	0,4	0,4	0,4		
	7,6	6,2	0,4	0,4	0,4		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	3,2	- 1,0	0,0	0,0	0,0		
Niet tot een ijklijn behorend							
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
	3,2	- 1,0	0,0	0,0	0,0		
Extrapolatie						59,2	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	10,9	5,2	0,4	0,4	0,4		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	101,5	90,4	54,8	55,8	58,4	59,2	
Totaal Internationale samenwerking							
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	101,5	90,4	54,8	55,8	58,4	59,2	

Beroep op de eindejaarsmarge

De in 2007 niet tot betaling gekomen middelen op de V&W-begroting uit 2007 schuiven door naar het jaar 2008.

Bestuursakkoord Rijk-Provincies

In het bestuursakkoord tussen Rijk en Provincies zijn afspraken gemaakt over de wijze waarop provincies een bijdrage leveren aan de kabinetsdoelstellingen. Noord-Holland levert een bijdrage van 25 mln. aan het project A6-A9, Zuid-Holland levert een bijdrage van 27 mln. voor het project flessenhals A12 en Flevoland levert een bijdrage van 9 mln. aan het project openbaar vervoer Schiphol–Amsterdam–Almere–Lelystad (OVSAAL). De rijksbijdragen, die voor deze projecten in de VenW begroting waren geraamd, worden met de bedragen van de provinciale bijdragen verlaagd. Totaal gaat het om 61 mln..

Diverse kasschuiven Infrastructuurfonds

De kasbehoefte van infrastructurele projecten wordt aangepast naar actuele inzichten. Hierdoor neemt de totale begroting van het Infrastructuurfonds in 2008 in grootte af. Dit wordt gecompenseerd met een groei van deze begroting in de jaren 2009 en 2010 met een bedrag van gelijke grootte.

Geluidsisolatie schiphol (GIS)

De in 2007 niet tot betaling gekomen GIS-middelen worden doorgeschoven naar latere jaren. Tevens is het uitgavenpatroon voor het jaar 2008 en later aangepast. Deze kasschuif is het gevolg van nieuwe ramingen van de kasbehoefte over de jaren 2008–2016.

Voordelig saldo infrastructuurfonds 2007

Dit betreft een technische mutatie in verband met het toevoegen van voordelig saldo van het Infrastructuurfonds. Deze mutatie wordt tegenboekt met het voordelig saldo binnen het Infrafonds (zie verticale toelichting Infrastructuurfonds) en is daarom budgettair neutraal in 2008. De resterende middelen van 2007 (het voordelig saldo) van het Infrastructuurfonds worden door middel van kasschuiven over de jaren 2015–2020 verdeeld.

DBFM-reeks 2de Coentunnel

De conversie van de 2de Coentunnel naar een DBFM-constructie heeft een wijziging van het kasritme tot gevolg.

Economische Zaken

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	2 432,3	2 637,3	2 541,1	2 452,0	2 344,4	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Aanpassing kasraming CO ₂ -reductieplan	- 15,2	- 4,5	- 8,0	9,0	1,6	
Diversen	- 6,6	6,8	21,8	6,5	5,0	
	- 21,8	2,3	13,8	15,5	6,6	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Innovatiekredieten	- 3,8	1,8	8,0	19,1	21,3	
Innovatieprogramma's	- 5,0	- 4,0	- 11,4	- 31,5	- 17,9	
Intertemporele compensatie t.b.v. MEP/SDE	- 246,5	- 112,4	- 96,1	- 61,2	35,2	
Invullen restant taakstelling VPB	18,9	7,3	1,1	0,0	0,0	
Uitvoering motie-Samsom/Atsma	0,4	2,9	8,3	14,5	21,5	
Warmte en energiebesparing	5,0	28,5	29,5	32,5	20,5	
Diversen	43,3	19,9	15,2	17,9	35,3	
	- 187,7	- 56,0	- 45,4	- 8,7	115,9	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
FES-middelen t.b.v. BSIK	- 12,3	- 33,2	8,1	22,3	15,1	
FES-middelen t.b.v. CTMM en BMM	- 15,7	- 8,8	49,5	17,6	19,1	
FES-middelen t.b.v. MEP (VJN 2008)	35,9	0,0	0,0	0,0	0,0	
Transitiemanagement	31,2	17,7	11,2	4,7	0,0	
Warmtekrachtkoppeling	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	2,9	48,8	37,6	40,5	33,4	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 11,9	- 9,2	- 10,2	- 10,2	- 10,0	
Extrapolatie	70,1	15,3	96,2	74,9	57,6	2 493,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 139,4	- 38,3	64,6	81,7	180,1	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	2 292,8	2 599,0	2 605,7	2 533,8	2 524,5	2 493,2
Totaal Internationale samenwerking	173,0	179,3	180,3	157,5	160,0	143,4
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	2 465,8	2 778,3	2 786,0	2 691,2	2 684,5	2 636,6

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	7 688,5	8 920,3	8 181,4	7 726,0	7 074,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Boetetaakstelling high trust	- 7,6	- 24,6	- 24,6	- 24,6	- 24,6	
Terugontvangsten IPR-decentraal Noorden	16,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Terugontvangsten Novem BV	22,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	19,7	- 0,9	- 0,9	- 0,4	1,2	
	50,4	- 25,5	- 25,5	- 25,0	- 23,4	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
FES-middelen t.b.v. BSIK	- 12,3	- 33,2	8,1	22,3	15,1	
FES-middelen t.b.v. CTMM en BMM	- 15,7	- 8,8	49,5	17,6	19,1	
Ontvangsten vanuit FES t.b.v. MEP en transitie management	70,1	20,8	11,2	4,7	0,0	
Stadsverwarmingsleningen t.b.v. warmtekrachtkoppeling	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	- 18,5	22,7	13,2	19,4	10,4	
Niet tot een ijklijn behorend						
Aardgasbaten	1 000,0	3 700,0	2 750,0	550,0	- 100,0	
Afdracht FES	- 1 154,0	- 382,7	- 487,0	- 616,7	- 629,4	
Diversen	6,8	- 0,4	- 1,3	- 2,6	- 4,4	
Extrapolatie	- 83,6	3 318,4	2 343,7	- 5,3	- 689,2	6 417,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 33,3	3 292,8	2 318,2	- 30,4	- 712,5	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	7 655,2	12 213,0	10 499,6	7 695,6	6 362,2	6 417,9
Totaal Internationale samenwerking	1,8	11,8	11,8	11,8	11,8	1,8
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	7 657,0	12 224,8	10 511,4	7 707,4	6 374,0	6 419,7

Aanpassing kasraming CO₂-reductieplan

In het verleden aangegane verplichtingen voor het CO₂-reductieplan komen langzamer tot uitbetaling dan aanvankelijk verwacht. De raming wordt middels deze mutatie aangepast.

Innovatiekredieten

In het Beleidsprogramma zijn extra middelen uitgetrokken voor Innovatiekredieten. Deze middelen worden vanaf de Aanvullende Post van het Rijk overgeheveld naar de EZ-begroting. Daarnaast is besloten om de Uitdagingsfaciliteit op te laten gaan in de regeling Innovatiekredieten. Alle voor de Uitdagingsfaciliteit beschikbare middelen worden daarom ingezet voor Innovatiekredieten. Tevens wordt een verdere intensivering voorgesteld, waarvoor middelen binnen de EZ-begroting worden vrijgemaakt.

Innovatieprogramma's

De mutatie bij innovatieprogramma's betreft het saldo van een aantal aanpassingen. Lopende innovatieprogramma's blijken over het algemeen langzamer tot betaling te komen dan verwacht. Op basis van deze ervaringen wordt de kasraming voor toekomstige innovatieprogramma's aangepast. Hierdoor vallen de betalingen in de eerste jaren (t/m 2012) lager uit en daarna hoger. Verder kunnen technologische topinstituten vanaf 2009 alleen nog een bijdrage krijgen als ze een geïntegreerd onderdeel uitmaken van een innovatieprogramma. De hiermee samen-

hangende technische mutatie zorgt voor een neerwaartse bijstelling van het budget in de eerste jaren, en een opwaartse in de jaren na 2013.

Intertemporele compensatie t.b.v. MEP/SDE

Deze mutatie is een saldo van twee onderdelen. Vanuit de MEP vallen de eerstkomende jaren middelen in de kas vrij. Deze vrijvallende middelen worden aan de reeds beschikbare middelen voor de SDE toegevoegd. Het is wenselijk jaarlijks een min of meer gelijk aantal beschikkingen voor de SDE af te geven. Dit betekent dat het totale aantal uitstaande beschikkingen en daarmee de kasbehoefte jaarlijks toeneemt. Hiertoe wordt de kasraming aangepast aan de kasbehoefte.

Invullen restant taakstelling VPB

De vennootschapsbelasting is een aantal jaren geleden verlaagd om het ondernemersklimaat in Nederland te stimuleren. Ter (gedeeltelijke) compensatie daarvan is een VPB-taakstelling aan de EZ-begroting toegedeeld. EZ vult middels deze mutatie het voor 2008 resterende deel van deze taakstelling in.

Uitvoering motie-Samsom/Atsma

In de Tweede Kamer is de motie-Samsom/Atsma (TK 31 239, nr. 16) aangenomen. In deze motie wordt de regering gevraagd 120 mln. extra toe te voegen aan de Stimuleringsregeling Duurzame Energie (SDE). Vanaf 2008 tot en met 2015 wordt deze 120 mln. verspreid toegevoegd aan het SDE-budget. De dekking van deze motie komt voor 40 mln. ten laste van het HGIS-budget voor Joint Implementation (EZ). De overige 80 mln. wordt gedekt door VROM (HGIS-budget voor CDM 47 mln.) en de algemene middelen (33 mln.).

Warmte en energiebesparing

Binnen het werkprogramma Schoon & Zuinig zijn middelen gereserveerd om energiebesparing en efficiëntieverbetering in het bedrijfsleven te stimuleren en om het gebruik van zonneboilers en warmtepompen te stimuleren. Met deze mutatie worden de hiervoor bestemde middelen vanaf de Aanvullende Post van het Rijk aan de EZ-begroting toegevoegd. Daarnaast worden vanuit de Aanvullende Post van het Rijk ook middelen toegevoegd aan de EZ-begroting in het kader van de Innovatieagenda Energie (pijler 2 van het Beleidsprogramma). Deze middelen zijn bedoeld voor de ontwikkeling van verschillende innovatieprogramma's op het terrein van energietransitie. Ten slotte worden WKK-middelen alternatief ingezet binnen het warmte-dossier. Uit de exploitatiecijfers van WKK-installaties is namelijk gebleken dat ondersteuning van bestaande WKK-installaties niet langer noodzakelijk is en derhalve met ingang van 2008 is stopgezet.

Diversen

Deze diversenpost bestaat uit meerdere mutaties. Allereerst wordt het budget t.b.v. criminaliteitspreventie voor het kleinbedrijf verhoogd. Antwoord voor bedrijven wordt uitgebouwd tot hét rijksbrede digitale overheidsloket voor ondernemersvragen op alle overheidsterreinen. Om dit te realiseren zijn extra middelen aan de EZ-begroting toegevoegd.

De EU-dienstenrichtlijn verplicht elke lidstaat voor 28 december 2009 onder meer een elektronisch «Één-loket» in te richten. Om aan deze juridische verplichting te kunnen voldoen, worden middelen aan de EZ-begroting toegevoegd.

Op basis van evaluatie is besloten de activiteiten van PIANOo (Professioneel en Innovatief Aanbesteden, Netwerk voor Overheidsopdrachtgevers) voort te zetten t/m 2011 teneinde het aanbesteden bij overheden verder te professionaliseren.

Ten slotte zijn er extra middelen nodig voor het programma «Van Digibewust naar Digibekwaam», dat zich richt op het vergroten van digitale vaardigheden bij daarvoor in aanmerking komende groepen, en voor preventie en voorlichting over Cybercrime.

FES-middelen t.b.v. BSIK (Besluit Subsidies Investering Kennisinfrastructuur)

De betalingen van de BSIK-projecten verlopen langzamer dan oorspronkelijk geraamd. Daarom worden de FES-middelen in een langzamer tempo aan de EZ-begroting toegevoegd. Zie ook de FES-mutatie aan de ontvangstenkant.

FES-middelen t.b.v. CTMM en BMM

Subsidiëring van CTMM (Center for Translational Molecular Medicine) en BMM (Biomedical Materials) vindt nu jaarlijks plaats op basis van de IOP-TTI-regeling. Deze subsidieregeling richt zich op Innovatiegerichte Onderzoeksprogramma's (IOP's) en op onderzoeksprogramma's van Technologische Topinstituten (TTI's). In eerste instantie was niet duidelijk dat subsidiëring gebaseerd zou worden op deze regeling, waardoor middelen in een te snel ritme aan de EZ-begroting toegevoegd zijn. Middels deze mutatie wordt dit gecorrigeerd.

FES-middelen t.b.v. MEP (VJN 2008)

Door uitvoerder EnerQ is in 2007 een lager bedrag aan voorschotten uitgekeerd aan subsidieontvangers. Daarom is de rijksbijdrage voor de MEP in 2007 lager uitgevallen dan geraamd. Nu zijn deze niet opgevraagde FES-middelen voor de MEP bij Voorjaarsnota opnieuw aan de EZ-begroting toegevoegd vanuit het FES-fonds.

Transitiemanagement

In de energiebesparingstender UKR (Unieke Kansen Regeling) zijn meer projecten die aan de criteria voldoen ingediend dan er aan budget beschikbaar was. Daarom wordt nu met behulp van middelen uit het FES het budget voor de UKR verhoogd.

Warmtekrachtkoppeling

Het aantal aanvragen voor de subsidieregeling WKK was in 2007 zo groot, dat het subsidieplafond werd overtekend. Er is besloten om toch alle aanvragen te honoreren en daartoe wordt het WKK-budget aangevuld met 40 mln. Hiervoor worden de terugontvangsten van de stadsverwarmingsprojecten aangewend.

Diversen (technische mutaties)

Deze diversenpost bestaat voornamelijk uit de toevoeging van FES-middelen aan de subsidieregeling Beroepsonderwijs in Bedrijf, waarmee het MKB gestimuleerd wordt om samen met onderwijsinstellingen het

praktijkleren te verbeteren. Daarnaast is een belangrijke mutatie de (gedeeltelijke) financiering van de Faciliteit Transitielanden, een faciliteit waarmee de rol van het bedrijfsleven in de snel ontwikkelende landen China en India vergroot moet worden. Een deel van deze financiering is afkomstig vanuit de begrotingsreserve voor SENO/GOM (een faciliteit die overgeheveld wordt naar het ministerie van Financiën) en wordt via de ontvangstenkant aan de EZ-begroting toegevoegd.

Boetetaakstelling high trust

In het Coalitieakkoord is een taakstelling opgenomen «Boetebeleid: naar high trust» van 25 mln. in 2008, 50 mln. in 2009, 75 mln. in 2010 oplopend tot 100 mln. in 2011. De toedeling van de boetetaakstelling aan de diverse betrokken departementen vindt tranchegewijs plaats. Middels deze mutatie worden de tranches 2008 en 2009 van de op de EZ-begroting geparkeerde boetetaakstelling high trust verdeeld over de betrokken departementen.

Terugontvangsten IPR-decentraal Noorden

In 2008 zal 16 mln. aan middelen worden terugontvangen van het Noorden in verband met de eindafrekening van het programma IPR-decentraal.

Terugontvangsten Novem BV

Dit betreft vorderingen op Novem BV ten behoeve van energiebesparingsprojecten die EZ dit jaar verwacht terug te ontvangen.

Diversen

Wegens liquidatie van de Stichting Industriefaciliteit is het restant van de in het verleden door EZ beschikbaar gestelde middelen teruggestort naar de EZ-begroting in 2008. Daarnaast is in 2008 5 mln. ontvangen uit hoofde van de verkoop van de gronden Vliegveld Beek.

Aardgasbaten

De bepalende factoren voor de geraamde aardgasbaten zijn de aardgasprijs, die gerelateerd is aan de prijs van olie in dollars, de euro/dollar koers en het volume van de verkopen. Deze mutaties betreffen voornamelijk opwaartse bijstellingen van de aardgasbatenramingen, die worden veroorzaakt door de sterk gestegen olieprijs.

Afdracht FES

Voor het jaar 2008 en verder is sprake van een vaste FES-voeding uit gasbaten, aansluitend bij de uitgaven. Deze mutaties dienen om de voorziene FES-uitgaven te dekken, die als gevolg van Voorjaarsnota- en Miljoenennotamutaties zijn gewijzigd.

Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

XIV LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKwaliteit: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	2 295,0	2 275,1	2 222,9	2 067,2	2 048,4		
Mee- en tegenvallers							
Rijksbegroting in enge zin							
Diversen	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3		
	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Blauwtong, vrijwillige vaccinatie	11,7	0,0	0,0	0,0	0,0		
Enveloppe natuur, EHS en vitaal platteland	0,0	23,0	23,0	21,0	20,0		
Kasschuif ICT-investering	1,7	4,2	5,1	- 3,6	- 3,6		
Maatregelen VWA	10,0	10,0	0,0	0,0	0,0		
Natuurpilot Ijmeer	0,0	- 8,3	- 8,3	- 8,3	0,0		
Nota van wijziging-sanering Noordzevisserij	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Nota van wijziging-voorzieningenniveau platteland	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Pachtopbrengsten	4,0	4,0	7,0	7,0	10,0		
Projecten veenweidegebieden	10,0	10,0	12,0	0,0	0,0		
Transitie Noordzevisserij	10,0	10,0	5,0	0,0	0,0		
Diversen	13,8	6,9	6,3	6,3	3,4		
	86,2	59,8	50,1	22,4	29,8		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
FES greenports	11,9	8,1	5,7	1,4	0,0		
FES klavertje 4	0,0	11,5	5,7	5,7	0,0		
Gratis schoolboeken	10,5	10,2	9,9	10,0	10,2		
Interne begrotingsreserve borgstellingsfonds	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Interne begrotingsreserve O&S landbouw	13,4	0,0	0,0	0,0	0,0		
Interne begrotingsreserve O&S visserij	13,9	0,0	0,0	0,0	0,0		
Loonbijstellingstranche 2008	45,7	45,3	44,6	43,5	43,4		
Diversen	26,0	35,5	32,9	39,2	24,4		
Extrapolatie	161,4	110,6	98,8	99,8	78,0	2 135,3	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	250,0	172,6	151,1	124,5	110,0		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	2 545,1	2 447,7	2 374,1	2 191,7	2 158,5	2 135,3	
Totaal Internationale samenwerking	29,7	28,9	28,8	28,7	27,7	27,7	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	2 574,8	2 476,6	2 402,9	2 220,4	2 186,2	2 163,0	

XIV LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKwaliteit: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN						bedragen in miljoenen euro's	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	630,9	558,7	596,7	570,2	574,2		
Beleidsmatige mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
Blauwtong, vrijwillige vaccinatie	0,0	9,1	0,0	0,0	0,0		
Diversen	4,5	0,6	0,6	0,6	0,6		
	4,5	9,7	0,6	0,6	0,6		
Technische mutaties							
Rijksbegroting in enge zin							
FES greenports	11,9	8,1	5,7	1,4	0,0		
FES klavertje 4	0,0	11,5	5,7	5,7	0,0		
Interne begrotingsreserve borgstellingsfonds	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Interne begrotingsreserve O&S landbouw	13,4	0,0	0,0	0,0	0,0		
Interne begrotingsreserve O&S visserij	13,9	0,0	0,0	0,0	0,0		
Natuurpilot IJmeer	0,0	8,3	8,3	21,3	8,0		
Diversen	14,3	11,7	6,8	11,4	1,5		
Niet tot een ijklijn behorend							
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
	93,5	39,6	26,5	39,8	9,5		
Extrapolatie						580,3	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	98,0	49,3	27,1	40,4	10,1		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	728,9	608,0	623,9	610,6	584,3	580,3	
Totaal Internationale samenwerking							
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	728,9	608,0	623,9	610,6	584,3	580,3	

Blauwtong

Om dieren te vaccineren tegen blauwtong worden in 2008 vaccins aangeschaft. De uitgaven hiervan (11,7 mln.) worden bij de EU gedeclareerd (9,1 mln.). Hiervoor wordt, rekening houdend met voorfinanciering, een tegemoetkoming van per saldo 2,6 mln. verstrekt.

Enveloppe natuur, EHS en vitaal platteland

Dit betreft uitdeling van de enveloppe Natuur, EHS en vitaal platteland tranche 2009. De middelen worden o.a. ingezet voor Natura 2000, exotenbeleid, nationale landschappen en Groen in en om de Stad.

Kasschuif ICT-investering

LNV investeert in ICT ten behoeve van haar bedrijfsvoering en primair proces. In verband hiermee is een kasschuif noodzakelijk.

Maatregelen VWA

Het rapport Hoekstra maakt intensiveringen in de sfeer van handhaving en toezicht noodzakelijk. Ook moeten nog tekorten worden opgelost. Ten behoeve hiervan worden extra middelen verstrekt.

Nota van wijziging – sanering Noordzeevisserij

Naar verwachting zullen de visquota de komende jaren fors dalen. Het aantal gespecialiseerde platviskotters is te groot in relatie tot de vangstmogelijkheden. Om tot vernieuwing, verduurzaming en sanering van de visserij te komen wordt extra geld beschikbaar gesteld. Zie ook de Motie-Van Geel (TK 31 200, nr. 16)

Nota van wijziging – voorzieningenniveau platteland

Ten behoeve van de leefbaarheid wordt er geïnvesteerd in het voorzieningenniveau in kleine kernen op het platteland. LNV zal een beperkt aantal projecten ondersteunen die bijdragen aan de versterking van de sociale samenhang en de werkgelegenheid in het landelijk gebied. Zie ook de motie-Atsma (31 200 XIV, nr 110).

Pachtopbrengsten

De verhoogde pachtopbrengsten uit hoofde van het door LNV genomen pachtnormenbesluit 2007 worden door Domeinen ontvangen. Op basis van de bestaande middelenafpraak tussen Financiën en LNV worden deze middelen vanaf 2008 aan de LNV-begroting toegevoegd.

Projecten veenweidegebieden

Het kabinet heeft besloten om 35 mln. beschikbaar te stellen voor de westelijke veenweiden. In het kader van het Programma Groene Hart worden in de veenweidegebieden projecten gestart om bodemdaling tegen te gaan. Hierdoor blijven specifieke culturele en natuurwaarden behouden.

Transitie Noordzeevervisserij

Dit betreft uitdeling van de enveloppe ondernemerschap. Hiermee wordt geïnvesteerd in nieuwe, ecologisch vriendelijke vistechnieken. Ook worden innovaties ondersteund gericht op meer duurzaamheid, energiebesparing en samenwerking in de keten en het bereiken van een betere balans tussen de vangstmogelijkheden en capaciteit.

FES Greenports

Vanuit het FES worden middelen naar de LNV-begroting overgeheveld ten behoeve van de Greenports. Dit zijn integrale ruimtelijke glastuinbouwprojecten met name in de zuidvleugel van de Randstad, waarmee een impuls wordt gegeven aan een duurzame, vitale en gevarieerde inrichting.

FES Klavertje 4

Vanuit het FES worden middelen naar de LNV-begroting overgeheveld ten behoeve van het project Klavertje 4. Dit project betreft integrale gebiedsontwikkeling bij het klaverblad A67/A73. Het gebied ligt binnen de gemeenten Venlo, Horst aan de Maas, Sevenum en Maasbree en zal in 2012 de Floriade huisvesten.

Gratis schoolboeken

Met deze mutatie wordt invulling gegeven aan het besluit om per schooljaar 2008–2009 schoolboeken gratis aan te bieden. Dit geldt derhalve ook voor het groen onderwijs.

Interne begrotingsreserves

Met ingang van 2008 worden op de LNV-begroting interne begrotingsreserves ingesteld. Dit gebeurt door het omzetten van de garantievermogens van een drietal ZBO's, te weten het Ontwikkeling en Saneringsfonds voor de Landbouw, het Ontwikkeling en Saneringsfonds voor de Visserij en het Borgstellingsfonds.

Natuurpilot IJmeer

Vanuit het FES worden middelen naar de LNV-begroting overgeheveld ten behoeve van de natuurpilot IJmeer. Deze middelen worden overgedragen aan V&W, die het project zal gaan uitvoeren. Daarnaast nemen de provincies op grond van het Bestuursakkoord rijk-provincies een deel van de financiering van dit project over. Met deze pilot wordt onderzoek gedaan naar de schadelijke effecten van aanleg van woningbouw en infrastructuur voor de natuur. Dit moet het inzicht vergroten rond het herstel, toekomstig behoud en ontwikkeling van natuurkwaliteiten.

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: UITGAVEN

bedragen in miljoenen euro's

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	23 858,3	25 970,2	24 860,1	24 843,0	25 109,9	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Toerekening REA	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Uitdeling nominale bijstelling	211,4	209,4	211,4	218,9	217,6	
Uitvoering bijstand zelfstandigen	43,0	26,3	29,8	29,8	29,8	
Uitvoering loaw	- 21,9	- 21,2	- 22,5	- 24,3	- 25,4	
Wajong prijs	19,4	21,1	22,5	23,9	25,2	
Wajong uitvoeringskosten	0,0	16,0	15,3	15,4	15,5	
Wajong volume	47,2	102,8	163,7	229,5	301,6	
WWB volume autonoom	0,0	0,0	0,0	0,0	- 85,5	
Diversen	2,8	- 3,7	0,4	- 5,9	- 7,7	
	326,9	350,7	420,6	487,3	471,1	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Amendement schuldhelpverlening	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	3,6	6,8	- 0,1	- 0,3	- 0,3	
Sociale zekerheid						
Algemeen keten overleg	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Correctie onderwijsvoorzieningen	18,0	20,7	22,2	23,9	23,9	
Dekking uit eindejaarsmarge	- 151,9	0,0	0,0	0,0	0,0	
Dekking uit LPO	- 55,0	- 57,7	- 61,4	- 85,9	- 28,5	
Diverse aanpassingen werkloosheidsrecht	0,0	53,0	70,9	35,7	42,0	
Eindejaarsmarge	160,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Fasering ESF	0,0	- 95,0	95,0	0,0	0,0	
Nieuwe Wajong	0,0	35,0	17,0	28,0	33,0	
Partneralimentatie	20,0	23,2	10,9	7,2	4,2	
Taakstelling fusie UWV/CWI	107,1	133,8	65,6	39,9	0,0	
WWB niet-gebruik onvolledige AOW	0,0	0,0	12,5	20,0	20,0	
Diversen	12,0	18,2	28,3	16,1	19,8	
	179,3	138,0	260,9	84,6	114,1	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	11,5	12,4	13,7	14,4	14,2	
Sociale zekerheid						
Aanpassing ivm inkomensvoorziening WLR	0,0	4,0	17,4	50,7	138,4	
BU-dossier	0,0	63,1	67,2	71,3	75,5	
Loon- en prijsbijstelling	154,9	151,7	146,7	143,7	144,1	
Participatiebudget educatie OCW	0,0	121,3	195,7	195,7	195,7	
Participatiebudget inburgering WWI	0,0	101,7	378,1	330,4	301,2	
Taakstelling gemeentefonds SuWi keten	0,0	25,0	45,0	60,0	63,0	
Uitname langdurigheidstoelage	0,0	- 40,0	- 40,0	- 40,0	- 40,0	
Diversen	2,3	- 14,3	- 15,2	- 15,2	- 7,6	
Niet tot een ijklijn behorend						
BIKK AOW	25,0	35,1	3,9	- 33,1	- 53,2	
Premiebrief BIKK ANW	- 174,5	- 177,5	- 180,0	- 184,9	- 188,8	
Rijksbijdrage BU-dossier	13,1	516,9	517,1	532,3	537,3	
Rijksbijdrage koopkrachtreparatie ouderen	0,0	229,6	234,8	245,4	254,9	
Rijksbijdrage ouderdomsfonds	- 2 214,4	- 2 332,7	- 1 143,8	- 539,1	167,6	
Diversen	13,5	27,0	24,6	24,2	22,7	
	- 2 168,6	- 1 276,7	265,2	855,8	1 625,0	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 1 662,5	- 788,3	946,5	1 427,8	2 210,5	28 180,6
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	22 195,9	25 182,0	25 806,6	26 270,8	27 320,5	28 180,6
Totaal Internationale samenwerking	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	22 196,6	25 182,7	25 807,4	26 271,5	27 321,2	28 181,3

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	501,4	478,1	478,1	478,1	478,1	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Anticumulatiebaten WSW	49,7	50,8	51,8	52,6	53,3	
Kasschuif ontvangsten agenda vd toekomst	- 22,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Restituties IOAW/Z, bbz en wwik	47,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Restituties W-deel en agvdt	61,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	10,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
	146,7	50,8	51,8	52,6	53,3	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Sociale zekerheid						
Anticumulatiebaten WSW	20,0	21,0	23,0	21,0	14,0	
Diversen	13,7	4,1	4,1	4,1	4,1	
	38,7	25,1	27,1	25,1	18,1	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Sociale zekerheid						
Participatiebudget educatie OCW	0,0	121,3	195,7	195,7	195,7	
Participatiebudget inburgering WWI	0,0	101,7	378,1	330,4	301,2	
	0,5	223,0	573,8	526,1	496,9	
Extrapolatie						1 022,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	185,9	298,9	652,6	603,7	568,2	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	687,3	776,9	1 130,8	1 081,9	1 046,4	1 022,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	687,3	776,9	1 130,8	1 081,9	1 046,4	1 022,3

Toerekening REA

De mutatie betreft een technische correctie van de toerekening van de uitgaven re-integratie Wajongers (REA-uitgaven).

Uitdeling nominale bijstelling

Dit is een overboeking van het begrotingshoofdstuk «koppeling uitkeringen» naar de begroting van SZW. Hiermee worden de begrotingsgefinancierde uitkeringen op de begroting van SZW op prijspeil 2008 gebracht.

Uitvoering bijstand zelfstandigen

Het geraamde volume en de gemiddelde uitkering zijn opwaarts bijgesteld op basis van uitvoeringsinformatie. Daarnaast zal in 2008 een nabetaling over 2007 plaatsvinden, omdat de bevoorschotting te laag is gebleken.

Uitvoering IOAW

Het geraamde volume en de gemiddelde uitkering zijn neerwaarts bijgesteld op basis van uitvoeringsinformatie.

Wajong Prijs

De mutatie vloeit hoofdzakelijk voort uit een opwaartse bijstelling van de gemiddelde uitkering als gevolg van de verhoging van de uitkering voor volledig arbeidsongeschikten van 70% naar 75% halverwege 2007.

Wajong uitvoeringskosten

De hogere instroom en het daardoor grotere bestand van de Wajong leidt tot extra uitvoeringskosten bij het UWV.

Wajong volume

Uit de realisaties van 2007 van het UWV bleek dat sprake is van een toename van de instroom van de Wajong. Omdat de uitstroom uit de Wajong beperkt is, leidt een hogere instroom tot een groter Wajongvolume en hogere uitkeringslasten. Omdat verwacht wordt dat de instroom ook in 2008 nog zal groeien en dit instroomniveau zich de komende jaren handhaaft, nemen de uitgaven meerjarig toe.

WWB volume autonoom

Voor deze kabinetsperiode geldt de bestuurlijke afspraak dat er geen aanpassing plaatsvindt op grond van conjuncturele mutaties in het werkloosheidsvolume, indien die zich binnen een bepaalde bandbreedte bevinden. De mutaties bevinden zich binnen deze bandbreedte. De bijstelling in 2012 betreft met name de doorwerking van realisatiecijfers over 2007.

Amendement Schuldhulpverlening

Als gevolg van het amendement van de kamerleden Spekman en Tang bij de Voorjaarsnota zijn er t.o.v. het Coalitieakkoord extra middelen beschikbaar gesteld voor armoedebeleid.

Algemeen keten overleg

Als bijdrage aan het oplossen van de incidentele transitieproblematiek bij UWV/CWI is 15 mln. bijgedragen voor het invoeren van een zogenoemde Algemeen Keten Overleg. De middelen worden voornamelijk ingezet voor het invoeren van de Integrale Dienstverlening.

Correctie onderwijsvoorzieningen

De verantwoordelijkheid voor de verstrekking van onderwijsvoorzieningen aan jongeren met een handicap zal worden neergelegd bij de minister van OCW. Voorafgaand aan de overheveling van de daarvoor bestemde middelen naar de OCW-begroting vindt een voor het SZA-kader neutrale verschuiving van deze middelen van de premiegefinancierde re-integratiemiddelen naar de begrotingsgefinancierde re-integratiemiddelen.

Eindejaarsmarge/Dekking uit eindejaarsmarge

De eindejaarsmarge is ingezet voor eindejaarsmargeproblematiek, alsmede ter dekking van tegenvallers en intensiveringen.

Diverse aanpassingen werkloosheidsrecht

De besparingen als gevolg van het werkloosheidsrecht voor jongeren tot 27 jaar worden neerwaarts bijgesteld, met name als gevolg van een door de conjunctuur bewerkstelligde substantiële daling van de doelgroep en een verschuiving van de inwerkingtreding van het voorstel van 1 januari 2009 naar 1 juli 2009.

Fasering ESF

De uitputting van de ESF-voorziening zal naar verwachting later plaatsvinden dan eerder geraamd. Het betreft de voorziening die is getroffen in verband met de gerechtelijke uitspraak naar aanleiding van de loket-sluiting in 2005. Die uitspraak bracht het risico met zich mee dat het voor ESF-subsidieaanvragen beschikbaar gestelde budget zal worden overschreden.

Nieuwe Wajong

In de Wajong zal voor de nieuwe instroom een nieuwe aanpak gelden, waarbij meer nadruk komt te liggen op het benutten van de (resterende) arbeidsmogelijkheden. Dit leidt tot lagere uitkeringslasten, maar ook tot hogere uitgaven voor re-integratie en hogere uitvoeringskosten.

Partneralimentatie

De concrete invulling van de bij Coalitieakkoord voorgenomen maatregel terzake van partneralimentatie levert een lagere besparing op de bijstandsuitgaven op dan was ingeboekt.

Taakstelling fusie UWV/CWI

Het meerjarig budget voor transitiekosten fusie UWV/CWI, dat op de aanvullende post was opgenomen, is overgeboekt naar de begroting van SZW.

WWB niet-gebruik onvolledige AOW

Met ingang van 2010 zal de verantwoordelijkheid voor en de uitvoering van de bijstand 65+ worden overgeheveld van gemeenten naar de SVB. De verwachting is dat hierdoor het niet-gebruik wordt teruggedrongen, omdat de SVB ook reeds de AOW aan deze groep uitkeert.

Aanpassing ivm inkomensvoorziening WLR

De gereserveerde middelen voor de inkomensvoorziening van het werkloosheidsrecht voor jongeren tot 27 jaar worden overgeboekt naar de begroting van SZW.

BU-dossier

In het BU-dossier worden ouderen en arbeidsongeschikten met een arbeidsongeschiktheidspercentage van meer dan 45% door middel van een tegemoetkoming gecompenseerd voor het vervallen van het ouderdoms- en arbeidsongeschiktheidforfait.

Participatiebudget educatie OCW/participatiebudget inburgering WWI

Met ingang van 1 januari 2009 worden het flexibel re-integratiebudget (WWB-werkdeel), de inburgeringsbudgetten voor zover deze betrekking

hebben op de door gemeenten aan te bieden inburgeringsvoorzieningen en de middelen voor volwasseneneducatie gebundeld in het participatiebudget. De minister van SZW wordt uitvoerder van het participatiebudget. De bijdrage van de minister voor WWI en de bijdrage van de minister van OCW aan het participatiebudget staan als ontvangsten op de begroting SZW. De totale uitgaven staan onder het participatiebudget.

Taakstelling gemeentefonds SuWi keten

In het coalitieakkoord is een taakstelling ingeboekt i.v.m. de fusie UWV/CWI en de samenwerking met gemeenten in de Suwi-keten. De taakstelling is in eerste instantie geboekt bij CWI, maar de afspraak was dat de gemeente ook een deel van de taakstelling moest invullen. Met deze overboeking is het deel van de taakstelling die bij de gemeente neerslaat gecorrigeerd bij het CWI.

Uitname langdurigheidstoeslag

Met ingang van 1 januari 2009 wordt de langdurigheidstoeslag gedecentraliseerd. Het budget voor de langdurigheidstoeslag wordt overgeboekt naar het gemeentefonds.

BIKK (Bijdrage in de kosten van kortingen) AOW

De BIKK AOW is afhankelijk van de raming van de kosten van heffingskortingen. Door actualisering van de raming door het CPB is de BIKK AOW bijgesteld.

Premiebrief BIKK/ANW

De ANW-premie is bij de definitieve vaststelling op een ander niveau vastgesteld dan bij de begroting was geraamd. Door de premie mutatie wijzigt ook de verdeling van de kosten van de heffingskortingen. Dit leidt tot een lagere rijksbijdrage.

Rijksbijdrage BU-dossier

In het BU-dossier worden ouderen en arbeidsongeschikten met een arbeidsongeschiktheidspercentage van meer dan 45% door middel van een tegemoetkoming gecompenseerd voor het vervallen van het ouderdoms- en arbeidsongeschiktheidforfait. Dit is de Rijksbijdrage die aan de sociale fondsen dient te worden overgedragen.

Rijksbijdrage koopkrachtreparatie ouderen

Om de mensen met een AOW-uitkering er niet in koopkracht op achteruit te laten gaan, is de AOW-tegemoetkoming vanaf 2009 met 83 euro bruto verhoogd. In verband hiermee wordt de Rijksbijdrage aan het AOW-fonds aangepast.

Rijksbijdrage ouderdomsfonds

De raming Rijksbijdrage Ouderdomsfonds is geactualiseerd op basis van de geraamde premieopbrengsten in de MEV 2009.

Anticumulatiebaten WSW

De anticumulatiebaten WSW zijn de vrijvallende Wajong- en WAO-uitkeringen van personen met een WSW-dienstverband. Op grond van de reguliere actualisatie van de ramingen zijn de anticumulatiebatan vanaf 2008 verhoogd.

Kasschuif ontvangsten Agenda van de Toekomst

Terugontvangsten in het kader van de Agenda voor de Toekomst, die waren verwacht voor 2008, zijn in 2007 versneld ontvangen.

Restituties IAOW/Z, bbz en wwik

Dit betreffen terugontvangsten in verband met te hoge bevoorschotting inzake de inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers/zelfstandigen, bijstand zelfstandigen en de wet werk en inkomen kunstenaars

Restituties W-deel en agvdt

Gemeenten hebben minder uitgegeven aan met name re-integratie van bijstandsgerechtigden dan waar in de raming vanuit is gegaan. Uit dien hoofde hebben er terugbetalingen plaatsgevonden.

Anticumulatiebatan WSW

Als gevolg van de verhoging van de Wajong-uitkering naar 75% WML zijn de anticumulatiebatan in de WSW ook verhoogd.

Sociale Zekerheid

SOCIALE ZEKERHEID: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	55 577,4	57 106,0	58 422,1	60 449,6	62 978,1	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
ANW volume	- 28,4	- 33,2	- 33,4	- 39,9	- 43,4	
AOW prijs	25,5	26,1	26,6	27,4	28,5	
AOW volume	86,5	73,0	42,6	- 18,5	- 89,6	
IVA volume	- 90,2	- 162,9	- 202,9	- 242,8	- 287,6	
Nominale ontwikkeling	- 77,3	- 37,9	- 71,0	- 127,7	- 182,9	
UFO volume	- 55,0	- 57,9	- 57,0	- 55,4	- 55,4	
Uitvoering bijstand zelfstandigen	43,0	26,3	29,8	29,8	29,8	
Uitvoering loaw	- 21,9	- 21,2	- 22,5	- 24,3	- 25,4	
Vangnet ZW- prijs	- 63,9	- 63,6	- 63,6	- 63,6	- 63,6	
Vangnet ZW-volume	215,6	243,6	241,8	242,0	242,3	
Wajong prijs	19,4	21,1	22,5	23,9	25,2	
Wajong volume	47,2	102,8	163,7	229,5	301,6	
WAO prijs	7,5	25,2	28,0	26,6	25,5	
WAO volume	159,9	145,7	130,1	118,7	106,3	
WAZ volume	- 42,7	- 42,6	- 30,3	- 17,5	1,1	
WAZO volume	27,7	23,4	23,4	23,4	23,4	
WGA uitvoeringskosten	0,0	- 39,5	- 37,7	- 36,4	- 35,3	
WGA volume	- 60,4	- 93,5	- 116,0	- 145,3	- 172,7	
WW prijs	- 72,6	- 64,9	- 62,7	- 63,5	- 63,1	
WW volume	43,2	260,4	151,2	2,2	3,4	
WWB volume autonoom	0,0	0,0	0,0	0,0	- 85,5	
Diversen	43,3	46,1	15,6	- 17,2	- 25,2	
	206,4	376,5	178,2	- 128,6	- 342,6	
Beleidsmatige mutaties						
Sociale zekerheid						
Dekking uit eindejaarsmarge	- 151,9	0,0	0,0	0,0	0,0	
Dekking uit LPO	- 55,0	- 57,7	- 61,4	- 85,9	- 28,5	
Diverse aanpassingen werkloosheidsrecht	0,0	53,0	70,9	35,7	42,0	
Eindejaarsmarge	160,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Fasering ESF	0,0	- 95,0	95,0	0,0	0,0	
Fasering premiedifferentiatie/loonkostensubsidies	- 58,7	- 94,1	- 102,2	10,6	62,5	
Koopkrachtreparatie ouderen	0,0	229,6	234,8	245,4	254,9	
Nieuwe Wajong	0,0	35,0	17,0	28,0	33,0	
Nominale ontwikkeling	0,5	10,9	17,3	23,9	33,2	
Ramingstechnische veronderstelling in=uit	- 160,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Reservering commissie arbeidsmarkt-participatie	0,0	193,0	0,0	0,0	0,0	
Schuif brugbanen	- 29,7	- 3,0	25,2	7,7	0,0	
Taakstelling fusie UWV/CWI	- 62,9	56,5	19,2	19,3	0,0	
Diversen	35,5	29,4	51,3	40,4	37,1	
	- 322,2	357,6	367,1	325,1	434,2	
Technische mutaties						
Sociale zekerheid						
Aanpassing ivm inkomensvoorziening wlr	0,0	4,0	17,4	50,7	138,4	
Brutering	0,1	- 189,7	- 199,2	- 230,3	- 231,0	
Brutering MEV	0,0	64,1	59,3	58,1	58,1	
BU-dossier	0,0	579,0	597,7	621,5	644,4	
Loon- en prijsbijstelling	154,9	151,7	146,7	143,7	144,1	
Loonbijstelling tranche 2008	- 125,5	- 122,1	- 120,2	- 118,5	- 118,6	
Motie-Van Geel (work first uitboeken)	0,0	32,3	72,7	98,6	102,3	
Nominale ontwikkeling	- 45,0	- 80,5	- 136,0	- 182,2	- 221,5	
Participatiebudget educatie OCW	0,0	121,3	195,7	195,7	195,7	
Participatiebudget inburgering WWI	0,0	101,7	378,1	330,4	301,2	
Taakstelling gemeentefonds SuWi keten	0,0	25,0	45,0	60,0	63,0	
Diversen	- 31,9	- 101,4	- 97,3	- 95,7	- 88,2	
	- 47,4	585,4	959,9	932,0	987,9	
Extrapolatie						66 659,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 163,1	1 319,3	1 505,4	1 128,3	1 079,5	
Stand Miljoenennota 2009	55 414,3	58 425,4	59 927,4	61 577,9	64 057,7	66 659,2

SOCIALE ZEKERHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	743,4	753,5	787,6	835,7	864,2	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Anticumulatiebaten WSW	49,7	50,8	51,8	52,6	53,3	
Restituties ioaw/z, bbz en wwik	47,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Restituties W-deel en agvdt	61,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
UFO volume	- 55,0	- 57,7	- 57,0	- 55,4	- 55,4	
Diversen	- 33,3	- 21,3	- 22,2	- 23,8	- 25,4	
Beleidsmatige mutaties	70,8	- 28,2	- 27,4	- 26,6	- 27,5	
Sociale zekerheid						
Diversen	33,7	25,1	27,1	25,1	18,1	
Technische mutaties	33,7	25,1	27,1	25,1	18,1	
Sociale zekerheid						
Participatiebudget educatie OCW	0,0	121,3	195,7	195,7	195,7	
Participatiebudget inburgering WWI	0,0	101,7	378,1	330,4	301,2	
Extrapolatie	0,0	223,0	573,8	526,1	496,9	1 355,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	104,5	219,8	573,4	524,5	487,4	
Stand Miljoenennota 2009	847,9	973,4	1 361,0	1 360,2	1 351,5	1 355,8

ANW-volume

Op basis van uitvoeringsinformatie van de SVB is de raming voor het ANW-volume neerwaarts bijgesteld.

AOW-prijs

Dit betreft een technische correctie van de raming van de gemiddelde AOW-uitkering, waardoor de systematiek preciezer aansluit bij de officiële bruto-netto systematiek.

AOW-volume

Door een hogere levensverwachting dienen de AOW-uitgaven te worden verhoogd. Daartegenover staat echter een daling van het aantal partnertoeslagen. Vanaf 2011 overheerst het effect van de daling van het aantal partnertoeslagen het effect van de hogere levensverwachting.

IVA-Volume

Uit uitvoeringsinformatie van het UWV blijkt dat de instroom in 2007 lager was dan verwacht. Hiermee is de groei van de instroom tussen 2006 en 2007 minder groot dan verwacht. Dit is verwerkt in de meerjarige raming van de instroom van de IVA. Het volume in 2008 is hierdoor lager dan eerder geraamd, hetgeen leidt tot lagere uitgaven. Omdat de WIA, waarvan de IVA onderdeel is, nog een nieuwe regeling is met een klein en opbouwend bestand zijn de ramingen nog gevoelig voor fluctuaties in de instroom.

Nominale ontwikkeling

Ten opzichte van de vorige Miljoenennota wordt de loon- en prijsontwikkeling nu lager geraamd door het CPB. Dit leidt (onder andere via de netto-koppeling) tot een lagere nominale ontwikkeling van de sociale zekerheidsuitgaven.

UFO-Volume

Uit het UFO wordt o.a. WW voor overheidspersoneel gefinancierd. Op basis van uitvoeringsinformatie is de raming neerwaarts aangepast. De WW-uitgaven van het UFO zijn op declaratiebasis (de uitgaven uit het fonds worden gefinancierd door (ex-)werkgever). Hierdoor leiden lagere uitgaven ook tot evenredig lagere inkomsten.

Uitvoering bijstand zelfstandigen

Het geraamde volume en de gemiddelde uitkering zijn opwaarts bijgesteld op basis van uitvoeringsinformatie. Daarnaast zal in 2008 een nabetaling over 2007 plaatsvinden, omdat de bevoorschotting te laag is gebleken.

Uitvoering loaw

Het geraamde volume en de gemiddelde uitkering zijn neerwaarts bijgesteld op basis van uitvoeringsinformatie.

Vangnet ZW-prijs

Op basis van uitvoeringsinformatie van het UWV is de gemiddelde uitkering van het vangnet neerwaarts bijgesteld.

Vangnet ZW-volume

Op basis van uitvoeringsinformatie van het UWV is het ZW-volume opwaarts bijgesteld. Dit hangt ondermeer samen met een hoger dan verwacht aantal flexwerkers. Bij ziekte kunnen flexwerkers beroep doen op de ZW.

Wajong-prijs

De mutatie vloeit hoofdzakelijk voort uit een opwaartse bijstelling van de gemiddelde uitkering als gevolg van de verhoging van de uitkering voor volledig arbeidsongeschikten van 70% naar 75% halverwege 2007.

Wajong-volume

Uit de realisaties van 2007 van het UWV bleek dat sprake is van een toename van de instroom van de Wajong. Omdat de uitstroom uit de Wajong beperkt is, leidt een hogere instroom tot een groter Wajongvolume en hogere uitkeringslasten. Omdat verwacht wordt dat de instroom ook in 2008 nog zal groeien en dit instroomniveau zich de komende jaren handhaaft, nemen de uitgaven meerjarig toe.

WAO-prijs

Als gevolg van de herbeoordelingen verlaten relatief veel WAO-ers met een benedengemiddelde uitkering de WAO. Daar staat tegenover dat er (behalve herlevingen) geen nieuwe instroom in de WAO plaatsvindt. In het WAO-bestand neemt hierdoor de gemiddelde uitkering toe. Dit heeft tot gevolg dat de uitkeringslasten hoger zijn dan verwacht.

WAO-volume

Op basis van realisatiecijfers van het UWV blijkt dat het aantal WAO-ers hoger is dan eerder geraamd (ca 4 000). Dit komt doordat de uitstroom lager is dan eerder geraamd. Dit wordt o.a. verklaard doordat 45-50-jarigen volgens het oude schattingsbesluit worden herbeoordeeld. De nadruk op de reguliere herkeuringen is daardoor meer op latere jaren komen te liggen, waardoor de uitstroom vertraagd is.

WAZ-volume

Op basis van realisatiecijfers van het UWV blijkt dat het aantal WAZ-uitkeringen (Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen) in 2007 lager is dan verwacht. Dit heeft meerjarige doorwerking. Daarnaast is de gemiddelde uitkering ook licht neerwaarts bijgesteld.

WAZO-volume

Op basis van realisatiecijfers van het UWV blijkt dat het WAZO-volume (Wet Arbeid en Zorg) hoger is dan geraamd (ca 1 200). Daarbij komt dat ook de gemiddelde uitkering iets is toegenomen. De verwachting is dat dit een meerjarige doorwerking heeft.

WGA uitvoeringskosten

De lagere instroom en daardoor kleinere bestand van de WGA leidt tot minder uitvoeringskosten WGA bij het UWV.

WGA-volume

De instroom in de WGA in 2007 blijkt ruim 10% lager te liggen dan eerder geraamd. Deze daling is meerjarig doorgetrokken. Omdat de WIA, waarvan de WGA onderdeel uitmaakt, nog een nieuwe regeling is met een klein en opbouwend bestand zijn de ramingen nog gevoelig voor fluctuaties in de instroom.

WW-prijs

Op basis van realisatiecijfers van het UWV blijkt de gemiddelde uitkering te zijn gedaald. De verwachting is dat dit meerjarige doorwerking heeft.

WW-volume

Op grond van de macro-economische inzichten van het CPB wordt het geraamde WW-volume opwaarts bijgesteld. De vertraging in de conjunctuur leidt tot hogere werkloosheidsuitgaven in de jaren t/m 2010.

WWB- volume autonoom

Voor deze kabinetsperiode geldt de bestuurlijke afspraak dat er geen aanpassing plaatsvindt op grond van conjuncturele mutaties in het werkloosheidsvolume, indien die zich binnen een bepaalde bandbreedte bevinden. De mutaties bevinden zich binnen deze bandbreedte. De bijstelling in 2012 betreft met name de doorwerking van realisatiecijfers over 2007.

Dekking uit eindejaarsmarge/Eindejaarsmarge

De eindejaarsmarge is ingezet voor eindejaarsmargeproblematiek, alsmede ter dekking van tegenvallers en intensiveringen.

Diverse aanpassingen werkloerrecht

De besparingen als gevolg van het werkloerrecht voor jongeren tot 27 jaar worden neerwaarts bijgesteld, met name als gevolg van een door de conjunctuur bewerkstelligde substantiële daling van de doelgroep en een verschuiving van de inwerkingtreding van het voorstel van 1 januari 2009 naar 1 juli 2009.

Fasering loonkostensubsidies/samenloop premiekorting oudere werklozen

Met name door fasering van de loonkostensubsidies en samenloop/anticumulatie met de premiekortingsregeling oudere werklozen is er in de jaren 2008–2010 sprake van een neerwaarts effect op de WW-uitgaven. In de begroting van SZW wordt dit nader toegelicht.

Koopkrachtreparatie ouderen

Om de mensen met een AOW-uitkering er niet in koopkracht op achteruit te laten gaan, is de AOW-tegemoetkoming vanaf 2009 met 83 euro bruto verhoogd.

Nieuwe Wajong

In de Wajong zal voor de nieuwe instroom een nieuwe aanpak gelden, waarbij meer nadruk komt te liggen op het benutten van de (resterende) arbeidsmogelijkheden. Dit leidt tot lagere uitkeringslasten, maar ook tot hogere uitgaven voor re-integratie en hogere uitvoeringskosten.

Ramingstechnische veronderstelling in=uit

De in=uit taakstelling voor de sector SZA is ingeboekt als tegenhanger van de eindejaarsmarge.

Reservering commissie arbeidsmarktparticipatie

Voor de implementatie van maatregelen in navolging van de aanbevelingen van de Commissie Arbeidsparticipatie zijn incidentele middelen gereserveerd.

Schuif brugbanen

Het geraamde aantal brugbanen voor 2008 zal niet gehaald worden. De middelen worden doorgeschoven naar latere jaren.

Participatiebudget educatie OCW/participatiebudget inburgering WWI

Met ingang van 1 januari 2009 worden het flexibel re-integratiebudget (WWB-werkdeel), de inburgeringsbudgetten voor zover deze betrekking hebben op de door gemeenten aan te bieden inburgeringsvoorzieningen en de middelen voor volwasseneneducatie gebundeld in het participatiebudget. De minister van SZW wordt uitvoerder van het participatiebudget. De bijdrage van de minister voor WWI en de bijdrage van de minister van OCW aan het participatiebudget staan als ontvangsten op de begroting SZW. De totale uitgaven staan onder het participatiebudget.

Taakstelling fusie UWV/CWI

Het meerjarig budget voor transitiekosten fusie UWV/CWI, dat op de aanvullende post was opgenomen, is overgeboekt naar de begroting van SZW. Tevens heeft een kasschuif van 2008 naar latere jaren plaatsgevonden.

Aanpassing ivm inkomensvoorziening WLR

De gereserveerde middelen voor de inkomensvoorziening van het werkloosheidsrecht voor jongeren tot 27 jaar worden overgeboekt naar de begroting van SZW.

Brutering

Diverse uitkeringen zijn netto gekoppeld aan het netto minimum loon, maar kennen een ander bruto-netto traject dan het minimumloon. Wijzigingen in het bruto-netto traject van het minimumloon leiden tot aanpassing van het netto minimumloon. De uitkeringen die netto zijn gekoppeld worden evenredig aangepast, maar door het andere bruto-netto traject kan de bruto uitkering een afwijkende ontwikkeling vertonen dan die van het bruto minimumloon. Het effect hiervan op de uitkeringslasten wordt het bruteringseffect genoemd.

BU-dossier

In het BU-dossier worden ouderen en arbeidsongeschikten met een arbeidsongeschiktheidspercentage van meer dan 45% door middel van een tegemoetkoming gecompenseerd voor het vervallen van het ouderdoms- en arbeidsongeschiktheidforfait.

Motie-Van Geel (Work First uitboeken)

Verwerking van de Motie-Van Geel leidt tot uitboeking van de geraamde effecten van de maatregel Work First.

Taakstelling gemeentefonds SuWi keten

In het coalitieakkoord is een taakstelling ingeboekt i.v.m. de fusie UWV/CWI en de samenwerking met gemeenten in de SuWi-keten. De taakstelling is in eerste instantie geboekt bij CWI, maar de afspraak was dat de gemeente ook een deel van de taakstelling moest invullen. Met deze overboeking is het deel van de taakstelling die bij de gemeente neerslaat gecorrigeerd bij het CWI.

Anticumulatiebaten WSW

De anticumulatiebaten WSW zijn de vrijvallende Wajong- en WAO-uitkeringen van personen met een WSW-dienstverband. Op grond van de reguliere actualisatie van de ramingen zijn de anticumulatiebaten die bij het UWV in rekening worden gebracht vanaf 2008 verhoogd.

Restituties loaw/z, bbz en wwik

Dit betreffen terugontvangsten in verband met te hoge bevoorschotting inzake de inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers/zelfstandigen, bijstand zelfstandigen en de wet werk en inkomen kunstenaars.

Restituties W-deel en agvdt

Gemeenten hebben minder uitgegeven aan met name re-integratie van bijstandsgerechtigden dan waar in de raming vanuit is gegaan. Uit dien hoofde hebben er terugbetalingen plaatsgevonden.

UFO volume

Uit het UFO wordt o.a. WW voor overheidspersoneel gefinancierd. Op basis van uitvoeringsinformatie is de raming neerwaarts aangepast. De WW-uitgaven van het UFO zijn op declaratiebasis (de uitgaven uit het fonds worden gefinancierd door (ex-)werkgever). Hierdoor leiden lagere uitgaven ook tot evenredig lagere inkomsten.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIEN EN SPORT: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	13 837,4	14 146,5	14 432,3	14 889,4	15 343,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Kadercorrectie mantelzorg	65,7	65,8	65,8	65,8	65,8	
Kasschuif CIZ	24,0	0,0	- 8,6	- 15,4	0,0	
Motie-Van Geel/thuiszorg	40,0	10,0	10,0	10,0	10,0	
Uitdelen eindejaarsmarge	15,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	27,7	55,9	46,7	45,0	46,2	
Zorg						
Capaciteitsplan 2008	- 4,0	12,1	22,8	33,0	37,6	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	- 0,1	
	169,1	143,8	136,7	138,4	159,5	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
BU: tegemoetkoming specifieke zorgkosten	0,0	0,0	40,0	40,4	40,8	
Loonbijstelling tranche 2008	60,3	61,0	61,0	59,8	57,1	
Psychosociaal MO en vrouwenopvang	0,0	36,0	36,0	36,0	36,0	
Diversen	24,9	42,7	59,0	69,1	39,8	
Zorg						
BU: forfaits chronisch zieken	0,0	0,0	340,5	349,5	354,1	
Diversen	32,4	26,0	24,2	18,6	18,6	
Niet tot een ijklijn behorend						
Bijstelling BIKK	10,4	44,1	0,0	0,0	0,0	
Bijstelling BIKK AWBZ	193,4	174,7	78,4	22,0	- 39,8	
Bijstelling BIKK nav cMEV	12,6	5,6	111,9	120,3	160,4	
Bijstelling rijksbijdrage 18- nav MEV	0,3	- 73,3	- 45,0	- 55,9	- 95,0	
Bijstelling zorgtoeslag	- 81,5	- 111,6	0,0	0,0	0,0	
Bijstelling zorgtoeslag nav cMEV	- 55,4	- 96,5	0,0	0,0	0,0	
Bijstelling zorgtoeslag nav MEV	- 22,5	368,6	460,8	458,1	452,7	
BU: zorgtoeslag	0,0	- 129,0	- 132,2	- 134,5	- 136,8	
Kadercorrectie mantelzorg	- 65,7	- 65,8	- 65,8	- 65,8	- 65,8	
Diversen	1,0	- 3,2	1,1	1,1	1,1	
	110,2	279,3	969,9	918,7	823,2	
Extrapolatie						16 852,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	279,2	423,0	1 106,6	1 057,0	982,7	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	14 116,6	14 569,5	15 538,9	15 946,3	16 326,0	16 852,2
Totaal Internationale samenwerking	15,6	13,6	10,9	8,4	6,9	6,9
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	14 132,2	14 583,1	15 549,8	15 954,8	16 333,0	16 859,1

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	62,9	54,4	61,6	41,5	26,7	
Beleidsmatige mutaties Rijksbegroting in enge zin Diversen	0,0	0,7	0,7	0,7	0,7	
Technische mutaties Rijksbegroting in enge zin Diversen	0,0	0,7	0,7	0,7	0,7	
Extrapolatie Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 1,1	4,0	3,7	5,2	0,0	27,4
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	61,7	59,1	66,0	47,4	27,4	27,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	61,7	59,1	66,0	47,4	27,4	27,4

Kadercorrectie mantelzorg

Met deze mutatie wordt het totaalbedrag mantelzorg ondergebracht onder het kader Rijksbegroting in enge zin.

Kasschuif CIZ

Het CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg) verwacht dat het aantal indicatieaanvragen zal stijgen. In 2008 wordt uitgegaan van een stijging van 850 000 naar 950 000 indicatieaanvragen met een bijbehorende kostenpost van circa 24 mln. Dit wordt intertemporeel gedekt, uit de opbrengst van lopende investeringen in automatisering en in het verbeteren van de bedrijfsvoering.

Motie-Van Geel/thuiszorg

Naar aanleiding van de Motie-Van Geel worden er extra middelen beschikbaar gesteld om thuiszorgmedewerkers voor de zorg te behouden.

Uitdelen eindejaarsmarge

De totale eindejaarsmarge voor VWS is 31 mln. Hiervan wordt een deel direct toebedeeld aan de artikelen waarop zich de eindejaarsproblemen voordoen. Deze boekingen zijn relatief klein en vallen onder de post diversen. Deze mutatie betreft het restant van de eindejaarsmarge.

Beleidsmatige mutaties/diversen

Naast diverse kleine mutaties, bestaat de diversenpost uit eindejaarsmargeproblematiek (15 mln.) en uit een overheveling van 10 mln. (vanaf 2008) vanuit het Budgettair Kader Zorg (premie-uitgaven) naar de begroting voor kwaliteitsbeleid medisch specialisten.

Psychosociaal MO en vrouwenopvang

Met deze mutatie worden middelen van de premie (H41) overgeboekt naar de begroting (H16). Deze middelen worden ingezet voor de vergoeding die gemeenten vanaf 1 januari 2009 krijgen voor het afschaffen van de

psychosociale grondslag uit de AWBZ voor de functie ondersteunende begeleiding algemeen. Gemeenten krijgen daarvoor een bedrag van 53 mln. structureel vanaf 1 januari 2009. Een deel van deze vergoeding loopt via het Gemeentefonds (17 mln.) en een deel via specifieke uitkeringen (36 mln.). Het deel via de specifieke uitkeringen bestaat voor 30 mln. uit de specifieke uitkering maatschappelijke opvang/OGGZ en voor 6 mln. uit de specifieke uitkering vrouwenopvang.

Tegemoetkoming specifieke zorgkosten

Als onderdeel van de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) wordt binnen de inkomstenbelasting een beperkte mogelijkheid geschapen voor het opvoeren van specifieke zorgkosten. Voor mensen waarbij een verzilveringsprobleem optreedt wordt een aparte regeling op de begroting van VWS in het leven geroepen.

Forfaitaire tegemoetkoming Wtcg

In het kader van de Wtcg ontvangen chronisch zieken en gehandicapten een vast bedrag per jaar, dat zal worden uitgekeerd door het CAK. Of iemand in aanmerking komt voor een tegemoetkoming hangt af van diens specifieke gebruik van de AWBZ, Zvw en WMO.

Doorwerking afschaffen BU op zorgtoeslag

Het vervangen van de Buitengewone Uitgavenregeling in de inkomstenbelasting voor de Wtcg (met daarin een beperktere aftrekmogelijkheid) leidt voor sommige mensen tot een hoger verzamelinkomen. Hierdoor wordt het totale bedrag zorgtoeslag naar beneden bijgesteld.

Bijstelling BIKK AWBZ

De rijksbijdrage BIKK (bijdrage in de kosten van kortingen) compenseert de premiederving bij onder andere de AWBZ, die ontstaan is door de grondslagverkleining voor de premieheffing. Deze grondslagverkleining trad op na de invoering van het nieuwe belastingstelsel in 2001. De hoogte van de BIKK is afhankelijk van de mate waarin heffingskortingen leiden tot reductie van de premieontvangsten bij het Algemene Fonds Bijzondere Ziektekosten (AFBZ). Gedurende het jaar wordt op basis van de cMEV, kMEV en MEV van het Centraal Planbureau de BIKK voor de AWBZ bijgesteld.

Bijstelling rijksbijdrage 18-

Kinderen tot achttien jaar betalen geen nominale zorgpremie. Jaarlijks wordt de raming voor de rijksbijdrage 18-Zvw bijgesteld op basis van de MEV van het Centraal Planbureau.

Bijstelling zorgtoeslag

De zorgtoeslag dient als tegemoetkoming in de kosten van de nominale zorgpremie. Gedurende het jaar wordt de raming voor de zorgtoeslag bijgesteld op basis van de kMEV, cMEV en MEV van het Centraal Planbureau.

Technische mutaties/diversen zorg

Naast enkele kleine mutaties, bestaat de diversenpost zorg uit de loonbijstelling tranche 2008 (22 mln. in 2008) en de prijsbijstelling tranche 2008 (6 mln. in 2008).

Budgettair Kader Zorg

ZORG: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	54 349,8	58 727,4	62 057,5	65 698,6	69 543,2	
Mee- en tegenvallers						
Zorg						
Doorwerking zorguitgaven 2007	- 152,4	- 105,0	47,6	127,4	148,6	
Financieringsschuif	207,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
	55,0	- 105,0	47,6	127,4	148,6	
Beleidsmatige mutaties						
Zorg						
Pgb's	56,0	413,0	618,0	860,0	1 101,0	
Verbeteren kwaliteit gehandicaptenzorg	0,0	42,0	72,0	72,0	72,0	
Besparingsverlies OB-somatisch	0,0	164,0	0,0	0,0	0,0	
Besparingsverlies Best practices	- 35,0	40,0	0,0	0,0	0,0	
Pakketmaatregel OB/AB	0,0	- 55,0	- 712,0	- 776,0	- 840,0	
Uitgavenreserve	0,0	50,0	150,0	150,0	150,0	
Diagnose en behandeling van ernstige dyslexie	0,0	27,9	29,3	30,7	32,1	
Landelijke uitrol kosteneffectieve preventieve interventies	0,0	0,0	25,9	37,9	50,0	
Capaciteitsplan 2008	- 4,0	12,1	22,8	33,0	37,6	
FLO regeling ambulancezorg.	43,0	16,0	16,0	16,0	16,0	
Overige intensiveringen Cure	15,8	35,0	42,2	43,4	44,6	
Benzodiazepinen uit het basispakket	0,0	- 70,0	- 70,0	- 70,0	- 70,0	
Aanscherpen vergoeding cholesterolverlagers	0,0	- 32,0	- 65,0	- 97,0	- 97,0	
Pakketmaatregel hulpmiddelen	0,0	- 22,0	- 23,1	- 24,3	- 25,5	
Diversen	57,6	- 38,4	- 64,4	- 62,6	- 83,9	
	133,4	582,6	41,7	213,1	386,9	
Technische mutaties						
Zorg						
Wtcg: inzetten reservering Wtcg	0,0	- 950,0	- 950,0	- 950,0	- 950,0	
Wtcg: forfaits chronisch zieken	0,0	0,0	340,5	349,5	354,1	
Wtcg: ophogen inkomensgrens eigen bijdrage WMO	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0	
Wtcg: uitvoeringskosten	0,0	15,0	15,0	15,0	15,0	
Motie-Van Geel c.s.	0,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	
Aanvullende overheveling forensische zorg	- 59,5	- 65,2	- 74,6	- 92,9	- 92,9	
Maatschappelijke opvang	0,0	- 36,0	- 36,0	- 36,0	- 36,0	
Macro loon- en prijsbijstelling & extrapolatie	- 60,5	126,1	139,8	- 19,8	283,6	
Diversen	17,3	- 45,3	- 48,5	- 60,9	- 33,6	
	- 102,7	- 1 220,4	- 878,8	- 1 060,1	- 724,8	
Extrapolatie						73 803,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	85,7	- 742,8	- 789,5	- 719,6	- 189,3	
Stand Miljoenennota 2009	54 435,4	58 009,5	61 293,0	65 003,9	69 378,9	73 803,9

ZORG: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	3 028,2	3 234,2	3 376,4	3 535,1	3 674,1	
Beleidsmatige mutaties						
Zorg						
Eigen bijdrage OB/AB	0	0	87	96	105	
Besparingsverlies invoering vermogensinko- mensbijtelling	0	- 40	0	0	0	
Diversen	0,8	11	10,9	8,5	15,7	
	0,8	- 29	97,9	104,5	120,7	
Technische mutaties						
Zorg						
Wtcg	0	- 230	- 443	- 323	- 331	
Diversen	13,2	18,2	15,2	9,5	8,1	
	13,2	- 211,8	- 427,8	- 313,5	- 322,9	
Extrapolatie						3 638,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	14	- 240,8	- 329,9	- 209	- 202,2	
Stand Miljoenennota 2009	3 042,2	2 993,4	3 046,5	3 326,1	3 471,9	3 638,7

Doorwerking zorguitgaven 2007

Op basis van de gegevens van de NZa en het CVZ zijn de uitgaven, het bouwprogramma en de kapitaallastenraming 2007 geactualiseerd. De doorwerking van de actualisatie zorgt per saldo in 2008 en 2009 voor een meevaller.

Financieringsschuif

De actualisatie van de zorguitgaven leidt voor 2008 tot een financieringsachterstand. Deze wordt veroorzaakt doordat zorgkantoren in voorgaande jaren verplichtingen zijn aangegaan die nog niet tot betaling zijn gekomen. Omdat die betalingen naar verwachting in 2008 alsnog plaatsvinden, zorgt dit voor een incidentele tegenvaller.

Pgb's

Op basis van nieuwe cijfers over de instroom in de subsidieregeling PGB's is besloten om het subsidieplafond op te hogen.

Verbeteren kwaliteit gehandicaptenzorg

Naar aanleiding van het rapport *Gehandicaptenzorg onder druk* van de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) worden er extra middelen beschikbaar gesteld voor de kwaliteit van de zorg voor gehandicapten.

Besparingsverlies OB-somatisch

De maatregel om per 1-1-2008 de ondersteunende begeleiding voor mensen met een somatische grondslag af te schaffen wordt geïntegreerd in de nieuwe pakketregel begeleiding. Daarom moeten alle huidige gebruikers worden geherindiceerd. Dit brengt met zich mee dat een deel van deze groep alsnog zijn aanspraak behoudt en dat de resterende groep pas in de loop van 2009 zijn recht op OB verliest (in plaats van per 1-1-2009).

Besparingsverlies Best practices

Invoering van een systeem van best practices is volgens de Nza niet mogelijk per 1-1-2009. Invoering is nu voorzien per 2010. Dit leidt tot een incidentele mee- en tegenvaller in respectievelijk 2008 en 2009.

Pakketmaatregel OB/AB

Met ingang van 1 januari 2009 worden de drie AWBZ-zorgfuncties «ondersteunende begeleiding», «activerende begeleiding» en «behandeling» vervangen door twee zorgfuncties: begeleiding en behandeling. Op de nieuwe functie begeleiding bestaat alleen aanspraak als er sprake is van ernstig regieverlies of een ernstige, invaliderende aandoening of beperking.

Uitgavenreserve

Er is een bedrag gereserveerd van 50 mln. in 2009 en 150 mln. daarna, voor uitzonderingen, met name binnen de AWBZ, en voor onbetwistbare aanspraken elders als gevolg van de pakketmaatregel AWBZ. Van aanspraken elders is alleen sprake als de AWBZ-pakketmaatregel een aanspraak verwijderd die overlapt met aanspraken in andere domeinen én indien het beroep dat daardoor bij andere domeinen ontstaat om zorginhoudelijke redenen noodzakelijk wordt geacht. Er worden maatregelen getroffen om ongewenst gebruik van andere regelingen te voorkomen.

Diagnose en behandeling van ernstige dyslexie

Per 1 januari 2009 wordt de diagnose en behandeling van ernstige dyslexie in het Zvw-pakket opgenomen. In 2009 geldt de vergoeding uitsluitend voor kinderen van 7 of 8 jaar, de jaren daarna wordt de doelgroep stapsgewijs uitgebreid naar alle kinderen van de basisschool van 7 jaar en ouder. In 2011 wordt de opname geëvalueerd.

Landelijke uitrol kosteneffectieve preventieve interventies

Er zijn middelen gereserveerd voor de landelijke uitrol van kosteneffectieve preventieve interventies. Voorwaarde voor het inzetten van de middelen is dat de interventies bewezen kosteneffectief en budgettair inpasbaar zijn.

Capaciteitsplan 2008

De instroom in vervolgopleidingen tot huisarts en specialist is verhoogd. Met deze mutatie wordt het voor het opleidingsfonds beschikbare budget opgehoogd.

FLO regeling ambulancezorg.

Deze intensivering is het gevolg van een uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven over het functioneel leeftijdsontslag in de ambulancesector.

Overige Intensiveringen Cure

De overige intensiveringen bestaan onder andere uit: meer middelen voor ambulances, mobiele medische teams en traumahelikopters, verbetering van de methadonbehandeling en verbetering van de bloedveiligheid en R&D van Sanquin.

Benzodiazepinen uit het basispakket

Conform het pakketadvies van het CVZ wordt de vergoeding van benzodiazepinen (slaap- en kalmeringsmiddelen) uit het Zvw-pakket gehaald, met uitzondering van enkele specifieke indicaties.

Aanscherpen vergoeding cholesterolverlagers

De voorwaarden voor vergoeding van cholesterolverlagers worden aangepast aan de richtlijn van de beroepsgroep. Dit sluit aan bij de langetermijnvisie geneesmiddelenbeleid.

Pakketmaatregel hulpmiddelen

Conform het pakketadvies van het CVZ wordt de vergoeding van enkele hulpmiddelen uit het Zvw-pakket gehaald. Het betreft faxapparatuur voor auditief gehandicapten, allergeenvrije/stofdichte hoezen en stoelen met uitsluitend een sta-op-functie.

Diversen

Onder diversen vallen enkele kleinere mutaties. Daarnaast zijn bedragen gereserveerd voor de eventuele opname van vaccinatie tegen HPV en Hepatitis B in het Rijksvaccinatieprogramma. Voorwaarde voor opname is dat de vaccinatie bewezen kosteneffectief en budgettair inpasbaar is.

Wtcg: inzetten reservering Wtcg

Voor de vervanging van de buitengewone uitgavenregeling door de Wtcg was een bedrag gereserveerd op de aanvullende post van Financiën. Met deze mutatie worden deze middelen ingezet.

Wtcg: forfaits chronisch zieken

Een onderdeel van de nieuwe Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) zijn forfaits voor chronisch zieken en gehandicapten. De middelen hiervoor worden ondergebracht op de VWS begroting maar blijven vallen onder het budgettair kader zorg.

Wtcg: ophogen inkomensgrens eigen bijdrage WMO

In het kader van de Wtcg vinden enkele wijzigingen plaats in de eigen bijdragen AWBZ en WMO. Deze mutatie betreft het ophogen van de inkomensgrens in de eigen bijdrage WMO.

Wtcg: uitvoeringskosten

De invoering van de Wtcg gaat gepaard met uitvoeringskosten, met name bij het CAK dat de forfaits zal uitkeren en de wijzigingen in de eigen bijdragen AWBZ en WMO zal verwerken.

Motie-Van Geel c.s.

De Motie-Van Geel c.s. bevatte een verlaging van het voor de vervanging van de buitengewone uitgavenregeling beschikbare bedrag met 250 mln..

Aanvullende overheveling forensische zorg

In het kader van de uitvoering van de motie- Van de Beeten (EK. 28 979 E) worden middelen overgedragen vanuit de AWBZ naar de Justitie-

begroting. Deze mutatie betreft een aanvulling op de eerdere overdracht van het budget van forensische zorg in strafrechtelijk kader. De aanvulling heeft betrekking op forensische zorg met een strafrechtelijke titel in de verstandelijke gehandicaptenzorg en de verslavingszorg.

Maatschappelijke opvang

Voor maatschappelijke opvang bestemde middelen worden overgeboekt naar de begrotingsgefinancierde uitgaven op de VWS-begroting

Macro loon- en prijsbijstelling & extrapolatie

De raming van de loon- en prijsbijstelling voor het BKZ wordt gedurende het jaar aangepast op basis van de meest recente raming van het Centraal Planbureau.

Diversen

Onder de post diversen vallen onder andere de overboeking naar het BKZ van middelen uit de Motie-van Geel c.s. voor de jeugd-ggz en jeugd-licht verstandelijk gehandicapten, de uitvoeringskosten van de Wtcg en de aanpak van onverzekerden- en wanbetalers.

Eigen bijdrage OB/AB

Voor ondersteunende en activerende begeleiding wordt, net zoals bij andere AWBZ aanspraken het geval is, een eigen bijdrage ingevoerd

Besparingsverlies invoering vermogensinkomensbijstelling

De invoering van de vermogensbijstelling bij de vaststelling van de eigen bijdragen wordt om uitvoeringstechnische redenen een half jaar uitgesteld. Dit leidt tot een lagere opbrengst van de eigen bijdragen in 2009.

Diversen

De post diversen bevat onder andere een kleine aanpassing van de geraamde eigen bijdragen op basis van nieuwe cijfers over het aantal verzekerden.

Wtcg

In het kader van de Wtcg vinden enkele wijzigingen plaats in de eigen bijdragen AWBZ en WMO. Zo wordt er een korting op de eigen bijdragen geïntroduceerd en wordt de inkomensgrens voor de eigen bijdrage extramuraal verhoogd.

Diversen

De post diversen bestaat onder andere uit een verhoging van de geraamde eigen betalingen als gevolg van de aanpak van onverzekerden en wanbetalers.

Jeugd en Gezin

XVII JEUGD EN GEZIN: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	5 836,8	5 914,7	5 941,0	6 076,0	6 046,1	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Gesloten jeugdzorg	0,0	0,0	26,9	26,9	26,9	
Gesloten jeugdzorg JJI's	10,7	29,7	36,6	29,1	29,1	
Groei aantal maatregelen jeugdbescherming	2,0	52,5	53,3	53,8	54,0	
Groei jeugdbescherming	0,0	10,1	33,6	47,0	39,8	
Inzet middelen enveloppe J&G	0,0	- 85,0	- 92,0	- 93,0	- 111,0	
Motie-Van Geel/terugdraaien schuif AKW	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0	
Motie-Van Geel/wachttijsten jeugdzorg	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Taakstelling binnen de J&G begroting	0,0	0,0	- 116,0	- 126,7	- 119,7	
Tekort kindgebonden budget	80,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
middelen enveloppe jeugd en gezin	0,0	85,0	92,0	93,0	111,0	
Volumemeevaller n.a.v. juninota SVB	0,0	- 13,9	- 16,5	- 24,8	- 31,5	
Vraagontwikkeling jeugdzorg	49,0	47,3	68,2	87,8	114,8	
Diversen	3,5	45,4	49,3	45,4	43,7	
	185,2	171,1	235,4	238,5	257,1	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Loonbijstelling tranche 2008	54,5	53,2	53,8	54,4	54,4	
AKW indexatie 2008	14,7	58,3	57,4	56,8	56,3	
Van jus: twee Rijks justitiële jeugdinstanties	0,0	31,9	31,7	31,6	31,4	
Diversen	- 35,2	- 16,7	- 20,6	- 19,7	- 19,6	
	34,0	126,7	122,3	123,1	122,5	
Extrapolatie						6 412,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	219,2	297,8	357,8	361,8	379,6	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	6 056,1	6 212,5	6 298,7	6 437,8	6 425,7	6 412,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	6 056,1	6 212,5	6 298,7	6 437,8	6 425,7	6 412,7

XVII JEUGD EN GEZIN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	- 8,0	- 8,0	- 8,0	- 8,0	- 8,0	
	- 8,0	- 8,0	- 8,0	- 8,0	- 8,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie						13,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 7,9	- 8,0	- 8,0	- 8,0	- 8,0	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	13,6	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	13,6	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5

Gesloten jeugdzorg

Volgens de meest recente raming van het Prognosemodel Justitiële Ketens dreigt er vanaf 2010 te weinig capaciteit in de civielrechtelijke gesloten jeugdzorg. Met deze middelen kan de capaciteit op peil worden gebracht.

Gesloten jeugdzorg JJI's

Om de kwaliteit te verbeteren voor het civiele deel van de Justitiële Jeugdinstellingen (JJI's) naar aanleiding van het Visiedocument en het Inspectierapport worden extra middelen beschikbaar gesteld.

Groei aantal maatregelen jeugdbescherming

Om de toenemende vraagontwikkeling in de jeugdbescherming op te kunnen vangen worden extra middelen beschikbaar gesteld.

Groei jeugdbescherming

Door een verbeterde afstemming in de keten tussen de Raad voor de Kinderbescherming en de Bureaus jeugdzorg kan de doorlooptijd van aanmelding tot uitspraak van de rechter aanzienlijk worden verkort. Dit leidt op korte termijn tot een groei van het aantal kindbeschermingsmaatregelen. Met deze mutatie wordt het budget hiervoor aangepast.

Inzet middelen enveloppe J&G

De in 2008 overgeboekte middelen uit de uitgavenenveloppe Jeugd en Gezin worden met deze mutatie ingezet ter dekking van de begrotingsproblematiek op de begroting van Jeugd en Gezin.

Motie-Van Geel/terugdraaien schuif AKW

De Motie-Van Geel c.s. draait de voorgenomen schuif van Kinderbijslag naar Kindgebonden budget terug. Ook de besparing van 100 mln. komt daarmee te vervallen.

Motie-Van Geel/wachlijsten jeugdzorg

Als gevolg van de Motie-Van Geel c.s. wordt in 2008 40 mln. extra uitgetrokken voor het terugbrengen van de wachlijsten in de jeugdzorg. Een deel van deze middelen (voor jeugd-lvg en jeugd-ggz) is overgeboekt naar het Budgettair Kader Zorg (BKZ).

Taakstelling binnen de J&G begroting

Taakstelling ter dekking van de intensiveringen op de begroting van Jeugd en Gezin.

Tekort kindgebonden budget.

Op basis van gegevens van de Belastingdienst over reeds verstrekte voorschotten wordt bij het kindgebonden budget in 2008 een tegenvaller verwacht van 80 mln.

Middelen enveloppe J&G

In 2008 zijn middelen overgeboekt uit de uitgavenenveloppe Jeugd en Gezin. Deze worden ingezet ter dekking van de begrotingsproblematiek op de begroting van Jeugd en Gezin.

Volumemeevaller nav juninota SVB

De Sociale Verzekeringsbank heeft in de juninota gemeld dat het aantal kinderen waarvoor kinderbijslag wordt verstrekt vanaf 2008 zal dalen. Met deze mutatie wordt de raming neerwaarts bijgesteld. .

Vraagontwikkeling jeugdzorg

Voor de komende jaren is er een bedrag gereserveerd voor vraagontwikkeling in de provinciale jeugdzorg.

Diversen

De post diversen bevat onder andere de inzet van 6 mln. aan eindejaarsmarge en intensiveringen voor de groei van de Raad voor de Kinderbescherming, het Nidos en gezinsvoogdij.

AKW indexatie 2008

Het budget voor de kinderbijslag (AKW) wordt hiermee aangepast aan het prijsniveau van 2008.

Van jus: twee Rijks justitiële jeugdinstellingen

Overheveling van Justitie van de budgetten ten behoeve van twee Rijks-JJI's. Deze twee JJI's gaan per 1 januari over naar Jeugd en Gezin. Dit betreft de tweede tranche van de overheveling.

Diversen

De post diversen bevat onder andere de overboeking naar het Budgettair Kader Zorg (BKZ) van eenmalig 26 mln. voor het terugdringen van wachtlijsten in de jeugdzorg. Deze middelen zijn als gevolg van de motie-Van Geel c.s. op de begroting van Jeugd en Gezin geboekt. Omdat de jeugd-ggz en de zorg voor licht-verstandelijke gehandicapten vallen onder het BKZ, worden de middelen naar het BKZ overgeboekt.

Gemeentefonds

B GEMEENTEFONDS: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	16 040,2	16 072,4	16 062,4	16 051,4	16 051,6	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Wijziging betalingsverloop	43,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
	43,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Motie-Van Geel armoedebestrijding kinderen	40,0	40,0	0,0	0,0	0,0	
Terugdraaien halvering behoedzaamheidsreserve	- 98,7	- 98,7	- 98,7	- 98,7	- 98,7	
Diversen	- 8,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Zorg						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 67,3	- 58,7	- 98,7	- 98,7	- 98,7	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Accres tranche 2009	0,0	1 022,2	1 022,2	1 022,2	1 022,2	
Besparing SuWi ketens SZW	0,0	- 25,0	- 45,0	- 60,0	- 63,0	
Bijstelling accres tranche 2009	0,0	197,9	197,9	197,9	197,9	
Langdurigheidstoeslag	0,0	40,0	40,0	40,0	40,0	
Nacalculatie accres 2007 korting 2008	- 39,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
Structurele doorwerking nacalculatie accres 2007	- 185,7	- 185,7	- 185,7	- 185,7	- 185,7	
Uitdeling accres tranche 2008	128,7	128,7	128,7	128,7	128,7	
WOZ-kosten regeling	0,0	53,5	53,5	53,5	53,5	
Diversen	82,8	109,8	74,0	70,8	70,9	
Zorg						
Huishoudelijke verzorging	0,0	- 30,0	0,0	0,0	0,0	
Nominale index WMO	0,0	48,2	48,2	48,2	48,2	
Reële indexering WMO	0,0	30,6	30,6	30,6	30,6	
Diversen	26,6	17,3	14,3	14,3	14,3	
	12,6	1 407,5	1 378,7	1 360,5	1 357,6	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 11,4	1 348,7	1 280,0	1 281,8	1 258,9	17 310,5
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	16 028,8	17 421,2	17 342,3	17 313,2	17 310,4	17 310,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	16 028,8	17 421,2	17 342,3	17 313,2	17 310,4	17 310,5

Wijziging betalingsverloop

De algemene uitkering uit het Gemeentefonds is in 2007 niet helemaal uitgekeerd. De middelen (43,2 mln.) zijn toegevoegd aan de algemene uitkering voor 2008.

Armoedebestrijding kinderen (motie-Van Geel)

Om de armoede bij kinderen tegen te gaan is er bij nota van wijziging op de Ontwerpbegroting van het Gemeentefonds 80 mln. in de jaren 2008 en 2009 aan het Gemeentefonds toegevoegd, waarmee uitvoering is gegeven aan de Motie-Van Geel c.s. (Kamerstukken II 2007/2008, 31 200, nr. 16).

Terugdraaien halvering behoedzaamheidsreserve

In het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen van mei 2007 is afgesproken om met ingang van 2008 de behoedzaamheidsreserve te halveren. Nu is gebleken dat aan de voorwaarde van budgetneutraliteit niet voldaan kan worden, gaat de halvering niet door. Met deze mutatie worden de middelen afgeboekt die eerder vanwege de halvering aan het Gemeentefonds zijn toegevoegd.

Besparing SuWi ketens SZW

Door het samenvoegen van de loketten voor arbeidsmarktbeleid en re-integratie wordt met ingang van 2008 een besparing gerealiseerd oplopend tot 190 mln. structureel. De gemeenten dragen met ingang van 2008 geleidelijk bij aan deze besparing tot een bedrag van 63 mln. structureel in 2012.

Eerste overboeking accres tranche 2009

Het betreft hier de reguliere bijstelling van de algemene uitkering met het accres 2009. De bijstelling is op basis van de ontwikkeling in de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven stand Voorjaarsnota 2008.

Langdurigheidstoelage

Op dit moment wordt de langdurigheidstoelage via de specifieke uitkering voor de Wet Werk en Bijstand (WWB) gefinancierd. Met ingang van 2009 wordt de langdurigheidstoelage gedecentraliseerd naar gemeenten. Hiertoe wordt 40 mln. structureel aan de algemene uitkering toegevoegd.

Nacalculatie accres 2007, korting 2008

Uit de nacalculatie van het accres 2007 op basis van de realisatie van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven is gebleken dat het accres uitkomt op 571 mln.. Ten tijde van de Voorjaarsnota 2007 werd op grond van de toen beschikbare gegevens een accres geraamd van 819 mln.. Het negatieve verschil van 248 mln.. is verrekend met de behoedzaamheidsreserve 2007 van 208 mln. Het verschil van -39,8 mln. is bij voorjaarsnota 2008 ingehouden op de algemene uitkering 2008.

Structurele doorwerking nacalculatie accres 2007

Uit de nacalculatie van het accres 2007, op basis van de realisatie van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven, is gebleken dat het accres structureel 248 mln. te hoog was vastgesteld. In de Ontwerpbegroting 2008 van het Gemeentefonds was de tranche 2007 van het accres vastgesteld op -62,8 mln. structureel. Deze mutatie was gebaseerd op de stand Miljoenennota 2008. Bij Voorjaarsnota 2008 is de omvang van het Gemeentefonds met 185,7 mln. structureel neerwaarts bijgesteld (62,8 mln. minus 248,5 mln.).

Uitdeling accres tranche 2008

Het betreft de reguliere bijstelling van het accres 2008. De bijstelling is op basis van de ontwikkeling in de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven stand Voorjaarsnota 2008.

WOZ kosten regeling

De uitvoeringskosten voor de waardering van onroerende zaken (WOZ) worden nu nog gefinancierd met een specifieke uitkering. Met ingang van

2009 wordt dit gefinancierd uit het Gemeentefonds, zodat gemeente meer vrijheid krijgen bij de besteding van deze middelen. Daarvoor wordt de rijksbijdrage vanaf 2009 overgeheveld naar het Gemeentefonds (zie ook post diversen).

Diversen

De post diversen wordt verklaard door een aantal posten. Ten eerste dragen de waterschappen structureel 21 mln. bij aan de uitvoeringskosten voor de waardering van onroerende zaken (WOZ). Daarnaast is structureel 15 mln. toegevoegd voor maatschappelijke stages en stimulering van vrijwilligerswerk. Voor beeldende kunst en vormgeving is een nieuwe decentralisatie-uitkering in het Gemeentefonds gecreëerd voor 13,5 mln. structureel. Het WMO budget is structureel met 17 mln. verhoogd in verband met de overheveling vanuit de AWBZ van cliënten met een Psychosociale aandoening of beperking.

Huishoudelijke verzorging

Op basis van de door het SCP uitgebrachte WMO advies 2009 heeft het kabinet in overleg met de VNG besloten het WMO budget voor huishoudelijke hulp in 2009 met 30 mln. te verlagen.

Nominale index WMO/Reële indexering WMO

Met ingang van 1 januari 2007 is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in werking getreden. Daarvoor is eerder ruim 1 mld. vanuit de AWBZ toegevoegd aan het Gemeentefonds. Jaarlijks wordt het budget voor de WMO geïndexeerd op basis van onderzoek van het SCP.

Provinciefonds

C PROVINCIEFONDS: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 210,4	1 010,1	1 010,1	1 010,1	1 210,1	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Corr. inlopen vermogensoverschrijding	0,0	200,0	200,0	200,0	0,0	
Terugdraaien halvering behoedzaamheidsreserve	- 8,2	- 8,2	- 8,2	- 8,2	- 8,2	
Diversen	- 0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 8,6	191,8	191,8	191,8	- 8,2	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Accres tranche 2009	0,0	84,9	84,9	84,9	84,9	
Bijstelling accres tranche 2009	0,0	16,4	16,4	16,4	16,4	
Structurele doorwerking nacalculatie accres 2007	- 15,4	- 15,4	- 15,4	- 15,4	- 15,4	
Uitdeling accres tranche 2008	11,2	11,2	11,2	11,2	11,2	
Diversen	7,4	- 0,9	- 0,9	- 1,2	- 1,2	
Extrapolatie	3,2	96,2	96,2	95,9	95,9	1 297,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 5,3	288,1	288,1	287,7	87,7	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	1 205,1	1 298,2	1 298,2	1 297,8	1 297,8	1 297,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	1 205,1	1 298,2	1 298,2	1 297,8	1 297,8	1 297,8

Correctie inlopen vermogensoverschrijding

Als gevolg van het in 2008 gesloten bestuursakkoord tussen Rijk en provincies wordt de uitname van 600 mln. uit de provinciefonds in de jaren 2009–2011 ongedaan gemaakt. Afgesproken is dat de niet-Randstadprovincies hun bijdrage van 390 mln. aan prioriteiten van het kabinet rechtstreeks via de begroting van BZK leveren. De Randstadprovincies leveren een bijdrage van 210 mln. aan projecten van Randstad Urgent.

Terugdraaien halvering behoedzaamheidsreserve

In het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen van mei 2007 was afgesproken met ingang van 2008 de behoedzaamheidsreserve te halveren. Nu is gebleken dat aan de voorwaarde van budgetneutraliteit niet voldaan kan worden gaat de halvering niet door. Met deze mutatie worden de middelen afgeboekt die eerder vanwege de halvering aan het Provinciefonds zijn toegevoegd.

Accres tranche 2009

Het betreft hier de reguliere bijstelling van de algemene uitkering met het accres 2009. De bijstelling is op basis van de ontwikkeling in de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven stand Voorjaarsnota 2008.

Structurele doorwerking nacalculatie accres 2007

Uit de nacalculatie van het accres 2007, op basis van de realisatie van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven, is gebleken dat het accres structureel 20 mln. te hoog was vastgesteld. In de Ontwerpbegroting 2008 van het provinciefonds was de tranche 2007 van het accres op -4,6 mln. structureel vastgesteld. Deze mutatie was gebaseerd op de stand Miljoenennota 2008. Bij Voorjaarsnota 2008 is de omvang van het provinciefonds met 15,4 mln. structureel neerwaarts bijgesteld (4,6 mln. minus 20 mln.).

Uitdeling accres tranche 2008

Het betreft de reguliere bijstelling van het accres 2008. De bijstelling is op basis van de ontwikkeling in de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven stand Voorjaarsnota 2008.

Infrastructuurfonds

A INFRASTRUCTUURFONDS: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	7 193,7	7 562,6	8 088,7	7 250,3	7 299,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Actieplan spoor	25,0	75,0	50,0	25,0	25,0	
Amendement samson	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Dekking OV SAAL	- 8,0	- 22,0	- 50,0	- 75,0	- 130,0	
Diverse kasschuiven	- 980,5	- 149,7	- 153,5	- 174,1	- 169,9	
Herprioritering aanlegprogramma wegen	0,0	0,0	0,0	0,0	- 45,0	
Het pakket voor het Noorden	0,0	45,0	93,0	48,0	164,0	
HSL	30,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Leefbaarheid / luchtkwaliteit	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	
Levensduur kunstwerken	0,0	50,0	100,0	100,0	100,0	
Normenkader veilig werken aan spoor en BTW gebruiksvergoeding	41,5	19,1	19,9	20,8	21,0	
OV SAAL	8,0	22,0	50,0	75,0	130,0	
Programma hoogfrequent spoor (PHS)	30,0	90,0	125,0	150,0	160,0	
Toedeling voordelig saldo 2007	815,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
Vrijval Zuiderzeelijn	0,0	- 45,0	- 93,0	- 48,0	- 164,0	
Wegen/Zuidas	4,5	28,7	28,7	36,4	10,0	
Diversen	17,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 1,8	113,1	170,1	158,1	151,1	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Bijdragen van decentrale overheden aan hoofdwegenprojecten						
	4,1	0,0	- 19,0	0,0	30,0	
Bijdrage derden	18,3	18,3	60,6	27,2	11,9	
Brandveiligheid metrotunnels	0,0	- 30,0	- 20,0	- 12,5	0,0	
DBFM-reeks 2 ^{de} Coentunnel	- 199,8	- 34,1	- 46,1	- 2,6	- 4,8	
Delflandse kust en perkpolder	3,0	30,0	51,4	11,3	4,8	
Diverse kasschuiven	- 100,0	- 150,0	- 185,0	435,0	0,0	
Kaderrichtlijn water pijlermiddelen	11,8	33,9	14,4	14,4	13,7	
Mobiliteitsprojecten	80,0	10,0	10,7	0,0	0,0	
Ontsluiting weginfrastructuur Noordvleugel	0,0	0,0	0,0	60,0	238,0	
Praktijkproef A10	5,0	30,0	10,0	5,0	0,0	
Prijsbijstelling tranche 2008	95,5	100,9	108,4	83,2	88,3	
Taakstelling	- 6,7	- 11,8	- 23,7	- 47,3	- 47,3	
Diversen	99,8	65,7	60,1	142,6	109,5	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	12,4	62,9	21,8	716,3	444,1	7 620,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	10,5	176,0	192,0	874,4	595,2	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	7 204,2	7 738,6	8 280,7	8 124,7	7 894,8	7 620,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	7 204,2	7 738,6	8 280,7	8 124,7	7 894,8	7 620,4

A INFRASTRUCTUURFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	7 191,1	7 562,6	8 088,7	7 250,3	7 299,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diverse kasschuiven	- 70,7	23,1	45,2	8,2	- 8,9	
Schuldsanering/concessieprijs/leenfaciliteit	30,0	90,0	125,0	150,0	160,0	
Toedeling voordelig saldo 2007	32,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Voordelig saldo 2007	- 783,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	9,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 782,6	113,1	170,2	158,2	151,1	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin bijdragen van decentrale overheden aan hoofdwegprojecten	4,1	0,0	- 19,0	0,0	30,0	
Bijdragen derden	18,3	18,3	60,6	27,2	11,9	
Brandveiligheid metro	0,0	- 30,0	- 20,0	- 12,5	0,0	
DBFM 2de Coentunnel	- 199,8	- 34,1	- 46,1	- 2,6	- 4,8	
Delflandse kust en perkpolder	3,0	30,0	51,4	11,3	4,8	
Diverse kasschuiven	- 100,0	50,0	50,0	0,0	0,0	
Kasschuif	0,0	- 200,0	- 235,0	435,0	0,0	
Mobiliteitsprojecten	80,0	10,0	10,7	0,0	0,0	
Ontsluiting weginfrastructuur Noordvleugel	0,0	0,0	0,0	60,0	238,0	
Praktijkproef A10	5,0	30,0	10,0	5,0	0,0	
Prijsbijstelling tranche 2008	95,5	100,9	108,4	83,1	88,3	
Taakstelling	- 6,7	- 11,8	- 23,7	- 47,3	- 47,3	
Diversen	111,6	99,6	74,5	157,0	123,1	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
	12,4	62,9	21,8	716,2	444,0	
Extrapolatie						7 620,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 770,4	176,0	192,0	874,4	595,2	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	6 420,7	7 738,6	8 280,7	8 124,7	7 894,8	7 620,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	6 420,7	7 738,6	8 280,7	8 124,7	7 894,8	7 620,4

Actieplan spoor

Het «Actieplan 5% groei op het spoor» betreft een aantal concrete maatregelen die ertoe moeten leiden dat in deze kabinetsperiode de groei op het spoor met 5 procent per jaar toeneemt.

Amendement Samson

Het amendement-Samsom voorziet in het aanbieden van internet in de trein.

Dekking OV SAAL/OV SAAL

Bij de besluitvorming over de Zuiderzeelijn in november 2007 heeft het kabinet een deel van de vrijvallende middelen (1350 mln.) gereserveerd voor het Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (OV SAAL).

Diverse kasschuiven

Het betreft het saldo van diverse kasschuiven die samenhangen met de programmering van infrastructuur en toedeling van het voordelig saldo 2007 ad 783 mln. aan latere jaren.

Herprioritering aanlegprogramma wegen

Door herprioritering binnen het aanlegprogramma wegen wordt ruimte gecreëerd voor de financiering van de levensduurverlenging van kunstwerken en leefbaarheid/luchtkwaliteit. Daarnaast is er door herprioritering ruimte gevonden voor diverse projecten (w.o. N69 Brabant) en enkele tegenvallers (o.a. A1/betonverharding). Daarnaast leidt het financieringstempo voor de Zuidas Onderneming tot extra kosten die binnen het wegenbudget worden opgevangen.

Het pakket voor het Noorden

Het pakket voor het Noorden bestaat uit het Regio Specifiek Pakket. Bij de uitwerking van het Regio Specifiek Pakket wordt onderscheid gemaakt tussen een ruimtelijk-economisch programma (REP) dat uitgevoerd wordt door het ministerie van Economische Zaken en projecten ter verbetering van de regionale bereikbaarheid (RB). Het REP wordt verantwoord op de begroting van Economische Zaken, de RB-projecten op de begroting van Verkeer en Waterstaat.

HSL

De risicoreservering HSL wordt conform de recente voortgangsrapportage opgehoogd. Er wordt een schadevergoeding uitbetaald in verband met vertraging van de aanvangsdatum van 1 april 2007 naar 1 oktober 2008.

Leefbaarheid/luchtkwaliteit

Voor de saneringsopgave in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) worden door herprioritering extra middelen ingezet ter verbetering van de luchtkwaliteit.

Levensduur kunstwerken

De technische levensduur van kunstwerken is korter dan verwacht. Er wordt 500 mln. bestemd voor in eerste instantie het aanpakken van stalen kunstwerken en vervolgens voor de betonnen kunstwerken.

Normenkader veilig werken aan spoor en BTW gebruiksvergoeding

De implementatie van het Normenkader Veilig werken aan spoor leidt tot extra kosten voor het Rijk, omdat niet alle kosten kunnen worden doorberekend aan de vervoerders. Daarnaast betaalt het Rijk de BTW over de kosten die via de gebruiksvergoeding worden doorberekend aan de vervoerders.

Programma hoogfrequent spoor (PHS)

Het Programma Hoogfrequent Spoor moet leiden tot een hogere frequentie van treinen op de drukste trajecten in de Randstad, betere aansluitingen in de openbaar vervoerketen, verbetering van de kwaliteit van de reistijden naar de landsdelen en een toekomstvaste routestrategie voor het spoorgoederenvervoer. Hiervoor wordt tot en met 2020 4 500 mln. uitgetrokken, waarvoor planstudies zijn of worden gestart. Binnen het PHS zijn ook middelen gereserveerd voor OV-SAAL, spoortunnel Delft en spoorprojecten voor het Noorden. Naast de hierna te noemen dekkingsbronnen kan voor het restant van de dekking worden verwezen naar de CA enveloppe Openbaar Vervoer, met als oriëntatie een bedrag van 800 mln..

Toedeling voordelig saldo 2007

De resterende middelen van 2007 uit het Infrastructuurfonds worden toegedeeld aan verschillende begrotingsartikelen in 2008. De middelen worden vervolgens doorgeschoven naar latere jaren door middel van diverse kasschuiven.

Vrijval Zuiderzeelijn

Het Kabinet is tot de conclusie gekomen dat de Zuiderzeelijn onvoldoende structuurversterkend rendement oplevert en niet verantwoord is te exploiteren. Daarom kiest het Kabinet conform het Coalitieakkoord, voor een alternatief samenhangend pakket voor Noord-Nederland. Hiervan maken infrastructurele maatregelen een substantieel deel uit.

Wegen/Zuidas

Dit betreft diverse projecten (w.o. N69 Brabant) en enkele tegenvallers (w.o. A1/betonverharding). Het financieringstempo voor de Zuidas Onderneming leidt tot extra kosten doordat de voor het project bestuurlijk afgesproken indexering van de V&W-bijdrage hoger is dan de indexering die V&W over de begrotingsbedragen ontvangt.

Bijdragen van decentrale overheden aan hoofdwegenprojecten

Dit betreft met bijdragen van decentrale overheden voor de uitvoering van de infrastructuurprojecten rijksweg A12, Den Haag-Gouda en rijksweg A4, Dinteloord-Bergen op Zoom.

Bijdrage derden

Het betreft hier de verwerking van hogere bijdragen (van derden en tol) waar ook hogere uitgaven tegenover staan.

Brandveiligheid metrotunnels

Deze mutatie heeft betrekking op de extra uitgaven voor de reeds in de BDU opgenomen convenanten «Metromorfose». Deze extra uitgaven hangen samen met de afgesloten convenanten met stadsregio's over de brandveiligheid van de metrotunnel in Amsterdam en Rotterdam. Financiering hiervan vindt plaats via het Infrafonds.

DBFM 2^e Coentunnel

De conversie van de 2^e Coentunnel naar een DBFM-constructie heeft een wijziging van het kasritme tot gevolg.

Delflandse kust en perkpolder

Rijkswaterstaat voert voor het Hoogheemraadschap Delfland werk aan de versterking van de Delflandse kust uit. V&W financiert de kosten die door het Hoogheemraadschap volledig worden terugbetaald.

Diverse kasschuiven

Met name om de FES-bijdrage, voor infraprojecten in het kader van bereikbaarheid, in overeenstemming te brengen met de financieringsbehoefte binnen het Infrastructuurfonds wordt een kasschuif vanuit 2008, 2009 en 2010 naar 2011 aangebracht.

Kaderrichtlijn water pijlermiddelen

Ten behoeve van het programma Synergie Kaderrichtlijn Water worden middelen opgevraagd uit het Fonds Economische Structuurversterking. Verder worden er middelen overgeboekt vanuit het FES naar het Infrastructuurfonds voor de uitvoeringskosten van het programma Innovatie Kaderrichtlijn Water. De maatregelen zijn gericht op de verbetering van de waterkwaliteit. Het betreft een mix aan maatregelen onder te verdelen in maatregelen gericht op de vispasseerbaarheid, helder en schoon water, herstel van habitats en het herstel van de natuurlijke dynamiek.

Mobiliteitsprojecten

Vanaf 2009 starten mobiliteitsprojecten in zes stedelijke gebieden om, vooruitlopend op de invoering van de kilometerprijs, de bereikbaarheid te verbeteren en ervaring op te doen met de satelliettechniek en de gedragingen van weggebruikers. Om deze projecten te financieren wordt een rijksbijdrage van 100 mln. beschikbaar gesteld.

Ontsluiting weginfrastructuur Noordvleugel

Dit betreft een overboeking van middelen uit het FES naar het Infrastructuurfonds ten behoeve van de projecten A6/A9, Kruising Natte As A1 en Groene Uitweg. Daarnaast is 100 mln. overgeboekt ter financiering van de Zuidas.

Praktijkproef A10

Er worden gereserveerde middelen binnen het FES in het kader van de investeringsimpuls 2006 toegevoegd aan de begroting van het Infrastructuurfonds. Deze middelen komen ten goede aan de doorstroming van de A10.

Taakstelling

Bij Miljoenennota 2008 zijn de taakstellingen uit het Coalitieakkoord doorgevoerd en tijdelijk op het artikel «nominaal en onvoorzien» van de begroting van V&W (begroting XII) geparkeerd. Nu worden deze toegerekend aan de juiste artikelen op hoofdstuk XII en het Infrastructuurfonds.

Voordelig saldo 2007

Dit betreft een technische mutatie in verband met het toevoegen van het voordelig saldo van het Infrastructuurfonds. De resterende middelen van 2007 (het voordelig saldo) van het Infrastructuurfonds worden door middel van kasschuiven over de jaren 2015–2020 verdeeld.

Schuldsanering/concessieprijs/leenfaciliteit

Om de spoorambities van VenW (Programma Hoogfrequent Spoor) te kunnen realiseren wordt een bedrag van 2 mld aan aanvullende dekking gevonden. Deze dekking wordt grotendeels gevonden door een vermogensconversie (uitkering superdividend) vanuit NS naar ProRail. De rentevrijval die zodoende bij ProRail ontstaat levert tot en met 2020 het merendeel van dit bedrag op. Dit najaar vinden de gesprekken tussen de aandeelhouder en de NS hierover plaats. Voor het resterende deel wordt in volgorde van voorkeur eerst gekeken naar het via de leenfaciliteit van

ProRail benutten van rentevrijval na 2020 a.g.v. de vermogensconversie en een concessievergoeding van NS voor exclusief recht op het hoofdlijnnet

Fonds Economische Structuurversterking

D FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	2 710,0	2 701,2	2 659,6	2 118,7	2 267,0	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Bereikbaarheid	0,0	- 200,0	- 235,0	435,0	0,0	
Beroepsonderwijs in bedrijf	- 49,4	- 63,7	0,0	0,0	0,0	
Besluit subsidies investeringen kennis- infrastructuur (BSIK)	- 9,3	- 30,2	31,8	22,3	15,1	
Bijdrage systeemkosten tolheffing	70,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Budget investeringen in ruimtelijke kwaliteit (BIRK)	19,3	42,1	0,0	- 2,4	0,0	
Enveloppe Nota Ruimte	- 3,0	- 51,9	- 26,3	- 34,0	- 15,7	
Enveloppe water en kust	- 11,1	- 33,0	- 13,4	- 36,5	- 13,4	
Infrastructuur Noordvleugel	0,0	0,0	0,0	- 495,0	- 238,0	
Kaderrichtlijn water (KRW)	11,8	33,9	14,4	14,4	13,7	
Luchtkwaliteit	35,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Milieu, energie en procesinnovatie (MEP)	35,9	0,0	0,0	0,0	0,0	
Ontsluiting weginfrastructuur noordvleugel	0,0	0,0	0,0	60,0	238,0	
Praktijkproef verbetering doorstroming A10 Amsterdam	5,0	30,0	10,0	5,0	0,0	
Sleutelprojecten	242,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	217,3	49,5	70,5	97,0	78,8	
Extrapolatie	564,4	- 223,3	- 148,0	65,8	78,5	1 948,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	564,3	- 223,4	- 147,9	65,9	78,6	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	3 274,2	2 477,9	2 511,6	2 184,6	2 345,5	1 948,1
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	3 274,2	2 477,9	2 511,6	2 184,6	2 345,5	1 948,1

D FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	2 710,0	2 701,2	2 659,6	2 118,7	2 267,0	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Aardgasbaten	1 154,0	382,7	487,0	616,7	629,4	
Rentebaten	- 589,7	- 606,1	- 634,9	- 550,8	- 550,8	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	564,3	- 223,4	- 147,9	65,9	78,6	1 990,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	564,3	- 223,4	- 147,9	65,9	78,6	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	3 274,2	2 477,9	2 511,6	2 184,6	2 345,5	1 990,1
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	3 274,2	2 477,9	2 511,6	2 184,6	2 345,5	1 990,1

Beroepsonderwijs in Bedrijf

Deze reserveringen binnen het FES nemen af worden verdeeld over de begrotingen van OCW en EZ. Dit zijn bijdragen in het kader van kennis en innovatie en zijn voor de projecten: *Leerwerktrajecten voor jongeren op maat, Beroepsonderwijs in bedrijf (Leren en Werken), Erkennen Verworven Competenties (EVC) trajecten en procedures, Docentstages in het bedrijfsleven, Leermateriaal en examenmateriaal van OCW en Fonds «versterking beroepsonderwijs-bedrijfsleven» van EZ.*

FES-middelen t.b.v. BSIK (Besluit Subsidies Investering Kennisinfrastructuur)

Door gewijzigde inzichten in het kasverloop vinden de betalingen van de BSIK-projecten later plaats dan oorspronkelijk geraamd.

Bijdrage systeemkosten tolheffing

VenW heeft middelen ten behoeve van het project «Systeemkosten tolheffing» niet opgevraagd in 2007. Deze middelen schuiven door naar 2008. Deze middelen worden ingezet ten behoeve van enkele mobiliteitsprojecten in het kader van Anders Betalen voor Mobiliteit.

Budget investeringen in ruimtelijke kwaliteit (BIRK)

Het kasritme van BIRK-projecten van het Ministerie van VROM past zich aan op het daadwerkelijke uitgavenpatroon. Een deel van de middelen schuift door van 2007 naar 2008.

Envelope Nota Ruimte

De beschikbare ruimte voor Nota Ruimte-projecten binnen het FES neemt af. Dit wordt veroorzaakt doordat er middelen worden opgevraagd voor projecten op de departementale begrotingen. Hieronder vallen o.a. de projecten Greenport en Primaviera op de begroting van LNV op de begroting van VROM betreft dit onder meer de projecten Mooi Nederland en klimaatbuffers.

Envelope water en kust

De envelope water en kust neemt in volume af doordat de gereserveerde middelen worden overgeboekt naar het Infrastructuurfonds t.b.v. «Innovatie KRW en Synergie KRW».

Bereikbaarheid

Op het infrastructuurfonds vindt een kasschuif plaats van FES-middelen in de jaren 2009 en 2010 naar 2011. Deze kasschuif accommodeert de financieringsbehoefte binnen het Infrastructuurfonds.

Infrastructuur Noordvleugel

De gereserveerde middelen binnen het FES nemen af. Dit gaat ten gunste van de ontsluiting van de weginfrastructuur Noordvleugel. Anderzijds vindt er een kasschuif plaats (435 mln.) van gereserveerde Noordvleugel-middelen van 2011 naar latere jaren. Deze middelen zijn nog niet geormerkt voor concrete projecten.

Kaderrichtlijn water (KRW)

Ten behoeve van het programma synergie Kaderrichtlijn Water worden middelen opgevraagd. Verder worden middelen overgeboekt vanuit het FES naar het Infrastructuurfonds voor de uitvoeringskosten van het programma Innovatie Kaderrichtlijn Water.

Luchtkwaliteit

VROM vraagt middelen op uit het FES voor projecten ter verbetering van de luchtkwaliteit.

Milieu, energie en procesinnovatie (MEP)

De Rijksbijdrage aan de MEP is in 2007 lager uitgevallen dan geraamd. Daarom schuift de FES-bijdrage ter grootte van 35,9 mln. door naar 2008.

Ontsluiting weginfrastructuur Noordvleugel

Dit betreft een overboeking van middelen uit het FES naar het Infrastructuurfonds ten behoeve van het project A6/A9.

Praktijkproef verbetering doorstroming A10 Amsterdam

Er worden gereserveerde middelen binnen het FES in het kader van het Coalitieakkoord toegevoegd aan de begroting van het Infrastructuurfonds. Deze middelen komen ten goede aan de doorstroming van de A10.

Sleutelprojecten

In 2007 zijn de sleutelprojecten Zuidas Amsterdam en Rotterdam Centraal Station vertraagd. De aanvankelijke verwachte datum van oprichting van de Zuidas-onderneming medio 2007 is niet gehaald. De verwachting is nu dat de onderneming Amsterdam Zuidas in 2008 van start gaat. De toegezegde bijdrage voor het NSP Rotterdam is afhankelijk van een aantal eerder overeengekomen voorwaarden. Op 31 december 2007 was nog niet aan alle voorwaarden voldaan. De niet-bestede middelen schuiven door naar 2008.

Diversen

De post diversen bestaat uit projecten die weliswaar zijn toegevoegd aan departementale begrotingen, maar nog niet tot besteding zijn gekomen (kasschuiven) en uit middelen die gereserveerd staan binnen het FES, maar in een later stadium worden opgevraagd. De kasschuiven treden onder andere op bij de projecten *Centre for Translational Molecular Medicine* van EZ, waar de uitwerking van de projectplannen door potentiële subsidieontvangers meer tijd kost dan oorspronkelijk was geschat, *Programma filevermindering* van VenW, *VMBO/Funderend onderwijs* van OCW, en de «*Praktijkproef verbetering doorstroming A10*». Alle niet-bestede middelen worden doorgeschoven naar 2008 of latere jaren. Onder de middelen die gereserveerd staan binnen het FES, maar later worden opgevraagd valt o.a. de reservering «*Integrale Gebiedsopgave diverse departementen*».

Aardgasbaten

Voor het jaar 2008 en later is sprake van een vaste FES-voeding uit de gasbaten. De mutatie betreft de aanpassing van de raming die daaruit voortvloeit en die nodig is om de voorziene FES-uitgaven te dekken.

Rentebaten

Vanaf 2008 is conform de afspraken in het Coalitieakkoord sprake van een vaste FES-voeding waarbij de voeding uit gasbaten bij begrotingswet wordt vastgesteld. Het in de begrotingsstaat (artikel 21) opgenomen bedrag komt overeen met de totale uitgaven in de begroting 2009. Door deze manier van vaststellen van de gasbatenvoeding van het fonds is de FES-voeding uit incidentele baten niet meer relevant en is derhalve komen te vervallen.

AOW-spaarfonds

E AOW-SPAARFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	4 488,2	4 803,6	5 125,6	5 447,4	5 794,1	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Rentemutatie	1,7	1,8	55,1	57,6	60,2	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	1,7	1,8	55,1	57,6	60,2	6 220,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	1,7	1,8	55,1	57,6	60,2	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	4 489,8	4 805,3	5 180,7	5 505,0	5 854,3	6 220,0
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	4 489,8	4 805,3	5 180,7	5 505,0	5 854,3	6 220,0

Rentemutatie

Door een renteverandering bij macro-economische ramingen (CEP en MEV) is de rente-bijdrage over het AOW-spaarfonds aangepast.

Diergezondheidsfonds

F DIERGEZONDHEIDSFONDS: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	25,2	13,0	9,2	9,2	9,2	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Blauwtong	19,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Overheveling eindsaldo 2007	10,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	0,0	- 2,0	1,2	1,2	1,8	
Extrapolatie	30,0	- 2,0	1,2	1,2	1,8	10,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	30,0	- 2,0	1,2	1,2	1,8	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	55,2	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	55,2	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4

F DIERGEZONDHEIDSFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	9,2	13,0	9,2	9,2	9,2	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Blauwtong	19,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	0,0	- 2,0	1,2	1,2	1,8	
Extrapolatie	19,2	- 2,0	1,2	1,2	1,8	10,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	19,2	- 2,0	1,2	1,2	1,8	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	28,4	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	28,4	11,0	10,4	10,4	11,0	10,4

Blauwtong

In 2008 worden er vaccins aangekocht voor blauwtong. De hiermee gemaakte uitgaven en ontvangsten ten behoeve van de vaccinatie, de uitvoering en monitoring leidt tot een verhoging van het uitgaven en ontvangstenbudget.

Overheveling eindsaldo 2007

In 2007 zijn nog niet alle restant uitgaven gedaan uit hoofde van eerdere dierziekten crises, zoals Aviaire Influenza en Blauwtong. Hierdoor is in 2007 op de begroting van het Diergezondheidsfonds een positief eindsaldo ontstaan. Dit bedrag wordt in 2008 aan de DGF-begroting toegevoegd.

BTW-Compensatiefonds

G BTW-COMPENSATIEFONDS: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	2 236,8	2 445,0	2 516,4	2 575,7	2 628,6	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Terugdraaien btw-verhoging	0,0	- 102,7	- 105,5	- 108,5	- 110,7	
Voorlopige realisatie	125,7	125,7	125,7	125,7	125,7	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	125,7	23,0	20,2	17,2	15,0	2 659,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	125,7	23,0	20,2	17,1	15,0	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	2 362,5	2 468,0	2 536,6	2 592,8	2 643,6	2 659,5
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	2 362,5	2 468,0	2 536,6	2 592,8	2 643,6	2 659,5

Gemeenten, provincies en kaderwetgebieden kunnen de betaalde BTW voor hun niet-ondernemersactiviteiten in beginsel gecompenseerd krijgen uit het BTW-Compensatiefonds

Accres GF/PF

ACCRES GEMEENTEFONDS/PROVINCIEFONDS: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	0,0	710,9	1 199,5	1 545,8	1 969,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Accres 2008	139,6	139,6	139,6	139,6	139,6	
Incidentele vrijval nacalculatie 2007	- 41,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Structurele reeks 2007 nacalculatie vrijval	- 201,1	- 201,1	- 201,1	- 201,1	- 201,1	
Diversen	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	
	- 102,8	- 61,2	- 61,2	- 61,2	- 61,2	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Overboeking aanvulling tranche 2008	- 128,4	- 128,4	- 128,4	- 128,4	- 128,4	
Verwerking nacalculatie	225,4	185,7	185,7	185,7	185,7	
Diversen	5,8	3,9	3,9	3,9	3,9	
Normeringssystematiek GF		- 653,6	- 908,8	- 1 044,0	- 974,9	
Normeringssystematiek PF		- 57,3	- 72,1	- 79,3	- 69,2	
Extrapolatie	102,8	- 649,7	- 919,7	- 1 062,1	- 982,9	1 314,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009	0,0	0	218,6	422,5	925,7	1 314,7

Het *accres van het Gemeentefonds en het Provinciefonds* wordt berekend door de mutatie van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven als groeivoet te nemen over de grondslag, gevormd door Gemeente- respectievelijk Provinciefonds. De stijging van accresen wordt veroorzaakt door een stijging van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven.

Waddenfonds

H WADDENFONDS: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	33,9	33,9	33,9	33,9	33,9	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	
Extrapolatie	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	33,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	40,5	40,5	40,5	40,5	40,5	33,9
Totaal Internationale samenwerking						
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	40,5	40,5	40,5	40,5	40,5	33,9

Doorschuif Waddenfonds

Het Waddenfonds is nog in de oprichtingsfase. De uitgaven voor het Waddenfonds vallen in 2007 ruim 33 mln. lager uit dan oorspronkelijk begroot van 33,8 mln. Dit heeft te maken met de opstarttijd van het Waddenfonds (opstellen subsidieregeling, bezwaren hiertegen vanuit Brussel en het sluiten van een overeenkomst met Dienst landelijk Gebied

(DLG) voor de uitvoering van de regeling). De lagere uitgaven leiden tot een positief saldo in het Waddenfonds. Overeenkomstig de fonds-systematiek wordt dit positieve saldo meegenomen naar het jaar 2008 en verder.

Prijsbijstelling/indexering WSF

PRIJSBIJSTELLING/INDEXERING WSF: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	465,1	904,3	1 408,6	1 869,2	2 448,9	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Nominale ontwikkeling	28,3	1 063,9	715,2	241,8	182,7	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Sociale zekerheid						
Nominale ontwikkeling	- 1,2	23,6	9,3	- 14,7	- 23,3	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Zorg						
Diversen	0,5	5,5	3,1	2,2	2,0	
	27,6	1 093,0	727,6	229,3	161,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Uitdeling tranche 2008	- 400,3	- 414,2	- 420,9	- 397,9	- 405,9	
Diversen	- 0,5	- 5,8	4,8	5,2	2,5	
Sociale zekerheid						
Uitdeling tranche 2008	- 37,6	- 36,0	- 34,4	- 33,2	- 33,1	
Diversen	0,5	5,8	- 3,3	- 3,3	0,0	
Zorg						
Diversen	- 6,0	- 6,0	8,7	10,7	16,1	
Niet tot een ijklijn behorend						
Nominale ontwikkeling	- 2,4	19,0	54,6	25,4	13,4	
Uitdeling tranche 2008	- 46,4	- 49,8	- 50,2	- 51,1	- 50,3	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 492,7	- 487,0	- 440,7	- 444,2	- 457,3	2 652,7
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 465,1	606,0	286,9	- 214,9	- 295,9	
Stand Miljoenennota 2009	0,0	1 510,3	1 695,6	1 654,3	2 153,0	2 652,7

Prijsbijstelling

Op de aanvullende post prijsbijstelling worden de middelen gereserveerd die worden gebruikt om de prijsgevoelige uitgaven op de diverse begrotingen te indexeren. Dit gebeurt door middel van prijsbijstelling, die jaarlijks uit deze aanvullende post wordt overgeboekt naar de departementale begrotingen.

Binnen het kader RBG-*eng* hebben de ministeries van Defensie en OCW en het Infrastructuurfonds hun tranche over het jaar 2008 ontvangen. De ministeries van BZK en Justitie hebben een deel van die tranche gekregen.

De prijsbijstelling over de kaders SZA, BKZ en Niet-Relevant zijn in hun geheel uitgekeerd.

Indexering WSF

Op de aanvullende post Indexering WSF wordt de prijsbijstelling over de uitgaven voor de studiefinanciering geraamd. Het betreft uitgaven die voor een deel relevant en voor een deel niet relevant zijn voor het uitgavenkader. Gedurende het begrotingsjaar wordt de indexering van de uitgaven voor de studiefinanciering aangepast aan de macro-economische ontwikkelingen en aan de nieuwste inzichten ten aanzien van de studentenaantallen.

Arbeidsvoorwaarden

ARBEIDSVoorwaarden: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 955,2	4 151,5	6 036,7	8 024,7	9 934,5	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Nominale ontwikkeling	- 191,3	- 38,1	0,2	- 117,7	- 102,3	
Sociale zekerheid						
Nominale ontwikkeling	- 12,5	- 17,7	- 10,7	- 24,6	- 23,9	
Zorg						
Diversen	0,6	1,7	5,8	7,7	9,6	
	- 203,2	- 54,1	- 4,7	- 134,6	- 116,6	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Leerkracht van nederland	- 34,5	- 85,5	- 136,7	- 186,5	- 186,7	
Diversen	0,0	0,1	0,6	0,9	0,9	
	- 34,5	- 85,4	- 136,1	- 185,6	- 185,8	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Loonbijstelling tranche 2008	- 1 560,9	- 1 546,1	- 1 556,2	- 1 554,9	- 1 553,2	
Nominale ontwikkeling	45,5	86,4	133,7	183,9	238,5	
Diversen	- 6,4	- 7,2	- 9,2	- 17,1	- 20,1	
Sociale zekerheid						
Loonbijstelling tranche 2008	- 125,5	- 122,1	- 120,2	- 118,5	- 118,6	
Nominale ontwikkeling	- 45,5	- 86,4	- 133,7	- 183,9	- 238,5	
Zorg						
Diversen	- 22,7	- 22,8	- 23,1	- 23,2	- 23,2	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 2,0	- 0,9	1,0	1,5	3,1	
Extrapolatie	- 1 717,5	- 1 699,1	- 1 707,7	- 1 712,2	- 1 712,0	9 914,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 1 955,2	- 1 838,6	- 1 848,4	- 2 032,4	- 2 014,4	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	0,0	2 312,9	4 188,3	5 992,3	7 920,1	9 914,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	0,0	2 312,9	4 188,3	5 992,3	7 920,1	9 914,4

Nominale bijstelling

Als gevolg van nieuwe inzichten in de ontwikkeling van de lonen en de sociale werkgeverslasten in de marktsector is de uitgavenraming voor de loonbijstelling bijgesteld.

leerkracht van Nederland

In het kader van het actieplan «leerkracht van Nederland» (naar aanleiding van het advies van de commissie-Rinnooy Kan) zijn gereserveerde

arbeidsvoorwaardelijke middelen voor de vergoeding van de incidentele loonontwikkeling overgeheveld naar de begroting van OCW.

Loonbijstelling tranche 2008

Op basis van het Centraal Economisch Plan 2008, is de loonbijstellings-tranche 2008 overgeboekt naar de departementale begrotingen. Alle loongerelateerde uitgaven zijn hiermee op het loonniveau 2008 gebracht.

Koppeling Uitkeringen

KOPPELING UITKERINGEN: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	206,1	416,8	621,7	848,9	1 080,8		
Mee- en tegenvallers							
Sociale zekerheid							
Nominale ontwikkeling	4,8	19,5	33,1	43,2	48,4		
Uitdeling nominale bijstelling	- 211,4	- 209,4	- 211,4	- 218,9	- 217,6		
	- 206,6	- 189,9	- 178,3	- 175,7	- 169,2		
Beleidsmatige mutaties							
Sociale zekerheid							
Diversen	0,5	3,1	5,0	8,6	13,6		
	0,5	3,1	5,0	8,6	13,6		
Technische mutaties							
Sociale zekerheid							
Brutering MEV	0,0	64,1	59,3	58,1	58,1		
Diversen	0,0	- 9,8	- 7,0	- 1,5	11,7		
	0,0	54,3	52,3	56,6	69,8		
Extrapolatie						1 269,2	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 206,1	- 132,5	- 121,0	- 110,5	- 85,8		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	0,0	284,3	500,7	738,4	994,9	1 269,2	
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	0,0	284,3	500,7	738,4	994,9	1 269,2	

KOPPELING UITKERINGEN: NIET BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	12,8	28,8	44,9	61,2	78,1		
Mee- en tegenvallers							
Sociale zekerheid							
Uitdeling nominale bijstelling	- 14,3	- 15,4	- 16,4	- 17,2	- 17,9		
Diversen	1,6	5,1	8,0	10,4	12,2		
	- 12,7	- 10,3	- 8,4	- 8,8	- 5,7		
Beleidsmatige mutaties							
Sociale zekerheid							
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Extrapolatie						91,6	
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 12,8	- 10,3	- 8,4	- 6,8	- 5,7		
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	0,0	18,5	36,5	54,4	72,4	91,6	
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	0,0	18,5	36,5	54,4	72,4	91,6	

Nominale ontwikkeling

Deze post omvat de aanpassing van de begrotingsgefinancierde uitkeringen aan de loon en prijsontwikkeling.

Uitdeling nominale bijstelling

Dit is een overboeking naar de begroting van SZW. Hiermee worden de begrotingsgefinancierde uitkeringen op de begroting van SZW op prijspeil 2008 gebracht.

Uitdeling nominale bijstelling

Dit is een overboeking naar de begroting van SZW. Hiermee worden de begrotingsgefinancierde uitkeringen op de begroting van SZW op prijspeil 2008 gebracht.

Nominale bijstelling AKW

NOMINALE BIJSTELLING AKW: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	56,1	137,3	199,5	266	325,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Aanpassing raming AKW	- 30,3	- 0,6	18,6	- 11,6	- 30,9	
Vervallen indexatie 2008	- 11,2	- 13,4	- 15,9	- 18,1	- 18,1	
Diversen	0,2	- 0,2	3,8	4,5	5	
	- 41,3	- 14,2	6,5	- 25,2	- 44	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Uitdelen nominale bijstelling 2008	- 14,7	- 58,3	- 57,4	- 56,8	- 56,3	
	- 14,7	- 58,3	- 57,4	- 56,8	- 56,3	
Extrapolatie						285,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 56,1	- 72,4	- 51	- 82	- 100,3	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	0	64,9	148,5	184	225,1	285,6
Totaal Internationale samenwerking	0	0	0	0	0	0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	0	64,9	148,5	184	225,1	285,6

Aanpassing raming AKW

Gedurende het jaar wordt de geraamde nominale groei van de kinderbijslag (AKW) bijgesteld aan de meest recente raming van het Centraal Planbureau (CPB).

Vervallen indexatie 2008

Omdat de bedragen van het Kindgebonden Budget (WKB) al in de wettekst waren vastgelegd hoeft de WKB in 2008 niet te worden geïndexeerd.

Diversen

De post diversen bevat de aanpassing van de geraamde nominale groei van de WKB aan de ramingen van het CPB. Daarnaast is er een bijstelling van de geraamde nominale groei van de AKW en WKB als gevolg van de Motie-Van Geel c.s.

Uitdelen nominale bijstelling 2008

Met deze mutatie wordt de tranche 2008 van de nominale bijstelling van de AKW overgeheveld naar de begroting Jeugd en Gezin. Hiermee worden de begrotingsbedragen aangepast aan het prijsniveau 2008.

Aanvullende Post Algemeen

ALGEMEEN: UITGAVEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	1 108,9	3 444,9	4 323,6	4 510,2	4 499,5	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Diversen	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	
	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Behoedzaamheidsreserve GF/PF	- 52,6	106,9	106,9	106,9	106,9	
Bos-gelden missie Afghanistan	- 50,0	- 50,0	0,0	0,0	0,0	
Investeringsimpuls e-overheid	- 18,0	- 6,6	0,0	0,0	0,0	
Knelpuntenreserve prijsbijstelling	- 45,0	- 19,4	0,0	0,0	0,0	
Pijler 2: uitdeling enveloppen Coalitieakkoord	- 33,0	- 107,4	- 105,6	- 105,7	- 99,8	
Pijler 3: uitdeling enveloppen Coalitieakkoord	0,0	- 58,2	- 57,2	- 56,2	- 52,1	
Pijler 4: uitdeling enveloppen Coalitieakkoord	- 5,1	- 511,0	- 769,1	- 1 002,0	- 1 057,6	
Pijler 5: uitdeling enveloppen Coalitieakkoord	0,0	- 50,0	- 43,0	- 43,0	- 43,0	
Pijler 6: uitdeling enveloppen Coalitieakkoord	0,0	- 24,8	- 28,7	- 43,4	- 43,4	
Ramingstechnische veronderstelling in=uit	- 509,7	- 46,2	- 40,9	0,0	0,0	
Reservering omgevingsvergunning	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Reservering werkloosheidsrecht	0,0	- 4,9	- 25,9	- 38,7	- 38,7	
Reservering Wet Betaalbaarheidsheffing	- 350,0	- 350,0	- 350,0	- 350,0	- 350,0	
Schuldsanering Antillen	- 72,0	- 305,0	220,0	- 70,0	0,0	
Diversen	51,8	- 37,4	- 57,5	- 39,4	- 33,9	
Sociale zekerheid						
Ramingstechnische veronderstelling in=uit	- 160,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Reservering Commissie Arbeidsmarkt-participatie	0,0	193,0	0,0	0,0	0,0	
Taakstelling fusie UWV/CWI	- 170,0	- 77,3	- 46,4	- 20,6	0,0	
Diversen	- 7,0	- 4,5	- 4,5	- 4,5	- 4,5	
Zorg						
Uitgavenreserve AWBZ	0,0	50,0	150,0	150,0	150,0	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 1 401,1	- 1 302,8	- 1 051,9	- 1 516,6	- 1 466,1	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Loonbijstelling	0,6	17,2	33,5	50,4	55,0	
Reservering werkloosheidsrecht	0,0	- 4,0	- 17,4	- 50,7	- 138,4	
Diversen	0,0	1,8	4,5	6,9	7,0	
Sociale zekerheid						
Diversen	5,2	3,4	4,9	5,0	4,6	
Zorg						
Motie-Van Geel c.s.	0,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	
Reservering BU	0,0	- 950,0	- 950,0	- 950,0	- 950,0	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	8,0	8,1	9,8	11,5	10,4	
	13,8	- 1 173,5	- 1 164,7	- 1 176,9	- 1 261,4	
Extrapolatie						1 815,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	- 1 383,3	- 2 472,3	- 2 212,8	- 2 689,7	- 2 723,6	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	- 274,3	972,7	2 110,9	1 820,5	1 776,0	1 815,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	- 274,3	972,7	2 110,9	1 820,5	1 776,0	1 815,8

ALGEMEEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	- 48,2	- 48,2	- 48,2	- 48,2	- 52,2	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin	52,2	52,2	52,2	52,2	52,2	
Dividendderving	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen						
Extrapolatie	52,2	52,2	52,2	52,2	52,2	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	52,2	52,2	52,2	52,2	52,2	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	4,0	4,0	4,0	4,0	0,0	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	4,0	4,0	4,0	4,0	0,0	0,0

Behoedzaamheidsreserve Gemeente-/Provinciefonds

Jaarlijks wordt ten behoeve van de behoedzaamheidsreserve een bedrag ingehouden op het Gemeentefonds en op het Provinciefonds. Deze reserve wordt tijdelijk geparkeerd op de aanvullende post Algemeen. Op grond van de nacalculatie 2007 wordt de behoedzaamheidsreserve over het jaar 2007 niet uitgekeerd aan gemeenten en provincies. Voorts worden de middelen uit hoofde van de afspraak in het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen van mei 2007 om met ingang van 2008 de behoedzaamheidsreserve te halveren, tegengeboekt. Nu is gebleken dat aan de voorwaarde van budgetneutraliteit niet voldaan kan worden, gaat de halvering niet door.

Bos-gelden missie Afghanistan

Op de aanvullende post Algemeen zijn middelen gereserveerd ten behoeve van de missie in Afghanistan (zgn. «Bos-gelden»). In het licht van de verlenging van deze missie worden deze middelen voor 2010 en 2011 toegevoegd aan de Defensie-begroting (TK 2007–2008, 27 925, nr. 279).

Investeringsimpuls e-overheid

Bij Voorjaarsnota 2007 zijn op de aanvullende post middelen gereserveerd voor de investeringsimpuls e-overheid. Hiervan is een deel overgeheveld naar de begroting van het ministerie van BZK.

Knelpuntenreserve prijsbijstelling

Op de aanvullende post is een knelpuntenreserve opgenomen voor problematiek die ontstaat door het niet (volledig) uitkeren van de prijsbijstelling tranche 2008. Bij Voorjaarsnota zijn deze middelen overgeheveld naar verschillende begrotingen.

Uitdeling enveloppen Coalitieakkoord

De intensiveringsenveloppen uit het Coalitieakkoord zijn in eerste instantie geplaatst op de aanvullende post Algemeen. Overeenkomstig de afspraken in het Coalitieakkoord worden de enveloppen «tranchegewijs» aan de departementale begrotingen toegevoegd.

Ramingstechnische veronderstelling in=uit

Bij Voorjaarsnota wordt de eindejaarsmarge uitgekeerd naar de departementale begrotingen. Als tegenhanger hiervan wordt de ramings-technische veronderstelling «in=uit» op de aanvullende post verwerkt. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat de onderuitputting die zich in 2007 heeft voorgedaan ook in 2008 zal optreden.

Reservering omgevingsvergunning

Op de aanvullende post waren voor 2007 middelen gereserveerd voor de omgevingsvergunning van VROM. Omdat deze in 2007 niet tot besteding zijn gekomen, zijn deze doorgeschoven naar dit jaar. Naar verwachting zullen deze middelen nog dit jaar worden overgeheveld naar de VROM-begroting.

Reservering werkloosheidsrecht

De gereserveerde middelen in relatie tot het werkloosheidsrecht voor jongeren tot 27 jaar worden overgeboekt naar de begrotingen van de ministeries van OCW (voor onderwijsvoorzieningen) en SZW (voor inkomensvoorziening).

Reservering Wet Betaalbaarheidshoofden

Het Kabinet heeft het voorstel voor de Interimwet Betaalbaarheidshoofden ingetrokken. Daarmee kunnen de op de WWI-begroting geraamde ontvangsten uit hoofde van deze wet niet worden gerealiseerd. Hiervoor was reeds een reservering getroffen op de aanvullende post.

Schuldsanering Antillen

Op basis van nieuw beschikbare gegevens is een nieuwe raming gemaakt van de kosten van de schuldsanering van de Nederlandse Antillen. De reservering op de aanvullende post is daaraan aangepast. Bovendien is voor 2009 140 mln. overgeheveld naar de begroting Koninkrijksrelaties.

Reservering commissie Arbeidsparticipatie

Voor de implementatie van het advies van de Commissie Arbeidsparticipatie zijn vooral nog incidentele middelen gereserveerd.

Taakstelling fusie UWV/CWI

Nu de afspraken met UWV/CWI over de fusie per 1 januari 2009 zijn gemaakt en de daarbij behorende taakstelling is ingevuld, wordt het meerjarig budget dat op de aanvullende post was opgenomen, overgeboekt naar de begroting van SZW.

Uitgavenreserve AWBZ

Er is een bedrag gereserveerd voor uitzonderingen, met name binnen de AWBZ, en voor onbetwistbare aanspraken elders als gevolg van de pakketmaatregel AWBZ. Van dergelijke aanspraken elders is alleen sprake indien de AWBZ pakketmaatregel een aanspraak verwijdert die overlapt met aanspraken in andere domeinen én indien het beroep dat daardoor bij andere domeinen ontstaat om zorginhoudelijke redenen noodzakelijk wordt geacht en tot de publieke verantwoordelijkheid wordt gerekend. De uitgavenreserve is op de Aanvullende Post bij Financiën geplaatst.

Verdeling van de reserve vindt plaats bij voorjaarsbesluitvorming 2009 op basis van onderbouwde voorstellen van de betreffende departementen.

Motie-Van Geel c.s.

Met de Motie-Van Geel c.s. (TK 2007–2008, 31 200, nr. 16) is het gereserveerde budget ten behoeve van de wijzigingen in de buitengewone-uitgavenregeling verlaagd met 250 mln.

Reservering BU

Bij het Coalitieakkoord is afgesproken de bijzondere-uitgavenregling in de inkomstenbelasting te vervangen voor een regeling die beter zou zijn toegesneden op chronisch zieken en gehandicapten. Daartoe was zowel binnen het lastenkader, als bij de uitgaven – op de aanvullende post algemeen – een bedrag gereserveerd. De reservering op de aanvullende post wordt verdeeld over de verschillende elementen van de regeling, nu besloten is hoe deze vorm zal krijgen.

Dividendderving

Op de aanvullende post was een reservering opgenomen voor dividendderving als gevolg van de verkoop van staatsdeelnemingen. Deze reservering wordt nu tegengeboekt.

Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS)

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: UITGAVEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	5 847,7	6 252,7	6 423,1	6 585,5	6 593,7	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
BNP-aanpassing	129,1	201,9	145,0	123,6	140,4	
	129,1	201,9	145,0	123,6	140,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Aanpassing ritme HGIS	- 20,0	0,0	0,0	0,0	20,0	
Alexanderkazerne	- 42,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Apparaatsuitgaven	32,1	25,8	17,8	11,9	17,4	
Armoedebestrijding	- 273,4	- 243,3	- 273,0	- 268,6	- 264,1	
Asielzoekers	91,4	101,8	43,6	42,6	47,2	
Dekking motie-samsom/atsma SDE	0,0	- 15,0	- 10,0	- 7,0	- 7,0	
Eindejaarsmarge HGIS	101,5	46,2	40,9	0,0	0,0	
Europees ontwikkelingsfonds (EOF)	- 22,5	0,0	0,0	22,5	0,0	
Goed bestuur	29,8	33,5	22,4	23,1	23,1	
Grotere veiligheid door strijd tegen milieu- degradatie	12,3	19,3	19,8	20,8	20,8	
Handels- en financieel systeem	- 20,2	- 20,1	- 20,3	- 20,0	- 20,0	
HIV/AIDS	- 4,9	17,4	28,7	26,9	26,9	
Humanitaire hulpverlening	69,7	6,4	6,3	6,3	6,3	
Intensiveringsmiddelen ca crisisbeheersings- operaties	10,0	10,0	0,0	- 20,0	0,0	
Joint implementation	0,0	0,0	0,0	- 20,0	- 20,0	
Mensenrechten	4,1	19,0	19,8	19,8	19,8	
Milieu en water	- 22,9	13,2	17,5	10,5	10,5	
Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	5,7	- 33,2	53,8	104,9	104,9	
Onderwijs	- 34,9	- 56,6	- 67,9	- 69,9	- 69,9	
Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	112,3	100,4	115,1	63,4	63,4	
Reproductieve gezondheid	14,0	22,4	19,7	3,6	3,6	
Schuldkwijtschelding	198,0	50,0	- 176,0	0,0	0,0	
Diversen	11,2	8,1	8,5	14,1	21,5	
	251,3	105,3	- 133,3	- 35,1	4,4	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0	
	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	380,4	317,2	21,7	98,2	154,6	6 886,9
Stand Miljoenennota 2009	6 228,1	6 569,9	6 444,7	6 683,7	6 748,3	6 886,9

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		bedragen in miljoenen euro's				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008	169,1	135,7	114,1	113,0	112,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	9,8	9,6	9,3	9,9	9,6	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	9,8	9,6	9,3	9,9	9,6	
Extrapolatie	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0	121,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2008	9,8	19,6	19,3	19,9	19,6	
Stand Miljoenennota 2009	178,9	155,3	133,5	132,9	132,0	121,4

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is een aparte budgettaire constructie waarin de uitgaven aan Internationale Samenwerking van de verschillende departementen worden gebundeld. Het uitgavenniveau van de HGIS wordt aangepast voor macro-economische ontwikkelingen. Het ODA-deel van de HGIS budget is gekoppeld aan het bruto nationaal product (BNP) en wordt gecorrigeerd voor veranderingen van het BNP. Het non-ODA deel van de HGIS kent een vaste omvang, die wordt gecorrigeerd voor prijsveranderingen. Het merendeel van de HGIS-uitgaven wordt via de begroting van Buitenlandse Zaken verantwoord.

BNP-aanpassing

Als gevolg van macro-economische ontwikkelingen wordt de omvang van de HGIS bijgesteld.

Aanpassing ritme HGIS

De verdeling in de tijd van de uitgaven van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) laat in 2012 een verhoging zien. Dit wordt veroorzaakt door de verwachte uitgaven voor internationaal milieubeleid (Clean Development Mechanism). Daarom is budget uit 2008 naar 2012 geschoven.

Alexanderkazerne

Voor het Internationaal Strafhof wordt nieuwbouw gerealiseerd op het terrein van de Alexanderkazerne. Defensie heeft van BZ een compensatie van 42 mln. ontvangen om de op de Alexanderkazerne gehuisveste functies elders onder te brengen.

Apparaatsuitgaven

Het apparaatsbudget is verhoogd voor investerings- en beheerskosten op consulaire terrein (onder meer in verband met de invoering van biometrie). Daarnaast is er sprake van investeringen op bouwkundig terrein en ICT.

Armoedebestrijding

Er worden meerjarig middelen beschikbaar gesteld voor diverse multilaterale activiteiten, zoals middelenaanvullingen bij de fondsen van regionale ontwikkelingsbanken. Anderzijds is sprake van een verlaging als gevolg van het gebruikelijke parkeer karakter van dit artikel.

Asielzoekers

De kosten van eerstejaarsopvang van asielzoekers uit ontwikkelingslanden worden volgens OESO-DAC afspraken toegerekend aan ODA. Door een hogere verwachte asielinstroom in 2008 en 2009 vallen ook de verwachte kosten voor eerstejaars asielopvang die aan ODA mogen worden toegerekend, hoger uit.

Dekking motie-Samsom/Atsma SDE

In de Tweede Kamer is de motie-Samsom/Atsma aangenomen. In deze motie wordt de regering gevraagd 120 mln. toe te voegen aan de Stimuleringsregeling Duurzame Energie (SDE). Als dekking noemt de motie lagere uitgaven voor Clean Development Mechanism (CDM) en Joint Implementation (JI). De motie wordt voor 87 mln. gedekt door EZ (40 mln.) en VROM (47 mln.) door lagere uitgaven voor CDM en JI.

Eindejaarsmarge HGIS

Middels de HGIS-eindejaarsmarge is budget uit 2007 verdeeld over de jaren 2008–2010.

Europees ontwikkelingsfonds (EOF)

Als gevolg van vertragingen bij de uitvoering van lopende programma's, zijn er middelen overgeheveld van 2008 naar 2011.

Goed bestuur

Er zijn meer middelen beschikbaar gesteld voor landenprogramma's op het gebied van goed bestuur in onder andere Afghanistan en Uganda. Daar staat tegenover dat de ramingen op activiteiten ten behoeve van goed bestuur in onder andere de Palestijnse gebieden en Suriname neerwaarts zijn bijgesteld.

Grotere veiligheid door strijd tegen milieudegradatie

Het budget is verhoogd als gevolg van het opstarten van regionale milieuprogramma's in het Grote-Meren-gebied in Afrika.

Handels- en financieel systeem

De verlaging op dit artikel is het gevolg van een lagere raming voor rentesubsidies op OS-leningen.

Humanitaire hulpverlening

Nederland heeft de bijdragen aan de VN-organisaties *High Commissioner for Refugees* (UNHCR) en *Relief and Works Agency for Palestine Refugees* (UNRWA) verhoogd. Ook aan het Wereldvoedselprogramma is extra budget toegekend.

Intensiveringsmiddelen CA crisisbeheersingsoperaties

Het kasritme van de enveloppe crisisbeheersingsoperaties uit het Coalitieakkoord is aangepast zodat het beter aansluit bij de uitgaven van de voorziening crisisbeheersingsoperaties op de Defensiebegroting als gevolg van de missie in Afghanistan.

Mensenrechten

Er wordt meer budget beschikbaar gesteld voor mensenrechtenprogramma's in onder meer Bosnië-Herzegovina, Guatemala en Uganda. Ook is het Mensenrechtenfonds verhoogd.

Milieu en water

De Nederlandse bijdrage aan het Global Environment Facility (GEF) voor 2008 heeft reeds in 2007 plaatsgevonden. De verhoging vanaf 2009 hangt is het gevolg van het opstarten van een landenprogramma voor duurzame energie in Rwanda.

Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden

Er wordt meer geld uitgetrokken voor landenprogramma's op het gebied van private sector ontwikkeling (in onder meer Benin, Burundi, Kenia, Rwanda en Zambia). Verder worden de bijdragen aan het partnership-programma met de *International Finance Corporation* IFC en aan landbouwkundige organisaties verhoogd. Ook wordt het initiatief voor Duurzame Handel opgestart. Tot slot wordt in 2010 en 2011 geld uitgetrokken voor de opvolger van ORET, ORIO. De verlaging in 2009 hangt samen met aangepaste ramingen over de meerjarige uitputting van de programma's PSOM (Programma Samenwerking Opkomende Markten), MOL (Minst Ontwikkelde Landen)-fonds en ORET (Ontwikkelingsrelevante Exporttransacties).

Onderwijs

Onderwijsprogramma's in onder andere Indonesië en Pakistan zijn verlaagd. Verder is de bijdrage aan het Catalytic fund in 2009 en 2010 verlaagd en de bijdrage aan het Partnershipprogramma *International Labour Organisation* (ILO) verhoogd.

Regionale stabiliteit en crisisbeheersing

Het Stabiliteitsfonds is met 10 mln. per jaar verhoogd. Daarnaast worden extra middelen beschikbaar gesteld voor activiteiten op het gebied van wederopbouw in o.m. Afghanistan, Soedan en de Palestijnse Autoriteiten. Verder wordt het budget voor de contributies aan de Verenigde Naties voor crisisbeheersingsoperaties meerjarig verhoogd met circa 26 mln. per jaar. Daarnaast vindt vanaf dit jaar een extra bijdrage van circa 10 mln. plaats aan het *Bureau for Crisis Prevention and Recovery* van het UNDP.

Reproductieve gezondheid

Er wordt meer geld beschikbaar gesteld voor landenprogramma's en de bijdrage aan SALIN. Het budget voor het landenprogramma reproductieve gezondheid in Nicaragua wordt verhoogd.

Schuldkwijtschelding

De schuld van de Democratische Republiek Congo wordt niet in 2008 kwijtgescholden, maar is vertraagd. Omdat schuldkwijtschelding meetelt voor de ODA-prestatie van 0,8% BNP, wordt het budget voor ontwikkelingssamenwerking aangepast. Op basis van de laatste inzichten is de raming voor schuldkwijtschelding in 2009 verlaagd.

CONSOLIDATIE	bedragen in miljoenen euro's					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Stand Miljoenennota 2008 (excl. IS)	- 9 042,2	- 9 315,4	- 9 280,0	- 7 727,2	- 7 909,1	
Stand Miljoenennota 2009 (excl. IS)	- 8 438,2	- 9 346,3	- 9 346,2	- 8 491,0	- 8 364,2	- 8 066,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2009 (incl. IS)	- 8 438,2	- 9 346,3	- 9 346,2	- 8 491,0	- 8 364,2	- 8 066,1

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de Rijksbegroting voor dubbel tellingen die ontstaan door het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt daarnaast de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Hierdoor wordt het rekenkundig niveau van de totale rijksuitgaven en de rijksontvangsten hoger dan het feitelijk niveau. Door de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd. De hoogte van de post wordt in belangrijke mate bepaald door de bijdragen via de begrotingen van Verkeer en Waterstaat en het FES aan het Infrastructuurfonds.

3 Toelichting op de belastingontvangsten

3 TOELICHTING OP DE BELASTINGONTVANGSTEN (INTERNET-BIJLAGE)

3.1 Inleiding

Deze internetbijlage behorende bij de Miljoenennota 2009 geeft een toelichting op de raming van de belastingontvangsten voor 2008 en 2009 en gaat vervolgens dieper in op de ontwikkeling van enkele grote belastingsoorten. Dit zijn achtereenvolgens de vennootschapsbelasting, de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting.

Zoals bepaald in de Comptabiliteitswet worden de belastingontvangsten op kasbasis gepresenteerd. De raming komt overeen met bijlage 3 van de Miljoenennota.

Voorheen was deze bijdrage opgenomen in de Rijksbegroting Financiën (Begroting IX B). Op verzoek van de Tweede Kamer is de toelichting op de belastingontvangsten sinds de Rijksbegroting 2005 gecentraliseerd in de Miljoenennota.

3.2 De belastingramingen voor 2007 en 2008

De volgende twee tabellen geven de opbouw weer van de belastingramingen. Tabel 1 toont de ontwikkeling van de realisaties in 2007 naar de Vermoedelijke Uitkomsten in 2008. Tabel 2 toont vervolgens de ontwikkeling van de Vermoedelijke Uitkomsten in 2008 naar de Ontwerpbegroting 2009. Per belastingsoort is hierbij een opsplitsing gemaakt van de verandering van de ontvangsten naar autonome mutatie en endogene mutatie. **Autonome mutaties** zijn mutaties van de belastingopbrengsten als gevolg van fiscale maatregelen of van overige maatregelen.

Endogene mutaties zijn mutaties van de belastingopbrengsten als gevolg van de economische ontwikkeling.

Tabel 3.2.1 Raming belasting- en premieontvangsten 2008 op EMU-basis (x € miljoen)

	2007	Autonome mutaties	Endogene mutaties	Endogene mutatie in %	2008
Kostprijsverhogende belastingen	70 746	886	2 686	3,8%	74 318
Invoerrechten	2 215	0	142	6,4%	2 357
Omzetbelasting	42 216	- 164	1 761	4,2%	43 812
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	3 603	- 2	- 60	- 1,7%	3 541
Accijnzen	10 032	293	238	2,4%	10 563
- Accijns van lichte olie	4 018	7	- 1	0,0%	4 024
- Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	2 925	111	118	4,0%	3 155
- Tabaksaccijns	2 203	140	120	5,4%	2 462
- Alcoholaccijns	325	0	- 7	- 2,0%	318
- Bieraccijns	313	0	0	0,1%	313
- Wijnaccijns	248	35	7	2,7%	290
Belastingen van rechtsverkeer	5 793	220	25	0,4%	6 038
- Overdrachtsbelasting	4 995	175	- 10	- 0,2%	5 160
- Assurantiebelasting	755	45	34	4,5%	834
- Kapitaalsbelasting	43	0	1	2,3%	44
Motorrijtuigenbelasting	2 766	201	34	1,2%	3 001
Belastingen op een milieugrondslag	3 855	39	538	14,0%	4 432
- Grondwaterbelasting	184	0	3	1,5%	187
- Afvalstoffenbelasting	172	1	3	1,5%	176
- Energiebelasting	3 373	38	531	15,7%	3 942
- Waterbelasting	125	0	2	1,5%	127
- Brandstoffenheffingen	1	0	0	1,5%	1
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	151	0	2	1,5%	153
Belasting op zware motorrijtuigen	115	0	6	5,2%	121
Vliegbelasting	0	181	0	0,0%	181
Verpakkingenbelasting	0	118	0	0,0%	118
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	64 043	1 049	5 628	8,8%	70 720
Loon- en inkomstenbelasting kas	39 616	1 627	4 888	12,3%	46 131
Dividendbelasting	3 750	- 125	473	12,6%	4 098
Kansspelbelasting	218	125	10	4,5%	353
Vennootschapsbelasting	18 552	- 576	293	1,6%	18 269
- Gassector kas	1 840	0	260	14,1%	2 100
- Niet-gassector kas	16 712	- 576	33	0,2%	16 169
Vermogensbelasting	30	0	0	0%	30
Successierechten	1 877	- 3	- 35	- 1,9%	1 839
Niet nader toe te rekenen belastingontvangsten	149	0	0	0,0%	149
Totaal belastingen op kasbasis	134 938	1 935	8 314	6,2%	145 187

Tabel 3.2.2 Raming belasting- en premieontvangsten 2009 op EMU-basis (x € miljoen)

Belastingopbrengsten op kasbasis	2008	Autonome mutaties	Endogene mutaties	Endogene mutatie in %	2009
Kostprijsverhogende belastingen	74 318	838	2 661	3,6%	77 819
Invoerrechten	2 357	0	0	0,0%	2 357
Omzetbelasting	43 812	- 63	2 202	5,0%	45 952
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	3 541	- 160	97	2,8%	3 478
Accijnzen	10 563	415	60	0,6%	11 038
- Accijns van lichte olie	4 024	0	39	1,0%	4 063
- Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3 155	167	128	4,0%	3 449
- Tabaksaccijns	2 462	154	- 104	- 4,2%	2 513
- Alcoholaccijns	318	0	- 7	- 2,2%	312
- Bieraccijns	313	90	- 1	- 0,3%	402
- Wijnaccijns	290	4	6	2,0%	300
Belastingen van rechtsverkeer	6 038	34	16	0,3%	6 088
- Overdrachtsbelasting	5 160	20	- 21	- 0,4%	5 159
- Assurantiebelasting	834	14	36	4,4%	884
Motorrijtuigenbelasting	3 001	204	145	4,8%	3 350
Belastingen op een milieugrondslag	4 432	48	126	2,8%	4 605
- Grondwaterbelasting	187	0	2	1,0%	189
- Afvalstoffenbelasting	176	0	2	1,0%	177
- Energiebelasting	3 942	48	121	3,1%	4 110
- Waterbelasting	127	0	1	1,0%	128
- Brandstoffenheffingen	1	0	0	1,0%	1
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	153	0	2	1,0%	155
Belasting op zware motorrijtuigen	121	0	5	4,4%	126
Vliegbelasting	181	174	8	0,0%	364
Verpakkingenbelasting	118	186	1	0,0%	305
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	70 720	- 15	3 144	4,4%	73 848
Loon- en inkomstenbelasting kas	46 131	362	2 641	5,7%	49 134
Dividendbelasting	4 098	- 1	- 302	- 7,4%	3 796
Kansspelbelasting	353	140	15	4,4%	508
Vennootschapsbelasting	18 269	- 512	679	3,7%	18 435
- Gassector kas	2 100	0	400	19,0%	2 500
- Niet-gassector kas	16 169	- 512	279	1,7%	15 935
Successierechten	1 839	- 5	110	6,0%	1 945
Niet nader toe te rekenen belastingontvangsten	149	0	0	0,0%	149
Totaal belastingen	145 187	823	5 805	4,0%	151 816

3.3 Nadere toelichting

De raming voor de totale belastingontvangsten in 2008 komt 10,2 miljard euro hoger uit dan de realisatie van de totale belastingontvangsten in 2007 (zie tabel 3.2.1). Deze stijging is de resultante van de autonome mutatie van 1,9 miljard euro en de endogene toename van 8,3 miljard euro. Voor 2009 bedraagt de geraamde toename van de totale belastingontvangsten 6,6 miljard euro ten opzichte van 2008. Dit is het saldo van een autonome mutatie van 0,8 euro en een endogene stijging van 5,8 miljard euro. De hierna volgende paragrafen geven een nadere toelichting op deze autonome en endogene mutaties.

3.3.1 Autonome mutaties

De belastingontvangsten in 2008 nemen met 1,9 miljard euro toe als gevolg van fiscale en overige maatregelen. De internetbijlage behorende bij de Miljoenennota 2008 geeft een gedetailleerd overzicht van de verschillende maatregelen die de opbrengst van 2008 beïnvloeden. In tabel 3 staat aangegeven welke wijzigingen sinds de Miljoenennota 2008 hebben plaatsgevonden.

Tabel 3 Effecten autonome maatregelen op belastingontvangsten in 2008 op kasbasis in mln euro

	Kas 2008
Totaal maatregelen, zoals gemeld in Miljoenennota 2008	2 064
Waarvan kansspelbelasting	126
Waarvan kaseffect uitboeken verschuiving DGA's van LH naar IH	153
Overig beleid	- 340
Overig nabetalen	- 68
Totaal maatregelen	1 935

De belangrijkste beleidsmatige wijzigingen betreft het niet doorgaan van de verschuiving Directeur-Grotaandeelhouders (DGA's) van de loonheffing naar de inkomensheffing en het invoeren van de kansspelbelasting op gokautomaten reeds in 2008 in plaats van per 2009. Het niet doorgaan van de verschuiving met betrekking tot de DGA's is lasten-neutraal. Echter, omdat de loonheffing voornamelijk in het lopende jaar wordt geheven en de inkomensheffing achteraf wordt geheven, is er wel sprake van een EMU-relevant kaseffect bij de belastingen in 2008 van 0,2 miljard.

Daarnaast hebben er autonome mutaties plaatsgevonden als gevolg van nabetalen tussen het Rijk en de sociale fondsen. Deze nabetalen vinden plaats, omdat via de inkomensheffing en de loonheffing de belastingen en premies volksverzekeringen geïntegreerd worden geheven. De verdeling van deze ontvangsten tussen het Rijk en de sociale fondsen gebeurt op basis van voorlopige verdeelsleutels. Pas wanneer de Belastingdienst de gegevens over de feitelijke inkomens van mensen binnen heeft, kan nauwkeurig worden bepaald welk deel van de heffingen naar het Rijk had gemoeten en welk deel naar de sociale fondsen. Bij de loonheffing gebeurt dit na twee jaar, omdat dan het grootste deel van de aanslagen en aangiften is afgehandeld. Bij de inkomensheffing gebeurt dit om dezelfde reden pas na vier jaar. Hierdoor vinden er in de jaren nadat een transactiejaar is afgesloten nog nabetalen plaats tussen het Rijk en de sociale fondsen. Tabel 3 laat zien dat dit in 2008 tot -0,1 miljard euro minder ontvangsten voor het Rijk heeft geleid ten opzichte van wat in Miljoenennota 2008 werd verwacht. Omdat het hier onderlinge nabetalen betreft tussen premieontvangsten en belastingontvangsten, zijn deze verschuivingen niet relevant voor het EMU-saldo of het lastenbeeld.

Voor 2009 bedraagt de geraamde autonome mutatie van de belastingontvangsten 0,8 miljard euro. Paragraaf 3.3 toont per belastingsoort een overzicht van de verschillende maatregelen die deze mutatie veroorzaken. De beleidsmatige clustering en toelichting zijn te vinden in bijlage 3 van de Miljoenennota 2009.

3.3.2 Endogene mutaties

De belastingontvangsten nemen in 2009 met 5,8 miljard euro toe als gevolg van de endogene ontwikkeling. Dit betekent een groei van 4,0 procent. Bijlage 3 van de Miljoenennota bevat een toelichting van de endogene ontwikkeling voor het totaal van de belasting- en premieontvangsten. Deze paragraaf geeft voor enkele specifieke belastingsoorten een nadere toelichting op de endogene ontwikkeling. De aandacht gaat hierbij uit naar de vennootschapsbelasting, de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting, die bij elkaar meer dan 70 procent van de totale belastingontvangsten vormen.

3.3.2.1 Vennootschapsbelasting

Bij de vennootschapsbelasting wordt onderscheid gemaakt in een deel dat afkomstig is van bedrijven uit de gassector en een deel dat afkomstig is van bedrijven uit de niet-gassector. Voor de vennootschapsbelasting afkomstig uit de gassector wordt een aparte raming opgesteld op basis van de winstontwikkeling in die sector, die in belangrijke mate afhangt van de olieprijs en de ontwikkeling van de dollarkoers. Voor een toelichting op de aardgasbatenraming, inclusief de VPB-afdracht uit de gassector, wordt verwezen naar de begroting van Economische Zaken (Begroting XIII). Deze internetbijlage bespreekt alleen de ontwikkeling van de VPB-opbrengst in de niet-gassector.

Voor een nader inzicht in de ontwikkeling van de kasontvangsten volgt een korte toelichting op het proces van aanslagoplegging. De heffing van de vennootschapsbelasting vindt in eerste instantie plaats via voorlopige aanslagen. In januari wordt een inschatting gemaakt van de winst voor dat jaar op basis van winsten uit de afgelopen twee jaren, eventueel gecorrigeerd voor verwachtingen betreffende de winsten van dat jaar zelf. Op basis hiervan worden voorlopige aanslagen verstuurd. Vervolgens geven bedrijven in juli of augustus van datzelfde jaar T een eerste voorlopige inschatting van de winstontwikkeling. Op basis van deze voorlopige schatting kan een bijstelling van de voorlopige aanslag plaatsvinden. In juli/augustus van het daaropvolgende jaar (T+1) vindt vervolgens de voorlopige aangifte plaats en dit kan wederom leiden tot een nadere voorlopige aanslag. Afhankelijk van de omvang van het bedrijf en de aard van de aangifte vindt in een van de daaropvolgende jaren de definitieve vaststelling van de winst plaats. Meestal wordt circa driekwart van de uiteindelijke aanslagopleggingen reeds in het eerste jaar via voorlopige aanslagen ontvangen, maar dit percentage fluctueert wel.

Voor het opstellen van de begroting zijn de kasontvangsten van de vennootschapsbelasting relevant. Daarom is het van belang hoe het verloop van aanslagoplegging zich vertaalt in kasontvangsten. Tabel 4 toont de ontwikkeling van de totale kasopbrengst per jaar met een opsplitsing naar transactiejaar. Hieruit blijkt duidelijk dat het grootste deel van de opbrengst in een bepaald jaar voortkomt uit de voorlopige aanslagen over dat jaar zelf. Deze opbrengst stijgt nog door bijstellingen in de voorlopige aanslagen over voorgaande jaren, maar als gevolg van verliesverrekening is de bijdrage van jaar T-3 en ouder over het algemeen negatief. In de raming is zichtbaar dat de totale ontvangsten in 2005 sterk zijn vertekend door de aankoop van het gasgebouw, waardoor de opbrengst dat jaar 2,3 euro miljard hoger is uitgevallen.

Tabel 3.3. Opbrengst en ontwikkeling van de vennootschapsbelasting (exclusief gas) op kasbasis naar transactiejaar (x € miljoen)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jaar T	10 776	13 840	12 717	13 595	12 334	12 499
Jaar T-1	3 070	4 184	3 990	4 331	5 004	4 758
Jaar T-2	635	715	557	- 42	760	457
Jaar T-3	- 47	- 24	- 187	93	- 40	- 177
Jaar T-4 en ouder	- 1 189	- 1 126	- 1 230	- 1 265	- 1 889	- 1 602
Totaal kasopbrengst VPB niet-gas	13 244	17 588	15 847	16 712	16 169	15 935

Per saldo is de verwachte endogene mutatie van 2007 naar 2008 0,3 miljard euro voor de vennootschapsbelasting als geheel, uitgesplitst naar 0,0 miljard bij de niet-gassector en een positieve ontwikkeling bij de gassector van 0,3 miljard euro. In 2009 bedraagt de endogene toename

van de Vpb-ontvangsten naar verwachting 0,7 miljard euro, waarvan 0,3 miljard bij de niet-gassector en 0,4 miljard bij de gassector.

3.3.2.2 Loon- en inkomstenheffing

De loonbelasting is een voorheffing van de inkomstenbelasting. In de eerste instantie dragen particulieren maandelijks loonbelasting af op basis van hun inkomen uit arbeid. Na het verstrijken van het kalenderjaar moet vervolgens voor 1 april van het volgende jaar belastingaangifte worden gedaan. Op basis hiervan wordt bepaald hoeveel belasting in totaal verschuldigd is (met inachtneming van andere bronnen van inkomen, belastingkortingen en aftrekposten). Wanneer dit bedrag hoger is dan de reeds betaalde loonbelasting, moet men het resterende bedrag aan inkomstenbelasting voldoen. Wanneer de verschuldigde belasting lager is, krijgt men geld terug van de Belastingdienst. Hierdoor zijn per saldo de opbrengsten van de inkomstenbelasting relatief gering in vergelijking met de ontvangsten bij de loonbelasting. In onderstaande analyse wordt gekeken naar de ontwikkeling van de loon- en inkomensheffing. Dit betreft naast de belasting tevens de ontvangsten premies volksverzekeringen welke geïntegreerd worden geheven. Voor analysedoeleinden zijn de ontvangsten op heffingsniveau beter bruikbaar, omdat deze eenvoudiger kunnen worden waargenomen. De premieontvangsten worden echter niet in deze internetbijlage verantwoord.

Loonheffing

De raming van de loonheffing vindt net als bij de vennootschapsbelasting op transactiebasis plaats. Het ontvangstpatroon van de transactieopbrengst in de kas is bij de loonheffing echter veel stabielere dan bij de VPB. Daarnaast geldt dat de transactieopbrengst ook aanzienlijk sneller wordt ontvangen en binnen drie maanden na afloop van het jaar bijna volledig gerealiseerd is. Hierdoor treden minder grote verschillen op tussen de ontwikkeling van de transactieopbrengst en de kasopbrengst dan bij de VPB.

Tabel 3.3.7 Ontwikkeling loonheffing op transactiebasis (x € miljoen)			
	2007	2008	2009
Opbrengst op transactiebasis	78 467	84 861	91 857
Mutatie		6 393	6 997
wv endogeen		5 874	6 361
wv autonoom		519	636
Endogene groei (in %)		7,5%	7,5%

In tabel 3.3.7 is de (geraamde) endogene groei van de loonheffing in 2008 en 2009 te zien. De verwachte endogene groei is in 2008 en 2009 aanzienlijk. Deze groei is afhankelijk van de ontwikkeling van het totale belastbare inkomen. Dat wordt bepaald door de groei van de werkgelegenheid, de stijging van de contractlonen, de hoogte van verschillende premies en de ontwikkeling van uitkeringen en pensioenen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van enkele gegevens uit de Macro Economische Verkenning van het CPB.

Tabel 3.3.6 Relevante economische indicatoren voor de loonheffing

	2008	2009
Arbeidsvolume in arbeidsjaren	1,8%	0,2%
Contractloonstijging bedrijven	3,2%	3,5%
Incidentele loonstijging	0,4%	0,6%
Tabelcorrectiefactor	1,5%	1,7%
Arbeidsinkomensquote marktsector	81,0%	81,2%

Uit de economische indicatoren kan de relatief hoge groei van de loonheffing worden verklaard. In 2008 speelt met name de grote toename van het arbeidsvolume een rol, deze zwakt in 2009 echter af. Daar staat tegenover dat in 2009 de geraamde contractloonstijging en de incidentele loonstijging voor een sterke toename van de ontvangsten bij de loonheffing zorgt. De tabelcorrectiefactor is in 2009 eveneens hoger dan in 2008. Deze factor drukt uit met welke factor de belastingschijven bij de loonheffing worden aangepast en is gebaseerd op de ontwikkeling van de inflatie. De tabelcorrectiefactor corrigeert het effect van de inflatie, zodat mensen niet als gevolg van inflatie in een hogere schijf terechtkomen. Ten slotte zorgt de verlaging van de Awf-premie per 2009 voor een hogere loonheffingsgrondslag in 2009 met een sterke toename van de ontvangsten tot gevolg.

Inkomensheffing

De ontvangsten bij de inkomensheffing zijn het saldo van de belastingontvangsten van particulieren en zelfstandige ondernemers. Voor de particulieren geldt de loonheffing als voorheffing. Bij de inkomensheffing voor particulieren hebben de ontvangsten dan ook betrekking op bijtel- en aftrekposten en heffingskortingen die niet via de loonheffing zijn verrekend. Bij de zelfstandigen wordt de ontwikkeling daarnaast ook bepaald door de winstontwikkeling.

De raming van de ontvangsten van de inkomensheffing is opgesteld op basis van de autonome maatregelen, de geraamde endogene ontwikkeling en de kasrealisaties tot en met juli.

Tabel 3.3.5 Ontwikkeling inkomensheffing op transactiebasis (x € miljoen)

	2007	2008	2009
Inkomensheffing op transactiebasis	- 6 212	- 5 676	- 4 356
mutatie		536	1 320
vv endogeen		- 467	87
vv autonoom		1 003	1 233

Voor 2009 is de belangrijkste maatregel de afschaffing van de aftrek Buitengewone uitgaven (BU).

3.3.2.3 Omzetbelasting

De omzetbelasting is de grootste belastingsoort en verantwoordelijk voor circa 30 procent van de totale belastingontvangsten. De endogene groei van de omzetbelasting wordt vooral bepaald door de waardeontwikkeling van de bestedingen waarop BTW rust, te weten de particuliere consumptie, de overheidsinvesteringen en de investeringen in woningen. De ramingen van het CPB voor deze bestedingscategorieën zijn samengevat in onderstaande tabel.

Tabel 3.3.6 Relevante economische indicatoren voor de raming van de omzetbelasting

	2008	2009
particuliere consumptie, waardemutatie	4,5%	4,4%
investerings in woningen, waardemutatie	4,0%	2,6%
overheidsinvesteringen, waardemutatie	6,2%	4,9%

Bij de particuliere consumptie speelt ook de samenstelling van de consumptie een rol, omdat er verschillende bestedingscategorieën zijn waarvoor een verschillend BTW-tarief geldt. Bij hoogconjunctuur is het bijvoorbeeld geen ongebruikelijk verschijnsel dat er een verschuiving plaatsvindt van consumptie waarvoor een lager tarief geldt naar consumptie waarvoor een hoog BTW-tarief geldt («luke goederen»). Hierdoor stijgt het gemiddelde BTW-tarief over de totale particuliere consumptie.

De raming van de endogene groei van de BTW-opbrengst op transactiebasis bedraagt 2,2 miljard in 2008 en eveneens 2,2 miljard in 2009.

Tabel 3.3.7 Raming van de omzetbelasting op transactiebasis (x € miljoen)

	2007	2008	2009
Omzetbelasting op transactiebasis	41 917	43 966	46 113
Mutatie		2 049	2 147
vv endogeen		2 213	2 213
vv autonoom		- 164	- 66
Endogene mutatie in procent		5,3%	5,0%

Verreweg de belangrijkste factor is de waardeontwikkeling van de particuliere consumptie. Deze ligt in 2009 slechts een fractie lager dan in 2008. De ontwikkeling in investeringen in woningen en de overheidsinvesteringen liggen in 2009 wel lager dan in 2008. Deze indicatoren hebben echter een veel kleiner gewicht in de ontwikkeling van de omzetbelasting dan de waardeontwikkeling van de particuliere consumptie.

3.4 Overzichtstabellen autonome mutaties per belastingsoort

De onderstaande tabellen geven een overzicht van de effecten van de beleidsmaatregelen en de overige maatregelen op de ontvangsten per belastingsoort. Daarbij is aangegeven welk deel van de maatregelen al in de internetbijlage behorende bij de Miljoenennota 2008 is verantwoord. Er wordt onderscheid gemaakt tussen fiscale en overige maatregelen, omdat alleen de fiscale maatregelen relevant zijn voor de lastenontwikkeling (inkomstenindicator). Voorbeelden van overige maatregelen zijn maatregelen in de uitvoeringssfeer van de Belastingdienst en nabetalings van belastingen en premies tussen Rijk en sociale fondsen. Alleen de belastingsoorten waarbij sinds de Miljoenennota 2008 maatregelen zijn genomen of waar eerder verantwoorde maatregelen nog doorwerken in 2009 zijn opgenomen in de tabellen.

Tabel 3.4.1 Effecten autonome maatregelen op de omzetbelasting in 2008 en 2009 op kas- en transactiebasis (x € miljoen)

	2008 kas	2008 trans	2009 kas	2009 trans
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	42	47		
Verschuiving kansspelautomaten van OB naar kansspelbelasting	- 42	- 50	- 110	- 110
BTW executieverkopen	63	70	7	
BTW vrijstelling medische diensten	- 35	- 39	33	41
Totaal Fiscaal	28	28	- 70	- 69
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	- 192	- 192		
Fraudebestrijding OB			3	3
Totaal Overig	- 192	- 192	3	3

Tabel 3.4.2 Effecten autonome maatregelen op de BPM in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	36	
Schuif BPM naar MRB «vluchtheuvel» Effect BPM		- 190
Milieudifferentiatie schoon en zuinig: BPM	- 12	10
Bevriezen energielabels BPM	- 23	21
Totaal Fiscaal	1	- 158
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	- 2	
Aanpassing agv Europese jurisprudentie		- 2
Totaal overig	- 2	- 2

Tabel 3.4.3 Effecten autonome maatregelen op de Accijnzen in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Accijnzen op lichte oliën		
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	7	
Stimulering biobrandstoffen		
Totaal Fiscaal	7	0
Accijnzen op overige minerale oliën		
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	250	
Vertraging verhoging rode diesel	- 133	133
vertraging afschaffing teruggaveregelings rode diesel	- 6	6
Verhoging accijnzen rode diesel en LPG		27
Afschaffen teruggaveregelings rode diesel		1
Indexatie brandstofaccijnzen		1
Totaal Fiscaal	111	167
Tabaksaccijnzen		
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	90	
Verhoging tabaksaccijnzen		100
Verhoging tabaksaccijnzen als dekking verlaging tarief kansspelbelasting	41	45
Verhoging accijnzen rooktabak	9	9
Totaal Fiscaal	140	154
Bieraccijnzen		
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	0	
verhoging bieraccijnzen		90
Totaal Fiscaal	0	90
Wijnaccijnzen		
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	0	
Verhogen wijnaccijnzen	35	4
Totaal Fiscaal	35	4

Tabel 3.4.4 Effecten autonome maatregelen op de Belastingen van Rechtsverkeer in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Overdrachtsbelasting		
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	175	
Bestrijding constructies onroerende zaak lichamen		20
Uitbreiding vrijstelling natuur		- 1
Assurantiebelasting		
Verhoging assurantiebelasting	45	14
Totaal Fiscaal	220	34

Tabel 3.4.5 Effecten autonome maatregelen op de motorrijtuigenbelasting in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	201	
Schuif BPM naar MRB «vluchtheuvel» Effect MRB		190
Milieudifferentiatie schoon en zuinig: MRB		- 1
verhoging MRB-tarief motoren		2
verhoging MRB-tarief Euro 0, I, II vrachtwagens		14
Totaal Fiscaal	201	204

Tabel 3.4.6 Effecten autonome maatregelen op de Milieubelastingen 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Energiebelasting		
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	43	
Verhogen energiebelasting kleinverbruik		7
Afbouwen teruggaveregeling energiebelasting grootverbruikers rode diesel en LPG		3
Niet doorgedaan: Afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw	- 145	
Tegenboeking envelop vertraging taakstelling verhoging milieuoovr energie	177	
Vertraagde verhoging energiebelasting 1e schijf	- 36	36
Vertraagde afbouw regeling grootverbruikers EB en rode diesel	- 2	2
Totaal Fiscaal	38	48

Tabel 3.4.7 Effecten autonome maatregelen op de inkomstenbelasting in 2008 en 2009 op kas- en transactiebasis (x € miljoen)

	2008 kas	2008 trans	2009 kas	2009 trans
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	123	2 449		
Nabetaling over 2004 in 2008			- 775	
Correctie nabetaling over 2004 in 2008			779	
Correctie nabetaling over 2005 in 2009			221	
Nabetalingen correctie			676	
Nabetalingen bij cCEP 2007			155	
nabetalingen KMEV 2009		- 670	- 1 070	834
nabetalingen CMEV 2009		- 439		- 497
Fraudebestrijding IH			2	4
Totaal Overig	123	1 340	- 12	341
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	1 481	1 191		
Uitbreiding regeling groen beleggen en VAMIL			- 2	- 2
Vertraging wetsvoorstel fiscale rechtshandhaving			4	0
Werken aan Winst in IH			- 13	- 13
Werken aan Winst, effect dividendbelasting op Inkomstenbelasting			96	0
Tijdelijke verlaging Box II compensatie DGAs			81	
Ouderschapsverlofkorting			0	- 8
Versoberen overdraagbaarheid alg. heffingskorting			6	6
Omzetting kinderkorting in kindertoeslag			14	- 12
Inperking Buitengewone Uitgavenregeling			107	0
IACK			- 10	- 40
Verschuiving DGAs van LH naar IH Effect IH			220	0
Uitboeken: Verschuiving DGAs van LH naar IH Effect IH	- 440	- 660	- 220	0
Afschaffing BU				756
Verhoging eigenwoningforfait			3	6
Verlaging Combikorting met 70 euro			54	60
Vrijstelling Box 3 Alternext	0	- 1	- 1	0
Vervallen afschaffen meewerkaftrek	- 1	- 3	- 1	
Aanpassing infasering maatregel eigenwoningforfait			- 3	- 5
Invoeren banksparen, effect op lijfrentedeel			- 20	- 40
IACK			- 35	- 142
Verlagen alleenstaande ouderkorting			32	128
Uitbreiding faciliteiten WBSO			- 10	- 16
Stimuleren winst ondernemers in IB (BP09)			- 7	- 11
Nieuwe fiscale regeling voor chronische zieken (n.a.v. afschaffen BU)				- 120
Grondslageffect IH agv BU-compensatieregeling ouderen (uitgaven)			- 27	- 30
Grondslageffect agv nieuwe type BU-uitkering (uitgaven) chronisch zieken			28	32
Lagere drempel BU				- 11
Ontkoppelen Ouderschapsverlofkorting van levensloopregeling				- 10
Totaal Fiscaal	1 040	527	293	528

Tabel 3.4.8 Effecten autonome maatregelen op de loonbelasting in 2008 en 2009 op kas- en transactiebasis (x € miljoen)

	2008 kas	2008 trans	2009 kas	2009 trans
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	210	352		
Nabetalingen correctie 2			- 260	
Nabetalingen bij cCEP 2007			- 693	
Nabetalingen bij kMEV 2008			59	
Nabetalingen bij CMEV 2008	59	48	4	- 111
Nabetalingen bij CEP 2008	- 127	- 494	187	385
Fraudebestrijding LH			1	1
Totaal Overig	142	- 94	- 702	275
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	- 272	- 370		
Niet doorgaan verlagen maximum opbouw OP naar 70%			- 9	- 9
Vervallen deeltijdeis bij levensloop			- 5	- 4
Gefaseerde Bos-heffing			4	4
Overgangsrecht VUT en PP			20	23
kosten extra storting levensloop			0	0
Motie Verhagen: Overgangsmaatregel VUT en PP			- 23	- 23
SpaarVUT en deeltijdpensioen verplicht voor overgangsregelingen			- 2	- 2
Overgangsrecht VUT en prepensioenregelingen			2	2
Extra stortingsmogelijkheid werknemers 50-57			2	2
Heffingskorting			- 13	0
40 dienstjaren 63 jaar			1	0
levensloop 210%			2	0
Verlaging alg. heffingskorting met €5			11	12
Correctie uiteindelijke effecten VPL			67	55
VJN2007 Mutatie LH als gevolg van grondslageffect mutatie IAB			34	13
Verschuiving financiering opleidingsfonds			- 5	
Pakketuitbreiding zorg			2	
Ombuiging zorg BVM			- 2	0
Bevriezing Algemene Heffingskorting			120	120
Invoering EITC			- 50	- 50
Verlaging TES/TTS (TECHNISCHE BOEKING)			- 31	- 34
Levensloopverlofkorting (TECHNISCHE BOEKING)			- 9	- 10
Verschuiving DGAs van LH naar IH; Effect LH			- 66	
Uitboeken: Verschuiving DGAs van LH naar IH Effect IH	594	660	66	
Verhoging TES/TTS ivm opleidingsfonds uit alg middelen			14	
kMEV2007grondslageffect mutatie IAB agv lagere nominale premie 2007			1	
kMEV2007grondslageffect mutatie IAB agv lager fondstekort 2006			10	12
kMEV2007grondslageffect mutatie IAB agv hoger fondstekort 2007			9	10
WBSO uit enveloppen CA			- 10	- 12
Verlaging TES 0,2%			- 13	
Vertraging bevriezing algemene heffingskorting			40	40
Verhoging ouderenkorting			- 6	
Aanvullende ouderenkorting			1	
Arbeidskorting			- 7	
Verhoging TTS +0,3%			9	
Correctiereeeks IAB			- 97	- 111
CEP Mutatie LH als gevolg van grondslageffect mutatie IAB			- 12	- 13
kMEV2007grondslageffect mutatie IAB agv hoger fondstekort 2007			9	10
Verhogen autokostenfictie			6	0
Maatregel topinkomens			22	24
Fiscale aftrekbaarheid pseudo WW premie			72	80
IACK 2009			- 36	- 40
Verhoging TES/TTS 0,15% 2009			44	49
AOW Bonus (technisch verondersteld ouderenkorting)			- 9	- 10
Reservering koopkracht ivm BU 400mln			- 153	- 170
Verhogen alleenstaande ouderenkorting			- 7	- 7
Tegenboeken levensloopverlofkorting (TECHNISCHE BOEKING)			9	10
Tegenboeken AOW Bonus (technisch verondersteld ouderenkorting)			9	10
AOW-participatiebonus			- 101	- 112
Verlagen Aanvullende ouderenkorting met 65 euro			21	24
Verhogen Aanvullende Combikorting met 10 euro			- 3	- 4
Verlagen Algemene Heffingskorting met 57 euro			255	283
Tegenboeken reserveren koopkracht ivm BU			153	170
Verlaging TES met met 0,05%			- 31	- 34
EITC			- 26	- 29
Ouderenkorting			9	10
naar voren halen Koopkrachtenveloppe			- 6	- 7
Totaal Fiscaal	323	290	291	284

Tabel 3.4.9 Effecten autonome maatregelen op de dividendbelasting in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	- 125	
Omzetten teruggaafregeling in afdrachtsvermindering		- 1
Totaal Fiscaal	- 125	- 1

Tabel 3.4.10 Effecten autonome maatregelen op de kansspelbelasting in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	- 1	
Verschuiving kansspelautomaten van OB naar kansspelbelasting	198	220
Verlaging tarief kansspelbelasting	- 72	- 80
Totaal Fiscaal	125	140

Tabel 3.4.11 Effecten autonome maatregelen op de vennootschapsbelasting in 2008 en 2009 op kas- en transactiebasis (x € miljoen)

	2008 kas	2008 trans	2009 kas	2009 trans
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	- 357	- 140		
derving gerechtelijke uitspraak Bosal			- 80	- 84
vervallen CFA regime			- 47	- 45
Fraudebestrijding VPB			2	3
Niet doorgaan rentebox 2007	- 170	- 430	- 130	
Totaal Overig	- 527	- 570	- 255	- 126
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	0	- 428		
BP 2003 – ramingsbijstelling afschaffen faciliteiten vervoegde afschrijving			- 10	- 10
BP05: Wijziging moeder-dochterrichtlijn			11	15
Evenwichtiger gemengde kostenaf trek			1	0
Werken aan Winst in VPB			- 461	- 348
Werken aan Winst, effect dividendbelasting op VPB			60	0
NvW Afschrijving onroerende zaken tot economische waarde			0	0
NvW Aanpassing deelnemingsvrijstelling			7	7
NvW Octrooibox			5	6
NvW Tarief effect			- 2	- 2
VPB Plicht Woningbouwcorporaties			200	0
EIA/MIA			- 6	- 9
Fiscaal stimuleren ondernemerschap			- 26	- 37
Bevordering ondernemerschap			- 40	0
Uitbreiding octrooibox	- 49	- 70	- 21	
uitstel optionele rentebox	252	360	- 144	- 360
incidentele verlaging MKB-tarieven Vpb	- 252	- 360	144	360
Tegenboeken: Fiscaal stimuleren ondernemerschap (reservering bij MLT)			26	37
Totaal Fiscaal	- 49	- 498	- 257	- 341

Tabel 3.4.12 Effecten autonome maatregelen op de successierechten in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	- 3	
vrijstelling sportverenigingen successie- en schenkingsrecht		- 5
Totaal Fiscaal	- 3	- 5

Tabel 3.4.13 Effecten autonome maatregelen op de omzetbelasting in 2008 en 2009 op kas- en transactiebasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	204	
Invoering verpakkingenbelasting		162
Bioverpakkingen + statiegeldverpakkingen	- 8	
aanpassingen verpakkingbelasting met terugwerkende kracht in 2008	- 14	13
Totaal Fiscaal	181	174

Tabel 3.4.14 Effecten autonome maatregelen op de vliegbelasting in 2008 en 2009 op kasbasis (x € miljoen)

	2008 kas	2009 kas
Verantwoord in internetbijlage behorend bij MN2008	152	
Invoering vliegbelasting		190
aanpassingen met terugwerkende kracht tot 1 juli 2008	- 34	- 4
Totaal Fiscaal	118	186

4 Toelichting op de belastinguitgaven

Deze bijlage bevat een toelichting op de verschillende belastinguitgaven. Deze toelichting bevat een korte beschrijving van de regeling, de doelstelling van de regeling en informatie over uitgevoerde of geplande beleidsevaluaties. Tevens is aangegeven welk ministerie in VBTB-termen verantwoordelijk is voor de desbetreffende belastinguitgave. Hoewel het ministerie van Financiën per definitie bij alle belastinguitgaven betrokken is, is uitgegaan van de systematiek dat dit departement alleen wordt vermeld bij belastinguitgaven die niet aan een ander beleidsdepartement kunnen worden toegerekend. Tenzij anders vermeld, hebben bedragen en tarieven betrekking op het belastingjaar 2008. Met ingang van de Miljoenennota 2005 is de paragraaf met toelichting op de belastinguitgaven alleen nog in de digitale versie van de Miljoenennota opgenomen.

Belastingen op inkomen, winst en vermogen

Verlaging lastendruk op ondernemingen

a) Algemeen

<i>Regeling:</i>	<i>Zelfstandigenaftrek</i>
<i>Beschrijving:</i>	De zelfstandigenaftrek geldt voor een ondernemer die voldoet aan het uren criterium (1225 uur per kalenderjaar) en die aan het begin van het kalenderjaar nog geen 65 jaar is. De zelfstandigenaftrek bedraagt per 1 januari 2008 maximaal 9 096 euro bij een winst minder dan 13 465 euro en neemt geleidelijk af tot 4 412 euro bij een winst groter dan 57 360 euro.
<i>Doelstelling:</i>	Het stimuleren van ondernemerschap.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005. Kamerstuk 29 949, nr. 56
<i>Regeling:</i>	<i>Extra zelfstandigenaftrek starters</i>
<i>Inhoud</i>	Startende ondernemers die in één of meer van de vijf voorgaande jaren geen ondernemer waren en bij wie in die periode niet meer dan tweemaal de zelfstandigenaftrek is toegepast, hebben recht op een extra zelfstandigenaftrek van 2 035 euro.
<i>Beschrijving:</i>	
<i>Doelstelling:</i>	Het stimuleren van ondernemerschap en het bevorderen van de bereidheid om startersrisico te lopen.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005. Kamerstuk 29 949, nr. 56

<i>Regeling:</i>	<i>Meewerkaftrek</i>
<i>Beschrijving:</i>	Indien de partner van een ondernemer meewerkt in diens onderneming zonder hiervoor een vergoeding te ontvangen, heeft de ondernemer die voldoet aan het urencriterium recht op de meewerkaftrek. Deze aftrek is afhankelijk van het aantal uren dat door de partner in de onderneming wordt gewerkt en bedraagt 1,25 procent van de winst indien ten minste 525 uur wordt meegewerkt en maximaal 4 procent van de winst indien ten minste 1 750 uur wordt meegewerkt.
<i>Doelstelling:</i>	Fiscaal faciliteren van het verrichten van arbeid van de partner in de onderneming van de andere partner zonder de verplichting tot het aangaan van een arbeidsovereenkomst.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005. Kamerstuk 29 949, nr. 56
<i>Regeling:</i>	<i>Startersaftrek bij arbeidsongeschiktheid</i>
<i>Beschrijving:</i>	De startersaftrek bij arbeidsongeschiktheid wordt geboden in de startfase van de onderneming ingeval niet aan het normale urencriterium van 1225 uur wordt voldaan, maar wel aan een verlaagd urencriterium van 800 uur. De aftrekpost bedraagt 12 000 euro voor het eerste jaar, 8 000 euro voor het tweede jaar en 4 000 euro voor het derde jaar. De aftrek kan niet hoger zijn dan de genoten winst. Deze faciliteit is ingevoerd in 2007.
<i>Doelstelling:</i>	Stimulering van het starten van een onderneming vanuit een uitkering inzake arbeidsongeschiktheid.
<i>Ministerie:</i>	EZ, SZW
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>FOR, niet omgezet in een lijfrente</i>
<i>Beschrijving:</i>	De fiscale oudedagsreserve biedt ondernemers de mogelijkheid in eigen beheer een oudedagsvoorziening op te bouwen. Bij staking van de onderneming kan deze fiscale oudedagsreserve belastingvrij worden omgezet in een lijfrente. Voor zover dat niet gebeurt, omdat geen behoefte bestaat aan een dergelijke oudedagsvoorziening, heeft de regeling het karakter van een belastinguitgave.
<i>Doelstelling:</i>	De regeling beoogt een einde te maken aan ongelijkheid in behandeling tussen loontrekkenden en zelfstandigen op het gebied van de oudedagsvoorziening.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005. Kamerstuk 29 949, nr. 56
<i>Regeling:</i>	<i>Stakingsaftrek</i>
<i>Beschrijving:</i>	Van met een gehele of gedeeltelijke staking van een onderneming behaalde winst is maximaal 3 630 euro vrijgesteld van belastingheffing. Op de in een kalenderjaar berekende stakingsaftrek wordt de in het verleden genoten stakingsaftrek in mindering gebracht.

<i>Doelstelling:</i>	De stakingsaftrek beoogt een verzachting van belastingheffing te geven over de stakingswinst. De stakingsaftrek is de voortzetting – zij het op een lager niveau – van de stakingsvrijstelling van de Wet IB 1964.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008
<i>Regeling:</i>	<i>Doorschuiving stakingswinst</i>
<i>Beschrijving:</i>	Op verzoek is doorschuiving van stakingswinst zonder belastingheffing mogelijk in het kader van overdracht van (een deel van) de onderneming in geval van overlijden, echtscheiding, overdracht van de onderneming aan alle medeondernemers die gedurende drie jaar een gezamenlijke onderneming drijven of in geval van inbreng van de onderneming in een naamloze vennootschap of besloten vennootschap. De belastingplichtige voor wiens rekening de onderneming zal worden voortgezet, is verplicht de oude boekwaarden van de overgedragen vermogensbestanddelen over te nemen.
<i>Doelstelling:</i>	Het niet in gevaar brengen van de continuïteit van de onderneming indien door de afrekening van de belastingclaim als gevolg van de bedrijfsoverdracht liquiditeitsproblemen ontstaan.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008
<i>Regeling:</i>	<i>Bedrijfsopvolgingsfaciliteit successiewet</i>
<i>Beschrijving:</i>	Indien de onderneming na het overlijden vijf jaar wordt voortgezet, wordt de (conserverende) aanslag met betrekking tot 75 procent van het ondernemingsvermogen kwijtgescholden.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen continuïteit van de onderneming.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008.
<i>Regeling:</i>	<i>Doorschuiving winst uit aanmerkelijk belang bij aandelenfusie</i>
<i>Beschrijving:</i>	Over het voordeel uit de vervreemding van aandelen of winstbewijzen in het kader van een aandelenfusie hoeft bij aanmerkelijk-belanghouders niet te worden geheven. De bij de aandelenfusie verkregen aandelen of winstbewijzen worden geacht tot een aanmerkelijk belang te horen. Als verkrijgingsprijs van de verworven aandelen geldt de verkrijgingsprijs van de vervreemde aandelen.
<i>Doelstelling:</i>	Voorkomen dat een uit economisch oogpunt wenselijke aandelenfusie door een heffing wordt bemoeilijkt.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008.

<i>Regeling:</i>	<i>Landbouvvrijstelling</i>
<i>Beschrijving:</i>	Op grond van deze regeling worden voordelen uit landbouwbedrijf die verband houden met de waardeverandering van de grond niet tot de fiscale winst gerekend, tenzij deze waardeverandering in de uitoefening van het bedrijf is ontstaan. Een waardeverandering van de grond die uitgaat boven de waarde van de grond in het kader van een landbouwbedrijf is belast.
<i>Doelstelling:</i>	Deze regeling heeft een historische achtergrond.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid</i> , januari 2002. Een nieuwe evaluatie door LEI/EUR wordt verwacht in het najaar van 2008.

b) Investerings in het algemeen

<i>Regeling:</i>	<i>Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek</i>
<i>Beschrijving:</i>	De kleinschaligheidsinvesteringsaftrek vormt tezamen met de energie-investeringsaftrek en de milieu-investeringsaftrek de investeringsaftrek. De kleinschaligheidsinvesteringsaftrek is een extra aftrek van een gedeelte van het investeringsvolume. Het maximumniveau bedraagt 25 procent bij een investeringsvolume tussen 2 100 euro en 36 000 euro, geleidelijk afnemend tot nihil bij een investeringsvolume van meer dan 236 000 euro per jaar.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van investeringen van relatief geringe omvang, die in het algemeen gedaan zullen worden in het midden- en kleinbedrijf.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Ondernemen makkelijker en leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005. Kamerstuk 29 949, nr. 56
<i>Regeling:</i>	<i>Willekeurige afschrijving starters</i>
<i>Beschrijving:</i>	Startende ondernemers kunnen op basis van deze regeling willekeurig afschrijven op bedrijfsmiddelen die zijn aangeschaft in een kalenderjaar waarover voor hen de extra zelfstandigenaftrek voor startende ondernemers van toepassing was.
<i>Doelstelling:</i>	Bevordering van de economische ontwikkeling en de economische structuur, daaronder begrepen de bevordering van het ondernemerschap.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Ondernemen makkelijker en leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005. Kamerstuk 29 949, nr. 56

<i>Regeling:</i>	<i>Willekeurige afschrijving zeeschepen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Deze regeling biedt de mogelijkheid om vervroegd af te schrijven op zeeschepen. De regeling kan uitsluitend worden toegepast indien niet wordt gekozen voor de forfaitaire winstbepaling en bedraagt per jaar maximaal 20 procent van de af te schrijven aanschaffings- en voortbrengingskosten. De versnelde afschrijving is slechts mogelijk voor zover de berekening van de door de belastingplichtige behaalde winst uit zeescheepvaart zonder die afschrijving tot een positief bedrag leidt.
<i>Doelstelling:</i>	Bevordering van de economische ontwikkeling en de economische structuur, daaronder begrepen de bevordering van het ondernemerschap.
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatie van de fiscale maatregelen in het zeescheepvaartbeleid Kamerstuk 31 200 XII, nr. 4
<i>Regeling:</i>	<i>Keuzeregime winst uit zeescheepvaart (tonnagebelasting)</i>
<i>Beschrijving:</i>	Op verzoek van de belastingplichtige wordt, in afwijking van het algemene systeem van winstbepaling, de winst uit zeescheepvaart op basis van deze regeling forfaitair bepaald aan de hand van de tonnage van de schepen waarmee die winst wordt behaald.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van de ontwikkeling van de zeescheepvaart in Nederland.
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie van de fiscale maatregelen in het zeescheepvaartbeleid</i> Kamerstuk 31 200 XII, nr. 4
<i>Regeling:</i>	<i>Aftrek spur- en ontwikkelingswerk (S&O)</i>
<i>Beschrijving:</i>	Ondernemers die voldoen aan het urencriterium en in het kalenderjaar tenminste 500 uur hebben besteed aan werk dat bij een zogenoemde S&O-verklaring kwalificeert als spur- en ontwikkelingswerk, hebben in 2008 recht op een aftrek van 11 608 euro. Voor starters wordt deze aftrek onder voorwaarden verhoogd met 5 805 euro.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van technologische vernieuwingen.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatie WBSO 2001–2005, EIM en MERIT, maart 2007, Kamerstuk 30 800 XIII, nr. 51

c) Investerings ten behoeve van het milieu

<i>Regeling:</i>	<i>Vervroegde afschrijving milieu-investeringen (VAMIL)</i>
<i>Beschrijving:</i>	Op basis van deze regeling mag willekeurig worden afgeschreven op door de minister van VROM aangewezen milieu-investeringen. Deze regeling leidt, evenals de andere regelingen voor vervroegde afschrijving, voor de belastingplichtige tot een liquiditeits- en rentevoordeel.
<i>Doelstelling:</i>	Stimulering van investeringen die in het belang zijn van de bescherming van het milieu.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie MIA, Vamil en Groen Beleggen 2000–2004</i>

<i>Regeling:</i>	<i>Energie-investeringsaftrek (EIA)</i>
<i>Beschrijving:</i>	De energie-investeringsaftrek behoort tot de investeringsaftrek. Op grond van deze regeling wordt een extra aftrek op de fiscale winst verleend voor aangewezen investeringen in nieuwe energiebesparende bedrijfsmiddelen en voor de kosten van advies over energiebesparende maatregelen in gebouwen of bij processen. Bij een bedrag aan energie-investeringen in een kalenderjaar van meer dan 2 100 euro bedraagt de energie-investeringsaftrek 44 procent. Het bedrag aan energie-investeringen dat ten hoogste in aanmerking wordt genomen bedraagt, indien de belastingplichtige geen onderdeel uitmaakt van een samenwerkingsverband, 111 000 000 euro.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren van investeringen die in het belang zijn van een doelmatig energiegebruik.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	PriceWaterhouseCoopers, <i>EIA en EINP evaluatiestudie</i> , najaar 2001 in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. Nieuwe evaluatie wordt afgerond in najaar 2008.
<i>Regeling:</i>	<i>Milieu-investeringsaftrek (MIA)</i>
<i>Beschrijving:</i>	De milieu-investeringsaftrek maakt onderdeel uit van de investeringsaftrek. De milieu-investeringsaftrek is een extra aftrek van het volume van milieu-investeringen die bij ministeriële regeling worden aangewezen. Bij een bedrag aan milieu-investeringen in een kalenderjaar van meer dan 2 100 euro bedraagt de milieu-investeringsaftrek 40 procent voor investeringen die behoren tot categorie I, 30 procent voor categorie II en 15 procent voor categorie III.
<i>Doelstelling:</i>	Stimulering van investeringen die in het belang zijn van de bescherming van het milieu.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie MIA, Vamil en Groen Beleggen 2000–2004</i> Kamerstuk 30 535, nr. 11
<i>Regeling:</i>	<i>Bosbouwvrijstelling</i>
<i>Beschrijving:</i>	Deze regeling houdt in dat voor- en nadelen uit bosbouwbedrijf niet tot de winst worden gerekend. Er kan worden geopteerd voor het buiten toepassing laten van deze vrijstelling. Dit laatste is aantrekkelijk in jaren waarin bij deze activiteiten verliezen worden geleden. Indien gebruik wordt gemaakt van de optie geldt dit voor ten minste 10 jaar.
<i>Doelstelling:</i>	Ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid</i> , januari 2002 <i>Fiscale faciliteiten en knelpunten bij natuurontwikkeling door particulieren</i> , LEI, 2005. <i>Belastinguitgaven door fiscale faciliteiten voor natuurbeleid</i> , LEI, 2005. Een nieuwe evaluatie door LEI/EUR wordt verwacht.
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling vergoeding bos- en natuurbeheer</i>
<i>Beschrijving:</i>	Deze regeling voorziet in een (gedeeltelijke) vrijstelling voor aangewezen subsidieregelingen ten behoeve van de ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.

Doelstelling: Ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.
Ministerie: LNV
Evaluatie: *Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid*, januari 2002. *Fiscale faciliteiten en knelpunten bij natuurontwikkeling door particulieren*, LEI, 2005. *Belastinguitgaven door fiscale faciliteiten voor natuurbeleid*, LEI, 2005. Een nieuwe evaluatie door LEI/EUR wordt verwacht.

Verlaging lastendruk op arbeid

a) gericht op werkgevers

Regeling: *Afdrachtvermindering onderwijs*
Beschrijving: De afdrachtvermindering onderwijs (WVA-onderwijs) geldt voor leerlingen die de beroepspraktijkvorming van de beroepsbegeleidende leerweg volgen (vroeger: het leerlingwezen), bepaalde studenten in het hoger beroepsonderwijs met wie een leerwerkovereenkomst is gesloten en bepaalde categorieën assistenten en onderzoekers in opleiding. Verder geldt in het algemeen de voorwaarde dat het loon van deze werknemer niet meer bedraagt dan het toetsloon voor dat tijdvak. Het toetsloon voor de afdrachtvermindering onderwijs is in 2008 op 22 142 euro (= 130 procent WML) per kalenderjaar gesteld. De laatstgenoemde voorwaarde geldt onder andere niet voor werknemers van 25-jaar en ouder. De afdrachtvermindering bedraagt 2 566 euro per kalenderjaar. De afdrachtvermindering voor onderdeel startkwalificatie bedraagt 3 079 euro. Voor het onderdeel voltijdsstage geldt een bedrag van 1 232 euro. Tenslotte geldt voor degene die een EVC-procedure volgt een bedrag van 308 euro.

Doelstelling: Het verruimen van het aantal leerarbeidsplaatsen door verlaging van de loonkosten met als doel het stimuleren van werkgelegenheid en vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen met een lage productiviteit.

Ministerie: OCW, SZW
Evaluatie: *Evaluatie afdrachtvermindering onderwijs van de WVA*, SEOR, februari 2007, Kamerstuk 29 282, nr. 42

Regeling: *Afdrachtvermindering zeevaart*
Beschrijving: Deze vermindering belooft met betrekking tot zeevarenden die aan de loonbelasting zijn onderworpen 40 procent van het in het loontijdvak verdiende loon.

Doelstelling: Verlichten van de loonkosten van de Nederlandse zeescheepvaart en bijdragen aan het behoud van een vloot onder Nederlandse vlag met de daaraan verbonden werkgelegenheid.

Ministerie: V&W
Evaluatie: Evaluatie van de fiscale maatregelen in het zeescheepvaartbeleid. Kamerstuk 31 200 XII, nr. 4

<i>Regeling:</i>	<i>Afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk (S&O)</i>
<i>Beschrijving:</i>	De afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk is van toepassing op werknemers die direct betrokken zijn bij speur- en ontwikkelingswerk. De afdrachtvermindering bedraagt in 2008 maximaal 42 procent van het S&O-loon van die werknemers. Voor zover het S&O-loon in 2008 meer bedraagt dan 110 000 euro, bedraagt de vermindering 14 procent van het loon. Per inhoudingsplichtige mag de afdrachtvermindering maximaal 8 000 000 euro bedragen. Starters hebben onder voorwaarden recht op een verhoging van de afdrachtvermindering tot 60 procent in plaats van 42 procent.
<i>Doelstelling:</i>	Bevordering van speur- en ontwikkelingswerk in het bedrijfsleven.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatie WBSO 2001–2005, EIM en MERIT, maart 2007. Kamerstuk 30 800 XIII, nr. 51

b) gericht op werknemers

<i>Regeling:</i>	<i>Werknemersspaarregeling</i>
<i>Beschrijving:</i>	Met spaarloonregeling c.a. werd tot en met 2002 gedoeld op een samenstel van bedrijfsspaarregelingen ten behoeve van de werknemer. Tot de spaarloonregeling c.a. behoorden de spaarloonregeling, premiespaarregeling en de diverse winstdelingsregelingen. Met ingang van 1 januari 2003 zijn de premiespaarregeling en de winstdelingsregelingen afgeschaft en is de spaarloonregeling aangepast. Het bedrag dat maximaal belastingvrij kan worden gespaard bedraagt sinds 2003 613 euro.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van spaarzin onder werknemers en bijdragen aan een gematigde loonontwikkeling.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	<i>Belastingen en premies, Een verkenning naar nieuwe mogelijkheden vanuit het belastingstelsel 2001</i>
<i>Regeling:</i>	<i>Feestdagenregeling</i>
<i>Beschrijving:</i>	Geschenken in natura worden, voor zover de waarde in het economische verkeer daarvan in het kalenderjaar niet meer bedraagt dan 70 euro, in de eindheffing betrokken tegen een tarief van 20%.
<i>Doelstelling:</i>	Het onbelast verkrijgen van geschenken door werknemers van hun werkgever.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	–

<i>Regeling:</i>	<i>Verlaging fiscale bijtelling (zeer) zuinige auto's</i>
<i>Beschrijving:</i>	(artikel 10.7A Inkomstenbelasting 2001) Indien door de werkgever een auto ter beschikking is gesteld geldt er een fiscale bijtelling. Voor 2008 en 2009 bedraagt deze bijtelling 25% van de catalogusprijs. Vanaf 2008 geldt er voor zeer zuinige auto's (CO ₂ -uitstoot minder dan 95 gram voor dieselauto's en minder dan 110 gram voor alle andere auto's) een verlaagd tarief van 14%. Met ingang van 2009 wordt er een nieuw tarief van 20% ingevoerd voor zuinige auto's. Dit zijn auto's met een CO ₂ -uitstoot tussen de 95 en 116 (diesel), dan wel tussen 110 en 140 gram (alle andere auto's). De CO ₂ -grenzen zullen aan het eind van de kabinetsperiode worden bijgesteld.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van het gebruik van milieu-vriendelijke auto's.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Vakantiebonnen</i>
<i>Beschrijving:</i>	In de bouw en enkele andere bedrijfssectoren kunnen werknemers bij iedere loonbetaling vakantiebonnen ontvangen. Deze bonnen, die in plaats komen van de betaling van vakantiebijslag en van het loon over de vakantieperiode, konden gedeeltelijk worden vrijgesteld van belasting- en premieheffing. Dit is in beginsel niet meer mogelijk. Op grond van een overgangsregeling is de vrijstelling van toepassing indien de verstrekking van de vakantiebonnen verplicht is gesteld bij een CAO of op grond van een regeling van een publiekrechtelijk orgaan die reeds op 31 december 1996 is ingegaan. Het percentage van de nominale waarde van deze vakantiebonnen dat thans voor heffing in aanmerking wordt genomen bedraagt 95 procent.
<i>Doelstelling:</i>	Tegemoetkoming voor het feit dat belasting- en premieheffing over de waarde van vakantiebonnen eerder plaatsvindt dan de uitkering van de waarde aan de werknemer. Hierdoor hebben werknemers met vakantiebonnen een liquiditeitsnadeel (rentenadeel) ten opzichte van werknemers zonder vakantiebonnen.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	<i>Belastingen en premies, Een verkenning naar nieuwe mogelijkheden vanuit het belastingstelsel 2001. Evaluatie van de fiscale behandeling van vakantiebonnen, 2005 (Kamerstuk 30 300 XV, nr. 26, bijlage)</i>
<i>Regeling:</i>	<i>Ouderschapsverlofkorting</i>
<i>Beschrijving:</i>	De ouderschapsverlofkorting is een tijdelijke fiscale tegemoetkoming aan werknemers bij gebruik van de levensloopregeling voor het financieren van (onbetaald) ouderschapsverlof. De tegemoetkoming biedt een beperkte basisvoorziening; de deelnemer houdt daarnaast een eigen verantwoordelijkheid voor het opvangen van de inkomensderving door middel van gebruik van de levensloopregeling. De fiscale tegemoetkoming bestaat uit een heffingskorting ter hoogte van 50 procent van het voor de werknemer geldende bruto wettelijk minimumloon (WML) per opgenomen verlofdag.

<i>Doelstelling:</i>	De regeling is bedoeld om werknemers die met ouderschapsverlof willen, te compenseren voor het feit dat zij door het korte bestaan van de levensloopregeling nog niet voldoende gespaard kunnen hebben in deze regeling.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Arbeidskorting voor ouderen</i>
<i>Beschrijving:</i>	In 2002 is ter bevordering van de arbeidsparticipatie van ouderen een gestaffelde extra arbeidskorting voor oudere werknemers ingevoerd. Voor 2008 bedraagt deze extra arbeidskorting 758 euro voor werkenden van 62 jaar en ouder, 506 euro voor 60–61 jarigen en 254 euro voor 57–59 jarigen.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen arbeidsparticipatie van oudere werknemers, waardoor deze categorie werknemers langer aan het werk blijft.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Levensloopverlofkorting</i>
<i>Beschrijving:</i>	Om de aantrekkelijkheid van de levensloopregeling te vergroten als alternatieve mogelijkheid van het spaarloon ontvangen werknemers per gespaard jaar een tegemoetkoming in de vorm van een levensloopverlofkorting van maximaal 191 euro (2008) per gespaard jaar. Deze levensloopverlofkorting kan als de belastingplichtige en/of zijn partner voldoende belasting betalen worden geëffectueerd en kan in andere gevallen worden doorgeschoven naar latere jaren waarin het tegoed wordt opgenomen.
<i>Doelstelling:</i>	Vergroten van de aantrekkelijkheid van de levensloopregeling als een gelijkwaardige keuzemogelijkheid naast het spaarloon.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Participatiebonus</i>
<i>Beschrijving:</i>	De (fiscale) participatiebonus is bedoeld om de arbeidsparticipatie van ouderen te bevorderen. De regeling wordt ingevoerd in 2009. De hoogte van de bonus loopt met de leeftijd en met het inkomen uit arbeid op. Zo krijgt een belastingplichtige die aan het begin van het kalenderjaar 62 jaar is een bonus van 5% van het inkomen over dat kalenderjaar verdiend met arbeid. Indien de belastingplichtige op dat moment 63 jaar is, wordt de bonus verhoogd naar 7% van het inkomen. Indien de belastingplichtige 64 jaar is, loopt de bonus nog verder op tot 10% van het inkomen. In de jaren waarin de belastingplichtige 65 of 66 jaar is, loopt de bonus af naar 2% van het inkomen. In de jaren waarin de belastingplichtige 67 jaar of ouder is, loopt de bonus nog verder terug naar 1% van het inkomen. Teneinde een minimum aan arbeidsparticipatie te garanderen wordt de bonus berekend over het gedeelte van het inkomen dat de € 8 867 te boven gaat.

Verder blijft het deel van het inkomen dat het bedrag van het einde van de derde schijf (54 776 euro) te boven gaat buiten beschouwing bij de berekening van de hoogte van de bonus. De bonus wordt dus berekend over maximaal het verschil tussen het bedrag van het einde van de derde schijf en 8 867 euro.

Doelstelling: Ouderen motiveren om na het bereiken van de 62-jarige leeftijd door te blijven werken.

Ministerie: SZW

Evaluatie: –

Verlaging lastendruk op inkomsten uit vermogen

Regeling: *Kindertoeslag forfaitair rendement*
Beschrijving: Het heffingsvrije vermogen van ouders die het gezag uitoefenen over een minderjarig kind wordt per minderjarig kind verhoogd met een kindertoeslag van 2 715 euro.

Doelstelling: Een tegemoetkoming voor het draagkrachtverminderende effect van het hebben van kinderen

Ministerie: FIN

Evaluatie: *Evaluatierapport kindertoeslag in box 3, 2005.* Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 10

Regeling: *Ouderentoeslag forfaitair rendement*
Beschrijving: Voor 65-plussers met een heffingsgrondslag na aftrek van het heffingsvrije vermogen van ten hoogste 268 821 euro geldt een ouderentoeslag. De hoogte hiervan is afhankelijk van de hoogte van het inkomen uit werk en woning, en varieert van maximaal 26 892 euro tot nihil bij een inkomen uit werk en woning van meer dan 19 119 euro. Partners kunnen elk afzonderlijk aanspraak maken op de ouderentoeslag, maar mogen er ook voor kiezen de totale vrijstelling waar ze samen recht op hebben bij één van de partners in aanmerking te laten nemen.

Doelstelling: De ouderentoeslag biedt compensatie voor het feit dat ouderen met een laag arbeidsinkomen als gevolg van de Wet IB 2001 worden geconfronteerd met een belastingverhoging door het feit dat het tarief over de voordelen uit sparen en beleggen in box 3 is vastgesteld op 30 procent. Voorheen werden bij deze groep de inkomsten uit vermogen belast tegen het progressieve tarief, waarbij in de eerste twee schijven een lager tarief van toepassing was (geen premieplicht voor de AOW).

Ministerie: FIN

Evaluatie: *Evaluatierapport ouderentoeslag in box 3, 2005.* Kamerstukken II 30 375, nr. 2, bijlage 10

Regeling: *Vrijstelling bos- en natuurterreinen en landgoederen forfaitair rendement*

Beschrijving: Deze regeling houdt in dat van de grondslag voor de forfaitaire rendementsheffing de volgende bezittingen zijn uitgezonderd: bossen, bepaalde natuurterreinen, en als zodanig aangewezen landgoederen in de zin van de Natuurschoonwet met uitzondering van gebouwde eigendommen.

<i>Doelstelling:</i>	Ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	<i>Fiscale faciliteiten en knelpunten bij natuurontwikkeling door particulieren</i> , LEI, 2005.
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling voorwerpen van kunst en wetenschap forfaitair rendement</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voorwerpen van kunst en wetenschap zijn vrijgesteld van de grondslag van de forfaitaire rendementsheffing, tenzij zij hoofdzakelijk als belegging dienen.
<i>Doelstelling:</i>	Voorkomen dat de heffing over dit soort voorwerpen een negatieve invloed zou hebben op het koopgedrag van particulieren. Een uitzondering wordt gemaakt voor voorwerpen van kunst en wetenschap die hoofdzakelijk te belegging worden aangehouden, aangezien een vrijstelling hiervoor een ongerechtvaardigde bevoordeling zou zijn ten opzichte van andere beleggingen.
<i>Ministerie:</i>	OCW
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling groen beleggen forfaitair rendement. Heffingskorting groen beleggen</i>
<i>Beschrijving:</i>	De vrijstelling groen beleggen vormt tezamen met de vrijstelling sociaal-ethisch beleggen de vrijstelling maatschappelijk beleggen. Op grond van deze regeling is 54 223 euro aan groene en sociaal-ethische beleggingen vrijgesteld van box 3-heffing. De heffingskorting voor groene beleggingen bedraagt 1,3 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren van investeringen en beleggingen in groene (milieuvriendelijke) projecten.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatie MIA, Vamil en Groen Beleggen 2000–2004, Kamerstuk 30 535, nr. 11
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling sociaal-ethisch beleggen forfaitair rendement Heffingskorting sociaal-ethisch beleggen</i>
<i>Beschrijving:</i>	De vrijstelling sociaal-ethisch beleggen vormt tezamen met de vrijstelling groen beleggen de vrijstelling maatschappelijk beleggen. Op grond van deze regeling is 54 223 euro aan groene en sociaal-ethische beleggingen vrijgesteld van box 3-heffing. Sociaal-ethische beleggingen zijn beleggingen waarbij via sociaal-ethische fondsen wordt geïnvesteerd in specifieke aangewezen projecten in ontwikkelingslanden. De heffingskorting voor sociaal-ethische beleggingen bedraagt 1,3 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren van investeringen in specifieke aangewezen sociaal-ethische projecten in ontwikkelingslanden.
<i>Ministerie:</i>	BUZA
<i>Evaluatie:</i>	–

<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling durfkapitaal voor culturele beleggingen forfaitair rendement Heffingskorting cultureel beleggen</i>
<i>Beschrijving:</i>	De vrijstelling voor culturele beleggingen vormt samen met de directe en indirecte beleggingen in durfkapitaal de vrijstelling durfkapitaal. Op grond van deze regeling worden culturele beleggingen en durfkapitaal beleggingen tot een bedrag van 54 223 euro niet tot het bezit in box 3 gerekend. De heffingskorting voor culturele beleggingen bedraagt 1,3 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren van investeringen in specifieke aangewezen cultuurfondsen.
<i>Ministerie:</i>	OCW
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling voor directe en indirecte beleggingen in durfkapitaal forfaitair rendement Heffingskorting durfkapitaal</i>
<i>Beschrijving:</i>	De vrijstelling voor directe en indirecte beleggingen in durfkapitaal vormt samen met de vrijstelling voor culturele beleggingen de vrijstelling durfkapitaal. Op grond van deze regeling worden culturele beleggingen en durfkapitaal beleggingen tot een bedrag van 54 223 euro niet tot het bezit in box 3 gerekend. De heffingskorting voor directe beleggingen in durfkapitaal bedraagt 1,3 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen.
<i>Doelstelling:</i>	Het stimuleren van investeringen in bedrijven van startende ondernemers en het bevorderen van de ondernemingszin.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie van de durfkapitaalregeling</i> , Bureau Bartels B.V., 2005 (Kamerstuk 30 300 XIII, nr. 57).
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling spaarloon- en premiespaarregeling forfaitair rendement</i>
<i>Beschrijving:</i>	Volgens deze regeling zijn (geblokkeerde) spaartegoeden, aandelenoptierechten, aandelen of winstbewijzen in het kader van een premiespaar- of spaarloonregeling (de eerste vier jaar na inhouding van de besparing) tot maximaal 17 025 euro vrijgesteld van heffing in box 3.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren van spaarzin.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling rechten op kapitaalsuitkering bij overlijden forfaitair rendement</i>
<i>Beschrijving:</i>	Rechten op prestaties uit levensverzekering in verband met het overlijden van de belastingplichtige zijn vrijgesteld van de rendementsgrondslag in box 3 tot een maximum van 6 590 euro. De prestaties kunnen de vorm hebben van een kapitaalsuitkering of een uitkering in natura (het verzorgen van de uitvaart van de verzekeringnemer).
<i>Doelstelling:</i>	Vanuit sociaal oogpunt en vanwege de geringe waarde in het economische verkeer de rechten op uitkeringen van kapitaalverzekeringen ten gevolge van overlijden tot een maximum vrijstellen voor box 3.
<i>Ministerie:</i>	FIN

<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport Vrijstelling rechten op kapitaalsuitkeringen bij overlijden in box 3, 2005. Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 11</i>
<i>Regeling:</i> <i>Beschrijving:</i>	<i>Vrijstelling rechten op bepaalde kapitaalsuitkeringen</i> Rente begrepen in een kapitaalsuitkering eigen woning is vrijgesteld van heffing in box 1 als de kapitaalsuitkering niet meer bedraagt dan 145 000 euro per persoon en gedurende tenminste 20 jaar jaarlijks premie wordt betaald. Wordt gedurende tenminste 15 jaar premie betaald, dan zijn de kapitaalsuitkeringen tot 32 900 euro per persoon vrijgesteld. De maxima van de vrijstellingen worden jaarlijks geïndexeerd. Kapitaalverzekeringen die niet zijn gekoppeld aan de eigen woning en uiterlijk 14 september 1999 zijn afgesloten zijn vrijgesteld van heffing in box 3 tot een bedrag van maximaal 123 428 euro per persoon. Dit maximum wordt niet geïndexeerd. De belastingplichtige mag er voor kiezen de kapitaalverzekering alsnog aan de eigen woning te koppelen. In dat geval geldt de vrijstelling in box 1 (met een jaarlijks geïndexeerd maximum). Kapitaalverzekeringen die niet zijn gekoppeld aan de eigen woning en die na 14 september 1999 zijn afgesloten, worden in beginsel belast in box 3.
<i>Doelstelling:</i>	Continuering van de stimulering van het sparen voor de opbouw van vermogen in de vorm van een eigen woning waar het gaat om de kapitaalverzekering eigen woning. De kapitaalverzekering anders dan voor de eigen woning, waarvoor een overgangsregeling geldt, had als doel het stimuleren van sparen.
<i>Ministerie:</i> <i>Evaluatie:</i>	VROM De aanpassing van deze belastinguitgave aan de systematiek van de Wet inkomstenbelasting 2001 is geëvalueerd in het <i>Evaluatierapport Breder, lager, eenvoudiger? Een evaluatie van de belastingherziening 2001, 2005</i> (Kamerstuk 30 375, nr. 2)
<i>Regeling:</i> <i>Beschrijving:</i>	<i>Aftrek wegens geen of geringe eigenwoningschuld</i> Aan eigenaar-bewoners zonder schuld of met een lage schuld wordt een aftrek toegekend ter hoogte van het verschil tussen het eigenwoningforfait en de betaalde rente over de eigenwoningschuld. Hierdoor hoeven eigenaar-bewoners met geen of een lage schuld per saldo geen belasting te betalen over de inkomsten uit eigen woning.
<i>Doelstelling:</i>	Bevordering aflossing eigenwoningschuld en lastenverlichting eigenaar-bewoners met geen of een lage hypotheekschuld.
<i>Ministerie:</i> <i>Evaluatie:</i>	VROM –

<i>Regeling:</i>	<i>Gedeeltelijke vrijstelling inkomsten uit kamerverhuur</i>
<i>Beschrijving:</i>	Inkomsten uit verhuur van woonruimte, die geen zelfstandige woonruimte vormt en onderdeel is van het hoofdverblijf van de verhuurder, zijn in 2008 vrijgesteld tot een bedrag van 4 065 euro per jaar. Voor toepassing is vereist dat zowel de huurder als de verhuurder op het woonadres staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Het vrijgestelde bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd met de huurontwikkeling.
<i>Doelstelling:</i>	Het vergroten van het particuliere kameraanbod, met name voor studenten.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Aftrek kosten monumentenwoning</i>
<i>Beschrijving:</i>	In de Wet IB 2001 is een bijzondere regeling voor monumentenwoningen bij de persoonsgebonden aftrek (hoofdstuk 6) opgenomen. <ul style="list-style-type: none"> ● indien het een eigen woning betreft, kunnen [tot en met 2007] de kosten, lasten en afschrijvingen van monumentenwoningen (niet zijnde renten van schulden, kosten van geldleningen en periodieke betalingen ingevolge de rechten van erfpacht, opstal of beklemming) in aftrek worden gebracht voor zover ze een bepaalde drempel overschrijden. Deze drempel bedraagt 0,75% van de waarde van de woning, met dien verstande dat deze drempel niet minder dan 100 euro en niet meer dan 13 300 euro bedraagt. ● indien het een onroerende zaak betreft die in de heffingsgrondslag bij sparen en beleggen wordt betrokken, kunnen de onderhoudskosten in aftrek worden gebracht, verminderd met 4% van de waarde van de onroerende zaak in het economisch verkeer. De woning dient te zijn ingeschreven in de registers zoals bedoeld in de artikelen 6 en 7 van de Monumentenwet 1988.
<i>Doelstelling:</i>	<i>Behoud van het culturele erfgoed</i>
<i>Ministerie:</i>	OCW
<i>Evaluatie:</i>	<i>Monumenten uit de steigers</i> , december 2001. Evaluatie gepland voor 2009
<i>Regeling:</i>	<i>Persoonsgebonden aftrekpost durfkapitaal</i>
<i>Beschrijving:</i>	De persoonsgebonden aftrekpost geeft de mogelijkheid verliezen geleden op beleggingen in durfkapitaal in aftrek te brengen op respectievelijk inkomsten uit werk en woning, inkomsten uit box 3 en inkomsten uit aanmerkelijk belang (in die volgorde).
<i>Doelstelling:</i>	Het stimuleren van investeringen in bedrijven van startende ondernemers en het bevorderen van de ondernemingszin.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie van de durfkapitaalregeling</i> , Bureau Bartels B.V., 2005 (Kamerstuk 30 300 XIII, nr. 57)

Overige regelingen

<i>Regeling:</i>	<i>Aftrek afkoopsommen echtscheidingsuitkering</i>
<i>Beschrijving:</i>	Betaalde afkoopsommen ter zake van de verplichting tot voorziening in het levensonderhoud van de gewezen echtgenoot worden als persoonsgebonden aftrek in aanmerking genomen.
<i>Doelstelling:</i>	Rekening houden met draagkracht. Anders dan de aftrekbaarheid van (periodieke) alimentatie-uitkeringen is deze regeling destijds echter niet tot de primaire heffingsstructuur gerekend, omdat sprake is van een bedrag ineens dat het karakter heeft van een kapitaals-uitgave.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Aftrek voor scholingsuitgaven (tot 2001 studiekosten)</i>
<i>Beschrijving:</i>	Uitgaven ter zake van de opleiding of studie voor een beroep zijn aftrekbaar als persoonsgebonden aftrekpost voor zover het gezamenlijke bedrag hoger is dan 500 euro met een maximum van 15 000 euro.
<i>Doelstelling:</i>	Vergroting Nederlandse kennisinfrastructuur.
<i>Ministerie:</i>	OCW
<i>Evaluatie:</i>	<i>Gebruik en effectiviteit van de aftrek scholingsuitgaven, SEO en Scholar (UvA), 2005 (Kamerstuk 30 012, nr. 6).</i>
<i>Regeling:</i>	<i>Giftenaftrek</i>
<i>Beschrijving:</i>	Met schriftelijke bescheiden gestaaftde giften aan binnen het Rijk gevestigde kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen zijn aftrekbaar. De aftrek bedraagt maximaal 10 procent van het verzamelinkomen voor toepassing van de persoonsgebonden aftrek (IB) of 10 procent van de winst (Vpb). Voor giften in de vorm van lijfrenten geldt geen maximum (IB). Hierbij is echter vereist dat de gift geschiedt op basis van een bij notariële akte vastgelegde verplichting om gedurende ten minste 5 jaren schenkingen te doen.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van schenkingen aan charitatieve, kerkelijke, levensbeschouwelijke, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008
<i>Regeling:</i>	<i>Faciliteiten successiewet algemeen nut beogende instellingen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Algemeen nut beogende instellingen zijn per 2006 geheel vrijgesteld van successie- en schenkingsrecht.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van schenkingen aan charitatieve, kerkelijke, levensbeschouwelijke, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	<i>Nota «Algemeen nut beogende instellingen in de fiscaliteit», 2005 (Kamerstuk 27 789, nr. 10)</i>

Kostprijsverhogende belastingen

Energiebelasting (EB)

<i>Regeling:</i>	<i>Verlaagd tarief glastuinbouw</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor verbruik van aardgas in de glastuinbouw geldt een lager tarief van de EB dan voor het overige gasverbruik.
<i>Doelstelling:</i>	De glastuinbouwsector vrijwaren van onevenredig hoge energielasten, gegeven de bijzondere concurrentiepositie van de sector en de moeilijkheden met de terugsluis naar de sector, waardoor ook na terugsluis een in vergelijking met andere sectoren substantiële lastenverzwaring resteert. Deze lastenverzwaring kan niet of moeilijk in de afzetprijzen worden verdisconteerd, omdat deze sector zich grotendeels op de export richt.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid, januari 2002. Kamerstuk 28 207, nr. 1</i>
<i>Regeling:</i>	<i>Teruggaaf gebouwen voor openbare erediensten</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor kerkgebouwen die actief voor de eredienst worden gebruikt kan de helft van de betaalde EB worden teruggevraagd.
<i>Doelstelling:</i>	Het doel is de beheerders van deze gebouwen gedeeltelijk te compenseren voor de door de energiebelasting verhoogde energielasten. De reden is dat kerken weinig betaald personeel hebben en geen vennootschapsbelasting betalen. Zij kunnen dus nauwelijks profiteren van de terugsluis van de energiebelasting in de vorm van verlaging van de lasten op arbeid en de vennootschapsbelasting.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie van de teruggaafregeling energiebelasting voor kerken en non-profit organisaties, 2005. Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 12</i>
<i>Regeling:</i>	<i>Teruggaaf non-profitinstellingen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Non-profitinstellingen kunnen de helft van de betaalde EB terugvragen.
<i>Doelstelling:</i>	Het doel is deze instellingen gedeeltelijk te compenseren voor de door de energiebelasting verhoogde energielasten. De reden is dat deze instellingen weinig betaald personeel hebben en geen vennootschapsbelasting betalen. Zij kunnen dus nauwelijks profiteren van de terugsluis van de energiebelasting in de vorm van verlaging van de lasten op arbeid en de vennootschapsbelasting.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie van de teruggaafregeling energiebelasting voor kerken en non-profit organisaties, 2005. Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 12.</i>

Omzetbelasting – verlaagd tarief

<i>Regeling:</i>	<i>Verlaagd tarief boeken, tijdschriften, week- en dagbladen</i> <i>Verlaagd tarief bibliotheken (verhuur boeken), musea e.d.</i> <i>Verlaagd tarief kermissen, attractieparken, sportwedstrijden en accommodatie</i> <i>Verlaagd tarief circussen, bioscopen, theaters en concerten</i>
<i>Beschrijving:</i>	In plaats van het normale BTW-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen of diensten het verlaagde tarief van 6 procent.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van cultuur, kennisvermeerdering, recreatie en sport c.q. ondersteuning van de desbetreffende sectoren.
<i>Ministerie:</i>	OC&W, VWS
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008.
<i>Regeling</i>	<i>Verlaagd tarief sierteelt</i>
<i>Beschrijving:</i>	In plaats van het normale BTW-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen het verlaagde tarief van 6 procent.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren van binnenlandse vraag naar sierteelproducten c.q. ondersteunen van desbetreffende sector.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	Beleidsvaluatie btw-regeling sierteelproducten, LEI, Den Haag 2007. Kamerstuk 31 200 XIV, nr. 157
<i>Regeling:</i>	<i>Verlaagd tarief arbeidsintensieve diensten</i>
<i>Beschrijving:</i>	Verlaagd BTW-tarief van 6 procent voor diensten van: kappers, fietsenmakers, schoenmakers, kleermakers en schilders/stukadoors met betrekking tot woningen ouder dan 15 jaar. De EU landen hebben overeenstemming bereikt om het verlaagde BTW tarief voor de huidige arbeidsintensieve diensten voort te zetten tot het jaar 2010.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van werkgelegenheid in de desbetreffende sectoren en ter bestrijding van het zwarte circuit.
<i>Ministerie:</i>	SZW
<i>Evaluatie:</i>	Research voor Beleid (2000–2002), Centraal Planbureau (2003), Europese Commissie (2003).
<i>Regeling:</i>	<i>Verlaagd tarief vervoer van personen (w.o. openbaar vervoer)</i>
<i>Beschrijving:</i>	In plaats van het normale BTW-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen of diensten het verlaagde tarief van 6 procent.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren en ondersteunen van het openbaar vervoer.
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008.
<i>Regeling:</i>	<i>Verlaagd tarief logiesverstrekking (incl. kamperen)</i> <i>Verlaagd tarief voedingsmiddelen horeca</i>
<i>Beschrijving:</i>	In plaats van het normale BTW-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen of diensten het verlaagde tarief van 6 procent.

Doelstelling: Stimuleren van (internationale) toerisme c.q. ondersteunen van de desbetreffende sector en voorkomen administratieve moeilijkheden.
Ministerie: EZ
Evaluatie: Gepland voor 2008

Omzetbelasting – vrijstellingen

Regeling: *Vrijstelling sportclubs*
Beschrijving: Vrijgesteld zijn de diensten door niet winstbeogende organisaties die zich de beoefening van sport of de bevordering daarvan ten doel stellen aan hun leden. Het gaat vooral om contributie- en lesgelden. Deze vrijstelling is binnen de EU verplicht.

Doelstelling: Stimuleren of ondersteunen van sportclubs, vermindere van administratieve lasten.

Ministerie: VWS
Evaluatie: –

Regeling: *Vrijstelling post*
Beschrijving: Vrijgesteld zijn diensten, bestaande uit brieven tot een bepaald gewicht en de daarmee gepaard gaande leveringen, bedoeld in artikel 2, tweede lid, van de Postwet die worden verricht door TPG. Door de jaren heen is de vrijstelling steeds verder beperkt. Op Europees niveau bestaat het streven deze diensten in de toekomst geheel te liberaliseren. De vrijstelling geldt alleen voor een verlener van de universele postdienst. Op 5 juni 2007 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het wetsvoorstel Postwet. Dit wetsvoorstel voorziet in een volledige liberalisatie van de Nederlandse postmarkt.

Doelstelling: Het voorkomen van administratieve moeilijkheden.

Ministerie: EZ
Evaluatie: –

Regeling: *Vrijstelling vakbonden, werkgeversorganisaties, politieke partijen en kerken*
Beschrijving: Vrijgesteld zijn de diensten en daarmee nauw samenhangende leveringen door werkgevers- en werknemersorganisaties, alsmede door organisaties van politieke, godsdienstige, vaderlandslievende, levensbeschouwelijke of liefdadige aard aan hun leden tegen een statutair vastgestelde contributie. Deze vrijstelling is binnen de Europese Unie verplicht.

Doelstelling: Stimuleren of ondersteunen van bedoelde organisaties en instellingen en verminderen van administratieve lasten.

Ministerie: FIN
Evaluatie: –

<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling fondswerving</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrijstelling van bijkomstige activiteiten van vrijgestelde organisaties en instellingen, die zij ontplooiën ter verwerving van de voor hun vrijgestelde doelstelling benodigde middelen. Om te waarborgen dat deze prestaties geen ernstige verstoring van concurrentieverhoudingen veroorzaken, is de vrijstelling beperkt tot omzetgrenzen van 68 067 euro per jaar voor leveringen en 22 689 euro per jaar voor diensten (31 765 euro voor sportclubs).
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren of ondersteunen van bedoelde organisatie en instellingen en verminderen van administratieve lasten.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	–

Omzetbelasting – Speciale regelingen

<i>Regeling:</i>	<i>Kleine-ondernemersregeling</i>
<i>Beschrijving:</i>	Ingeval de jaarlijks af te dragen BTW een bepaald bedrag niet te boven gaat, kan afdracht achterwege blijven. Voorts kunnen ondernemers die onder de regeling vallen ook geheel van hun administratieve verplichtingen worden ontheven. In dat geval mogen zij de omzetbelasting niet als afzonderlijke post op de facturen aan hun afnemers vermelden.
<i>Doelstelling:</i>	Stimuleren en ondersteunen van kleine ondernemers en verminderen van administratieve lasten.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008.
<i>Regeling:</i>	<i>Landbouwregeling</i>
<i>Beschrijving:</i>	Landbouwers die gebruik maken van de landbouwregeling worden buiten de normale BTW-heffing gehouden. Zij brengen hun afnemers geen BTW in rekening over hun landbouwprestaties, maar hebben ook geen recht op aftrek van BTW over hun inkopen. De zakelijke afnemers van deze landbouwers hebben niettemin recht op aftrek van een forfaitair BTW-bedrag (landbouwforfait) als compensatie voor de in de verkoopprijs verdisconteerde niet aftrekbare BTW, die de landbouwer over zijn inkopen heeft betaald. De landbouwregeling is facultatief; de keuze om de regeling wel of niet toe te passen geldt telkens voor 5 jaar. Deze regeling heeft een historische achtergrond.
<i>Doelstelling:</i>	Voorkomen van het moeten voeren van een BTW-administratie.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid</i> , januari 2002. Een nieuwe evaluatie door LEI/EUR wordt verwacht in 2008.

Accijnzen

<i>Regeling:</i>	<i>Verlaagd tarief kleine brouwerijen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Bier afkomstig van kleine brouwerijen – productie niet meer dan 200 000 hectoliter bier per jaar – heeft een vermindering op het tarief van 7,5 procent.
<i>Doelstelling:</i>	De kortingsregeling had tot 1992 in de toen geldende heffingsystematiek als doel het nadeel van een effectief hogere accijnsdruk voor kleine brouwerijen te voorkomen. In de met ingang van 1992 geldende heffingsystematiek is zonder kortingsregeling sprake van een gelijke accijnsdruk voor grote en kleine brouwerijen. Om de overgang van de oude naar de huidige structuur zo soepel mogelijk te laten verlopen, is destijds besloten de regeling in stand te houden. Toepassing van de korting maakt ongeveer 1,1% van de kostprijs uit.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen, Ministerie van Financiën, 2008. Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18
<i>Regeling:</i>	<i>Raffinaderijvrijstelling</i>
<i>Beschrijving:</i>	Minerale oliën die worden verbruikt als brandstof bij de productie van minerale oliën worden geacht niet uitgeslagen te zijn (worden niet aangemerkt als «eigen verbruik»). Deze uitzondering was sinds 1 januari 1993 gegrond op artikel 4, derde lid, van richtlijn 92/81/EEG (de zogenoemde structuurrichtlijn minerale oliën) en is sinds 1 januari 2004 gegrond op artikel 21, derde lid, van richtlijn 2003/96/EG (de richtlijn belasting op energieproducten). Voor 1993 bestond er een buitenwettelijke vrijstelling, verleend ter voorkoming van internationale concurrentievervalsing (ook andere lidstaten hadden een dergelijke regeling). Vanaf 1 januari 1993 is het niet aanmerken als uitslag verplicht vastgelegd in de communautaire regelgeving.
<i>Doelstelling:</i>	Voorkoming van vervalsing internationale concurrentieverhoudingen.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen, Ministerie van Financiën, 2008. Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling communautaire wateren</i>
<i>Beschrijving:</i>	Minerale oliën die worden gebruikt als brandstof voor aandrijving van schepen of als scheepsbehoeften aan boord van schepen zijn vrijgesteld van accijns. Deze vrijstellingen zijn deels gebaseerd op de richtlijn Energiebelasting (voor de binnenvaart buiten de Rijn en de zeevaart) en deels op de Akte van Mannheim (binnenvaart op de Rijn).
<i>Doelstelling:</i>	Voorkoming van vervalsing internationale concurrentieverhoudingen.
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen, Ministerie van Financiën, 2008. Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18

<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling luchtvaartuigen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrijgesteld zijn minerale oliën die worden gebruikt voor de aandrijving van luchtvaartuigen. De vrijstelling is vanaf 1 januari 1993 gegrond op artikel 8, eerste lid, onderdeel b, van richtlijn 92/81/EEG (de zogenoemde structuurrichtlijn minerale oliën) en sinds 1 januari 2004 op artikel 14, eerste lid, onderdeel b, van richtlijn 2003/96/EG (de richtlijn belasting op energieproducten). Het gaat om een verplichte vrijstelling. Op grond van internationale verdragen is het commerciële luchtverkeer vrijgesteld. Binnenlandse vluchten kunnen en worden belast. Intracommunautaire vluchten kunnen alleen worden belast voor zover de lidstaten tussen welke de vlucht plaatsvindt daartoe een bilaterale overeenkomst sluiten.
<i>Doelstelling:</i>	Voorkoming van verstoring internationale concurrentieverhoudingen (verplichte vrijstelling op grond van internationale verdragen).
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen, Ministerie van Financiën, 2008. Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18
<i>Regeling:</i>	<i>Tariefdifferentiatie tractoren en mobiele werktuigen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor dieselolie geldt een tariefdifferentiatie naar gelang het gebruik als motorbrandstof door het wegverkeer (de zogenoemde blanke dieselolie) en het gebruik anders dan door het wegverkeer (verwarming en gebruik buiten de weg; de zogenoemde rode dieselolie). De rode dieselolie wordt eveneens belast met de energiebelasting (EB). Bij de raming van de belastinguitgave is met de heffing van de EB rekening gehouden.
<i>Doelstelling:</i>	De tariefdifferentiatie is terug te voeren op het onderscheid dat al in 1962 werd gemaakt tussen gasolie gebruikt voor het wegverkeer (blanke diesel) en gasolie gebruikt in particuliere huishoudens voor verwarmingsdoeleinden (zogenoemde huisbrandolie, ook aangeduid als rode diesel). Voor laatstbedoeld gebruik bestond een vrijstelling. In 1972 werd de accijns voor blanke diesel verhoogd. De accijns op rode diesel werd op een lager niveau vastgesteld. Het toepassingsgebied van dit verlaagde tarief werd aanvankelijk uitgebreid tot voertuigen die geen gebruik maken van de openbare weg en landbouwtractoren, die slechts bijkomstig gebruik maken van de openbare weg. Later vond een uitbreiding plaats naar andere voertuigen die slechts bijkomstig van de openbare weg gebruik maken.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen, Ministerie van Financiën, 2008. Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18
<i>Regeling:</i>	<i>Laag tarief OV-bussen en huisvuilauto's</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor autobussen OV en huisvuilauto's, en dergelijke geldt een verlaagd accijnstarief in de vorm van een teruggaaf voor de verbruikte LPG. De vermindering/teruggaaf bedraagt 46,78 euro per 1000 kg. Voor deze vermindering/teruggaaf is een derogatie verkregen.

Doelstelling: Bevordering milieuvriendelijke vervoerswijzen in stedelijke niches
Ministerie: VROM
Evaluatie: Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen, Ministerie van Financiën, 2008. Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18

Belasting op personenauto's en motorrijwielen

Regeling: *Vrijstelling elektrische en hybride motorrijtuigen*
Beschrijving: Auto's die rijden op een elektromotor of op waterstof, zijn vrijgesteld van BPM. Voor hybride auto's met een A- of B-label gelden vanaf 2006 gedeeltelijke vrijstellingen.
Doelstelling: Bevorderen gebruik milieuvriendelijke motorrijtuigen.
Ministerie: VROM
Evaluatie: *Evaluatierapport Elektrische, hybride en door waterstof aangedreven motorvoertuigen in de MRB en BPM, 2005. Kamerstuk 30 306, nr. 2, bijlage 2*

Regeling: *Teruggaaf ambulances*
Beschrijving: Houders van personenauto's, motorrijwielen en bestelauto's die uitsluitend worden gebruikt voor het vervoer van zieken en ongevals slachtoffers in het kader van de uitoefening van de ambulancetaak, krijgen de betaalde BPM terug. De motorrijtuigen dienen uiterlijk als zodanig herkenbaar te zijn.
Doelstelling: Dienen van het algemene belang.
Ministerie: VWS
Evaluatie: *Evaluatierapport «Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.*

Regeling: *Teruggaaf taxi's*
Beschrijving: Houders van personenauto's die geheel of nagenoeg geheel worden gebruikt voor taxivervoer of openbaar vervoer en waarvoor een taxi of openbaar vervoervergunning is afgegeven, krijgen de betaalde BPM terug.
Doelstelling: Stimuleren openbaar vervoer
Ministerie: V&W
Evaluatie: *Evaluatierapport «Openbaar vervoer en taxivervoer in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.*

Regeling: *Tariefverlaging voor dieselauto's met roetfilter*
Beschrijving: De BPM voor dieselauto's uitgerust met een roetfilter dat aan bepaalde eisen voldoet wordt verminderd. Deze regeling komt per 2008 te vervallen.
Doelstelling: Stimulering van het gebruik van roetfilters in dieselauto's.
Ministerie: V&W/VROM
Evaluatie: Jaarlijks

Motorrijtuigenbelasting

<i>Regeling:</i>	<i>Nihiltarief OV-bussen op LPG</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor autobussen die hoofdzakelijk worden gebruikt voor het openbaar vervoer en rijden op LPG geldt een nihiltarief MRB.
<i>Doelstelling:</i>	Bevordering milieuvriendelijke vervoerswijzen.
<i>Ministerie:</i>	VROM en V&W
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport «Openbaar vervoer en taxivervoer in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.</i>
<i>Regeling</i>	<i>Vrijstelling motorrijtuigen van 25 jaar of ouder</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor motorrijtuigen van 25 jaar en ouder wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
<i>Doelstelling::</i>	Samenhangend met ingevoerde houderschapstelsel.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	<i>Het beperkte en ondergeschikte gebruik van de weg in de MRB, 2007. Kamerstuk 30 800 IXB, nr. 17 en 39.</i>
<i>Regeling</i>	<i>Vrijstelling taxi's en openbaar vervoer</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor personenauto's die geheel of nagenoeg geheel worden gebruikt voor taxivervoer of openbaar vervoer en waarvoor een taxi- of openbaar vervoervergunning is afgegeven, wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van openbaar vervoer.
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport «Openbaar vervoer en taxivervoer in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.</i>
<i>Regeling</i>	<i>Vrijstelling reinigingsdiensten</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor motorrijtuigen die uitsluitend worden gebruikt als vuilniswagens, kolkenzuigers en straatveegwagens wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
<i>Doelstelling:</i>	Dienen van het algemene belang.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport «Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.</i>
<i>Regeling</i>	<i>Vrijstelling wegenbouw</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor motorrijtuigen die uitsluitend worden gebruikt voor de aanleg en onderhoud van wegen, wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
<i>Doelstelling:</i>	Dienen van het algemene belang.
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport «Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.</i>
<i>Regeling</i>	<i>Vrijstelling ambulances</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor ambulances en voor andere motorrijtuigen, die uitsluitend worden gebruikt in het kader van de uitoefening van de ambulancetaak, wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
<i>Doelstelling:</i>	Dienen van het algemene belang.
<i>Ministerie:</i>	VWS
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport «Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.</i>

<i>Regeling:</i>	<i>Nihiltarief elektrische motorrijtuigen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor elektrische motorrijtuigen geldt een nihiltarief MRB.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen gebruik milieuvriendelijkere motorrijtuigen.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport Elektrische, hybride en door waterstof aangedreven motorvoertuigen in de MRB en BPM, 2005. Kamerstuk 30 306, nr. 2, bijlage 2.</i>
<i>Regeling</i>	<i>Kwarttarief zeer zuinige auto's</i>
<i>Beschrijving:</i>	In de motorrijtuigenbelasting geldt een halvering van het MRB-tarief voor zeer zuinige auto's (CO ₂ -uitstoot benzine auto's < 110 gr en CO ₂ -uitstoot diesel auto's < 95 gram). In het belastingplan 2009 wordt omzetting van het halftarief in een kwarttarief voorgesteld.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van het gebruik van milieuvriendelijker motorrijtuigen.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling</i>	<i>Overige vrijstellingen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Diverse vrijstellingen van motorrijtuigenbelasting, onder meer voor lijkwagens en dierenambulances.
<i>Doelstelling:</i>	Dienen van het algemeen belang of gering gebruik van de weg.
<i>Ministerie:</i>	FIN
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatierapport «Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006. Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32. Het beperkte en ondergeschikte gebruik van de weg in de MRB, 2007. Kamerstuk 30 800 IXB, nr. 17.</i>

Belasting op zware motorrijtuigen (eurovignet)

<i>Regeling:</i>	<i>Teruggaaf internationaal gecombineerd vervoer</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrachtauto's met een toegestane maximum massa van 12 ton of meer die het grootste deel van de route per trein afleggen, kunnen op verzoek (een deel van) het betaalde eurovignetbedrag terugkrijgen. De teruggaaf is gebaseerd op een Europese richtlijn.
<i>Doelstelling:</i>	Stimulering van het goederenvervoer per spoor.
<i>Ministerie:</i>	V&W
<i>Evaluatie:</i>	–

Overdrachtsbelasting

<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling bedrijfsoverdracht aan de volgende generatie</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrijgesteld van overdrachtsbelasting is de verkrijging door een of meer (pleeg)kinderen, kleinkinderen, (half- en pleeg)broers, (half- en pleeg)zusters, of hun echtgenoten, van goederen die behoren tot en dienstbaar zijn aan een onderneming van de ouder of de grootouder, welke wat de bedrijfsvoering betreft, in haar geheel (al dan niet in fasen) door dat kind of die kinderen wordt voortgezet.

<i>Doelstelling:</i>	Niet belemmeren (stimuleren) van overdracht onderneming aan de volgende generatie.
<i>Ministerie:</i>	EZ
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2008
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling overdrachtsbelasting stedelijke herstructurering</i>
<i>Beschrijving:</i>	De vrijstelling stedelijke herstructurering bestaat uit drie regelingen, te weten: de per 1 januari 2003 ingevoerde vrijstelling in de overdrachtsbelasting die het mogelijk maakt voor wijkontwikkelingsmaatschappijen huizen te verkrijgen zonder overdrachtsbelasting; de per 1 januari 2005 ingevoerde vrijstelling in de overdrachtsbelasting die het voor woningcorporaties mogelijk maakt om ter financiering van stedelijk herstructurering huizen zonder overdrachtsbelasting over te dragen aan een landelijk werkende toegelaten instelling en de per 1 januari 2006 ingevoerde vrijstelling in de overdrachtsbelasting die ertoe strekt de verkrijging van onroerende zaken van wijkontwikkelingsmaatschappijen door de deelnemers in zo'n wijkontwikkelingsmaatschappij in bepaalde situaties vrij te stellen van overdrachtsbelasting.
<i>Doelstelling:</i>	Stimulering stedelijke herstructurering.
<i>Ministerie:</i>	VROM
<i>Evaluatie:</i>	–
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling landinrichting</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrijgesteld is de verkrijging bij akte van vrijwillige of gedwongen landinrichting in het kader van de Landinrichtingswet, de Ruilverkavelingswet 1954 en enkele andere vergelijkbare wetten. Deze vrijstelling kent voorwaarden en geldt ook voor bedrijfsopstallen en woningen.
<i>Doelstelling:</i>	Het versterken van de economische structuur van de landen tuinbouwsector.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	Een nieuwe evaluatie door LEI/EUR wordt verwacht in het najaar van 2008.
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling Bureau Beheer Landbouwgronden</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrijstelling bij verkrijging door het Bureau Beheer Landbouwgronden.
<i>Doelstelling:</i>	Het versterken van de economische structuur van de landen tuinbouwsector.
<i>Ministerie:</i>	LNV
<i>Evaluatie:</i>	Een nieuwe evaluatie door LEI/EUR wordt verwacht in het najaar van 2008.
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling monumenten</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrijstelling bij verkrijging van monumenten door erkende instellingen.
<i>Doelstelling:</i>	Bevorderen van de instandhouding van (rijks-)monumenten (monumentenbehoud).
<i>Ministerie:</i>	OCW
<i>Evaluatie:</i>	Gepland voor 2009
<i>Regeling:</i>	<i>Vrijstelling cultuurgrond</i>
<i>Beschrijving:</i>	Vrijgesteld is de verkrijging van cultuurgrond.

Doelstelling: Versterking economische structuur van de land- en
tuinbouwsector
Ministerie: LNV
Evaluatie: –

Regeling: *Vrijstelling natuurgrond*
Beschrijving: Vrijgesteld is de verkrijging van natuurgrond.
Doelstelling: Bevorderen en behoud van natuurschoon
Ministerie: LNV
Evaluatie: –